K 1345 0
2

№ 1

403

~~№ 53~~

~~№ 15~~

[illegible]

899.962.1

წყობილ-სიტყუაობა,

ქმნილი

ანტონისაგან პირველისა

კათოლიკოს-პატრიარხისა

ყოვლისა საქართველოისა.

K 13450/2

პორტრეტითურთ თჳთ ანტონისა.

დაბეჭდილი

ქ. თფილისს.

სტამბასა შინა კავკასიის ნამესტნიკის კანცელარიისა.

1853.

შინ არ გაიცემა

ბრძანებითა კავკასიისა ნამესტნიკის, უგანათლებულესი-სა კნიაზის მიხაილ სჳმეონის-ძის ვორონცოვისა.

მათს უგანათლებულესობას

კეთილმწყობე იმპერატორისა კავკასიისა მხარეთა მოადგილეს, უგანათლებულესსა კნიაზსა მიხაილ სჳმეო-ნის-ძეს ვორონცოვს,

ბრძანებითა მისითა დაბეჭდილი წიგნი ესე,

ემღჳნის უმდაბლესად.

14 იანჳარს 1853 წელსა
ქ. თფილისს.

დიდება მათი არა წარჴხდეს. გჳამთა მათთა მშჳდობითა განისჳჱნონ. სახელნი მათნი ჰგიებდენ ნათესავითი ნათესავად. სიბრძნესა მათსა აუწყებდნენ ერნი და ქებასა მათსა ჰქადაგებდეს ეკკლესია.

ისო ზირ. 44. 12—14.

წინა-სიტყუაობა.

ანტონი პირველი, კათოლიკოს-პატრიარხი ქართლისა, კახეთისა და ალვანისა, იყო ძე მეფისა იესესი (1), ძმისა ვახტანგ მეექუსისა სჯულის-მდებელისა. იშვა იგი წელსა 1714 და უწოდეს სახელად ანჩილ. არხიმანდრიტი და წინა-მძღუარი დავით-გარეჯისის უდაბნოსა სვირიდონ, მიმქმელობე მისი წმინდისა ემბაზით, იყო მოძღურად და მასწავლებლად მისსა მასვე მონასტერისა, სადაცა ჰზრუნვიდენ მისთჳს მიჩემებულნი მისდა ლალად თავადნი ნოდარ ხერხეულიძე, იოსებ ფვალავანდის-შჳლი და მოქცეული მაჰმადიანობით ქრისტიანედ მირზა ალი (ილია) ისპაანელი. აქა ასწავეს მას საღმრთო და საერო ჰსწავლანი და ენა თათრული და სპარსული. ოხრებისა-გამო თურქთაგან საქართუელოისა და ლეკთა ზედა-დასცემისა შიშითა გამოიყუანეს მონასტრით, ჯერეთ 15 წლისა ჭაბუკი, 1729 წელსა და წარიყუანეს ოსეთისა მხარესა, სადაცა თანა-ჰყუა მას, დროსა ამას თვილისსა მყოფი, პართენი პამფილიისა მიტროპოლიტი და

---

(1) ესე იესე იყო მეფე, რომელიცა აღსრულდა მაჰმადიანად 1727 წელსა ქ. ტფილისს და დასაფლავდა თურქთაგან მისაგანვე ნაშენსა ბაღსა, შორის ორთა ჩინარისა ხეთა. დღეს ბაღსა ამას ეწოდების ბაღი ინჟენერისა და მდებარებს ჩრდილოეთით ძველისა ყაბალისა, რომელსაცა აწ მეიდანად ალექსანდრესსა უწოდებენ. ამავე იესეს ჰყუანდა თათრისა ცოლისაგან სხუაცა შჳლი სახელით აბდულბეგ, რომელსაცა მოიხსენებს ისტორია ქართველთა.

შეისწავებდა მისგან მცირედ ბერძულსა ენასა (²). შემდგომად გარდაცჳალებისა მამისა მისისა მეფისა იესესსა, თურქთა პატივ-ჰსცეს მას და მიჰსცეს მას საცხოვრებელად სასახლე მამეული (³) თფილისს და როჭიკი ფულად თფილისისა შემოსავალისაგან. აქა შეუღლდა იგი ქარწინებითა და შანა-შოვოთისა გამო და სხჳათა გარემოებათა, დაუტევა ცოლი და წარვიდა იმერეთსა. შემდგომად რავდენისამე წლისა გარდაიცჳალა ცოლი მისი და დაჰშთა ქვრივად. მაშინ იმერეთისა კათოლიკოსმან გრიგოლი აღიყვანა იგი მონოზონებისა ხარისხსა და მერეთ წინა-მძღვრად გენათისა მონასტრისა. 1738 წ. შემდგომად ქუთათელ მიტროპოლიტისა ტიმოთესსა (⁴), მიუბოძა მეფემან ალექსანდრე მიტროპოლიტობა ქუთაისისა. დროსა ამას აქვნდა შობითგან წელი 24.

(²) დღესცა თფილისის სიონისა ეკკლესიისა გუჯართა შორის იპოება წერილი, მის პართენისაგან ჴელ-მოწერილი 1720 წელსა (№ 280). ესევე პართენი ასწავებდა ბერძულსა ენასა მონოზონსა მაკრინას, ირაკლი პირველისა ასულსა.

(³) სასახლე ესე, მეფისა თეიმურაზ მეორისა დროსა ებოძათ თავადთა ორბელიანთა სარდალთა, და უპყრიესთ აწცა. მისთა დროთა შენობათაგან დაჰშთა მრთლივ სარდაფი თაღიანი, რომელსაცა შინა გამოჰსდის წყარო.

(⁴) ესე ტიმოთე იყო თჳთ იგი, რომელმანცა მიმოვლო წმინდანი პალესტინისა და საბერძნეთისა ადგილნი და აღჰსწერა წიგნი სახელ-წოდებით: «მიმოსჳლა», დაბეჭდილი ჩემგან წარსრულსა 1852 წელსა, ბრძანებითა უგანათლებულესისა კნიაზის მ. ს. ვორონცოვისა.

დედა მისი დედოფალი ელენე (5), დროთა ამათ მყოფი ქ. მოსკოვს, მწუხარე-იქმნა ესრეთისა ქცევისათჳს მისა თჳსისა და მოჰსწერა მუნით, სხჳათა შორის, შემდგომნი სიტყჳანი: «რად, შჳლო ჩემო, მახჳლი ეც გულსა ჩემსა, მწუხარესა უცხოებით. ახლა დაიკარგა ყოველი იმედი ქჳეყანად ჩჳენსა მოქცევისა. ძმა შენ არა გჰყავს და რად დაჰკარგე სამეფო და იმედი მეფობისა, რომელსაცა გამოიხსნის ღმერთი რუსთა ძალითა, რომელნიცა მეცადინებენ შეწევნასა განსადევნელად თურქთა».

ოდეს ყაენმან შაჰ-ნადირ განდევნა საქართჳელოდამ თურქნი და მიჰსცა მეფობა ქართლისა და კახეთისა თეიმურაზს და შჳლსა მისსა ირაკლის, მაშინ მეფემან თეიმურაზ აღუთქუა ანტონის, ვითარცა დის-წულსა თჳსსა, გარდამოუყჳანა მისი ქართლსავე. 1747 წელსა, შემდგომად გარდაცჳალებისა ნიკოლოოს კათოლიკოზისა, მოუწოდა მას თფილისს და მიუბოძა კათოლიკოზობა.

განმგეობა მისი ეკლესიისა განჰსხჳავდა განმტკიცებითა ყოველგან სარწმუნოებისა, განმშჳენიერებითა გალობისა წესითა, წიგნთა განმრავლებითა და მეცადინებითა, რათა ყოველგან დაწესებულ-იყჳნენ სასწავლებელნი. დროთა ამათ თჳთცა, ვითარცა განჰსწავლული, აღჰსწერდა წიგნთა სამეცნიეროთა და ქადაგებათა, შეჰკრებდა

(5) კათოლიკოსი უწოდებს დედასა თჳსსა ელისაბედად და სხჳათა წერილთადან ჰსჩანს სახელი მისი «ელენედ». ღულდენშტეტი ჰსწერს, რომელ «თათარნი უწოდებენ ელენასა მას «ბეგუმად» და იყო ასული მეფისა ერეკლე ნაზარალიხანისა და დაჲ მეფისა თეიმურაზ მეორისა და ცოლად მეფისა იესესსა». Reisen durch Ruszland und im Caucasischen Gebürge. (изд. 1787, S, P, B.) pag. 334, 335.

დაკარგულთა მჴცლთა წერილთა; დაახლოვებით სომეხთა და ლათინთა სარწმუნოების მოძღუართა (6), შეიმეცნება და მეცნიერების ჰსწავლათა და დოღმატთა მათთა, და-სარღუეველად მათის სარწმუნოებისა. გარნა ესე ვითარ-მან მოქცევამან მისმან თჳთ მოაცთუნა: ლათინთა მო-ძღუართა წარიტაცეს გონება მისი, და მოიწადა მან გა-მოთქმა სარწმუნოებისა მათისა ჭეშმარიტად. მეფემან თეიმურაზ, მწუხარემან ესრეთის მისის ქცევისაგან, გან-ჰსდევნა ლათინთა მოძღუარნი საზღუართაგან ქართლისა, მიუხუნა ლათინთა ეკკლესიანი ხარებისა, ქ. თფილისს დღედმდე გუმბათ-მოქცეული და გორისაცა ქალაქსა და მოჰსცა ორნივე ესე ეკკლესიანი მართლ-მადიდებელთა. თჳთ კათოლიკოზი ანტონი მიჰსცა საპყრობილესა და ეკკლესიის სამჰსჯავროსა.

ნინო-წმინდელი საბა (7), გამომაცხადებელი ამბოხისა ამის, აღდგენილის შესარყეველად მართლ-მადიდებლობისა,

---

(6) სომეხთა მოძღუარი, მაუწყებელი სომეხთა ეკკლესიის დოღმატთა და ღრამმატიკისა, იყო ტერ-ფილიპპე ჰაოსანი ყაითმაზა-შჳლი (გუარითა აზნაური, ღილთა თავადთა ორბე-ლიანთა სამთავროთაგანი — ვითარცა ჰსწერს თჳთ ანტონი პირჳელისა ღრამმატიკისა თჳსისა წინა-სიტყუაობასა შინა.

ლათინთაგან იყჳნენ კაპუცინნი ნიკოლა, ფრანცისკო და ბონავენტურა პადრეეი. — ესე-უკანასკნელნი, განდევნილნი ქართლით, მივიდნენ ახალ-ციხეს და მუნ ჰსცხოვრებდენ 1750 წლამდე და ამა წელსა დამან მეფისა ირაკლისა მეფის-ასულ-მან ანნა უშუამდგომლა მათ უკუ-მოქცევასა მათ ტფილისადვე, ვითარცა კაცთა სახმართა მკურნალობისათჳს.

(7) ესე იყო მიმქმელი წმინდისა ემბაზისადამ მეფისა გიორ-გი XIII. იხ. *Ист. Груз. церкви (изд. 2). стр. 132.*

განძლიერდა სიტყჳთა და საქმითა დასაცველად წმინ-დისა ეკკლესიისა. იქმნა კრება ქ. მცხეთას თანა-დასწრე-ბითა თჳთ მეფისა თეიმურაზისა. მიწოდებულმან სამწს-ჯავროს კათალიკოსმან ანტონი, ადიარა წერილით ბრა-ლი თჳსი და ცრემლით შეივედრა წმინდა კრება ბრალი-სა მიტევებისათჳს. შემდგომად, თჳრამეტსა თთუესა, ბერობილებისა მოუღეს მას კათალიკოსობა; უბოძეს ადგილი მისი ღირსსა და მაღლად სათნოებითა აღსავსე-სა, რუისის არხიეპისკოპოსსა იოსებს, და სურჯულისამებრ ანტონის მიჰსცეს ნება წარსულისა რუსეთად, სადაცა დროთა ამათ ცხოვრებდენ ნათესავნი მისნი და შჳლის-შჳლნი მეფისა ვახტანგ მეექუსისა.

ს. პეტერბურღის უწმინდესის სინოდის არხივში (a) იპოების ოქმი ანუ ბრძანება მეფისა თეიმურაზისა, მოწე-რილი 4 აპრილის 1756 წლის, რომლითაცა უბრძანებს ქრისტეს აღდგომის დღის წინაჲსა აღსრულებასა ქალაქ-სა გორს და მერე განმგზავრებასა რუსეთად.

ესრეთ წარსრული, მივიდა 15 აგჳსტოს ყიზლარის ქალაქს; 16 იანვარს 1757 წელსა მიაწია მოსკოვს და 8 მარტსა ქ. ს. პეტერბურღს. 11 მარტსა წარდგა უ-წმინდესისა სინოდში. აქა, შემდგომად თავისს თჳსისა განმართლებისა შეწამებაზედ ლათინობისა, (გამოცხადებუ-

---

(a) № 350 საქმეთა 1756 წლისა.

აჰა თჳთ სამდჳლიდამ თარგმნილი რუსულად პირი გრამატისა:

Господину Патріарху Антонію,

Великому и Святѣйшему Архипастырю, нашему племяннику-царевичу, всегдашняго въ здравіи пребыванія, добраго и преизящнаго обращенія безмѣрный желатель дядя царь Теймуразъ, который цѣлуетъ вашу десницу.

ლისა ვრცელად არქისაში, რომელიცა მოართუა იმპერატრი-
ცა ელისაბედ პეტროვნას 17 მარტს 1757 წელსა)
მიჴსცა, საკუთარის ჴელით დაწერილი, სიმვოლო სარწმუ-
ნოებისა. ბოლოს ამა მოწამებისა, დაუწერია შემდეგნი სიტ-
ყუანი:

«ხოლო წმიდათა შჳდთა მსოფლიოთა კრებათაგან
ყოველსა აღსარებულსა, დამტკიცებულსა, შეწყნარებულ-
სა და ყოველსა, რასაცა აღიარებს და დაამტკიცებს, შეი-
წყნარებს და მიიღებს დღეს წმიდა ეკკლესია აღმოსა-
ვლეთისა, რომელ-არს ეკკლესია კონსტანტინოპოლისა,
ალექსანდრიისა, ანტიოხიისა და იერუსალიმისა და ყოვ-
ლისა რუსეთისა, მეცა აღვიარებ, შევიწყნარებ და სურვ-
ლით ამბორს-უყოფ; და წმიდათა შჳდთა მსოფლიოთა
კრებათაგან და დღეს კონსტანტინოპოლისა, ალექსან-

На присланное отъ васъ съ священникомъ Захаріемъ письмо и при томъ реэстръ, въ отвѣтъ вамъ сообщаемъ: дозволяется вамъ соборомъ въ городѣ Гори, въ день воскресенія Христова отслужить и потомъ, по желанію вашему, изволить исправясь ѣхать, и кои похотятъ съ вами проститься, то пріѣдутъ къ вамъ въ г. Гори. О прочемъ же священнику Захарію приказано вамъ словесно донесть. Апрѣля 4 дня 1756 года.

Печать царя Теймураза чернильная.

მოჴსენებული აქა მღდელი ზაქარია იყო გუარით გაბა-
შჳლი, მოძღუარი მეფისა და შემდგომად ამბოხებისათჳს, განა-
კუეთილი მღდელობისაგან.

დრიისა, ანტიოხიისა და იერუსალიმისა და ყოვლისა რუსეთისა ეკკლესიისაგან შეჩჳენებულსა და განგდებულსა, მეცა შევაჩჳენებ და განვაგდებ».

ანტონი სრულიად საქართველოსა კათოლიკოსი.
(ველ-მოწერილია სუცურად) (9).

ქსრეთის ჭეშმარიტისა სარწმუნოებისა აღსაარებისა ძალით უწმინდესმან სინოდმან მოახსენა იმპერატრიცას ელისაბედ პეტროვნას საქმე ანტონისა და ბრძანა იმპერატრიცამან მიცემა მისდა ეპარხიისა არა შორს მოსკოვიდამ *(дать ему Антонію Епархію не въ дальности отъ Москвы)*. 1 დეკემბერს 1757 წელსა დაინიშნა განმგედ ეპარხიისა ვლადიმირისა და იერაპოლისა, და უცოდინრობისა-გამო რუსულისა ენისა სურჯულისა-მებრ თჳთ ანტონისა მიუჩინეს მთარგმნელად ქართველი დეკანოზი, დროსა ამას რუსეთისა ქალაქს სვიაჟსა მყოფი, გიორგი დავიდოვი.

მისრულსა რუსეთად თანა-ახლდეს მას შემდეგნი პირნი:

არხიმანდრიტი სტეფანე.

იღუმენი და კანდელაკი მისაილ, შემდგ თბილელობისა ხარისხსა აღყვანილი (10).

დეკანოზი ზაქარია.

პროტო-დიაკონი გაბრიელ.

იეროდიაკონი იოანე, შემდგომად მროველისა კათედრაზედ აღყვანილი (11).

---

(9) ესე ყოველივე ვრცლივ იპოების სინოდისა არხივისა საქმეთა შინა 1757 წლისა № 350.

(10) ესე ასაფლავია სიონისა საკათედროსა თბილისს ეკკლესიაში.

(11) იხილე მისი ცხოვრება წინა-სიტყუაობაში, რომელიცა აღუწერე წიგნისათჳს მისისა: «მიმოსლვა წმინდათა ადგილთა», დაბეჭდილისა 1852 წელსა.

ბერი და იპოდიაკონი პორფირი ([12]).

იპოდიაკონნი :

ეფრემ.
იოანე.
გიორგი.

მკითხველი ([13]) ტიმონ. ამას ეწოდა მერეთ ბერობაში ტრიფილე.

თავადი იოანე ხერხეულიძე.
თავადი როინ მელიქოვი ([14]).
აზნაური პართენ გედევანის-შვილი ([15]).
აზნაური ბეჟან თავყელოვი.
კელეინიკი გიორგი ნონაშვილი.

მსახურნი 5: პავლე, ზურაბ, გიორგი, ეფრემ და ივანე.

1764 წელსა მეფემან ირაკლი მეორემან მოუწოდა კჳალად ანტონის საქართჳელოდ და იღიყჳანა კჳალადვე თჳსსა კათოლიკოზობისა ხარისხსა. 1783 წელსა ტრაკტატისა ძალით, რომელიცა დამტკიცდა შორის იმპერატრიცა ეკატერინა მეორისა და ირაკლი ქართლისა და

([12]) იყო მწერალი მისი. მრავალნი არიან აღწერილნი მისგან წიგნნი.

ამან თარგმნა რუსულათ წიგნნი :

1) აღება კონსტანტინოპოლისა თურქთაგან.
2) დარღუჳევა იერუსალიმისა რომაელთაგან.

([13]) **Псаломщикъ** — ესრეთ უთარგმნიათ რუსულად.

([14]) **Родинъ,** — რუსულად უთარგმნიათ.

([15]) სადო-ხუცესი მისი.

კახეთისა მეფისა, ჰქმნეს ანტონი წევრად უწმინდესისა რუსეთისა სინოდისა.

აღწერილნი და გარდამოღებულნი მის მიერ რუსულით წიგნნი არიან, გარდა ამა წყობილ-სიტყჳსაობისა, შემდგომნი:

1) მიწყალეს ანუ 50 სინანულისა ფსალმუნისა თარგმანი. ნაწილი ამა წიგნისა იყო წარდგენილი რუსეთისა სინოდში მეფეთა მოძღჳრისა ზაქარიასაგან და იპოების დღესცა მუნ არხივში (16) წიგნმან ამან დაბადა მრავალი შფოთი ქართჳელთა შორის და იყო მიზეზ მღჳდელობიდამ განკჳეთისა და შერცხჳნებისა უბედურისა მის ზაქარია გაბაშჳლისა.

2) კატეხისმო მართლ-მადიდებელისა სარწმუნოებისა.

3) მჴსა-მეტყუჳელება, რომლითაცა არღჳევს ჰსწავლათა და დოღმატთა სომხისა და ლათინთა ეკკლესიათა.

4) ღჳთის-მეტყუჳელება ოთხ-ნაწილედი.

5) პროლოგი ოთხთა თთჳთა, ნაცჳლად დაკარგულისა, ქმნილისა იოანე პეტრიწისაგან (17).

6) წიგნი «აღსაარებისა».

7) სპეკალი.

8) კლემაქსი ლექსად.

9) მარტჳრიკა 19 ქართჳელთა წმიდათა და მასთანავე მოწამეობა წმიდისა გრიგორი, სომეხთა განმანათლებელისა.

10) ქადაგებანი მრავალნი.

11) გრამმატიკა, სომხურიდამ შედგენილი მხითარისა გრამმატიკისა წესით.

---

(16) 1768 წლის საქმეთა № 232.

(17) იხ. წიგნისა ამის § 731.

12) ღრამმატიკა, სხუა სხუათა სისტემით შე-დგენილი.

13) სიმეტნე ანუ მოკლე, ყრმათათჳს შედგენილი, ღრამმატიკა.

14) რიტორება მიხითარისა, სომხურიდამ გარდმოღე-ბული.

15) განმარტება არისტოტელის კატიღორიათა.

16) ფილოსოფია ბაუმეისტრისა, რუსულიდგან თარ-გმნილი.

17) ფიზიკა ვოლფიოსისა.

18) მოკლე ისტორია საქრისტიანოჲსა.

19) განმარტება ეპისტოლისა რომაელთა მიმართ.

20) ისტორია ეფესოს კრებისა.

21) კლდე სარწმუნოებისა, სტეფანე იავორსკისა. ესე დაიბეჭდა მოსკოვს 1760 წელსა.

22) კჳნტოს-კურციოსისა ისტორია ალექსანდრე დი-დისა მაკედონელისა.

23) დასდებელნი საგალობელნი ჰსატივად მრავალთა ქრისტიანეთა ეკკლესიის წმინდათა ([18]).

ამან კათოლიკოსმან ანტონი დაჰსდვა დიდი ღუაწლი ეკკლესიის განბრწყინვებასა, რაოდენი მალ-იღებოდა საქრისტიანოჲსა ქუეყანისა ოხრებისა დროთა დევთაგან; იმეცადინა საეკკლესიოთა წიგნთა დაბეჭდვა; განთესა ჰსწავლა და ჰსწავლის წიგნნი და განჰფინა ნათელი მეცნიერებისა, მწერლობისა და მწიგნობრისა. ამანვე მოიღო რუსეთისა წეს-დება, რათა მღვდელ-მთავართა აქუნდესთ ბისონი სამღრთო-მსახურებისა ჟამსა, იმა კა-

---

([18]) ესენი დაიბეჭდნენ სადღესასწაულოში და ჰგალობს დღესაც მათ ეკკლესია ქრისტიანეთა.

ნიჭით, რომლითაცა პეტრე დიდმან დაჰსდჳა რუსეთისა მღჳდელ-მთავართათჳს ([19]).

მოწაფენი მისნი, მასთან და მისგან აღზრდილნი, სხჳსათა შორის იყჳნეს:

1) გაიოს, რომელიცა იყო პირველ რეკტორად თელავის სემინარიისა და შემდგომად აღსრულდა არხიეპისკოპოსად ასტარხნისა ([20]).

2) ვარლაამ, პირველი ექსარხი საქართველოჲსა.

3) მიხაილ თფილელი.

4) დავით ალექსიევი, რეკტორი თელავის სემინარიისა შემდგომად გაიოსისა.

5) იოანე ოსეს-შვილი, მქადაგებელი.

6) ტრიფილე არხიმანდრიტი და სხ.

ესრეთ მშრომელი, დიდი ესე იერარხი ქართველთა ეკლესიისა, სავსე დღითა და დამშვენებული მოხუცებისა გამო, დიდითა განმზადებითა სიკუდილისადმი და ზეთის-ცხებითა და საღმრთო ზიარებისა მიღებითა ჴელთაგან თფილელ მიტროპოლიტის გერმანესსა, გარდაიცუალა ქალაქსა თფილისს, სასახლესა ანჩისხატისასა, რომელიცა იყო მეწლად მეტოქი საპატრიარხო, წელსა 1788 მარტის 1, ცხოვრებისა თჳსისა წელსა 75.

გუამი მისი წარიღეს მცხეთად და დაასაფლავეს კათოლიკე ეკლესიის წინაშე აღსავალისა კარისა.

მოწაფემან მისმან, ვარლაამ არხიეპისკოპოსმან და-

([19]) ამისთჳს აღუპსწურე ადრევე შედგენილსა ჩემგან რუსულად წიგნსა: **Описаніе Марткопскаго монастыря, Тифлисъ 1847. стр. 27.**

([20]) იხილე მისთჳს წიგნი: მიმოსჳლვა იონა მროველ მიტროპოლიტისა, გჳერ. **21.**

ჭხდჳა საფლავსა მისსა მარმარილოჲსა ქჳა შემდეგითა ზედა-წარწერითა :

«საფლავსა ამას შინა მდებარე არს საქართველოს მეფის იესეს-ძე, კათოლიკოზი ანტონი მცხეთისა და ყოვლის საქართველოჲსა და ჩუენი უწმინდესის სინოდისა, რომელმანცა შეამკო ეკლესია საქართველოისა სრულითა ტიპიკონითა და საეკლესიოთა ცერემონიითა, განაშუენა ენა ქართველთა კეთილითა მჭევრ-მეტყუელებითა და ღრამმატიკითა და წიგნნი საფილოსოფოსონი და საღმრთის-მეტყუელონი რაოდენნიმე თჳთ ქმნა და რაოდენნიმე გარდამოიღო სხჳათა და სხუა ენათაგან ქართველთა ენასა ზედა; და ესე ვითარითა შრომითა დიდითა განმაშუენებელი ქართულისა ენისა და ეკლესიათა მიიცვა-ლა საგლოველად საზოგადოებისა, წელსა ჩღპჱ თთუესა მარტსა ა».

«ქართველთ ერთ-ექმნა, მეორედ იქროპირად,
ბასილედ მქუსარედ, უმეცართ განმაპირად,
გრიგორად მღაღად, მგმობთა განმანაპირად,
აქჳნდა რა იყო, ქრისტესგან დანაპირად,
დაჴსტევა სამწყსო, ღჳთისადმი შენაპირად».

მისსა დროსა, 1770 წელსა იყო მოსრული საქართველოდ მეცნიერი მოგზაური ღულდენშტეტი, რომელმანცა იხილა იგი, თუმცა არა აღჴსწერს საუბარისა მათისა საგანსა (21). წინარე ღულდენშტეტისა ფრანცუზთა მოგზაური დელაპორტი (de La-Porte), მიღებულ-იქმნა კათოლიკოზის ანტონისაგან ქ. თფილისს. რეკტორი დავით, გარდამწერელი მოგზაურობისა მისისა საქართველოსა მხარეთა, რომელიცა ითარგმნა რუსულისა ენიდამ ქარ-

(21) **Auch besuchte ich den Patriarchen Antoni und die übrigen Vornehmen.**

თულად მოძღვრისა იოანე ქართჳელოვისაგან 1803 წელსა, იტყჳს დელაპორტისათჳს: «მოსრული თფილისს, დიდისა პატივითა შეიწყნარა იგი კათოლიკოსმან ანტონი და ნაცვლად მადლობისა მოჰპარა მან მას რავდენნიმე წიგნნი ქართულნი, მცხეთის ეკკლესიისანი. იყო კაცი უსჳნიდისო და ურცხჳ, ვითარცა მიამბო თჳთ განსუჱნებულმან ანტონიი (22).

წიგნი ესე წყობილ-სიტყჳსაოჲა, დიდად საჴმარი ისტორიისათჳს ლიტერატურისა ანუ ქართუჱლთა მწერლობისა, დავჰბეჭდე თჳთ ნამდჳლზედ, რომელიცა აღეწერა არხიდიაკონსა მისსა ტრიფილეს და გასწორებინა თჳთ კათოლიკოზსა ანტონის. წიგნსა ამას დაურთე ჩემით შენიშუჱნანი და სხოლიონი, სასარგებლონი მკითხუჱლთათჳს, და თჳთ სახე მისი, იმა მისისა პორტრეტიდამ, რომელიცა დაეხატჳნებინა თჳთ მას მოსკოვსა და აქუნდათ ლათინთა თფილისს მოძღუართა და უკანასკნელ მე მოვიგე ჩემდა საკუთრებად, შემდგომად განდევნისა მათისა თფილისიდამ 1845 წელსა.

წიგნისა ამისთჳს დაკონმან თჳთ ანტონისა ტრიფილემ (23) წარმოსთქუა იამბიკოდ შემდეგი სიტყუა:

---

(22) ესე დელაპორტი იყო ფრანცუზი და აბბატი ლათინთა ეკკლესიისა. ამან მოიარა ქუეყანანი და აღსწერა მოგზაურობა თჳსი. ჴსცხოვრებდა 1713-გან 1779 წლამდე.

რუსულად თარგმნილისა და დაბეჭდილისა მესამედ 1800 წ. მოგზაურობისა მისიდამ ითარგმნა ქართულად «აღწერა საქართუჱლოისა და იმერეთისა მინგრელიითურთ ქუეყანათა« მღდელის იოანე ქართჳელოვისა მიერ 1803 წელსა.

თჳსსა დროსა დავბეჭდავ აღწერათაცა მათ.

(23) 1783 წელსა, დღესა სახელ-წოდებისა მისისა, მოახსენა შესხმად ესენიცა ლექსად სიტყუანი:

ეს წყობილ-სიტყჳა, განკარგულ თხზულ ლექსულ,
არს ანტონისგან ყოვლად ბრძნის ბრძენთ უბრძნესის,
ვექჳჱ-მდებარნეთ, ვარჩჳჱნოთ შესმენილად,
ჩჳჱნ ზედა ესე, საწად სატრივო სასურჯ,
როს იგი მივჰსწჳთეთ, სისრულედ მივიწივნეთ.

ხუთნი საგრძნონი, ორღანონი ამისთჳს,
ვიკმივნეთ მჰსმენნო, რათა ვჰსცნათ ბრძნად აღნაქსჳნი,
თჳალით ვიხილნეთ, ყურით ამოდ ვჰსმინნეთ,
სმენილნი ბრძნულნი, ვიყნოსნეთ სუნად სუნნელ,
რათა მგემებთა მჰსწრაფელ, შეხებას ვჰყოთ ამისდ.

ეს ოქრო ნილოს, უშჳრ უხჳად მდინარი,
ეს ოქრო სიტყჳა, ჰსწავლათ წჳმ მომდინარი,
ეს ქრისტეს პირი, მწჳრ სავსით ბაგეთ მკჳდინარი,
ეს ღჳთის-მზრახჳჱლი, გულ-მმიმეთთჳს მკსინჳარი,
ზესთ იერარხებს, აქ მრავალ-წყლულ მთმინარი.

დღე ესე მჰსგავს არს, დღისა მეერგასისა,
ჩჳჱნთჳს ანტონი, ახალ მეტაფისიკოს,
მუნ ზეცის-მეტყჳჱლ, ჰყჳნა სულმან მოციქულნი,
აქა შენ მისებრ, უვიცნი მეცნიერ-გჳქმენ,
როს მზედ მეორედ, ინათლის-მთენე ჩჳჱნდა.

სახელ-წოდება შენ, უწმიდესის მაგის,
ქმნილ-სიტყჳერთ-არსთ, ეზესთაების ყოვლად,
არ მთქმელ-ვარ მხოლოდ, ჩემებრ გლახ-გონებათა,
რიტორთას ვიტყჳ, ფილოსოფოსთას რაღა,
ჵ ანტონი, მჭევრ-მეთქჳ, სოფოსთ-სოფოსო.

ჵ ანტონი, პირო ოქრო მაწჳეთო,
ოქროს ნესტო, ოქრო სხივთა მომფენო,
ოქრო ენაო, ოქროს ცჳართა მაცჳრეო,
ღჳთის-მეტყჳელო აღმრცხლო, ზესთ მეაკროსტიხ სოფოს,
ჴსენება შენი, იყავნ უკუნისამდე.

რაბამ საკადრნი, სიტყჳანი გიმღჳნათ მეთა,
სხჳა ოქრო-პირსა, ჩჳენდა ანუ სხჳა პავლეს,
მეფის მეებრნი, ანუ მამათ-მთავრებრნი,
ვინ აღჰხედ პავლებრ, სიბრძნით ცადმდე მესამედ,
მოწაფე ქმნილი, ზესთ-მყოს პირჳელის ნათლის.

ბრძანებით უგანათლებულესისა კნიაზის მ. ს. ვორონცოვისა, ქართჳელთა ენის მწიგნობრობისა მეცენატისა, მშრომელი დაბეჭდჳაზედ წიგნისა ამის, ვითხოვ ცთომათათჳს მოტევებასა.

იყოს შრომა ესე სადიდებელად ღჳთისა და ქებად მწერალთა და ჟამთა აქა მოხსენებულთა; სიქადულად ქართჳელთა; პატივად კელმწიფე იმპერატორისა, ძლიერითა თჳსითა მკლავითა ქართჳელთა ერისა მფარჳელისა; ძეგლად-სახსოვრად მოადგილისა მისისა კავკასიისა მხარეთა შინა უგანათლებულესისა კნიაზისა მ. ს. ვორონცოვისა, ქართულთა წიგნთა დაბეჭდჳლით, დაუკარგჳელობისა და განმრავლებისათჳს მზრუნჳელისა.

პლატონ ეგნატის-ძე იოსელიანი.

14 იანჳარს 1853 წელსა
ქ. ტფილისი.

წინა-სიტყუაობა წინა-მდებარისა წიგნისა ხუთ-ტაეპოვანთა სტიხთა ანუ შაირთა: ქმნილი გაიოზისი მიერ, არხიდიაკონისა.

წინ-სიტყუაობით, შეუჴანილებათა რა,
ვაწინ-მდებარებთ, ანტონი ყოვლად ბრძნისთა,
შუენიერ-თქმათა, სტიხთა წყობილ-სიტყუათა,
მჴდ-ნაწილედთა, სხუა და სხუათა თავთა შეცჴთ,
მჴდ-ასეულთა, შაირთ ხუთ-ტაეპ-ქმნილთა.

ესერა სადმრთო, ბრძნად გამომეტყუ სტიხთა,
ყოვლად სასურვთა, ლექს-შუენიერ-წყობათა,
ყოვლად სატრფოთა, ყოვლად ბიბინა ლექსთა,
მსგავსებრ ანთრაკთა, მკამკამებელ სიტყუათა,
შუენიერ ღისშჳათა, სტიხართნებრთა თქმათა.

ესერა მწყემსი, სამღუდელო მღუდელთ-მთავარი,
ბუტბ დავითისი, მეფეთ შარავანდედი,
არვეთა მმწყსელი, მხტუწლი ტკბილ-სასმენთ-მთქმელი,
ლექს შუენიერი, არნადი შემხუაველი,
სამ-დიდებული, ბრძენთ-შორის მეწლებული.

ბრძენთა ვინ ქებად, იტრივობის ჩ‌ჺცნდა ხელჴთ,
უცალობს ჟღერჴთ, ლექსთა მღით მკობილებით,
სიბრძნისა ცემით, ყოვლად სასურვ არს სმენით,
აღმარცჴლით ხელჴთ სიბრძნისა მონიჭებით,
გრიგალი ქროლით, ცეცხლებრ მბერწყალებით.

მჭურვალი თჳს შორის, წყობილნი თქმანი ქმნე,
ქებით მსიტყუავი, ზესთ-არსისადმი ცნობის,
ზესთ-სახიერის, ზესთა სავსისა ნათლის,
ზესთ-მოგონების, ზესთა სიტყჳს წარმოთქმის,
ზესთ-წყარო მყოფის, ცხოვრების მქონებელის.

ერთ-მყოფ-ნათელისა, სამათ ასხივებს ქმე,
არათუ არსებით, ანუ კუალად ბუნებით,
არცა ღმრთაებით, არამედ ოდენ გუამით,
ერთსა მიზეზსა, ორთ მიზეზოვანთადმი,
რომელ არს მამა, მიზეზ ძისა და სულის.

კუალად ზრახვათა, უკანასკნელთა ჟამთა,
ერთ-სამთავანის, შთამო-სრულს ხატსა მისა,
სიტყჳსა ღმრთისა, ჴორცთა ტაძრისა ქმნასა,
შეერთებასა, ორთა შინა ერთისა,
ერთ ქრისტედ მყოფსა, მრჩობილთადმი ცნობილისა.

ესთავე მისთა, ღმრთ-მამა-კაცებრ ქმნათა,
არა შემრევი, შემოქმედებრთა ქმნილთად,
არამედ თჳსთად, მიცემი განუყრელად,
ვითარ უმხოზენ, თეატრთა მამათ-კმანი,
მოცემით კრებათა, მსოფლიოთა წმიდათა.

მეორედ წევრად, იქონების მოსწავებით,
წინათა თქმათა, დედის უფლისათა,
უხრწნელად გებად, და ყრმისა მაწოებლად,
დედად წოდებად, და ქალწულთად შესმენად,
უმაღლეს ყოვად, ანგელოსთაცა წყობათ.

ესთა შედგომით, მხნობი სულით-მბერჳალით,
შესხმად მისდამი, და მოსწავებად წინათ,
რომელი იქმნა, დიდებად სიტყჳსა ღჳთის.
ყოვლად წმიდაი, სამ-ნაწილედი ჯჳარი,
და საღმრთო კჳართი, უკჳდავების ქადაგი.

ეს სახედ გჳაწჳრთვს, მხნობით ქებასა მათსა,
რომელი მეგობრად, უწოდა ღმერთმან თჳსად,
და კჳალად შჳლად, თანა მკჳდრობით თჳსთად,
რათა მეოხად, და მოვარჳელ იქმნეს მისდა,
რომელმან მათთჳს, ჰქმნა სტიხნი შაირულად.

ესთა კარგსა ჰყოვს, მათთჳს განწესებითა,
პირჳელ მხნობელ-არს, უკჳდავთა სხჳა ნათელთა,
მიუდრეკლობით, თჳთ მკელმწიფებელ ქცევით,
ნათელ მეორე, მნებებელ გულის-ხმიერ,
და ესთა მეცნავ, მაღლთა უხილავთათჳს,

ჭჳალად მებადურთ, სახარებისა ბადით,
სიტყჳსა ხილჳთ, და კელით მსახურებით,
ეს სახედ მსურჳელთ, მამათა მისა ხილჳთ,
წინასწარ-მეტყჳელთ, კრებათა შჳენიერთა,
უგალობს ქებით, შესაფერ საკმარობით.

მოციქულებრთა, მადლითა ქმნილნი მწყემსნი,
ეკკლესიისა, ოჩრანი მღჳდელთ-მოძღჳარნი,
მოწამეთ გუნდნი, სისხლით მეწამულნი,
და აღმსარენი, ქრისტესთჳს ყოვლად ბრძენნი,
ღჳაწლის დამდებნი, უბიწონი სულითა.

პორცებრთა ნებათ, ყოვლად ჯიმ მეაღჯრეთ,
ღირსთა წმიდათა, ქრისტესად შემდგომელთა,
არა მრულებთა, სიმისადმი მჭჳრეტთა,
საღმრთოთ ქალწულთა ყოვლად ნეტართა გჳამთა,
იმეოხ-მრთმელეს, ყოვლად ნეტარი ესე.

გონებათ მწიჳლთა, მოვიწჳლელნი ყოვლად სრულად,
მართალთა მწყობრნი, უნჯნი უმანკოებით,
ეს სახედ ჩჩჳლნი, უბიწონი გონებით,
კრებულნი ქმნილნი, იესო ყრმაებულის,
მარად ღჳთისადმი, წინაშე მდგომელობით.

კჳალადცა ყოვლად, შეუდგების ჰსჯულთავე,
ღირსთა წმიდათა, ყოვლად ბრძენ წინა-მეტყჳთა,
რათა ივარჯთა, არა დუმილ ჰსცეს იმათ,
რომელთა ჰკლეს რა, საჭირო ივართოებით,
და თავნი თჳსნი, ჰყჳნეს შეწირჳად უფლისა.

ესთა ტიხთათჳს, სიბრძნითა ჰკაზმავს სტიხთა,
ადგილით თჳსით, აღმონამორჩთა მტილთა,
ყოვლადვე ჰრწყულთა, სისხლითა მოწამებრთა,
ანუ მართალთა, და აზოვანთა მკნეთა,
ღჳთისადმი მსრბოლთა, ქართჳელთა აღმომზეთა.

რტოთ მისდა ქმნილთა, ვინ მამად ღჳთისად ითქჳს,
ღირსთა სახსენთა, მეფეთა ქართჳელთასა,
ღჳაწლ-შემოსილებრ, დამდებთა სულებისა,
თჳსთა მამორჩთა, წალკოტთა შჳენიერთა,
შეთხზჳთ ყჳავილთა, მრთმელობს მათდამი ქებით.

კჳალად შხჳევს ცქჳარებრ, ყოვლად შჳენიერ ლექსთა,
მათდამი ოდენ, რომელთა ჰსცეს მიზეზი,
სიბრძნისა ქმნიისა, წერილთ თარგმანებითა,
სტიხთა ჴმობითა, შაირთ-სიტყჳაობითა,
ტკბილ-საამოვნად, სასურვ საწადელ სატრფოდ.

შჳდ-ნაწილედი, წიგნი წყობილ-სიტყჳათა,
შჳდ-ვარსკჳლავ მნათი, პყრობილ ყოველთ-მმექმისთა,
ოთხნი კერძონი, რიცხჳთ რჳა ერგასობენ,
ოთხთ ცხოველთ სახე, აღსავსე თჳალებითა (*),
ზესთ განცხადებით, ხილული ღჳთის-მეტყჳელთა.

პირჳელ ნაწილი, რიცხჳთა ასეული,
მსგავსნი ცხოვლისა, ლომად წოდებულისა,
ესთა მეორე რიცხჳთა მექონ არს მათვე,
და მოაქჳნ სახე, მეორისა კჳროის,
მჟღერნი ტკბილ-ჴმათა, სამ-წმიდათ გალობითა.

კჳალად მესამე, რიცხჳთ ასეულობისვე,
მორჩ კაცის მქონებ, სულითა შემოსილებ,
ხოლო მეოთხე, რიცხჳთა ასეულობათ,
ივრთე ქჳშეობის, სახითა არწივებრთა,
ორთა თან-მკმებნი, მჟღერნი ტკბილებრთა ხმათა.

(*) აპოკალ. 4, 6.

ნაწილ შემდგომნი, ხუთ ექუსად მომჯდენი,
წერით სასმნი, სმენით არ საწყინანი,
სტიხნი ას ასნჱ, რომელნიმე არნ მეტნი;
გარდა წმიდანი, ბჟგენი არ სასხნი,
არცა ჩემებრნი, საკადრ ჭცებნი თქმანი.

ალმცისკრებელ ი ორბობს ა წ იხილე მჯჰრე ტ,
ნათლობ ს ბრწყინჰალედ არს ნაპრალობს დამეწ უ,
ჟალან ტ საცნო მყო ოვ აწჯა ყოვლის მიმართჰ,
ოქრო ნეკტარ ი მრწყჰწლიეს ი სსახედჰ ო,
ნათლის ხარის ხ ოქროს ქჰა აწ იჯჯრჰო ბს (1).

---

(1) ამა მუხლში მწერალსა გამოუხატავს აკროსტიხად ანუ კიდურ-წერილობად შემდეგი სიტყჳა :

ანტონ
ი სტიხ
ობს მო
წაოვე წ
ინასი
ტყჳობს.

შესამეცნებელად ლექსთა იამბიკოთა ვიტყჳ, რომელ ქართჳელნი მწერალნი არა შეჰსდგომიან სრულთა და ყოვლადთ კანონთა და წესდებათა, რომელნიცა მოუღიათ ბერძენთა ჰსჯულად იამბიკოთათჳს. ვჰგონებ ესრეთი ცჳალება იყოს უნებლიეთ მოთხოვა ქართჳელთა სტიხთა თჳსებისა, დაფუძნებულისა მარცჳალთა ზედა (Syllabe). გარნა ამა ქართულთა იამბიკოთა შინა იპოვებიან ოდესმე ბერძულთა იამბიკის მგვანნი დაკტილი, სპონდე და ანაპესტი. ზ. თ.

გონებას მჭჳრეტსა, უკსოსა მას ნათელსა,
არსაქით მხედსა, გარნა ნივთთა ვხილჳწლსა;
იხილავს ბრძენსა, სტიხთა ტკბილ-სასმენელსა,
ორფეოს მთქმელსა, შემდგომთ-არსთ უგრძნობელსა,
სულისა მზჳსა, გიძღჳნობ მოწაფე მთქმელსა (*).

(*) მსეცა ტაეპი არის აკროსტიხად ქმნილი და კიდურწერილობა მისი «გაიოს».
პ. ი.

წყობილ-სიტყჳაობა.

ნაწილი პირჳელი.

ღჳთის-მეტყჳელებისათჳს.

თავი ა.

თჳს სამობისა და ერთობისა.

1.

ერთი არს ზესთა, დაუსაბამო კეთილი,
ზესთა-ნათლოვანი, ერთობა სამ-პირებით,
უდაუსაბამო, და უმიზეზო ყოვლის,
ერთის წყაროსაგან ორნი ნექტარნი მყოფნი,
ვითარ მზისაგან შარავანდი და ბრწყინჳა.

2.

გამოაბრწყინჳებს მისგან გამოკრთოლჳლსა,
სიტყჳასა, გონება ზესთა სავსედ ნათლოვნად,
ვითარ მზე მისგან ნაბრწყინსა შარავანდსა,
განუშორებლად, ყოვლად მას შინა მყოფდა,
ვითარ გჳასწავა ღჳთის-მეტყჳელმან კირილე [1].

---

(1) ესე კირილე იყო წოდებით არა იერუსალიმელი, არამედ ალექსანდრიელი. ამან წმინდამან მიიღო კათედრა ალექსანდრიისა პატრიარხისა 412 წელსა და განაგებდა მტკიცედ ეკკლესიასა ქრისტესსა. ძლიერმან სიტყჳთა და საქმითა გა-

3.

სულიცა მისვე გონებისაგან წყაროს,
გამოვალს, ვითარ დაგჳწერეს მამათა,
არათუ შობის გჳარი არს გამოსჳლა,
გარნა სხჳად ვიცნობთ შობას, სხჳა-გჳარ გამოსჳლას;
აღწერილთაებრ ღჳთის-მეტყუჱლთ თეატროთა.

4.

მნებავს მამისა უფროს თქმა, რომლისაგან,
სწორება სწორთა, ორთა აქჳს მათ და ყოფა,
გარნა მეშინის დასაბამის, ნუ სადა,
უდარესთა ვჰყო დასაბამ არა ცნობილ,
დავისაჯომცა განმხრწნელთაებრ განმყოფთა.

5.

ვჰრიდებ შენსაცა ესდენ უმდებებასა,
ჩემმლით ნუსადა მსმენმან უფროსობისა,
ორად განჰკჳეთო განუჭრელი ბუნება,
ყოველთა შორის უფროსისა ჰმევითა
და განჭრა სამად ერთობა სამობისა.

ნასხნა ალექსანდრიიდამ მწჳალებელნი ნოვატელნი ჲ ჭურიანნი ქრისტეს ეკკლესიისა მშჳდობისა დამარღჳეველნი. წერილითა თჳსითა დაუხჳნა პარნი მწჳალებელსა ნესტორის, რომელიცა ეფესოჲსა კრებასა შინა (431 წ.) დასაჯეს ჲ განაძეს პატრიარხობისაგან კონსტანტინოპოლისა. წმინდა კირილე გარდაიცვალა 444 წელსა, ჲ დაუტევა წმინდასა ეკკლესიასა მრავალნი თხზულებანი, რომელთაგან ერთი, სახელ-წოდებით «საუნჯე» დასაცჳლად მართლ-მადიდებლობისა პირის-პირ ორ-ბუნებიანთა მწჳალებელთა, თარგმნეს ქართულსაცა ზედა ენასა. მთარგმნელნი ქართულად ამა წიგნისა იყჳნენ არსენი ნინო-წმინდელი, მოძღჳარი დავით აღმაშენებელისა ჲ იოანე გრძელის-ძე. პ. ი.

6.

მამა არათუ ბუნებითა არს უფროს,
არამედ უფროს მიზეზობითა იგი,
რამეთუ არცა არს თანა-არსთაგანი,
არსებით უფროს, ანუ უმცროს მეორის,
ფილოსოფოსთა სქესებრივთა თქმათაებრ.

7.

მნებავს მისაცა უფროს პატივის-ცემა,
ვითარცა მისა, სულისა უაღრესად,
არა შემინდობს მე წმინდა ნათლის-ღებას,
შესრულებული იგი სულისა მიერ,
ვითარ ყოველნი განათლებულ-ვართ მათი.

8.

უფროსობაჲ ითქმის ესე გჳართაგან,
ანუ სიტყჳთა, ანუ მიზეზობითა,
ანუ ძალითა, ანუ აღმატებითა,
ანუ სიზრქითა სიმდიდრისათა კჳალად,
ისმინე მსმენო კეთილ-მსახურო ესე.

9.

სიტყჳთა, ვითარ არსება ზედ-შესრულთა,
ძალითა, ვითარ თჳთ მიმდრეკი სხეულსა,
აღმატებითა, ვითა საყდარნი სხჳსათა,
სიმდიდრის სიზრქით, ვით განფენილი წერტილს,
მიზეზით, ვითარ ნათესავი სახესა.

10.

არცა ერთისა ამათგანისა სიტყჳსა,
შევიდეს ზესთა ღჳთისა სამობის,
ვინათგან სიტყჳს ეთქმის საკუთრად ძესა,
მაშა გონება უსიტყჳო არა ოდეს,
არცა უსულო გჳასმიეს სადადამე.

II.

თუ მყის თანად არს სამება იგი წმიდა,
მაშა სადამე უფროსობანი იგი,
წინათქმულები შევიდეს არცა ერთი,
ამით დაიყავნ პირები მწჳალებელთა,
არიოსის (²), და ევნომიოსის (³) ბილწთა.

(²) არიოს ანუ ქართჳელთაგან ძჳელად წოდებული არიოზ იყო აფრიკისა ქუეყანით ლიბიით, რომელსაცა აწ უწოდებენ ბარკა და ტრიპოლი. ეგჳპტისა ქალაქსა ალექსანდრიასა აღიყჳანეს იგი მღჳდელობისა ხარისხსა. შემდგომად გარდაცჳალებისა ალექსანდრიისა მღჳდელ-მთავრისა ახილლევსისსა ჰგონებდა მოადგილეობასა მისსა და ვერა მიწევნილმან ამა ხარისხისა, განბოროტებით ჰქადაგებდა წჳალებასა პირის-პირ მისა ღჳთისა. წჳალებასა ამას შეუდგნენ მრავალნი და იქმნა დიდი ამბოხი ეკლესიათა შინა. წმინდათა ალექსანდრე და ათანასი პატრიარხმან ალექსანდრიისა განსაჯეს იგი და შეაჩჳენეს მსოფლიოსა დიდსა ნიკიისა კრებასა, 325 წელსა. იმპერატორმან დიდმან კონსტანტინე მოაქცია ექსორიიდამ, რეცა მოქცეული ჭეშმარიტისა სარწმუნოებისადმი. არიოს, მიყჳანილი კონსტანტინოპოლეს ჰგონებდა მოცთუნებით შესჳლასა ეკლესიად და წინა-დღისა მწუხრსა ჰპოვეს იგი მომკჳდარი ბოროტად 336 წ.

შემდგომად არიოსისა განვრცელდა ბოროტი გმობა მისი ესოდენ, რომელ იმპერატორი კონსტანტი და სხჳანიცა შეუდგნენ ჰსწავლასა მისსა; იმპერატორმან თეოდოსი დიდმან განამტკიცა მართლ-მადიდებლობა და ჰსძლია არიოსისა გმობისა შედგომილთა მწჳალებელთა.

ლუტერის გამოჩენისა დროთა შემდგომად (1515 წ.) კჳალად გამოჰსჩნდა ევროპასა შინა ჰსწავლა ესე და ეწოდა მას ცრუ-ღჳთისმეტყუელისა სოცინისა სახელითა «სოცინისმო». პ. ი.

(³) ევნომიოს იყო დადგინებულ ეპისკოპოსად კიზიკისა 360 წელსა და მიიღო მან წჳალება აეტისა, რომელიცა ჰგო-

12.

აღმსარებელნი შორის სამ-წმიდობის,
მამისა ღ̂ჳთისა, და ძისა, და სულისა,
უფროსობისა თჳთოთ აღსავალთაებრ,
ანუ პატივით, ანუ უადრესობით,
შემცა-იჩჳფნნენ სამ-წმიდითავე ჴმითა.

13.

ზესთა-ღმერთ-მთავრებრი ბუნება იგი წმიდა,
მებრ განცხადების საიდუმლოდ გამოჭსჩნდა,
იორდანეს რა ნათელს-იღებდა სიტყუ̂ა,
არ გ̂ჳამოვნებისა შერევნითა გ̂ჳფცხადა,
თჳთებათ წესი არა ცვალვითა მგები.

14.

შეურევნელ-არს სამ-გ̂ჳამოვნება იგი,
და დამტკიცებულ თჳთება საცნობელად,
არ თჳთებათა, მიცჳ̂ალჳთ ურთი-ერთ-არს,
რათამცა ნიშნი იცჳ̂ალნეს ურთი-ერთ-არს;
ჭსწამებს თეატრო დიდებულთა მამათა (4).

ნებდა რეცა მე ღ̂ჳთისა არა არს მჭსგავსი მამისა დ განაახლებ-და ამით არიოსისა წ̂ჳალებათა. შემდგომად განაძეს იგი მავრიტანიას დ მოიპოვნა მოწაფენი, რომელთაცა ასწავებდა მოწამეთაგან-ქმნილთა სასწაულთა უარყოფასა დ წმინდათა ნაწილთა არა-თაყ̂ჳანის-ცემასა. ვ. ი.

(4) თეატრო დიდებულთა მამათა, ეწოდება ჭსწავლათა მათ, რომელნიცა დასაცჳ̂ფლად მართლ-მადიდებლობისა აღჭსწერეს წმინდათა დ ღირსთა მამათა. ამა წიგნთა ბერძულად დ ლათინურად აღწერილთა დ დაბეჭდილთა, ეწოდება პატრისტიკა ანუ რუსულად **Творенія Св. Отцевъ** (patres ecclesiastici).

15.

ცჳალება ვითარ მამულისა ნიშისა,
იცჳალოს მისად, ან გარდჯდეს სულისად;
კჳალად, ანუ მის სულს შეეთჳსოს რამე,
ანუ სულისა მიზეზსა, ანუ ძესა,
ვინათგან წესი თჳთებათა მტკიცე-არს,

16.

ერთობითსა მას, ბუნებისას რა ვჰსჭჳრეტდეთ,
არ ზიარება თჳთებით მეცხადების,
განყოფისათჳს თჳთებათა სიმტკიცის,
ესე იგი არს, შერევნა, ანუ ცჳალჳა,
ეს ვაიგონე, მსმენო კეთილ-მსახურო.

17.

თჳთებს მამისა არს არავისგან ყოფა;
რომელი ესე გჳარწმუნებს მიზეზობას,
ესე თჳთება არც ძისა არს, არც სულის,
ვინათგან მამა მხოლო არს ერთა მიზეზ,
და შეუძლებელ მათთჳს მიცემად ესე.

18.

უკეთუ სიტყჳა შეიქმნა პირჳელ არსთა,
რაღა სადამე ეწოდების მას სიტყჳა,
არცა სადამე უზენაეს იყოსმცა,
ვინათგან მზისა უცხო-არს გამოკრთოლჳს,
რად შარავანდად მზისა ეწოდეს ცოვთა.

ნემეცთა ფილოსოფოსი კრუგი სამართლად უწოდებს ქრისტეს-
სწავლასა «ეკკლესიისა ანუ ეკკლესიურად ფილოსოფიად»
(Patristische Philosohie, Kirchliche Philosophie).

პ. ი.

19.

უკეთუ სიტყუ̂ა მამისა არს სიტყუ̂აი,
უგონებოი არა იყოსმცა იგი,
ნაწილ სადამე აქუ̂ს მამის გონებისა,
და ცხოვრებისა ზესთა მისისა ზიარ,
იყოსმცა ვითარ თანა-არსი მამისა.

20.

ქვნომი ზიარ არიანოსთა უწყით,
რომელთა ჰგონეს სიტყჳსა შექმნა მამისგან,
გარნა თქუ̂ა პირუ̂ელ მათთჳს დამკობად დავით.
საშოთ მთიებისა უწინარესო გშევ შენ ([5]),
და სიტყჳთა თქუ̂ა ცათა დამტკიცება ([6]).

21.

სული წმინდა არს ღმერთი ღუ̂თისაგან მამის,
მხოლოსაგან წყაროს გამოსრულ არა მეებრ,
რომელსა მისგან მოვიღებთ მორწმუნენი,
ვითარცა ბროლსა მდინარესა ცხოველსა,
უკუ̂დავებისდა განცხოველების მიზეზ.

22.

მე მამისაგან სულიც მისგანვე მამის,
ორნივე დადათუ სხუ̂ა და სხუ̂ა გუ̂არად ესე,
ვით მკურუ̂ალება, და ნათელი ცეცხლისაგან,
სხუ̂ა და სხუ̂ა გუ̂არად ჰსჩანან სახილუ̂ელობით,
მცონობელობითთა მალთაებრ უწყებულნი.

---

(5) ფს. 109. მუხ. 3.

(6) ფს. 18. მუხ. 4.

23.

დაღათუ სული მისადცა იწოდების,
ვითარ ვისწავეთ საკჳრჳელისგან პავლეს,
გარნა არა თუ გამოსჳლა აქჳნდეს მისგან,
არცადა მიზეზ მე სულისა არს იგი,
რამეთუ მხოლო მამა არს ორთა მიზეზ.

24.

სული წმიდაი, ანუ თავით თჳსით მდგომად,
ან სხჳსა შორის ჯერ-არს სახილჳელობად,
ორთაგან ამათ ერთი ითქმის არსებად,
და მეორე შემოსჳეჳთად გამოჰსჩნდეს,
ღჳთის-მეტყჳელისა გრიგორისთა თქმათაებრ (7).

25.

ესე ყოვლისა გმობისა არს უძჳრეს,
რათა შემოხჳეკა ითქჳას ზედა ღჳთაების,
ხოლო სული არს ღმერთი ვითარცა მამა,
და თანაარსი მამისავე და მისა,
აღივსნედ კდემით მაკედონეთნი პირნი (8).

---

(7) ესე იყო ნაზიანზელი კაპპადოკიელი, განჰსწავლული ათინასა, სადაცა წარვიდა დიდის ვასილისთანა და განამტკიცა დიდად სარწმუნოების აღსარება ნიკიის კრების. გარდა-იცჳალა 389 წელს. პ. ი.

(8) მაკედონიოს იყო აღყჳანილი პატრიარხად კონსტანტი-ნოპოლის 351 წელსა. ამან დაბადა წჳალება პირის-პირ სუ-ლისა წმინდისა, რომლისათჳსცა დაუკდემებელად იტყოდა რე-ცა არა იყოს ღმერთი. იმპერატორმან კონსტანსი განაძო იგი კათედრისაგან კონსტანტინოპოლისა. პ. ი.

26.

ითქმოდეთ ესე და იგალობებოდედ,
ვითარმედ სული ღმერთ ცათა დამამტკიცე,
მხოლოდ მამისგან წარმო არს გამომავალ,
და არა მისაგან, ვითა იჩუქრა ახლად,
ფლორენცას (9) კოლტმან მგელთამან უსირცხჳლოდ.

27.

ურთიერთიდთა დატევნისა მქონებელ,
არს პირობითი სამობა იგი გჳამებთ,
და უჟამონი ერთად და უსაბამოდ,
ამისთჳს არა განწჳალებასა ვჰგონებთ,
აღმსარებელნი განუყოფელობისა.

---

(9) კრება ფლორენციისა იყო 1439 წელსა. მუნ დაესწრო ქართველთა მიტროპოლიტი გრიგორი, რომელმანცა თან-ხმად მარკოს ეფესელისა მტკიცედ ჰსდგა კრებასა შინა, უარ-ჰყო სურჳლი რომთა პაპისა ევგენისა და თჳთ ბერძენთა იმ-პერატორისა კონსტანტინე პალეოლოღისა, რათა ბერძენთა ეკკლესიასა აღერებინა ლათინთა ცთომანი. იდუმალ წარმო-ვიდა ფლორენციით ვენეციას; აქედამ კონსტანტინოპოლეს და მუნით საქართველოდ. *Древн. библіот.* **Том. VI.** *стр.* *33—35. **Philippi Cyprii chronic. pag, 288, 290—292** изд. **Франкф. на Майнѣ** 1687. **Severin. Bin. de concil.** Tom. IV. pag. 411.* ამისთჳს დავჰსწერე ვრცლად ჩემგან შე-დგენილს რუსულად წიგნსა *кр. ист. Груз. церкви. С.П.Б. 1843 стр. 96—97 изд. 2.*

პ. ი.

28.

განწჳალჳას სამთა გჳამთასა არიოსებრ,
და შეწჳალებას საბელიანთა წესით ([10]),
განჳაგდებთ ვითარ გჳასწავა სამღჳდელომან,
სამ-ას-ათ-რჳა-მეტთ ნიკეას შეკრებამან,
კონსტანტინესთა დროთა მეფობისათა ([11]).

---

(10) ესე იყო ქჳჩეანით ლიბიისა პტოლემაიდით. აღაშფოთა ეკკლესია წჳალებითა თჳსითა, რომლითაცა უარ-ჰყოფდა სამთა წმინდისა სამებისა პირთა. ალექსანდრიისა კრებამან შეაჩჳნა იგი დ ჰსწავლა მისი 261 წელსა დ არცხჳნა წიგნითა თჳსითა დიონოსი ალექსანდრიელმან. პ. ი.

(11) ნიკიისა ესე მსოფლიო კრება იყო 325 წელსა მეფობასა დიდისა კონსტანტინესსა. ამა კრებითა, ვითარცა მოვიხსენე სტოლიოსა 2, შეაჩჳნეს მწჳალებელი არიოს, მგმობელი მისა ღჳთისა ღჳთაებობისა.

აქა მოვიხსენებ ამასცა, რომელ 1834 წელსა, ოდეს ვიყოფოდი ჯერეთ ჰსწავლასა შინა ს.-პეტერბურღის სასულიეროს აკადემიაში, ბრძანებითა საქართჳლოს მეფის გიორგის ძის თეიმურაზისა ვჰსთარგმნე ლათინურისა ენიდამ ქართულად: «ისტორია ყოველთა მწჳალებელთა დაწყებით ქრისტიანობისა ვიდრე დროთა ჩჳენთამდე» დ მივუძღჳნ იგი მასვე მეფის-ძესა თეიმურაზს. წიგნი ესე, ღჳთის-მეტყჳლთათჳს სასმარი, ჯერეთ არა დაბეჭდილა ქართულად. მისთჳს მოიხსენებს უფ. ბროსსე: *Discour prononcé a l'assemblée générale de l'Académie Impériale des sciences de S. Pétersbourg. S. P. B. 1838 pag. 68.*

პ. ი.

თავი ბ.

თჳს საღმრთოჲსა შეერთებისა, ანუ განკორციელე-ბისა სიტყჳსა ღ̂თისა.

29.

საიდუმლო საღმრთო შეერთებისა,
მნიად სასიტყუჳჱლ გამოთქმად შეუძლებელ,
აუღებელის აგებულს შეზავება,
დაუწყებელის დაწყებად შთამოსჳლასა,
გაბრიელისგან, ნაზარეთს ჴსცნა მარიამ.

30.

უკანასკნელთა ჟამთა უჟამო იგი,
სიტყუჳა იშენებს, სისხლთაგან მარიამის,
კორცთა ტაძარსა, რათა მეორედ მქმნას ჩ̂ჳჱნ,
თჳთ კაც-უოყჳითა ღმერთ ქმნად დამჳჱლებულის,
კაცთა არსების, და განახლების ყოვლად.

31.

ქალწულსა სძალსა თესლისაგან დავითის,
უხრწნილოსა დაწინდებულსა ქმრისად,
ქალაქს ნაზარეთს საღმრთო განგებულებით,
მ ტყჳს გაბრიელ სახარებასა უცხოს,
თარგმანებისა მიუწთომელსა გ̂ჳარსა.

32.

რაჲ არს ესე საიდუმლო უცხოი,
მისდა მოსრულსა უჴორცოსა ქალწული,
განკჳრვებული ეტყჳს განუცდელობას,
ამას გაბრიილ სულისა ღმრთის მოსჳლასა,
აღჳსებად მისდა, დაარწმუნებს კარებით.

33.

ზესთა სიტყჳსა უცხოი საიდუმლო,
იმოქმედების ზესთა ღმერთთ-მთავრებრივად,
მუცელსა შინა წმინდისა მის სძლისასა,
რომელსა შინა შევალს განწმედად სული,
და თჳსად სიტყჳსა აღაგებს ჴორცთა ტაძარს.

34.

წჳლილ-მოგონებით შეუპყრობელ-არს,
ზესთა ნათლისა სამ-პირად შესმენილის,
ერთი სამთაგან შთამოვალს კაცსა შინა,
კრწნილსა ცოდჳთა დამდაბლებით მდიდარი,
ვითა თქჳა პავლე, ყოვლად ბრძენმან მოძღჳარმან.

35.

მიდგომილებას უთესლო ქალწულისა,
არათუ გჳამსა დაჰხატავს კაცისასა,
გარნა იგივე ზეცით გარდამოსრული,
სიტყჳა შობილი, ღჳთაებისაგან წყაროჲს,
ჰყოვს შეერთებას ბუნებათასა უცხოდ.

36.

სისხლთაგან სძლისა უქორწილოსა სიტყჳა,
ჴორცთა შეჰმზადებს საკუთარ თჳსა ტაძარ,
და შეიერთებს მგონებელს თანა სულსა,
განუშორებლად თჳსისა ღჳთაებისა,
რომლით კაც-ჰქმნასა სრულსა ვჰსცნობთ სიტყჳსასა.

37.

გუამი სიტყჳსა შეზავდების ისმინე,
მარტივი იგი უცხო შეზავებისა,
რაჟამს ორობა ბუნებათა მის შორის,
შემოკრბებიან შეერთებად მოსრულნი,
შეურევნელად, და უცხოდ გარდაქცევის.

38.

ორობა იგი ბუნებათა სიტყჳსა,
შეზავებულ-ჰყოფს გუამსა გამოუთქმელად,
ამისი პირუელ საღმრთომან ისაია,
ემმანუილ თქუა სახელი შესაბამი,
რომელ-არს ღმერთი ჩუენთანა მჰსგავსი ჩუენი.

39.

შანთი ოქროსა ბუნებისაგან ოქროს,
განცეცხლდეს არა თჳსსა წარმსწყმედს ბუნებას,
გარნა სრულიად ცეცხლ-იქმნების ბუნებით,
ხოლო ოქროსა, და ცეცხლის ბუნებანი,
შეაზავებენ ნაკუეთსა შანთისასა.

40.

შეზავების ჴორცთა, და ღუთაებისა,
არტემონს, პავლეს, ფიტინოს, დიოდორეს,
თეოდორეს, და ნესტორს უღმრთო განმყოფთა ([12]),
განაგდებს წმიდა ხალკიდონელთა კრება,
და შეუდგების საზღუარსა კირილესსა.

([12]) არტემა ანუ არტემაზ იყო უარის-მყოფელი ძისა ღუთისა ღუთაებობისა. იგი ჰსცხოვრებდა 451 წელსა, ოდეს იქმნა მეოთხე მსოფლიო კრება ხალკიდონისა.—პავლე სამოსატელი, რომელიცა განაგებდა ანტიოხიისა პატრიარხობასა 260 წელსა

41.

შეურევნელად შემოკრებად მოსრულნი,
ერთ-პირობითად ორობა ბუნებათა,
შეაზავებენ აუჴებელსა გჳამსა,
ხოლო უკეთუ შეზავდეს გჳამი საღმრთო,
ვერღარა განჩხსჭრას ცნობამან ნესტორისმან.

42.

ლურია ცნობა ნესტორის სამაგისა,
იტყჳს სხჳა გჳამად დაჴსნილსა ჴორცთა ტაძარს,
ხოლო დაჴსნილის ტაძრისა აღდგომასა,
სხჳა გჳამისაგან სიტყჳსა უსირცხჳლოდ,
განჩკჳწთს ორობას, და არღჳწკს შეაზავებს.

და იყო მოძღუარი ზენობის სირიისა დედოფლისა, გარნა 200 წელს შემდგომად შეაჩუენეს წყალებითი ჴსწავლა მისი წმინდის სამებისათჳს სალკიდონის კრებასა.

ფოტინოს და არა ფიტინოს იყო დიაკონი ეპისკოპოზისა მარკელ ანკირელისა, მერეთ სირმიელ ეპისკოპოსი. უარ-ჰყოფდა მის ღჳთისა ღჳთაებობასა და ჰგონებდა იესო ქრისტესა კაცად მარტივად. იმპერატორმან კონსტანსი ექსორია ჰყო იგი. ივლიანემან განდგომილმან უკუ-აქცია იგი თჳსდა დიდისა პატივის-ცემითითა ეპისტოლითა, გარნა იმპერატორმან ვალენტინიანემ კუალად განდევნა იგი ვითარცა მწუალებელი და ბოროტ-მეტყუელი და მოკუდა გალატას 376 წელსა.

დიოდორე ანტიოხელი, პირუელ მღუდელი მისვე ქალაქისა, შემდგომად ეპისკოპოსი ტარსისა, მასწავლებელი წმინდათა იოანე ოქროპირისა, გასილი დიდისა და წმინდის ათანასისა. — წმინდამან კირილე ჰპოვა მძიმენი შეცთომანი წერილთა შინა მისთა და უწოდა წინამავალად ნესტორისა, წუალებათა გამო პირის-პირ ღმერთ-კაცობისა იესო ქრისტესსა.

43.

არათუ შედგა ნაწილებთაგან ერთი,
ყოვლადი რამე, ვითარ სახე კაცისა,
მგონებელის, და მგრძნობელისაგან ერთი,
არამედ მრჩობლნი ბუნებანი ყოვლადნი,
შეასრულებენ დაუწყებელსა გჳამსა,

44.

უკეთუ მეცნნი ღჳთივთა მათ წერილთაგან,
ირწმუნებთ ვითარ ღმერთად მყოფი სიტყჳა ღჳთისა,
მე კაცის იქმნა, ჰსცანთ სამგ ერთ-არს ქრისტე;
ღმერთი და კაცი იგივე ერთი ქრისტე,
ესე გჳასწავა, საღმრთომან ჲთანასი.

თეოდორე ეპისკოპოსი მოფსუესტიისა კილიკიისა ქალაქისა. მოკჳდა იგი 428 წელსა. ნესტორიანთა, წჳალება თჳსი დაამტკიცეს წერილთა ზედა მისთა. ამისთჳს მეხუთემან მსოფლიო კრებამან 553 წელსა შეაჩჳენა ვითარცა თჳთ თეოდორე, ეგრეთცა ჰსწავლა მისი.

ნესტორი იყო აღყჳანილ კონსტანტინოპოლისა პატრიარხობასა თეოდოსი მცირისაგან 428 წელსა, მაღალთა ღირსებათათჳს მისთა: მეცნიერისა, დიდისა მქადაგებელისა, მშჳდისა ცხოვრებისა. დღესა აღსჳლისა თჳსისა კათედრად კონსტანტინოპოლისა პატრიარხისა ჰრქჳა იმპერატორს თეოდოსის: «მომეც მე ქჳეყანა, განწმედილი მწჳალებელთაგან და მე მოგცე შენ ცაჲ იგი ზენაჲ. მწე-მექმენ მე რათა აღვჰკოცო ჭეშმარიტისა ღჳთისა მტერნი, და მე გცემ შეწევნასა აღსახოცელად სამეფოჲსა შენისა მტერთავე».

პირუტყჳლ ბრძოდა ძლიერად პირის-პირ არიოზელთა და მერეთ თჳთ შევარდა წჳალებითსა ცთომასა, რომლითაცა არა აღიარებდა ყოვლად-წმინდასა დედად ღჳთისა, არამედ უწო-

45.

ვინათგან ერთსა შეაზავებენ პირსა,
ორნი სადამე ბუნებანი ყოვლადნი,
ვნებულისათა განითჳსებს სადამე,
უვნები იგი ამით შეერთებასა,
გუაცნობებს წრფელად სამღუდელო ამფილოქე (13).

დებდა დედად ქრისტესსა და იქმნა თავად ორბუნებიანთა მწუა-ლებელთა. წმინდამან კირილე ალექსანდრიისამან დაარღჳა ჰსწა-ვლაჲ მისი და პაპამან ცელესტინე კრებითა ქალაქსა რომს 430 წელსა შეაჩუენა ნესტორი. ხოლო იმპერატორმან თეოდოსი ეფესოსსა კრებითა სრულად განსაჯა იგი, ქუსორა-ჰყოს ეგჳპტედ და მოკუდა უბადრუკად თებაიდას. გარნა წუალებამან მისმან განხდგა ძირნი სპარსეთისა საზღუართა და არიან აწმდე ნესტორიელნი მისირისა ქუეყანასა. პ. ი.

(13) წმინდა ამფილოქე კაპპადოკიელი ეპისკოპოსი იკო-ნიელი ანუ ჩუენებრ ოქონელი, (რომლისა სასჳლსა ზედა აღ-შენდა ძუელად ქალაქსა გორს ტაძარი ოქონისა). იგი ჰსცხო-ვრებდა 344 წელსა. გამოჰსთხოვა ფიცხელი ბრძანება იმპე-რატორს თეოდოსის პირის-პირ მწუალებელთა. მისთჳს ჰსწე-რენ ძუელნი, რომელ ოდეს იმპერატორი თმკნით და პატივით მიიღებდა და ესაუბრებოდა არიოზელთა, მოწყინებითისა გული-თა შევიდა მასთან ეპისკოპოსი ამფილოქე და დაუწყო ალერ-სით საუბარი ძესა მისსა არკადის და არა აჩუენა არა რაჲმე პატივი ღირსებისა მეფისა ძესა. განრისხებულმან იმპერატორ-მან ინება და ბრძანა დათხოვნა მისი სამეფოჲსა პალატისაგან. მაშინ ამფილოქემან მოახსენა მეფესა სიტყუაჲ: «მეფეო! არა გნებავს მოკლება პატივისა ძისათჳს შენისა და მრისხანებ უპა-ტიოებისათჳს, რომელიცა შეიმეცნე საუბართაგან ჩემთა ძისა თანა შენისა. ვითარ გნებავს, რათა ღმერთმან ცნას და ქუეყა-

46.

ანტიოხოზ თქუა მწყემსმან პტოლემაიდის ([14]),
შეურყევნელად მეტყუელი ბუნებათა,
არა მოჰმედგრდე შეერთებასა შინა,
ამით არათუ ორად განჰკუეთნა პირად,
ორბუნებანი მეუფისა და მონისა.

47.

კირილე დიდმან დროთა თეოდოსისთა,
ძიმძლავრებულნი განმყოფთაგან ვეშაპთა,
თავის-უფალ-ჰყუნა ძენი კეთილ-მსახურნი,
ბრძოლის-სივერათა ცისა უვრცელესითა,
გონებითა და ღმრთივ-მეტყჳთა ცნობითა.

48.

განმხილუელ თუ ვინ გამოჩნდეს კეთილ-მბჯობელ,
მარცუალთა, ლექსთა, სიტყუათა ვითარების,
ზემოწერილთა ერეტიკოსთა ცრუთა,
ჰპოვებს სიმრავლეს გმობათა პირად-პირადთა,
მაშინ ჰსცნობს სიბრძნით მწერალთა წერილთაგან.

სასა მან ჰსთმოს უპატიოებს და გმობს მხოლოდ-შობილისა ძისა თჳსისა?» სიტყუამან ამან განაღჳძა გულსა მისსა სიძუ-ლილი არიოზელთა, ძისა ღმრთისა მგმობელთა.

ამფილოქე დაესწრა თჳთ პირუელსა მსოფლიოსა კონ-სტანტინოპოლისა კრებასა, რომელიცა იქმნა 318 წელსა და გარდაიცუალა 395 წელსა, ერთსა და მასვე, ოდეს გარდაიცუალა თჳთ იმპერატორი თეოდოსი. პ. ი.

([14]) ანტიოხოს იყო პირუელ წინამძღუარი წმინდის საბას უდაბნოჲსა 620 წელსა. წერილთაგან მისთა მოაწია დრომდე ჩუენთადმი რავდენნიმე ჰსწავლებითნი სიტყუანი და მცირე

49.

მე კჳალად ჩემსა, სჳლად ვიწყო მებრ მალისა,
რომელსა ვლიდა გზასა ზემო წერილით,
განვკჳეთო მჴნად თქმულნი ესე სიტყჳანი,
ერეტიკოსთა მწჳალებელთა თჳს რაცა,
მითქჳამს აქა მე მოქმედმან თანა წარსულის.

წიგნი: «არა წმიდათა მოგონებათათჳს (De vitiosis cogitationibus)», რომელნიცა უთარგმნიათ ქართულსა ენასა ზედა წმიდათა მთარგმნელთა მამათა. წიგნი ესე ვჰპოვე (1849 წელსა) ათონისა მთასა, ქართველთა პორტაიტის მონასტრის წიგნთა-საცავში, უსახელოდ მთარგმნელისაგან. ვჰგონებ, გიორგი მთარგმნელისაგან, სახელ-წოდებით მთაწმინდელისა, იყოს გარდმოღებული ბერძულით. პ. ი.

თავი გ.

თჳს კორციელად შობისა სიტყჳსა ღმრთისა და ჩჩჳლ-შჳენიერებითათჳს განგებულებათა სა-ღმრთოთა.

50.

შობა სიტყჳსა მეშჳსაგან უხრწნელის,
კაცებრ ჩემისა მებრ ყოვლად ბუნებისა,
ბაგასა შინა ქალაქსა დავითისსა,
რომელსა სპარსნი მეფენი ძღჳნის-მრთმელობენ,
მეცნნი ვარსკჳლავით შეუქმნელისა მზისა.

51.

ვალაამისგან სქესისა მთამოსრულთა ([15]),
სამთა ხალდეას მეფეთა სპათა მეჳანებთ,
ვარსკჳლავთ-მრიცხჳცლთა აჴლისაგან ვარსკჳლავის,
ვარსკჳლავისაგან სიტყჳერ-მოკჳდავისა,
შობილი ჰპოეს, მთიები პირჳცლ მზისა.

([15]) ვალაამ იყო წინასწარ-მეტყჳელი ქალაქისაგან პეტრეას ევფრატას. ბალაკ მეფემან მოავლინა ჰსთხოვა მას, რათა მო-ვიდეს მისდა და დაჰსწყევლოს ერი ისრაილთა. მიმავალსა გზად დაუხჳდა ანგელოზი უფლისა მახჳლით და არა მისცა ნება ჯორ-სა მისსა რათა სრულ-იყო. ვალაამ განრისხებული, ჰგჳემდა ჯორ-სა თჳსსა და ჯორმან სიტყჳა უყო ვალაამს, ვითარმედ ანგელო-ზი უფლისა აბრკოლებს სლჳასა მისსა. ვალაამმან ჰსცნო ნება

52.

გამოუთქმელი საიდუმლოჲ შობისა,
მარიამისგან უქორწილოსა სძლისა,
ზესთა სიტყჳსა წარმოტოლჳარე ცნობისა,
ესე იგი არს სიტყჳსა განზრქელება,
ხორც-ქმნა უხორცოჲს შობა აუგებელის.

უფლისა, რათა არა ჰსწყუიოს ერი ისრაელთა და წარემართა გზად. მისრული ბალაკისადმი ნაცჳლად წყევისა წარჰსთქუა კურთხევა ერთა ზედა ისრაილთა და მასვე ჟამსა იწინასწარ-მეტყუელა: გამოვიდეს ვარსკულავი იაკობისაგან. ესრეთ უკუნ-იქცა ებრაელთადმი და მუნ ბრძოლასა შინა მოიკლა მადიანი-ტელთაგან.

მრავალ-გუარად იტყოდენ მთარგმნელნი საღმრთოჲსა წერილისა და ეკკლესიისა მამანი ვალაამისთჳს, და ვირისათჳს სიტყუა-ნიჭებულისა. გრიგორი ნოსელი იტყჳს, რეცა ვირსა მას არა ეთქუა განწევრებითითა ლექსთა წარმოთქმითა სიტ-ყუაჲ, არამედ ჩჳჩულებრივითა პირუტყჳსა ამის ხმითა, რათა აცნობოს ბალაამს მიზეზი სლჳსა დამაბრკოლებელი. სხუანი იტყჳან ნამდჳლ ლექსთა წარმოთქმასა ჴმითა კაცობრივითა. შესაძლებელ-არს, იტყჳს წმინდა აგჳსტინე, რომელ უნებდა ღმერთსა მოქმედებითა ამით ეცნობა კაცთათჳს, ვითარმედ მათ, რომელთაცა იგინი ჰგონებენ მოკლებულად გონებისა და გულის-ჴმის-ყოფისა, ნიჭებულ-ჰყოფს ღმერთი გონებისა ძა-ლითა, რათა მით არცხჳნოს მაღლობა ბრძენთა.

ვრცელსა მოთხრობასა წარიკითხავს მსურჳელი დაბადებისა წიგნ. რიცხჳთა თავ. 30.

ზ. ი.

53.

ქალწულმან ბეთლემს პირუ̂ელ საუკუნეთა,
სიტყუ̂ა შობილი მამისაგან უჟამოდ,
ძმჳა თანა-არსი მშობელისა და თჳსი,
გარნა უხრწნელად სასწაულთაგან თჳსთა,
ვიცნობთ უაღრეს ცნობისა, და სიტყჳსა.

54.

ცხოველთ-მოქმედი რჳსა დღისა ყრმა ქმნილი.
ძსჯულისა მექმი ძსჯულსა ერჩის ყრმებრივსა,
წინა-დაიცუ̂ეთს დამწყები სხჳთ კერძოსა,
საიდუმლოსა ახლის დაბადებისასა,
იროდის ევლტის, ეგჳპტის კერპთა შეძსმრავს (16).

55.

ახალსა ჲტულსა ძასაკსა უბიწოსა,
ეფრატივთა ჩჩჳლთა ახალსა ჯეჯილსა,
ყოვლად მწუ̂ანჳლსა ნამკსა უღმრთოსგან მეფის,
ითნებს ზიარი ყრმათა ჴორცთა და სისხლთა,
და იზიარებს წინათ ვნებასა თჳსსა.

---

(16) ათანასი ალექსანდრიელი ჰსწერს, რომელ დროსა, ოდეს მაცხოვარი ჯერეთ ყრმა, ლტოლვილი იროდესაგან ყრმათა მომსრველისა შევიდა ეგჳპტეს, დაეცნენ და შეიმუსრნენ მუნ ეგჳპტისა კერპნი. **Athan de incarnat.**

ამისთჳს ჰსწერს ფილარეტი მიტროპოლიტი მოსკოვისა წიგნსა თჳსსა: ***Начертаніе церк. Библ. Ист.*** стр. 655 (**изд. 3**).

პ. ი.

56.

გამოწოდების ეგჳპტით გამო მერმე,
პირმშოთა ჴსჯულსა ღმერთი ყრმა-ქმნილი ერჩის,
სჳმეონისთა მკლავთაგან შეიტჳფბის,
დაუტევნელი ხერუვიმთა საყდართა,
და ნაზარეველ ისახელ-წოდებს სიტყუჱა.

თავი დ.

თჳს ნათლის-ღებისა, და ღმერთ-მამაკაცებრთათჳს მოქმედებათა, და ვნებისათჳს და აღდგომისა, და ზეცად ამაღლებისა, და მარჯუენით მამისა დაჯდომისა.

57.

წყალთა შემკრება შესაკრებელსა ერთსა,
განშიშჳლებული წყალთა შთასჳლითა განჰწმედს,
ადამს აღაგებს, დამალულთ დანთქამს ვეშაპთ,
აქა და თაბორს ძედ საყჳარელ იცნობჳს,
მამისა მიერ თანა-არსის მიზეზის.

58.

ღმერთ-მამაკაცი ერთი ორთა მოქმედი,
ერთ-სახილუელსა ერთ ქუეშ-მდებარის-გამო,
ორთა აჩუენებს ვითა მახჳლი ცეცხლი,
ჰსწუევდეს, ჰკუეთდეს, სხუა და სხუათა მოქმედი,
ზღუას ბიჯებით ჰხომს თავის-უფალი დანთქმის.

59.

ახალთა თუალთა შობით ვერ მხედსა შორის,
ნერწყჳთ იქმს კაცი თიხისა შეზელასა,
ნათელს დაჰბადებს თიხისა შორის ღმერთი,
მეგობარს კაცებრ და ჰსტირის სამარესა,
მძორს დაყროლებულს ცხოვლად ავლინებს ღმერთი,

60.

ერთი ორთაგე იქმს ჩუენდა საცხოვრებელი,
ილოცავს კაცებრ თანა-წარჰკდეს სასმელი,
შეიოფვლების ბუნებრითა შიშითა,
ზედა-მოსრულთა ვის ეძიებთ მკითხუელი,
დაჰსცემს პირ-დაღმა, არ ეკლტის შემპყრობელითა.

61.

უკეთუ ღმერთმან არა ივნომცა ვნება,
უკეთუ არა იკიცხუოდამცა სიტყუა,
უკეთუ არა მოკუდა უკუდავი იგი,
სადა წარგუკდამცა სირცხჳლი და ხრწნილება,
სადაღა ცოდუა, და სადა სიკუდილიღა.

62.

ღჳთისად ჯუარცმაი, და ღჳთისად მოკდომსა,
რაჟამს გესმოდეს, ჵ კეთილ-მსახურო,
გიკმს შენ ჰრწმუნებად კირილე ნეტარისებრ,
ხოლო არათუ უმნელისად (17) შედგომა,
ღჳთის ბუნებისად განჩემებად სიკუდილი.

63.

ჴორცნი ვინათგან არიან სიტყჳსანი,
ჴორცთა ვრებაცა უგიებელი სიტყჳს,
ითქმის საკუთრად გარნა შეუხებელად,
ვითარ შობაჲ სიტყჳსა, ეგრეთ ჯუარ-ცმა,
ჴორციელებრი, ესრეთ ჰსწამს ეკლესიას.

---

(17) ესე იყო არხიეპისკოპოსი სომეხთა და მოძღუარი მათის ეკლესიის (Յոհաննէս Օձնեցի), რომელიცა ჰსცხოვრებდა 1240 წელსა. მისთჳს მრავალსა ჰსწერს კათოლიკოსი ანტონი I მზა-მეტყუელებასა შინა თჳსსა.

პ. ი.

64.

მრწოდედ უფსკრულნი, და შეირყინედ მთანი,
განცჳფრდედ ტანი, დაჰკსნდებოდედ მნათობნი,
და ორიონნი ცისანი განკრთებოდედ,
გარდაიქეცინ სიმყარისგან ქუეყანა,
ნერწყჳსა მხედნი ქმნილთაგან შემოქმედის.

65.

სიონისანო ასულნო განმავალთა,
იხილეთ სიძე სოლომონ ზესთა ღმერთთა,
გჳრგჳნოსანი ჟამსა სიძობილისსა,
დედისა მიერ წყევისა ნაყოფთაგან,
გარნა ჰსტიროდეთ თავთა და შჳლთა თქუენთა.

66.

გუემულებათა ჩუენთა მტჳრთუელი სიტყუა,
ჩუენ მლით გუემული აღიღებს ჯუარსა ტჳრთუად,
განუალს გარეშე ბანაკისა შეწირუად,
მსხუერპლად ცოდჳსა, რათა შემჰსჯუალოს ჯუარსა,
ჴელით-წერილი ანტაკრად ჩუენდა ქმნილი.

67.

აღკდების სიტყუა მაღალსა წარმოტყუენუად,
ტყჳსა რათამცა მოგუეცა იგი ჩუენ ნიჭად,
და სადათ გამო, გარდა ქუესკნელსა ჰმთასულით,
მოციქულთა, და წინა-მეტყუელთ მახარებელთ,
მწყემსთ მოძღუართ სამტკიცე გუამისა ქრისტესისა.

68.

მწარისა ჯუარზედ მჰმელი ჰკურნავს ავსინდსა,
სიკუდილით ღუთით გუყოვსა, სისხლითა გამოგჳხსნის;
და წყლითა განგუბანს სულითა განმწმედელი,
დაივლჳთ აღმოგუშობს, აღდგომით გჳზიარებს,
ამაღლებული მარჯუენით თჳსსა დაგუსხამს.

69.

ე̃ქ ყოველი ჴორცითა განიგების,
ქრისტესგან ჩუენდა ცხოვრების საიდუმლოდ,
რომელმან ივნო ჩუენითა მით ჴორცითა,
მოკუდა და აღდგა ჴორც-შემოსილი სიტყუა,
და გზა გჳყოცა აღსჳლად მამისა მიმართ.

70.

ამაღლდა ჩუენგან • მითვე ჴორცითა ქრისტე,
რომელი იგი არს ღმერთი, მე და უფალ,
და შეიწყნარა მოციქულთა თუალთაგან,
ღრუბელმან, ჩუენგან ამაღლებული იგი,
ხოლო აღსრული ყოველთა ცათა ზედა.

71.

ხადაცა იყო პირუწლ სიტყუა მამისა,
აღჳდა მუნვე დაჯდა მარჯუენით მამისა,
სადა ჱმუწნოდა ღმერთ-ქმნილსა შეერთებით,
ყოფა არსებას არა ღუთად გარდაქმნილსა,
კაცადვე მყოფსა, და ღუთისად შეყოფილსა.

72 (18).

მანიქეველთა ვნებაჲ გონებისა (19),
ტკივილი ცნობის ურმათა უვალენტისთა (20),
ათქმევს გრიგორის ტათეველსა ქრისტესთჳს (21),
ზეცით მოხმასა დედისაგანთა ჴორცთა,
ხოლო ჴორცთასა ღმერთაებრ ყოველგან მყოფად.

---

(18) 72 მუხლად იყო დადებული 76 ქუემორე ამისა დადებული მუხლი თჳთ ნამდჳლსა ანტონისაგან დაწერილსა წყობილ-სიტყუაობაში, რომელიცა მაქუს მე. მერეთ თჳთვე წაუბლავს ესე ჲ̃ უნებებია ქუემოთ დადება ჲ̃ არა აქა. პ. ი.

(19) მანიხეველთა წუალებისა თავი ჲ̃ დამწყები იყო მანეს, რომელიცა იწოდა მერეთ კურბიკუს (curbicus). იშუა იგი

73.

ესე უფსკრული ჰელედო უღმრთოებისა,
ერმანიტელთა (22) ყოველთა ექმნა გჳარსა,
მანინ სპარსისა (23) მოწაფე ყოფა ყოვლად,
გარნა ჩჳენ სიტყჳსა ჴორც-შემოსილი ჩუენთჳს,
გჳცავს ვნებისაგან ყოვლად ამის ხატისა.

სპარსეთსა, სადაცა იყო დროთა მისთა ქრისტიანობა, და აღზრადეს მუნ მოგჳთა ჰსწავლასა. შემდგომად ქრისტიანე ქმნილმან ისწავა ქრისტიანობა მწჳალებელისა ტერებინთესაგან და აღიარებდა თავსა თჳსსა მოციქულად ქრისტესსა და სულად წმინდად, რომელიცა აღუთქჳა კაცთა ქრისტემან. ცრუთა სასწაულთა ცთუნებით მოქმედებათა განისმო თავი თჳსი სპარსეთსა ესოდენ, რომელ სპარსთა მეფემან საპორ მიუწოდა იგი, განსაკურნებელად სნეულისა ძისა თჳსისა ცრუ-წმინდისა ამის ლოცჳთა. გარნა მოკჳდა შჳლი მეფისა და მეფემან მწუხარემან მიჰსცა იგი საპყრობილესა. მოწაფეთა მისთა გამოიყუანეს იგი საპყრობილით. მაშინ იწყო ქადაგება ზოროასტრისა ჰსწავლათა. იგი იტყოდა, რომელ ორნი არიან სოფელსა შინა დასაბამნი და მოქმედნი ყოვლისავე და დამბადებელი თჳთ სოფლისა: პირჳელი დასაბამი კეთილისა, რომელიცა არს თჳთ ღმერთი, გონება და ნათელი; მეორე დასაბამი ბოროტისა, რომელიცა არს ეშმაკი, სიბნელე ანუ ნივთიერება. არა შეიწყნარებდა ძჳელსა აღთქმასა. იესო ქრისტესსა უწოდებდა წინასწარ-მეტყჳელად და მედ ნათლისა, ჰსწავლა ესე განავრცელა სპარსეთსა და ინდოეთსა ვიდრე ჩინეთადმდე. განდევნილი სპარსეთიდამ მეფისაგან საპორისა. უკუ-მოიქცა მუნ ბრძანებითა ორმისდა მეფისა. უკანასკნელ მეფემან ბეჰრამ 274 წელსა ბრძანა ტყავისა გაძრობა მისგან და ესრეთ აღწყჳტა სპარსეთსა სიცრუითა მისი ჰსწავლა. საბერძნეთსა, სადაცა განითესა წჳალება ესე, შეაჩჳენეს იგი კრებათა შინა და ჰსდევნეს იმპე-

74.

ნესტორის მიმართ წყევა მეათორმეტე-
სანატრელისა კირილე ღ̂თის-მეტყუ̂ელისა,
ვითარ გუ̂ასწავებს ღ̂თისად ვნებას ჯუ̂არცმისა,
ყოვლითურთ ჴორცით ჩუ̂ენცა ეგრეთუე გუ̂რწმენა,
კეთილ-მსახურთა განღმრთობილ გონებითა.

75.

მიტევეთ ძმანო, მსგავს ყოვლად ღ̂თისა ვნების,
თქუ̂ა რა ეგნატი მწყემსმან ანტიოხიას (24),
არათუ ყოვლად შეუხებელისამი,
თქუ̂ა ბუნებისა საღმრთოსა თჳსად ვნება,
ვითარ ეოცნა ევტიქიანსა გუ̂არსა (25).

რატორთა შედგომილნი მისთა ჰსწავლათა, რომელთაცა ეწო-
დებათ მანიქეველნი. პ. ი.

(20) მანიქეველისავე ჰსწავლისა შედგომილი მწ̂ვალებელი
IV საუკუნისა. პ. ი.

(21) გრიგორი ტატეველი (Գրիգոր Տաթեւացի),
ესე ჰსცხოვრებდა 1388 წელსა და იქმნა მოძღუ̂არ სომხთა
ეკკლესიისა. კათოლიკოზი ანტონი ჰსწერს მისთჳს მრავლად
მზა-მეტყუ̂ელებასა შინა თჳსსა. პ. ი.

(22) ერმანიტელთა, ესე იგი სომეხთა. პ. ი.

(23) მანინ სპარსი არს იგივე მანიქეველთა მთავარი მანეს,
რომლისათჳსცა აღვჰსწერეთ სხ. 19. პ. ი.

(24) წმინდა ეგნატი, მოწაფე მოციქულთა პეტრესი და იოა-
ნე ღ̂თის-მეტყუ̂ელისა, აღყუ̂ანილი 68 წელსა ეპისკოპოსად
ანტიოხიისა შემდგომად წმინდისა ევოდისა, დადგენილისა მო-
ციქულისაგან პეტრესა, ქრისტიანეთა დევნილებისა დროსა,
წარჰსდგა თჳთ მხნედ და ახოვნად წინაშე ტრაიანე იმპერატო-
რისა. მიმავალმან ანტიოხიით რომად, იხილა მან ქალაქსა სმჳრ-
ნას წმინდა პოლიკარპე, განამტკიცნა ქრისტიანენი მუნ და

76.

ეჰ, სახედ ჩუენცა აღმსარებელნი ამის,
უმწუერვალესის შეერთების სამღრთოს,
რაოდენსაცა ჩუენსა ვიტყჳთ საკუთრად,
ღჳთისად განჩენით ჴორცთ-საკუთრების ძლიით,
ჴორცთათჳს მეთქჳნი ღჳთისადმი აღჳარებთ.

სხუათაცა გზათა ზედა მდებარეთა ადგილთა და რომელნიცა ვერა იხილნა ნუგეშინის-ცემითითა წერილითა ამცნო მათ დამარხჳა სარწმუნოებისა და წმინდისა სახარებისა მცნებათა. მისრული რომისა ქალაქად, შეაგდეს საპყრობილესა და მერე მიჰსცეს ორთა ლომთა შესაჭმელად. ესრეთ დაიფქჳა ფქჳლი წმინდა ქრისტეს`ხორბლისა და შემდგომად 30 წლისა ეკკლესიისა განმგეობისა აღსრულდა 107 წელსა. წერილთაგან მისთა დაჳშთა წმინდასა ეკკლესიასა 7 წერილნი, სავსენი სარწმუნოებითა და ჴსწავლითა მაღლად, ძლიერ და ტკბილად მიწერილნი წმინდისა პოლიკარპესადმი, სმირნელთად, ეფესელთად, მაღნეზიელთად, ფილადელფიელთად, ტრაიელთად და რომაელთად. ესენი ქართულადცა არიან ძუელად თარგმნილნი. პ. ი.

(25) ევტიქი არხიმანდრიტი კონსტანტინოპოლისა ჰგონებდა, ვითარმედ ჴორცი ქრისტესი იყო ღჳთაებრივი, რომლითაცა რეცა გაუქმდა ბუნება კაცისა. ამისთჳს იტყოდა, ვითარმედ ჴორცი ქრისტესი არა იყო ერთისავე ბუნებისა ქალწუ-

თ ა ვ ი   ქ.

თჳს სამღრთოჲსა ევხარისტიისა.

77.

არსება პურის ფეშხუმსა ზედა საღმრთოს,
ხოლო სასმელსა განზავებს განწმედილ,
ღჳნისა თანა წყლისა ღ̂უთივ-შ̂უენიერად,
არსება ყოფვად გუ̂რწამს სრულად ჴორცთა სიტყჳს,
გამოუთქმელი საკჳრუ̂ელ ჰსაიდუმლო.

ლისა მარიამისა ჴორცისა, არცა ერთ-არსი კაცთა-თანა, არამედ აქუ̂ნდა საკუთარი ბუნება ღ̂უთისა სიტყჳსა. წუ̂ალებამან ამან დაბადა სხუ̂ანიცა წუ̂ალებანი, რომელთაცა შეუდგნენ ა) აკეფა-ლიტელნი, რომელთაცა მთავარი იყო პეტრე მოღლი. ბ) თეო-ფასხიტნი, რომელნიცა ჰგონებდენ, რეცა ჯუ̂არსა ზედა ივნო და იტანჯა თჳთ წმინდა სამება და უარ-ჰყოფდენ ხალკიდონისა კრებასა. თავი და მთავარი ამა წუ̂ალებისა იყო პეტრე ფულ-ლონი ანუ ღნაფი, თჳთ იგი, რომელსაცა ქართუ̂ელთ წერი-ლებში ეწოდება პეტრე მკაწუ̂რელი, და რომლისათჳსცა მრა-ვალსა ჰსწერს კათოლიკოზი ანტონი მზა-მეტყუ̂ელებასა შინა თჳსსა პირის-პირ სომეხთა სარწმუნოებისა. ამან მიუმატა წმინდაო-ღმერთოჲსა გალობასა ლექსნი: «რომელი ჩუ̂ენთჳს ჯუ̂არს-ეცუ̂ა».

პ. ი.

78.

არა აზიმა, ესე იგი უცომო ([26]);
არამედ არტოს პური შეზავებული ([27]),
ცომისა მიერ, და შვენიერ მარილით,
ზავებულიცა ღჳნოჲ წყლიერ-ქმნილი,
დაგებად ჯუარ-არს შესაწირავად საღმრთოდ.

79.

სათანადო არს მღვდელი მართლ-აღმსარე,
მათ ყოველთავე სიტყუათა დოღმატებრთა,
რომელსა-იგი აღმოსავლური წმიდა,
ეკლესიაჲ მკუთნველი აღიარებს,
ესე წარდგომად საღმრთო მღვდელ-მოქმედებად.

80.

საუფლოჲთა სიტყუათა კმა-ყოფითა,
ხადილ-მყოფელი მღვდელი მამისა მიმართ,
გარდამოვლენად მსხვერპლად ზედა სულისა,
და რათა პური იქმნეს ჴორც ქრისტეს მისის,
ხოლო სასმელი ქრისტეს მისისა სისხლად.

---

(26) აზიმა არს ლექსი ბერძული, რომელიცა ეწოდება პურ-სა უცომოსა ანუ უხაშოსა, რომელსაცა ზედა იწყეს ლათინთა შეწირვა მეცხრესა საუკუნესა. ეკლესია ბერძენთა ანუ აღმო-სავლეთისა, დამცველი ძველთა წეს-დებათა, წინა-აღუდგა ლა-თინთა და დაარღჳეს წერილითა მისაილ კერულარიმან, პეტრე ანტიოხელმან, ნიკიტა სტოდიელმან და სხვათა. ამა დღეთგან უწოდებდენ ლათინთა აზიმიტელებად და დასჯიდვეს კანო-ნად განშორება მათგან, ვითარცა დამარღვეველთაგან წმინდა-თა ძველთა კანონთა. *(Начерт. церк. ист. Иннок. отд. 1. стр. 137. Москва изд. 5).* პ. ი.

(27) არტოს ნიშნავს ბერძულად პურსა ცომოვანსა. ამას ხმარობდა წმინდა ეკლესია ძველადვე, რადგანაც თჳთ ლექსი

81.

გამომსახუელი თჳთო-თჳთოთა ჯუარის.
ამათი მეთქჳ, რომელი ითქუა ზემო,
მერმე მესამედ ორთავე ზედა (28) ნაკუეთით,
ჱსცუალეო სულით შენითა წმინდით ესე,
აჰა ქრისტესდა ჴორცად გარდა-არსუა მყის.

82.

ნივთი მღუწნისა პური არის და ღჳნო,
გარნა ჴორცისა ქრისტესის არცა სისხლის,
რამეთუ იგი ვინათგან გარდა-არსდენ,
არსებად ჴორცის, და სისხლის სიტყჳსა,
შემთხუევა დაჱშთა, სხუა არა რამედა.

83.

კოპართა შინა პურისა და ღჳნისთა,
იფარჳს ჴორცი სისხლისათანა სიტყჳს,
რაოდენობა აქუს თჳთ მისვე ქრისტესი,
რომელიცა აწ ჱზის მარჯუენით მამისა,
ხოლო ერთი არს, რაზომცა ჱსჯუერეტდე მრავლად.

ესე ნიშნავს პურსა არა უცომოსა, რადგანაც მაცხოვარმან მიჰსცა იგი მოწაფეთა სერობასა 13 თთჳსა რიცხუსა, ოდეს არა იყუნენ ჯერეთ დაწყობილნი ებრაელთა შორის უცომოებისა დღენი. რადგანაც თჳთ ჰურიანი 7 მხოლოდ დღესა ჰსჭამდენ უცომოსა და არა წელიწადსა მრთელსა; *(Начерт. церк. ист. Иннок. стр. 115).*

(28) ნაკუეთით, ესე იგი პურსა და სასმელსა ზედა.

ანტონი.

84.

ტაბლა, რომელი დაიგებოდა პირჳელ,
ეზოსს შინა მეორესა, მღჳდელთათჳს,
გამოსახჳდა ტრაპეზსსა ჭეშმარიტსა,
ჴორცი სიტყჳსა სადაცა დაიგების,
მასპინძელ-ყოფად ღირსებით მიმღებელთა.

85.

მღჳდელთათჳს იყო იგი ლევიტელთათჳს,
არა სხჳსათადა, განადა რჩეულთათჳს,
ეგ სახედ აწცა ნამდჳლ ჴორცი სიტყჳსა,
და ხოლო სისხლი არს მხოლოდ წმინდათათჳს,

. . . .

86.

საიდუმლოთა ეკკლესიისა რიცხჳნი,
შჳდ-ნათელისგან სასანთლისა ვისწავეთ,
ვითარ იგავთა შჳდ-სჳეტად თქჳა სოლომონ,
ეგრეთჳვე კრება მსოფლიო მითვე რიცხჳთ.
ეკკლესიასა მოეცა მამათაგან ([29]).

([29]) შჳდნი მსოფლიონი კრებანი იყჳნენ ესენი:
1.) ნიკიის 325 წელსა.
2.) კონსტანტინოპოლის პირჳელი 381 წელსა.
3.) ეფესოსს 431 წელსა.
4.) ქალკიდონის 451 წელსა.
5.) კონსტანტინოპოლის მეორე 553 წელსა.
6.) კონსტანტინოპოლის მესამე 680 წელსა.
7.) ნიკეისა მეორე 783 წელსა.

თავი ვ.

თჳს შჳდთა მსოფლიოთა კრებათა.

87.

ნიკეას პირველ ბრწყინვალესა ქალაქსა,
კონსტანტინეს ზე წმინდისა მონარხისა,
სამ-ას-ათ-რვა-მეტთ ირემთა სიტყჳერთა,
ერთმანერთისა მხილველთა სულისა ძლით,
დაჰსცეს ახალი სხვა ქოდოლა-გომორ ([30]).

88.

ამათ განმეხეს ღვთივ-კრთოლვილთა ელვათა,
არიოს უღმრთო განმჭრი თანა-არსების,
არ-ერგასისთა მეორითა შეკრებით,
პორფირს ქალაქთას ([31]) თეოდოსის ზე დიდის,
მაკედონიოს შთახადეს ქვესკნელთამდე.

([30]) რასა უწოდებს ქოდოლად, არა ვუწყი. საღმრთოსა წერილიდამ ჰსჩანან მხოლოდ სახელნი ოთხთა ქალაქთა ცე-ცხლითა დანთქმულთა, რომელნიცა არიან: სოდომი, გომო-რი, ადამ და სევოიმ. პ. ი.

([31]) პორფირ-ქალაქი ეწოდება კონსტანტინოპოლის. პ. ი.

89.

ას-ერგასისთა ამათ შეთქმულებამან,
რომელმან დაჰსცა მაკედონ სულის-მგმობი,
აპოლინარით (32), ვინ კორცთა სიტყჳსათა,
უგონებოთა წარჰრევდა უსირცხჳლოდ,
მოგჳცა სიმვოლი ათ-ორ ტაეპოვანი.

90.

ორასთა შეჰკრებს თეოდოსი მეორე,
განხილჳად საღმრთოს შეერთების განჭჳრისა,
რომელი ჰსთხია თხიერმან სამაგელმან,
ნესტორ უკუმოთქმან მხოლოდ-შობილის სიტყჳს,
განკაცებისა გამოუთქმელისამან.

91.

კირილე საღმრთო აღმომხეობს ეგჳპტით;
მიტროპოლიტის ეფესელთა ქალაქსა,
ორ-ასთა თანა მამათა კრებისათა,
სიტყჳს კორც-ქმნასა გარდამოსცემს ბრწყინჳალედ,
საკუთარ ღ̃თის-მშ̃ შეგჳასწავებს მარიამს.

---

(32) აპოლინარი იყო ეპისკოპოსი ლაოდიკიისა, და პი-რუელ საყუარელი თჳთ ათანასი ალექსანდრიისა და ვასილი დიდისა და მერმე შევარდა ცთომასა და იტყოდა «რეცა იესო ქრისტეს მიეღოს მხოლოდ კორცი კაცობრივი და არა სული, ხოლო ნაცვლად კაცობრივისა სულისა აქუნდა მას ღუთაება სიტყჳსა». წმინდამან ათანასი შეაჩუენა იგი ალექსანდრიისა კრებაში 362 წელსა.

პ. ი.

92.

ექუს-ას-ოცდა-ათ ვარსკჳლავთა სიტყჳერთა;
ესოფერაების ქალაქი ხალკიდონი,
ღამესა განჭკდის უღმრთოთა შემრგველთას,
ევტიქის სხჳასა მონენტოს დიოსკორეთ (33);
წარგზავნის ფესკერად ჯოჯოხეთისა სიღრმედ.

93.

მარკიანეს ზე, და პულხერიას ბრძენთა,
მეოთხეთა იქმნა შეკრებულება ესე,
ორთაგან კჳალად ორთა შინა ბუნებათა,
სიტყჳა ჰქადაგეს შემდგომად შეერთების,
მეგლ დამდებთ ამის ლეონისთა სიტყჳათა.

94.

ექუს-ას-ათ-ხუთთა მამათა შეკრებულთა,
აგჳსტოსის ზე იუსტინიანესსა,
შერყჳნებულ-ჰყჳნეს წერილნი ორიგენის,
კჳალად წერილნი თეოდორიტეს, იბას,
ხოლო სევეროს მთავრით გჳწმულიც მათიან (34).

---

(33) მონენტი იყო მწჳალებელი და ხალკიდონის კრებისა წინა-აღმდეგი. პ. ი.

დიოსკორე იყო პატრიარხად ალექსანდრიისა შემდგომად წმიდისა კირილესსა. შეუდგა ევტიქისა წჳალებასა. ხალკიდონის კრებამან შეაჩჳენა იგი, განაშიშჳლა მღჳდელ-მთავრობისაგან და მღჳდელობისაგან. ხოლო იმპერატორმან მარკიანე ექსორია-ჰყო პაფლაგონიად და მუნ მოკჳდა 458 წელსა. პ. ი.

ორიგენი ბრძენი და მრავლად-მეცნიერი მწერალი, მეჲ ქრისტესთჳს თავ-წარკჳეთილისა ლეონიდისა, მასწავლებელი ალექსანდრიისა სასწავლებელისა, მერეთ ათინას დამამტკიცე-ბელი ლევნულთა ქრისტესთჳს ქრისტიანეთა აქაის და უგანა-

95.

პოლონატისა ზედ-წოდებულის მეფის,
მიერ შეყრილნი ას-სამეოცდა-ათნი,
სამეუფოსა ქალაქსა ერთ-ნებათათჳს,
ორნი ნებანი, მოქმედებანიც სიტყჳს,
მოგჳცეს ჭრწმუნებად განმკჳჱთელთა სერგისთა.

96.

ერთ-ნებისანთა კრებულთა-შეჩჳჱნება,
ორთ-აღსარება, ნებათ და მოქმედებათ,
ქრისტესთა დადჳჱს სადმრთოთა რჲ მამათა,
კჳალად სხჳა მძაფრი აღატყდავე საკმილი,
იკონო-მახოსთა ლეონ ისავროს გამო.

სკნელ იერუსალიმსა 230 წელსა, დეკეიმ, ქრისტიანეთა მდევნელმან მიჰსცა იგი პყრობილებასა და ტანჯჳათა და ესრეთ აღსრულდა 252 წელსა. იტყჳან, რომელ აღუწერია მას 6,000 წიგნნი სხჳათა და სხჳათა საგანთათჳს. პ. ი.

თეოდორიტე ეპისკოპოსი კირიისა სირიისა ქჳჱყანასა და იბა ეპისკოპოსი ედესელი, ესენი შევარდნენ შეჩჳჱნებასა ქჳჱშე წჳალებათათჳს ნესტორისთა; გარნა ხალკიდონისა კრებამან განხსნა იგინი შეჩჳჱნებისაგან.

თეოდორიტე მოკჳდა 459 წელსა და დაუტევა ეკლესიასა ისტორია ეკლესიისა 325 წლიდამ ვიდრე 429 წლადმდე, რომელშიაც აღჰსწერს საქართჳჱლოჲსაცა მოქცევასა ქრისტიანობისადმი.

იბასი მოკჳდა 457 წელსა. პ. ი.

([34]) სევეროს იყო პატრიარხი ალექსანდრიისა, მქადაგებელი ერთისა ქრისტეს შორის ბუნებისა. წჳალებისა ამისა შემდგენელთა ეწოდება მონოფიზიტნი. ამათგან წარმოდგნენ მონოთელიტნი, რომლისა თავად იტყჳს ანტონი, ამისა ქჳჱმო (§ 95) მოხსენებულსა მუხლში, სერგის. პ. ი.

97.

მხოლოდ ლატრიას ვისდაცა მჴსნის ჴიცით (35),
სხჳანი ყოველნი განჰყარნეს ხატთა მბრძოლთა,
ცხოველს-მყოფელის ჯჳარისაცა პატივი,
ღჳთის-მშობელისა სხჳათა წმინდათა-თანა.
და კორცი სიტყჳს თქჳმს გარე-შეუწერელ.

98.

კონსტანტინე და ირინა თჳთ-მპყრობელთა,
კჳალად ნიკეას ჰქმნეს შეკრება მამათა,
კოპრონიმოსის შეაჩჳენეს კრებაჲ,
წმინდანი ხატნი მოჰსცნეს ეკკლესიასა,
და დაამტკიცნეს მათ მიერ უკუ-თქმულნი.

---

(35) კათოლიკოსი ანტონი, ქართულად მისგან შედგენილსა ღრამმატიკასა შინა თჳსსა ქარაგმათა სმარებათათჳს, ესრეთ იტყჳს:

«პირჳელი უკუე სახე ქარაგმისა იწჳალების სამად, ესე იგი ლატრიად, რომელიცა იქმნების საღმრთოთა ზედა; ტუ-ლიად, რომელიცა იხმარების შემდგომად ღჳთისა დიდთა სი-წმინდეთა ზედა; იპერტულიად, ესე იგი დიდთა საპატიოთა ზედა».

მაგალითი ლატრიას:

ღმერთი
იესო
ქრისტე
უფალი.

მაგალითი ტულიას:

ყოვლად-წმინდაჲ
ღჳთის-მშობელი
ჯჳარი
სახარება
საკურთხეველი.

99.

ამათი რიცხჳ არს სამ-ას-სამ-მეოცი,
ესენი ჰბეჭდჳჱნ მსოფლიოსა კრებასა,
ესე იგი არს შემდგომად მათი კრება,
დოღმატისათჳს ცრუ-არს შეუწყნარებელ,
ვითა ფლორენცას მგელთა შეკრებულება.

100.

მე ანტონისგან პირის-პირად ესენი,
დალექსულ-იქმნნეს გჳარსა ზედა დასდებლის,
ხუთ-ტაეპოვან გალობად კმასა ზედა,
ღჳთის-მეტყუჳჱლურად რიცხჳთ ერთ-ასეულნი,
ქართულ გონების დადებად საუნჯესა.

მაგალითი იპერტულია :
წმინდა
ანგელოსი
იერუსალიმი
კათოლიკოსი
ეპისკოპოსი
მღჳდელ-მთავარი
მღჳდელი
კურთხევა
მოციქული.
წინასწარ-მეტყუჳჱლი.
ის. ზედა-დართჳა 3 ნაწილისა თავი 1 §. 20 ჲ 21.   პ. ი.

წყობილ-სიტყუაობისა

ნაწილი მეორე.

თჳს უფროსად წმინდისა ღ̂თის-მშობელისა.

თავი ა.

თჳს უფროსად წმინდისა ღ̂თის-მშობელისა საი-დუმლოთა სახით-მოსწავებანი მ̂ჱლთაგან სამღ̂დე-ლოთა წერილთა.

101.

იაკობ პირუჱლ ლოდსა ზეთისა მცხებმან,
საშინელ მეთქუმან ადგილად წარსულის მსწრებმან,
ბჭედ ღ̂თისად გთქუა შენ კიბედ ღ̂თისადმი მხედმან,
წინათუჱ გსახა საიდუმლოსა მწყებმან,
და სატრფო იტრფო მოლოდებისა მგებმან.

102.

თანა-შთამოსულის სიტყუამან ჴორცთა შესხმად,
შენ კიბედ გპოვა, და ადგილად ქალწულო,
სადაცა ნივთნი ჴორცთა კარავისანი,
შეჰმზადნა სისხლნი შენნი ღ̂თივ-კურთხეულო,
დამკარუჱბელმან ჩუჱნთანა შენ ძლით ღმერთმან.

103.

ჯურღმულ ფიცისა და ფრე არს აღმოქმნილ,
ხოლო ირისედ ჩუჱნდა ნიშად მშჳდობის,
იქმნა ქალწული, რათა დამაგნეს ღირსთა,
და წარმხადნეს კულა რისხჳსა ღჳთივ-აღმრული,
მომრთმელმან ჩუჱნდა მშჳდობისა რტოისამან.

104.

აღყუავილება კუჱრთხისა აარონისი,
და კიდობანი ულპოლუჱლისა ხისა,
მოოქროვილი შინაგნით და გარეგნით,
კიდე მეშაკის ნაყოფისა სმლისაგან,
გამოღებასა ჴსაზჳდა უწინარეს.

105.

ოქროს სასანთლე შჳდ-ნათელი პირუჱლად,
ტაკუკი სავსე ზეციერითა პურით,
სასაკმევლეცა მხოლოდ საღმრთოსა ცეცხლის,
ტაბლა პურისა საღმრთოსა დასაგები,
ქალწულისადმი წმინდისა იგავ-იყჳნეს.

106.

შჳდთაგან მადლთა სულისათა სიმდიდრეს,
ტჳრთჳას მანანას ზეციერისას ჩუჱნდა,
მის შორის უოივას ცეცხლისა განმლეველის,
და შეწყნარებას პურისა ცხოვრებისას,
ქალწულისასა ჴსაზჳდა საიდუმლოდ.

107.

ხუჱტი ღრუბლისა, სადაით ღმერთი მოსეს,
კჳალად თჳთ იგი სინა ადგილი ღჳთისა,
პირი მოსესი ხილჳს მიმღებელი ღჳთის;
დადებულ-ქმნილი შეუკადრები ჭჳრეტად,
საიდუმლონი იყჳნეს ქალწულისანი.

108.

დრუბელი ვითა შემწყნარე ბუნებითად,
სინა ადგილი ღუ̂თის გარდამოსულის ჩუ̂ენდა,
სად ჰფრახა ღმერთმან ბუნებასა კაცთასა;
ნათლის-შეხებით კერვისგან სახილავი,
იქმნა მარიამ მხოლო დედათა შინა.

109.

ეზო მეორე წმინდა წმინდათა სმალი,
საკურთხეველი საკმეველთა ქალწული,
და კრეტ-საბმელი შორის ორთა ეზოთა,
ხოლო ფიცარნი ღუ̂თისა მიერ წერილნი,
მუ̂ცლადვე ქ̃სთა იქადაგა ჩუ̂ენ შორის.

110.

სხუ̂ა არავინ არს სიწმინდითა ესე გუ̂არ,
და მხოლოდ სიტყუ̂ა შევიდა ამის შორის,
ხოლო არს მენით შეწირუ̂ა ლხინებისა,
კუ̂ალად არს შორის შემოქმედის და ქმნილთა,
და დაწერილ-არს თჳნიერ მწიგნობრისა.

111.

საწმისი, სადა ცრის უნივთო წჳმა,
ჭურჭელი, სადათ იცხო სიტყუ̂ამან ღუ̂თისამან,
წყარო, სადა სმად გული უთქმიდა დავითს,
ხოლო ტაძარი განუთლელი ქუ̂ათაგან,
შინაგან ქმნილი ოქროჲთა წმინდითა.

112.

ცრიოდა წჳმა უსხეულო მას ზედა,
სისხლთაგან მისთა იქმნა ქრისტე ცხებული,
მისგან ხმა იქმნა ცხოვრებისა მიმთხუ̂ევა,
არა შევიდა მის ზედა გამოცდადი,
შინაგან წმინდა იქმნა უფროს ოქროსა.

113.

ფილოს ძჳალისა მოოქროვილსა საყდარს,
სამ-მეოცთ ძლიერთ შეცულსა მას ცხედარსა,
და გავალაკსა ვერცხლ-სჳეტოვანსა ბრძნულად,
ოქროსტოვილსა, და ფორფირ-აღსავალსა,
სოლომონისსა ემსგავსა სძალი წმინდა.

114.

ძლიერ, და მტკიცე, და სიწმინდით მოკრძალულ,
და საგანძსჳენო სიბრძნისა ზესთა ღმრთისა,
ესთა შეცულად, რომელ მიუახლებელ,
ორბის და ლომთა და მეთა მოქადულთა,
საყდარ მჯრ-ივასად გამოჩნდა სძალი წმინდა.

115.

ლომთაგან შეცულ მენაკოვანად საყდრად,
და კრეტ-საბმელად, და ჲუნედ სოლომონის,
ფარაონისთა ეტლთა შორის მჲსგავსებულ,
ნელ-საცხებელად წარმოცლილად ქალწული,
გამოისახა წინათვე საიდუმლოდ.

116.

შეცულ-არს ესე, და მიუახლებელად,
და შორის ღჳთისა, და ჩჳენსა შუამდგომელ,
ამით მოვიდა ღმერთი მაცხოვრად ჩჳენდა,
და ჭურჭლითა მით ნელ-საცხებელისათა.
რომელ-არს სძალი წარმოიცალა ჩჳენდა.

117.

მთად ფოხილად, და მთად შეყოვილად, მთად ღჳთის,
ქალაქად ღჳთისა, ვისდა ითქჳა დიდებულ,
საყოფლად მაღლის, რომლისა შორის ღმერთი,
შჳენიერებად იაკობისად ამას,
გამოსახვდა პირჳელი მამა თჳსი.

118.

ხოლომონისად პალატად შუენიერად,
მტილად დახშულად, და წყაროდ დაბეჭდილად,
ასულთა შორის ყოველთა უმეტესად,
ძლიერებით და შუენებითა შემოსილ,
ითქუა წინათვე დედად სიბრძნისა ღუთისა.

119.

ვეელმოანსა შინა ვენახად წმინდად,
სოლომონისა სიბრძნისა გამომღებლად,
რომლის ნაყოფი არს ათასის ვერცხლის,
ყოვლად შუენიერ უბიწოდ გამოუთქმელ;
მრავალ-სახელობს ყოველთა შორის ესე.

120.

საყდრად მზედ ვითა წინაშე ღუთისა ქმნილად,
ხოლო მთოვარედ განმტკიცებულად სავსედ,
და მოწამედცა სარწმუნოდ ცათა შინა,
ვისსა სიკეთეს გულმან უთქუა მეფესა,
ასულად მეფის, შინაგან განშუენებულ.

121.

მოიწოდების სიძისა მიერ ესე,
ლიბანით, კუალად სენირით, აერმონით,
საყოფელთაგან ლომთა და მთათა ვეფხთასა,
რტოდ საკმეველის კუამლის უდაბნოთ გამო,
ვისთა თითოთაგან უხუად და მოჰსწუეთს მური.

122.

აღმომჭჳრუალედ ვარსკულავად განთიადის,
კეთილ ვითარცა მთოვარედ სავსედ მადლით,
რჩეულად ვითარ მზედ ტკბილად სახედუელად,
მაკჳრუელ ვითა სამკაულად სივერისად,
რომელ არიან საკჳრუელ წესებულნი.

123.

შტილად ნიგჳოვნად კჳერთხით მოსწავებულად;
და ნარდიონად გამომღედ სუნნელებისა,
კჳალად მანდრაგორ მასუნნელებელადვე,
რომელი ჰკურნავს ახლისა რასელისა,
უშჯულობასა წარმართთ ეკკლესიისას.

124.

თჳალად მხედჳელად ქსებონისა ტბათა,
ანუ სისუივთით, ანუ უბიწოებით,
ვითა ქსებონს ტბანი კამკამიერნი,
რომლისა მმანო დიდებულებს დიდი,
ემსგავსა ფინიკს და სხჳათა საიდუმლოდ.

125.

სკიპტრად მეფისა ასუერ არტაქსარის,
ესთერ სძლად წმინდად ზესთა ღმრთისა მეფისა,
ფიცრად ეზდრასა, რომელმან შეიწყნარა,
წერილ თჳს შორის სიტყჳა გამოუთქმელად,
ითქჳა მარიამ წინათვე საიდუმლოდ.

126.

სახლად აღჳსილად დიდებითა ღჳთისათა,
და კჳალად საყდრად, რომელსა ზედა მჯდომსა,
აქჳს სერაფიმნი მგალობლად მიდამოსა,
სამ-წმიდაობით ერთ-უფლებით მგალობელ,
ეჵა რაბამ არს გჳარი საიდუმლოსა.

127.

ქარტად გრაგნილად, სადა მალ მეავრე,
საწერელითა კაცისათა იწერა,
ხოლო მიდგომილ სულითა მშობელ მისა,
მჵსწრაფელ წარმომტყჳცვნის, და მეავრისა მის,
სულით ვინ ესე ათქმია ისაიას.

128.

მთად და სახლ ღუთისა, მწუერუალთა ზედა მთათასა,
სადათ წარმართთა მისლამი მიმავალთა,
მოეთხრობისვე გზა მისი ყოვლად-წმინდა,
რათა სიონით იწარმოსმცა მსჯულმან,
ხოლო სიტყუამან იერუსალიმითგან.

129.

კუერთხად იესეს ძირით აღმომცენარედ,
შჳდთა სადამე სულთა განსასუენებელ,
რათა ელლინთა ზღაპრებული ცხად-იქმნას,
საუკუნენი ოქროსანი მოგუეცნეს,
ძოვნა მგელ-კრავთა, და ვეფხუთა, და თიკანთა.

130.

ელლინთ ზღაპარნი ოქრო საუკუნენი,
და ჭეშმარიტნი მსგავსნი მოსწავებანი,
ხარი და დათჳ, ლომნი და ურმანი ერთად,
ასპიტის სამოს ურმისაგან ჴელის-დადებს,
მარიამის ძლით იქმნა ჩუენდა ესენი.

131.

ქალაქი მტკიცე მშჳდობის საცხოვრებო;
ზღუდით გარზღუდით მიდმოვლებული მტკიცედ,
სუბუქ დრუბელი, რომელსა მჯდომარემან,
ეგჳპტედ შესულა განგებულ-ჭურო უფალმან,
და ჴელით-ქმნილნი შემუსრნა ეგჳპტისანი.

132.

შეურაცხ-ქმნილად ასულად გამოსახა,
ახლად დანერგუად იერემია დიდმან;
მაცხოვრებად რომლისაცა გარემო,
უვიდოდეს მაცხოვარებას კაცნი,
შეურაცხ-ქმნილსა ასულსა უღმრთოთაგან.

133.

თეეიებნი მრჩობლ ზომა სწორნი ლელწმის,
ესე იგი არს იგივე სივრცე სიგრძე,
მუნ მდგომარენი, სადა ბჭე აღმოსავლით,
შჳდ-აღხარისხულთ ექჳს-ექჳს თეეის ზომათ,
გამოისახნეს სახედ მარიამისა.

134.

ბჭედ აღმოსავალ მხედად განუღებელად,
არა ვისგანმე განსრულად დაკშულ ოდეს,
მხოლოდ უფლისა ღ̂თისა ისრაილისა,
მიერ განსრულად, გარნა გაუღებელად,
თქ̂ჳა იეზეკიილ, საიდუმლო ქალწულის.

135.

ფრთავად სახლის აღმოსავალად კერძო,
და კედლად სახლის მარჯულ საკურთხეველის,
სადათ დიოდა წყალი საიდუმლოჲ,
რომელსა განჰხდა წყალი მიტევებისა,
სად წყრთის საზომით განიზომა ათასი.

136.

კჳ̂ალად კანზომა ათასისა მეორედ,
ოდეს კჳ̂ლა კაცი ბარკლადმდე განჰხდა წყალსა,
მერმე წელამდე, და განზომა ათასი,
გარდა მდუღარე, სადათ დიოდა წყალი,
ვერ განსავალი ვისგანმე მებრ ძალის.

137.

ესე არს წყალი ცხოვრებისა მდინარე,
წარმრღჳ̂ნელი ჩუენთა მნელ-სუნოვან მწჯრეთა,
გამომდინარე ჩუენებრ მარიამისგან,
გალილიათგან აღმოსავალად მიმართ,
ვიდრე ზღჳსკიდედ წიაღჳლ განმწმედი წყალთა.

138.

სადა მივიდეს წყალი, რათა განწმდესვე,
იმერ და ამერ აქუს მას საჭამადნი ხეებნი,
არა განმყრელი ფურცელთა, არცა კლებადი,
რამეთუ წყალნი წმიდათაგან მოჰსდიან,
აღმოცენება მათი იყოს სიმართლედ.

139.

ესე არს სად ჰსწჳთა სასარება საღმრთო,
განწმდეს მიმდენი, და განმდეს ნაყოფთაგან,
ხის წმინდისა ჯუარისა ქრისტესისა,
რომელი ესე აღმოეცენა რწყჳთა,
კედლით მდინარით ვინ ჰსახჳდა მარიამს.

140.

მთად სადათ ლოდი გამოეკჳეთა ქრისტე,
მთად მაწთოლჳმზელ სიტკბოებისა უხჳად,
ბორცჳ მადენ სმისა, და სახლ უფლისა სადათ,
გამოვალს წყალი ეკალთ ნაღჳარევისა,
მომრწყჳმელი, რათა განრყჳნილ-იქმნას ეგჳპტე.

141.

სიტკბოებისა კჳალად მთადვე მწთოლჳარედ,
რათა ყოველნი ბორცჳნი იქმნნეს ნერგოვან,
და მთად უფლისა იხემსა ზედა მთათასა,
სადა ისწრაფეს ერთა მისჳლად მისდამი,
კჳალად მთად ჩრდილოდ წმინდისა მოსჳლად ჩჳენდა.

142.

ამათ მთათაგან პირველად თქუა დანიელ,
მერმე იოელ, მესამედ მერმე ამოს,
მიქეა დიდმან მეოთხედ შორის მათსა,
ხოლო მეხუთედ მოსწავა აბბაკომ,
საღმრთო მარიამ დედა ემმანუილის.

143.

უკანასკნელი უდიდეს პირჳფლისა,
დიდება დიდი სახლისა თქჳა უფალმან,
წინა თქმობითა მოასწავა ანგეა,
რომელი იქმნა წმიდასა საყოფელსა,
ქალწულსა ზედა ღჳთისა სამკჳდრებელსა.

144.

ქალაქ ჭეშმარიტ, მთად ყოვლისა მპყრობელისა,
ღმერთ დამკჳდრებულ, და მთად წმიდად ყოვლისა,
წინა თქმობითა საღმრთომან ზაქარია,
მარიამი ჵსთქჳა სულითა წინა-მეტყჳმან,
რომლისა შორის ადგეგენით მეორედ.

145.

იერუსალიმ სადათ დის წყალი მცოცხლი,
მრჩობლ ზღჳათა შიმარით, რათა მხოლოდ უფალი,
მეფობდეს ერთა ყოველთა ზედა ერთად,
ზაქარიასგან მჳწლად მოსწავებული,
სახჳდა სმალსა, მეშჳსა მაცხოვრისასა.

146.

ტაძრად საკუთრად ყოვლისა მალაქია,
სადა მყის მოსჳლა შემდგომად ანგელოსის,
ყოვლისა მპყრობის დადადა წინა-თქმობით,
სამიებელად სახლისა ისრაილის,
მარიამისი იყო მოსწავება.

147.

ხაყდრად სიბრძნისა ზედა დრჳბელთა სჳფტის,
სიონად სადა დაიმკჳდრა სიბრძნემან,
საყჳარელ ქალაქ სიბრძნის განსასჳფნებელ,
ეკლესიასტეს შინა ზირაქის მემან,
გიქჳა წინათ სმალო, ყოვლად მიმადლებულო.

148.

ლიბანად სადა ამაღლდა სიბრძნე ნაძჳჱბრ,
და აერმონად სადა სიბრძნე საროებრ,
და იერიქოდ ვარდის ნერგისა მეშჳასად,
ხოლო ზეთისხილის კეთილ-შჳჱნიერისა,
ველ მაცხენებელ, მანვე გთქჳა კურთხეულო.

149.

ვენაკად მადლის აღმომაცენად მანვე,
ვისნი ყჳავილნი ნაყოფი დიდებისა,
კჳალად სამოთხედ წყლისა ვამომტკეპელ,
მორწყჳად თჳთ სიბრძნის მტილის მწჳანჯლოვანის,
გთქჳა კურთხეულო ეკკლესიასტეს შინა.

150.

ამათნი თქმანი მჳჱლთა სახეთა მიერ ([36]),
ნათესავთაგან სანეკტაროსა სმლისა,
ტომთა ყოველთა შორის აღრჩეულისა,
ოქროვილისა ულპოლველ კიდობნისა,
ნავ-წჳლილ-ჯმისა რომლისა შორის ღმერთი.

([36]) კიდურ-წერილობა.

ანტონი.

თ ა ვ ი ბ.

თჳს დიდებისა უფროსად წმინდისა ღ̃ვთის-მშობელისა.

151.

გიხაროდენი სახარჳლევანისად,
ჭმშჳენის ბაგითა, და გონებითა სმლისად,
ამაღლებითა მისგან შობილისათა,
მიერთმოდედცა ამას თაყჳანის-ცემას,
მთასა წმიდასა, ვითა გჳასწავა დავით.

152.

დიდება მისი არს მზის დასარკება,
რამეთუ ესე სადმრთო კათედრა სიბრძნის,
ვითა მზე ბრწყინავს ჩჳენდა მეშარავანდე,
აღმოსავალით მეფეთა შთამოებით,
აღმონაბრწყინი სოფლისა განათლებად.

153.

წმიდა წმიდათა განესაკუთრა ამას,
ღჳთისა მიყურელსა დიაკეულსა წმიდას,
რომელსა შინა აღზრდა შესაბამ იყო,
სადა მარტოდენ ერთ წელიწადსა ერთ-გზის
ლხინებისათჳს შევიდის მღჳდელ-მთავარი.

154.

საკჳრველ-იყო თჳნიერ მღჳდელ-მთავრისა,
ვისმე შესულა მღჳდელისა წმიდა წმიდათად,
და მისიც მხოლო ერთ-გზის სიმგრგჳლესა შინა,
ხოლო მდედრისა ყოვლად შეუძლო იყო,
გარნა მარიამ შევიდა შორის აღზრდად.

155.

ჭეშმარიტება აიძულებდა მაშინ,
ზაქარიასა სამღრთოსა დიდსა მღჳდელსა,
შეყვანებად მუნ ეზოსა შინაგანსა,
ყრმასასა სძლისა, სადა თჳთ ერთ-გზის ოდენ,
ერთ წელიწადსა შევიდოდის ლხინებად.

156.

ეშა განცება სამღრთოი საიდუმლოდ,
რამეთუ აქა აღმოიჩნა საქმე,
უფროს სიტყჳსა ყოვლად დაზავებული,
ვინათგან ყრმაა სამ-წლისა უაღრეს არს,
მღჳდელ-მთავართაგან ცხებულთა უფლისათა.

157.

მაშა სადამე უწმინდეს-არს ყოველთა,
რამეთუ მოსეს მუნ არა ეძლო შესულად,
რომელმან ზურგით უძლო მიხედჳად ღჳთისა,
და პირის-პირად ზრახჳდის ღჳთისა მარად,
რომლისა მსგავსი არავინ იპოვა სხჳა.

158.

მოსესა უფროს უაღრეს არს სადამე,
ვინათგან ესე მუნ აღიზარდა უწყუით,
სადაცა მოსე ვერ იკადრებდა შესჳლად,
ვერცა სამოილ ნიადაგ შორის ყოფვასა,
ვერცა იობ, ვერცა დანიილ დიდი.

159.

ზემონი ჩუენგან წინა-დადებანი,
აღმოაჩინენ ვითარმედ უწმიდეს არს,
ყოვლად უაღრეს ყოველთა წმინდათაგან,
საღმრთო მარიამ საქმეთაგან ცნობითა,
უგანწმედილეს თჳთ წმინდის წმინდათსაც.

160.

დამაკლებს დროჲ, და უფროს საიდუმლო,
თქმად აქა დიდთა დიდებათათჳს მისთა,
რამეთუ ესე ყოვლად გამოუთქმელ-არს,
რომელი მხოლოდ საუკუნითგან ღმერთმან,
განზომა ოდენ არვისდა განცხადებით.

161.

მთასა სინასა თქმულ-არს სარწმუნოდ ესე,
გარდამოვიდა ღმერთი საშინელებით,
წყუდიადით კუამლით ალმურით განსაკრთომელ,
ჴმით საყჳრისათ, და დიდებულ-ჰყო ამით,
რომელ შემხები მოკუდის ისრით, ქჳს-სეტყჳთ.

162.

მარიამ უფროს უაღრეს-არს სინაის,
ამისთჳს, რომელ კატი არს შემოქმედის;
არა უცხოველ, არცა ცხოველ-უსიტყუო,
მუნ არა რაჲ მიიღო ღმერთმან მისაგან,
გარნა ამისგან არსებაჲ რომელიმე.

163.

ანგელოსთაცა უდიდეს-არს ქალწული,
ყოვლად უდიდეს ვითა ვიცით პავლესგან,
არა სადამე იწყო ანგელოზთაგან,
უფროსღა სმლისა აბრაამიანისგან,
ესე იგი არს, იწყო აბრაამისით.

164.

მრავალნი უწყით შობანა მშობელთამი,
უწყებულ-ქმნილნი ღ̂თისა მიერ წყალობით,
ვისთჳსცა ჰსჭჳრან თქმანი ბრწყინჳალედ წიგნთა,
რომელთაგანნი მოვიხსენნეთ ქ̂ჳემორე,
ვერ-შესაბამნი ქალწულის სახარების.

165.

ჰარ̂ჶცლ ნაუწყნი ვიდრე მეცლად-ღებადმდე,
აბრაამისად ანნა მანოეთისად,
კ̂ჳალად ანნასგან ცოლისა ელკანასა,
ზაქარიასა მღ̂დელ-მთავრისა დიდისა,
გარნა სხ̂ჳა გ̂ჳარნი, იყ̂ნეს სახარებანი.

166.

მოივლინების გაბრიილ ნაზარეთად,
გალილეასად ქალწულისა ყრმაასად,
და ანგელოზად მისად ზედ-წოდებულებს,
სახლსა დიდსა დანიშნულსა ცნობითა,
მხოლოდ ღ̂თისათა დაჰნიშნავს ესე კმათა.

167.

კ̂ჳალად სხ̂ჳასაცა ცნობათავე ღ̂თისათა,
კურთხეულ-ყოფას დედათა შორის სძლისას,
დაჰნიშნავს კმათა საქმეთა ამათ დიდთა,
მისსა სახელ-ჰსდებს შიშით მეწიწუნე̂შლე,
რომელსა ლუკა, დანიშნულ-ჰყოფს წიგნითა.

168.

გიხაროდენი, და მიმადლებულება,
კოლო უფლისა მისთანა თქმაცა ყოვლად,
კურთხეულება მდედრთა გ̂ჳამებთა შორის,
ყოვლად სადამე დიდ-არს მაწისგანის,
ქმნილისა მიმართ გიხაროდენად ესე.

169.

შერმე სულისა ღმერთ-მთავრის გარდამოსჳლა,
ხოლო ძალისა მადლის მაგრილებლობა,
და შობილისა წმიდა მე მაღლის-ყოფა,
და სუფევისა არ დასასრული ყოვლად,
ეჰა დიდება ყოვლად გამოუთქმელი.

170.

აღმსარებელთა უწყით სარწმუნოებით,
ვითარმედ ოდეს სანატრელმან ქალწულმან,
აჰა მჴევალი თქჳა მებრ თქმისა შენისა,
სიტყჳა ღმერთთ-მთავარი ხორც-იქმნა და განზრქელდა,
მისთა სისხლთაგან უბიწოთა ყრმა-ქმნილი.

171.

სისხლი უბიწო ყრმასა მარიამის,
იცჳალა უცხოდ უაღრეს მოგონების,
მარტივი სიტყჳა შეიორკეცა ამით,
რამეთუ ხორცად სიტყჳერად სიტყჳსა,
იქმნნეს მიუწთოდ თარგმანებისა გჳართა.

172.

ესე სამოსა ქალწულისასა ქმნილი,
შეზავება მარტივისა სიტყჳსა,
აგვინიტონის გენიტონ ქმნა ჩუენებრი,
უმწუერვალესი ბუნების შეერთება,
ერთისა ოდენ ქუემდებარისა მიმართ.

173.

გჳამისა სიტყჳს შინაი ბუნებაი,
ზესთა ღმერთთ-მთავარი ეგო ვითარცა იყო,
გჳამის შინაი ბუნება კაცობრივი,
კიდე დანთქმისა მიიღო თჳსად შინად,
თჳთ გჳამოვანმან სიტყჳამან მამისამან.

174.

ორნი შემოკრბეს ერთის ქჳჱ-მდებარისად,
ღჳთისა და მონის არსებანი უუოქჳად,
იქჳჱ-მდებარეს გჳამი აუგებელი,
და შესმენილნი ორნი ერთისა მიმართ,
არს შეერთება ესე უმწჳჱრჳალესი.

175.

წარმოდგა სიტყჳა ღმერთთ-მთავარი ცხებულად,
ორთაგან ერთი ორთავე შინა იგი,
ვითარცა მამა, და სული ღმერთთ-მთავარი,
ვითარცა ადამ კაცი მიწისაგანი,
შუამდგომელად ღჳთისა, და კაცთა ქმნილი.

176.

ესე ყოველი იქმნა ქალწულისა შორის,
მისგან ქმნად უწყით სულითა ყოვლად-წმიდით,
ესე თჳნიერ სოცრებისა რასმე,
დაიტია მან, და ეგო განულევნელ,
ღმერთი ხორცითა, გარეშეიცჳა ამან.

177.

ეჰა დიდება დიდი მარიამისი,
რომლისა თჳთვე ჰქჳა ყოვლად-წმიდამან მან,
ყოფა მისთანა დიდებულისა დიდის,
ძლიერისაგან მდაბალთა ამაღლებად,
ძლიერთ-დამკობად საყდართაგან და სხჳანი.

178.

ქალწულისაგან ელისაბედის მიმართ,
მისჳლა მოკითხჳად, რომლისა შეხებამან,
აღავსო მდედრი ელისაბედ სულითა,
ურმამან საშოსა იწყო კრთომითა თაყჳანი,
ურმასა შორის ურმისა ზესთა ღმერთთ-მთავრისა,

179.

ქალწულებითა განმდიდრებამან სმალსა,
მოსცა დიდება არვისგან ქონებული,
რამეთუ ამან ქალწულმან მუცლად-იღო,
სიტყჳსა მამისა გამოუთქმელად ნამდჳლ,
და ქალწულმან ჰშჳა ზესთა თარგმანებისა.

180.

ვითა ღრუბელსა შარავანდედი მზისა,
განსრული გჳწჳთების განუშჳბელად ღრუბლისა,
ეგრეთჳც სიტყჳსა მოვიდა ჩუენდა ღრუბლითა,
ქალწულებრისა საშოსა უვნებელად,
ეჰა ბრძენთა მათ განგებათა უფსკრულსა.

181.

ხერუვიმთაგან საყდართა სერაფიმთა,
დაუტევნელი ხატი მამისა სიტყჳა,
გარემე-წერით მკლავთა ქალწულისათა,
მჯდომარე შეჰსძრავს ეგჳპტისა კერპებთა,
ყოველთა მზრდელი სმესა მიიღებს უჩმებრად.

182.

ემორჩილების დედასა სიტყჳა ღმერთი,
რომელსა ლუკა მოუთხრობს სახარებით,
კჳალად მორჩილი კანსა გალილეასა,
ქორწილსა შინა წყალსა ღჳნოდ გარდაიქმს,
ეჰა დიდება, დიდი მარიამისი.

183.

ჯჳარით ზრუნჳდა დედისათჳს მოკჳდავი,
უკჳდავი იგი ჩუენთჳს ვნებული ღმერთი,
ჴორცნი ვისგანცა ვნებულნი განითჳსნა,
და შემთჩუევანი ჴორცთანი განიყეთნა,
შეუხებელად თჳსისა ღჳთაებისა.

184.

ქალწულსა გუამსა თჳსსა შეყუარებულსა,
მსახურად მისცემს დედასა მედ-წოდებით,
შესაბამისა საქმისა განმგებელი,
ესე იგი არს ქალწული ჰშუჱნოდა მას,
მეობილ-ყოფით მსახურად იოანე.

185.

პირმშოი მკუდართა, აღმოშობასა მკუდრეთით,
ოდეს ცხოველად კაც-შემოსილი სიტყუა,
აღდგა ღმერთთ-მთავარი ჴელმწიფე სიკუდილისა,
მმუსრი ქუჱსკნელის ბჭეებთა ბნელოვანთა,
დიდება დედას მოსცა ამით მადლი.

186.

ამაღლებულმან დიდებითა უფალმან,
როს მოუვლინა აღთქმული მოწაფეთა,
სული ღმერთთ-მთავარი მხოლოსა მამისაგან,
მეოხებითა დედისა თჳსისათა,
აღთქმული სრულ-ჰყო, ვითარცა იტყჳს ლუკა.

187.

ქუჱყანა რაჟამს მდიდარ-იყო თჳს შორის,
მცხოვრებელ-ყოფით დედისა უფლისათა,
ეკკლესიისა მოციქულთაგან ამას,
დიდებათაგან ქრისტესთა შესაბამად,
პატივი უფლებრ მიერთმოდეს ჯეროვნად.

188.

მათგან დიდება, დიდება არს ნამდჳლი,
მათგან პატივი უაღრეს არს ყოველთა,
მათგან ქებისა გალობა დადებულ-არს,
მათგან დიდება შესხმისა ჰსჯულთა დიდ-არს,
რომელი ესე დაჰსდუჱს დედოფლისათჳს.

189.

დედოფლად, კჳალად უფლად ყოველთავე,
და ცხოვრებისა დასაბამად კაცთათჳს,
აღმატებულად ზეცისა მკედრობათა,
მრავალ სახელად წინა-მეტყჳთა თქმულთაებრ,
ესე გჳასწავეს კრავისა მოციქულთა.

190.

ოდეს განგება წინა-განმზადებული,
დედასა ზედა სიტყჳსასა სრულ-იქმნა,
რათა განვიდეს სასმლოით ქჳეყნიერით,
აღსჳლად ზეცისა სასმლოსა შჳენიერსა,
გიხაროდენებს კჳალად გაბრიილ მისდა.

191.

რათა განიღონ კიდობანი საღმრთოი,
დავითის სახლით დაკრძჳლჳად ქჳეყანასა,
ამას საღმრთოსა საიდუმლოსა მსახურ,
კიდურებთაგან ქჳეყანისათ დრუბლითა,
სიონს შემოკრბეს კრავისა მოციქულნი.

192.

სხჳანიცა მოსჳლად გჳასმიეს სიონს მაშინ,
ვითარცა დაჵსწერს საღმრთო დიონჳსიოს,
იეროთეოსს მენ ღჳთის-მმეტყჳელებელსა,
რათა ჵსწავლულთა ხილულითაცა ცნობით,
უგალობონმცა დედასა სიბრძნისასა.

193.

თჳთოეულმან მოციქულთამან გჳამმან,
მისცნეს შესხმანი შესაბამნი ქალწულსა,
აღმრცჳლითარე ღჳთის-მეტყჳელ-გალობითა,
ხოლო ყოველთა ზოგად ერთითა ჳმითა,
აქეს მარიამ დედა სიბრძნისა ღჳთისა.

194.

იოანემან ქალწულმან ძემან მისმან,
და პეტრე დიდმან პავლეთ ჯურით რჩეულით,
ძმად ზედ-წოდებით ღჳთისად ბრძენმან იაკობ,
და ყოველთავე მოძღუართა სოფლისათა,
დედოფლად თჳსად თაყუანის-ჰსცეს მარიამს.

195.

მიიღო სული სხეულისაგან წმიდა,
ვინ ორნი ერთად შეაზავნა არსებად,
ვინცა მის შორის კორცთა საღმრთო პორფირი,
სისხლთა მისთაგან შეიმოსა განგებით,
დაბადებისა მეორედ შემოქმედმან.

196.

ნელ-საცხებელნი შემურჳსა წესთაებრ,
ჰსცხეს კორცსა იმას, რომელმანცა მირონი,
ზედ-წარმოასხა, რათა განვცოცხლდეთ მკჳდარნი,
შემოსეს ვინცა შეჰმოსნა კორცნი სიტყჳსა,
მოციქულთ-მწყობრმან შესხამ-გალობითა.

197.

დაფლული აღჰსდგა მეშჳ შობილისაგან,
რომელსა ჰსწამებს მოციქულთა კრებული,
ვერა მპოვნელი ღმერთსა სხეულისა,
დადათუ არა ნამდჳლ ღმერთ-აუგებლას,
არამედ ქმნილის ღმერთ-სადამე თქმულთაებრ.

198.

სულით და კორცით წარმოდგომილი სძალი,
ყოვლად უხრწნელად უგიობელთაგანცა,
ვინ უხრწნელების წყარო-არს ჩუენდა მდიდრად,
სასუფეველსა უდიდეს სერაფიმთა,
დედოფლად მათდა დადგა მარჯუენით მისა.

199.

ეკკლესიამან შეჰქმნა გალობა ესე,
უპატიოსნეს ხერუვიმთა ყოველთა,
შეუსწორებელ და სერაფინებთაცა,
განუხრწნელ მშობელ სიტყჳსა ღმერთთ-მთავრისა,
მხოლოდ ღჳთის-მშობლად მარიამ დიდებული.

200.

ესე კრებამან პირჳმწლად ეფესოსმან,
ესრეთ ადიდა ვითა აღმოიჩინა,
რაიცა ჰნებავს ყოველივე მალუმს მას,
მისდა მთხოველთა მაცხოვარებრ მსმენელისა,
ესე დიდება გამოუთქმელი აქჳს მას.

201 (37).

ანტონის მიერ უნდო ეპისკოპოსის,
ნათქჳნი სურჳლით მირთმად შენდა ქალწულო,
ტროვიალებითნი წყობილ-სიტყჳაობანი,
ოდენ უღირსნი ბიწიერ-გონებისგან,
ნათხზნი მიიღენ, და მაგე წყალობანი.

---

(37) ჭიდურ-წერილობა. ანტონი

ნ ა წ ი ლ ი   მ ე ს ა მ ე.

თჳს ცხოველს-მყოფელისა ჯუარისა.

თ ა ვ ი   ა.

თჳს წინა-მოსწავებათა ცხოველს-მყოფელისა ჯუარისათა.

202.

რათა ბაგენი უწმიდონი ვახენი,
ხოლო ნათელნი დაუკალნი ვნახენი,
მნებავს წერილით დავჴსნე მისნი სახენი,
კეთილ-მსახურთა სასმონი ვახენი,
ვისგან დაიჳსნნეს მტერთა ბოროტ-მახენი.

203.

შექმნათა შინა დიდმან მოსე სულითა,
წინათ თქუა ქრისტეს დიდება მელი წმიდა,
ხედ ცხოვრებისად საშუალ სამოთხისა,
რომლისაგანი მაცხოვარ თქუა ნაყოფი,
რათა თჳნიერ დროსა ვერ ჴსჭამოს ადამ.

204.

ოთხ-მდინარისა მაწყაროე ედემი,
ჯუარსა ემსგავსა, სადაით ჴსდის ოთხ-თუალად,
სისხლი საუფლო განმღმრთობი ადამისი
ჴელით და ფერჴით ქრისტესთათ მორწყუად სოფლის,
დიდება შენთა წყალობათა უფსკრულსა.

205.

ოთხ-კედელ-ყოფა ძელთაგან კიდობნისა,
სადა ცხოვრება არსებისა კაცთასა,
განერა მჴელსა მომსრუელსა აღსჳობასა,
ჯუარსა საღმრთოსა მოასწავებდა იგი,
რომლით არსება ჰსნილ-იქმნა კაცობრივი.

206.

ირისე ჭრელი მრავალ-ფერ გამომცემი,
მშჳლდი მშჳდობის შორის ღუთისა და ჩუენსა,
რათა არღარა წარმრღუნას მყის მოწევნულმან,
ცოდუათა მძლითამან რისხუამან ზეგარდამო,
გამოჰსახჳდა ჯუარისა თჳსთებათა.

207.

ესე არს ესე, ვითარმედ ძელი საღმრთო,
სხუა და სხუა გუარითა ჰყოფს მაცხოვარებათა;
თჳთო თჳთოთა ვნებათა ჩუენ შორისთა,
აყენებს ესე ზეგარდამოთა ჩუენდა,
ღირსად მოსულადთა რისხუათა ღუთიჳ განსჯილთა.

208.

მუხა მამბრესი, სადა აბრაჰამ დიდი,
აღმმართი კარვის განისუენებდა ქუეშე,
სადა სტუმრობის ღმერთ-მთავრისა სამობის,
ღირს-ქმნილი მისა აღთქმითა მამა იქმნა,
გამოსახჳდა დიდებასა ქრისტესსა.

209.

ვითარმედ ქუეშე აჩრდილსა ჯუარისასა,
სამება ღმერთი არსებასა კაცთასა,
ოდეს ესტუმრა შჳლობილ-ყოფა აღთქმის,
განმრავლებითი მოიღო საუკუნოდ,
მისა მკევლითურთ განგდებისა მოქმედი.

210.

შეშა რომელი დაჰსდჳა მამამან ისაკს,
წარმუჳარებელმან მისჳჱრემლად ბრძანებისაებრ,
ჯჳარი მდებარე უფლისა ბეჭთა ზედა,
ადგილად თხემისა განსრულისა აღჯჳარჳად,
დაისახვოდა წინათ-მოსწავებითა.

211.

კიბე ხილული ქჳჱყანით ზეცად მიმართ,
იაკობისგან მამად-მთავრისა მჳჱლად,
სად ა აღსლჳაი და გარდამოსჳლა მის ზედ,
ანგელოსთაი იხილა იაკობმან,
გზა ქჳჱყანით ცად დაისახვოდა ჯჳარი.

212.

კჳჱრთხი ბრაწისა, ნიგჳზისა და ძელ-ქჳსა,
იაკობისი, საცხოვართა მამრავლე,
ნიშითა რათმე, განქჳრთნილი გარსისგან,
სმასა წყლისასა, წინ-დადებით ცხოვართა,
ფერადობასა მისცემდის ნაყოფთასა.

213.

ბელეკონისა ხე, საკიმათა შინა,
სადა საყურნი, და ღმერთნი საძაგელნი,
დათვლნა ისრაილ, ყოვლად წარსაწყმედელად,
ჯჳარისა ძლითი, წარწყმედა საძაგელთა,
გამოისახა, საღმრთოდრე საიდუმლოდ.

214.

სამ-ნაწილედი, ჯჳარი მპყრობელი ღჳთისა,
რომელი განქჳრთნა, სიტყჳამან კჳჱრთხად თჳსად,
განმრავლებისა, ცხოვართასა მენიშედ,
მათდა, რომელთა ისმინიან ჴმა მისი,
გამოისახა წინათვე საიდუმლოდ.

215.

კუერთხი სამთავრო, იოსებისი კუალად,
რომლის წუერსა, თაყუანის-ჰსცა იაკობ,
შემდგომად ფიცის, მისდა იოსებისგან,
ჯუარსა ქრისტესსა, გამოსახჳდა ამით,
სათაყუანოსა, პირუელთაგანცა მამათ.

216.

ურმათა მის-წულთა ეფრემის და მანასეს,
კურთხევის-ყოფა, იაკობისგან კუალად,
ჴელთა შეცუალჳთ, დასხმულთა თავთა ზედა,
ჯუარისა ძლითსა, კურთხევასა ჰსახჳდა,
და ცუალებასა ერთსა ურთიერთ-არს.

217.

მოსეს მჰყრობელი, კიდობანი ძელისა,
განსარინები, მკულელისაგან ბრძანების,
მჰყრობელსა ღუთისას, ჩუენსა განსარინებსა,
მოასწავებდა, სიტყჳსა დიდებასა,
წინათ-მსახუელი, ეს გუარ საიდუმლოდა.

218.

კუერთხი მოსესი, სინას საღმრთოს ხილჳსა,
ცეცხლ-მოსილისა, მაყულისა შეუწუელად,
ნიშად საკჳრუელ, მიგდებითა გუელ-ქმნილი,
განკაცებისა საღმრთოისა წინაშე,
ჯუარსა საღმრთოსა, ჰსახჳდა მდებარესა.

219.

ჰარონის კუერთხი, შთანმთქი მოგუთა კუერთხებთა,
მესასწაული, წყალთა სისხლად ცუალვისა,
კუალად მყუარითა, დამფარჳ ეგჳპტის,
და კუალად მუმლის, მამრავლე საგუემელად,
ჯუარსა ჰსახჳდა, ეშმაკთა საგუემელსა.

220.

კონვილი სისხლსა, უსუპი დასაწებლად,
დაკლულისასა, პასექად საიდუმლოდ,
საცხებლად წურთილთა, კარისათა ნიშებად,
რათა მომსრუელსა პირმშოთასა განერეს,
მოასწავებდა ცხოველს-მყოფელსა ჯუარსა.

221.

რაჟამს ჰყნეთა ფარაოსთა ეტლები,
წარმტაცებელთა, ღერმებ შეკრული რისხჳთ,
აქათ და იქათ კერძოდ განწუალებულსა,
ზღუასა შესთხიეს, ერითრუსა საზარელ,
გამოსახუამან ჯუარისამან ჰყო ესე.

222.

ესრეთ ჰსახჳდა, ზემო გარდაცემული,
საიდუმლოი, ჯუარსა ცხოველს-მყოფელსა,
რამეთუ კუერთხი მოსესი განაპობდა,
განპყრობა ველთა, კუალად ღუთის-მზრახუელისა,
ვითა ვისწავეთ, საღმრთოთა მოძღუართაგან.

223.

სუეტი ღრუბლისა, და ცეცხლისა ოდესმე,
ისრაიტელთა ერისა წინა-მძღომნ,.
სასწაულ-ქმნილი, შემდგომად მეგზაურთა,
ქუეყანად მიმართ აღთქმული განაგებული,
ჰსახჳდა მელსა ღუთისად მიმყუანსა ჩუენსა.

224.

ულპოლველისა ხისა საკურთხეველი,
და კიდობანი მისივე ოქროვილი,
კულა მისვე ხისა კიდობნის აღსადებნი,
კეტნი გარემო ოქროითა მოსილნი,
ჯუარსა საღმრთოსა ჰსახჳდეს საიდუმლოდ.

225.

ოდეს სურისა უდაბნოით მერრანად,
იაკობისმან დაიბანაკა სახლმან,
სადა სიმწარე, წყლისა განჰკურნა მოსე,
ჩჳენებულითა ძელითა უფლისაგან,
ძელი ჯჳარისა დაიხატვოდა საღმრთოდ.

226.

განმპობი კჳერთხი, რაფინდს წყლისა მადენი,
მაცილობელად, აღძრულთა ებრაელთა,
ყოვლად ურჩ-ქმნილთა, რომელთაცა ჰსწყუროდათ,
წარწყმედა თჳსი, ღირსთა წარწყმედისათა,
ჯჳარისა იყო, დახატჳა იგავითი.

227.

განჰყრობა ჴელთა, მოსესთა მთასა ზედა,
ოდეს აჰარონს, და ორს ეპყრნეს ჴელნი მისნი,
დაცემასა მას ამალეკიეთთასა,
ჯჳარისა იყო, დახატჳა საიდუმლოდ,
სადაცა სიტყჳა, განირთხა ღმერთ-მთავარი.

228.

მოხმა კჳერთხებთა თჳთოთა ტომადისა,
კარავს წინაშე, საწამებელსა მჳელად,
რომელთა შორის, ლევიტელთა წილ ჰარონის,
რათა ცხად-იქმნეს, აღრჩეულება საღმრთო,
მღჳდელ აჰარონ ოდენ, მკმეველ შჳლითი-შჳლად.

229.

ათ-ორთა შორის კჳერთხთა მხოლოდ აჰარონის,
აღყჳავნა კჳერთხი, განედლდა საკჳრჳელად,
გამომღე ფურცლის, ყჳავილის ნაყოფითურთ,
რომლითა ჯჳარი, საღმრთო გამოიხატა,
და ნაყოფ მისა არს, სისხლი საღმრთო ჩჳენდა.

230.

გარე-მოდგომით, მუჱლ-ოდესმე ოთხ-კერძო,
წამებითისა საღმრთოისა კარავის,
ლევიტთა ტომთა, მებრ საღმრთოსა ბრძანების,
და მებრ ათ-ორთა ნათესავთაცა დგომით,
დაიხატვოდა, ჯუარი სიტყჳს დიდება.

231.

მჴრის-მსიტყუჱლთა უფლისა, და მოსესთჳს,
უდაბნოსა რა, მოსრჳდა გუჱლი მწარედ,
საზღუარსა ზედა, დადება გუჱლის-სახის,
რომლისა მხედნი, მყის განმრთელდებოდიან,
დაიხატვოდა, ქრისტეთურთ ჯუარი საღმრთო.

232.

ქუჱშე ფინიკსა, სადა ჰსჯიდა დებორა,
იზრაიტელთა, ტომებთა საჩეკუანოდ,
ჯუარსა ზედაი, მსჯავრი ქრისტე უფლისა,
ესე არს ესე, სოფლით განვრდომა მთავრის,
დაიხატვოდა, საღმრთოთა განგებითა.

233.

სისარას ყურსა, განცმული მანა იგი,
იაილისგან ცოლისა ქაბერისა,
რომლითა ცხონუა, იქმნა ისრაილისა,
საიდუმლოი, რაიმე იგავ იყო,
კუდომა გუჱლისა, და ცხონუა ადამისი.

234.

განკმელი მუალი, რომლითა მოსრნა სამსონ,
ფილისტიმელთა ათასეულებაი,
და აწარმოა მისგან, წყალი კურნუად წყურილის,
ეშმაკთ მომსრუჱლსა, ჯუარსა ჰსახჳდა საღმრთოდ,
და გუჱრდით საღმრთოთ, ცხოვრებისა სასმელსა.

235.

გედეონ ოდეს კორცნი, უცომოითურთ,
დააგნა კლდესა, თქმისაებრ ანგელოსის,
და კორცთა მსხუერპლთა, დაასხა წუენი კუალად,
ხოლო წუერითა, კუერთხისა ანგელოსის,
შეხებით აღსწვნეს, ქსენი ცეცხლისაგან.

236.

განზრახჳსა რა, დიდისა ანგელოსმან,
კორცთა, რომელნი მიიღო საკვრუელად,
ოდეს შეახო, ჯუარი დიდება თჳსი,
აღანთნა მსხუერპლად, მამისა ღუთისა მიმართ,
და დაწუნა ამით, ცოდუათა მუჴარაკნი.

237.

დავით განსრულმან წყობად, ჰასაკ გრძელისა,
ჴელთ-მპყრობმან კუერთხის, შურდულით მდაბიოთურთ,
ხუთთაგან ქუათა, ტაკარჯოხს მდებარეთა,
განტყნა გმირი, რომლითა საიდუმლო,
ხუთ-წყლულებითურთ, ჯუარისა გამოსახა.

238.

კიპაროსისა, ხენი მოოქროვილნი,
შინაგან ტაძრის, ქმნილნი სოლომონისგან,
საღმრთომან პირუელ, საღმრთომან განგებამან,
მოსწავებითა დასახა, ძელი საღმრთო,
მოქროვილი, სისხლითა სიტყჳსათა.

239.

კუერთხი განგების საღმრთოის, ჯუარი წმიდა,
და კუერთხ სუფევის, სიბრძნისა გუამოვნის,
ზესთა ღმერთთ-მთავრის, ჩუენდა გამოჩნდა ესე,
რომლითა განიგო, ცხოვრება ადამისი,
რომლით იმეფა, სიკუდილსა ზედა კაცმან.

240.

კჳერთხ-მლიერების, სიონით გამო ქრისტეს,
რათა უფლებდეს, კიროს ქრისტე უფალი,
წარმართნი ქრჩდეს, განჰსქდეს მალი მეფეთა,
კარნი განეხჳნენ, და მთანი ვაკე იქმნენ,
მოქლონი ბჭენი უმტკიცესნი შეიფქჳნენ.

241.

ესე მთავრობა ქრისტესი, ჩჳენდა დიდი,
და მაღალთაცა შინა, ყოვლად უდიდეს,
მლიერებისა, დღესა ჯჳარით პოვნილი,
ოდეს განბრწყინდეს, წმიდანიცა ქრისტესნი,
საჩინო იქმნა, ყოველთა თჳალთა მიმართ.

242.

ქნარი რომელსა ზედა, განჭიმულ იყჳნეს,
მალნი ჟღერებად, ტკბილ-ჴმათა გამომცემელ,
რომელსა ჰსმნობდის, დავით ღჳთისა მამაი,
განკდად სულისა, ბოროტის სულისაგან,
ჯჳარით ჴმა-ყოფას, დახსატკდა სიტყჳსას.

243.

ესრეთ ვითარმედ, ჯჳარს ზედა განჭიმულმან,
სიტყჳამან ტკბილნი, განუტევნა ჟღერანი,
განჰკადნა სოფლით, სული არა წმიდაი,
ოდეს თქჳა მწყურის, და რად დამიტევებ მე,
და ჴელთა შენთა, მამაო მივჰსცემ სულსა.

244.

კჳერთხად რკინისა, ურწმუნოთა სამწყსელად,
წინათ თქჳს დავით, საღმრთო ნაკჳეთი ესე,
მმუსრჳელ მათდამი, ვითა ჭურჭელთა კეცის,
რათა მეფენი და მსაჯულნი სოფლისანი,
განისწავლნენმცა, ამით მონება ღჳთისა.

245.

ლიბანისათა, ძელთაგან გავალაკი,
სოლომონისი, ხოლო მისაწოლელი,
ძლიერებითა შეცული, იგურდიუ ყოვლად,
ცხოველს-მყოფელსა, ჯუარს გამოსახჳდეს,
ზესთა ღმერთთასა, სიბრძნისა დიდებასა.

246.

ჰეელმოანსა, კენაკთ სოლომონის,
ათასის ვეცხლის, სასყიდლის მენაყოფე,
იგავად ითქუნეს, და სატად საიდუმლოდ,
ქრისტეს ჯუარისა, და ქრისტეს დიდებისა,
რომლისა ნაყოფ, არს სიმდიდრე უკუდავი.

247.

ყრმისა ნაშჳსა, მედ ჩუჱნდა მონაცემის,
მთავრობა ზედა მკართა თქუა ისაია,
ვითარმედ ოდეს, ზედ გამობრწყინდა ღმერთი,
ამაღლება ჰყო, იზრაიტელთა ნაშთთა,
ეკკლესიობა, ერთ-შეგუამებად საღმრთოდ.

248.

ესე არს, ოდეს აღანთნა ჯუარსა კორცნი,
მოციქულ, მწყემსნი, მოძღუარნი, წინა-მეთქუნი,
მახარებელნი, სიტყუამან ჭეშმარიტმან,
ერთ-მრწმუნებლობით, მამაკაც სრულად საზომ,
ჰყო სავსებისა, ჰასაკისა თჳსისა.

249.

კლიტე რომელი, მოცემად იყო პირუჱლ,
უფლისა მიერ, სახლისადმი დავითის,
მიღებად მკარსა დაკლეტად, და განღებად,
თავის-უფლებრივ, არავისგან დაყენებით,
დიდებად დიდად, უცილობელ მთავრობად.

250.

ამან განაღო დაჴშულნი, ვერვინ დაჰჴშნეს,
და დაკლიტნა რა, ვერ საკადრ-არს განღებად,
სიტყჳს დიდება, არს სახლისა დავითის,
ამისთჳს რომელ, სიტყუა ძე არს დავითის,
იგულ-ხმე ბრძენო, ძალი აქს წყუდეული.

251.

ნაკრები შეშა, სარეფთეს ქურივისაგან,
შესაცხობელად, ყურბეულისა გამოზრდად,
ბჭეთა ქალაქის, დროსა სიყმილისასა,
შჳლთა მისთა, და ილია საკჳრუცლისა,
სახენი იყუნეს, ჯუარისა უფლისანი.

252.

გარეშე ბჭეთა, იეროსალიმისთა,
შეჰკრიბნა ერთად, სხუა და სხუანი შეშანი,
ღმერთმან განგებით, და პური ცხოვრებისა,
მხოლოდ-შობილი, ცხოვრებისაგან სიკუდიდ,
შეაცხო შჳლთა, უკუდავ-საზრდელად თჳსთა.

253.

ოდეს მოსჭრიდეს მენი წინა-მეტყუთანი,
შეშასა, რათა ჰქმნან საყოფელი თჳსად;
იორდანესა, შთანაგდი იგი ცული;
ხით აღმონადი, ელისესგან დიდისა,
ამისი იყო, საიდუმლო სახითი.

254.

დანთქმული კაცი, ხატი მექმისა თჳსის,
ამან შეშამან მიიღო, რა მისგანი,
დაღათუ არა; ქუც-მდებარე დანთქმისა,
თან-აღმოცმული, აღმოიქუა დანთქმული,
ცნობილ-არს ესე; საიდუმლო სარწმუნოდ.

255.

ორ-განხგული, ილიასი ხალენი,
ორ-ცემული, რა ელისე დიდისაგან,
იორდანესა განაპებდა ოდესმე,
ჯჳარისა იყო, საიდუმლო დასახჳთ,
წიაღ-მვლი ჩჳენი, საუკუნოდ ცხოვრებად.

256.

ბეთილისა რა, ქალაქისა წინაშე,
წამებისათჳს მართლისა ხესა ზედა,
ამონიეთი, ახიო განისხირპა,
გამოისახა, სარწმუნოი მოწამე,
ჯჳარსა ზედაი, პირმშო შესჳენებულთა.

257.

დავითის მიერ, ნათქჳ შორის ქჳეყანის,
ცხოვრება ქმნილი, მეუფისაგან ღჳთისა,
კჳალად თხოვილი, სასწაული კეთილი,
რათა ჰრცხჳენოდეს, მოძულეთა მხილჳელთა,
დასახვა იყო იგავითი ჯჳარისა.

258.

სკიპტრა ოქროის, არტაქსერქსი მეფისა,
შეხება კისდად, ნიშანი შეწყალების,
ცნობილი ჩჳენგან, წერილი ესთერს შინა,
საიდუმლოი, იყო ესე ჯჳარისა,
ქრისტეს შეხება, და ჩჳენი ცხოველ-ყოფა.

259.

კჳერთხად შჳენიერ, და კჳერთხად წლის საზომად,
განგებულ ადრე, განქარჳებად აღთქმისა,
ზაქარიასგან, იწინამეთქჳა ჯჳარი,
რამეთუ ესე, საიდუმლოი ნათქჳ,
იუდიანად, ითქჳა იგავობით.

260.

ვითარმედ მმწყსელმან, ისრაილთამან ღმერთმან,
კუერთხითა სამწყსოითა, დამცუელითა მჴეცთაგან,
განაგდო სამწყსო, განაქარვნა აღთქმანი,
ამისთჳს, რომელ ღირს-იყუნეს განვდებისა,
და მით ხადილ-ჰყუნა, სხუანი ცხოვარად თჳსა.

261.

მოსწავებანი, საღმრთოისა მელისანი,
იქმნეს ვინათგან, დავჰშურეთ აწ ნადაშთათჳს,
ესე არს ესე, საცხოვრებელთა ნიშთა,
და განკარგულ-ვჰყუნეთ წყობილ-სიტყუაობითა,
სადიდებელად ჯუარისა დიდებულის.

თავი ბ.

თჳს ცხოველს-მყოფელითა ჯუარითა ქმნილთა, საცხოვრებელთა ნიშთა.

262.

ოდეს შეეხო, ჯუარი მხოლოდ-შობილსა,
დღე ღამე იქმნა, მნათობთა ესცუალეს წესი,
ხერუვიმმანცა, იქცევისით მახჳლით,
შესულად სამოთხედ, აყაზაკსა გზა უყოფს,
დიდება შენთა, განგებათა სახიერ.

263.

სიტყჳს დიდება, არს მპყრობი ღუთისა მელი,
ვითარმედ ითხოვს, ამას დიდებას ქრისტე,
მამა აღუთქუამს, გადიდე გადიდოვე,
ესე არს ესე, ამაღლებულმან ჯუარსა,
ყოველნი თჳსად, მიიზიდნა მადიდებლად.

264.

ჯუარმან ორნივე, ერნი დაავგნა ღუთისა,
ერთით რა კორცით, შეემსჭუალა მას სიტყუა,
და მითვე მოკლა, მტერობაიცა დიდი,
რომლისაგან გუაქუს, მიახლება მამისად,
ერთით სულითა, მშჳდობა ხარებულთა.

265.

ცხოველ-აღსრული ჯუარსა, სიტყუა მამისა,
შთაჰკდა ქუესკნელად, ჯუარითა დიდებული,
ერთ-ეკკლესიად, მექმი სიბრძნით განგებით,
მოციქულთ, წინა-მეტყუთ, მახარებთ, მწყემსთ და მოძღუართ,
აღსაშენებელ, გუამის ქრისტესისა.

266.

წარწყმდა სიბრძნე ბრძენთ, მეცნიერთ ცნობა ჯუარით,
დაინთქა კუდომა, ძლევითა ჯუარის-ძლიითით,
სადა არს შენი, წერტა მკდომი სიკუდილო,
ან ძლევა შენი, შთანთქმელო ჯოჯოხეთო,
არღარა ერთი, მკელმწიფებელად კაცთად.

267.

შჳდმან სიტყუამან, ჯუარსა ზედა სიტყჳსამან,
შჳდ-შჳდეულთა ნამყოთა ქრისტესამდე,
ქმნილნი კაცთაგან ცოდუანი, და მამათა,
წყევანი დაჰკსნნა, შჳდნი მოგუმადლნა სულნი,
ესე იგი არს, შჳდნი სულისა მადლნი.

268.

ადრეული-რა სასმელი სიმწარისა,
სიტყუამან შესუა, ჯუარსა ზედამან კორცით,
მწარე მომკულელი, ნაყროვნებითი გუელი,
მახარებელი, ადამის ღმერთ-ყოფისა,
მოკლა, და ადამ ღმერთ-ჰყო ქადებისაებრ.

269.

ჯუარს ზედა აღსლუა, შიშულივ ადამ მეორის,
სირცხვილის ვნების, ქუემდებარე ყოფაცა,
პირუელსა ადამს, მიჰხდის სირცხვილის ფურცელს,
ღმერთ-ყოფითს პორფირს, უქსოვს შემოსს შჳლითურთ,
მეწამულ წითელს, სისხლითა სიტყჳსათა.

270.

ჯუარსა ზედა, სახიერებით სიტყუა,
უჰსჯულოთა რა, თანა შერაცხჳსაცა,
ქუჱ-მდებარები, წყევითსა მელსა ზედად,
ჰსჯულსა პამათად, დადებულსა სამოთხედ,
ჰკურნავს ახლითა, მელის-მლითითა წამლით.

271.

ჯუარმან ოთხათური, სამსჭუალებით მახჳლ-წუერით,
სიტყუა კაცობრივ, განწუალა ორ არსებად,
დადათუ ნებსით, მაგრა ჩუჱნებრ ვითა ჩუჱნ,
დგრომილი სიტყუა, ორთავე წუალებულად,
უკუდავს თანა, და მკუდარს ჰგიეს განუყოფლად.

272.

ჯუარისა მიერ, სიკუდილითა იესო,
კრეტ-სანმელს ტამრის, აპობს საკჳრვოდ საცჳვრ,
ქუჱყანას შეჰსძრავს, საზარელს განჰხეთქს კლდეთა,
გუამებს წმიდათ, მკუდართ წარმოაყენებს ცხოვლად,
ხოლო ქუჱსკნელით, სულებსა იჳსნის ღუთაებრ.

273.

ჯუარსა ზედა, ღმერთ-მამაკაცი ქრისტე,
ჩუჱნთჳს პასექად, დაკლული ღმერთ-ტარიგი,
და ღმერთ-დაკლული, მსხუჱრპლი ლხენად ცოდუათა,
ბანავს გარეგან, შეწირული მამისად,
ისაკ ღმერთთ-მთავარ, კიდითი შეგუკრებს კიდედ.

274.

ჯუარსა ზედა, იესო ღმერთ-პასექა,
პასექს დაასცხრობს, პასექ იდაკლულების,
მუალთა დამცხრუჱლი, საღმრთოთა უმუსრუჱლად,
განიგმირების, ლახურითა გუჱრდსა შინა,
საბანელ სასმელ, მწდე ჩუჱნდა ორწყაროებ.

275.

ჯუარი არს მიზეზ, საიდუმლოთა ამათ,
სისხლისა და წყლის, და სულის ჩუჱნდა მნიშთა,
ჴსნის და განბანის, და განწმედისა საქმეთ,
სისხლით ერ-ყოფის, წყლით, და სულით ღმერთ-ყოფის,
და სამითავე, იესოს თანა ყოფის.

276.

ჯუარსა ზედა, იესო სიბრძნე ღუთისა,
ხრწნილების ნიშთა, ყოველთა მიმთუალუჱლი,
განაღა არა, განხრწნილებისათცა,
თავ-მიდრეკილების, თუალითა დაწუხვილით,
ჭეშმარიტებით, არა საოცრად მკუდარებს.

277.

რათა უხრწნელი, და უკუდავი სიცოცხლე,
რათა გებადი, და დადგრომადი ყოფა,
ანგელოსებრი, მისთანა საუკუნოდ,
წარუვარველი, და ყოვლად მიუხდელი,
მომცეს ღმერთ-ყოფა, სახიერებისათჳს.

278.

ესე ყოველნი, ნიშნი საცხოვრებელნი,
ჯუარისა საღმრთოდ, ჩუჱნდა განცხადებულნი,
რომლისა სიტყუა, წარწყმედულთად სიცოფე,
საცთურ ჭურიათ, სისულელე ელინთად,
და ცხოვრებულთად, ძალ ღუთისა მოათხრობის.

279.

ოდეს სიტყუამან, აღდგომილმან ჴორცითა,
აღუთქუა მოსულა სულისა მოციქულთა,
მათთან განსრულმან ბეთანიადმდე, და მთად,
აღიპყრნა ჴელნი, აკურთხნა მოციქულნი,
გამოსახუა ჭუო ჯუარისა, აღკდა ზეცად.

280.

მოციქულთაგან სნეულთა ზედა, და მკჳდართ,
ნიში ჯჳარისა, დაისახოდა უწყით,
მკჳდარნი ცოცხლებდენ, სნეულნი მრთელობდიან,
ჴელის დასხმაცა, ან განტეხა პურისა,
ჯჳარის დახატჳთ, იმღჳდელ-მოქმედებოდა.

281.

ხავლეს მდევარსა, ჯჳარსა ზედაი ქრისტე,
ჯჳარით მოჰზიდავს, კორციელ მიჰკდის ხედჳას,
აჯურ-ჭრჩეულებს, ამოციქულთ-ზენაებს,
ამახარებლებს, ელლინთა ბარბაროსთად,
ამოციქულებს, კიდითი კიდეთამდე.

282.

ლაშქართა შორის, მჴედართა ჰრომაელთა,
დროსა ტიტესდა, ვესპასიანესსა,
მბრძოლთა უღმრთოთა, იუდიანთა მიმართ,
ყოველთად იყო, ნიში ზედა ჯჳარისა,
რომლით აღსპოლჳა, იქმნა სასტიკად მათი.

283.

კონსტანტინესა, მესა კოსტას დიდისას,
მბრძოლსა მტერთასა, მოწოდებულსა პავლებრ,
ვარსკჳლავის ჯჳარი, ცათა ზედა წერილი,
ჯჳალად წერილი, ამით სძლო მტერთა შენთა,
ეცხადა ნახეს, ცხადად ყოველთა სპათა.

284.

ამიერითგან დიდმან კონსტანტინემან სიბრძნით,
ნიშანი შექმნა, ყოვლად წმიდისა ჯჳარის,
რომლითა ჰბრძოდის, მტერთა მაოტი მათი,
მძლე იქმნა ჯჳარით, ჰსთგუჩნნა მტერნი ჯჳარისა,
და იქმნა მონარხ, კეთილ-მსახურ მსოფლიო.

285.

პოვნილი ძელი, ჯჳარი ქრისტეს დიდებს,
სიღრმით ქჳეყანის, აღმოღებული ზენად,
მკჳდარს ზედ-დადებით, ცხოველ-ჰყოფს საკჳრჳელად,
უხრწნელებს ყოვლად, საუკუნეთა შინა,
სასწაულთ ცუარებთ, აუვსკრულ პელეღოებს.

286.

ნეანესსა ჭაბუკსა, მკედართ-მყჳანსა,
ღამესა შინა, მავალსა განმკედრებით,
ბროლისა ჯჳარი, გამოუჩნდა საღმრთოდრე,
და ყოველნი ჰსცნნა, საღმრთონი საიდუმლო,
ჯჳარმან მდევარი, შეჰქმნა ქრისტეს მოწამედ.

287.

ორესტი მკედარს, აქუნდა მოვარჳელი თვარვით,
ჯჳარი მსოფლიო, მცჳელი ქრისტიანეთა,
განცხადებამან თვარულისა, მოვარჳელის,
იძულებითი ჰქმნა განცხადება მკედრის,
და რკინის ცხედრით, აღაზეცის-სუფევა.

288.

მრავალთა მომართ, ვამოჩნდაა აქამომდე,
ვითარმედ ჯჳარი, დასახული სამსალას,
გესლს მიჰკდის ყოვლად, წყლებრ განვლას შინაგანსა,
ცხოვლად უტევებს, მიმღებსა ყოვლად მრთელად,
ისტორიათა სხჳათა, და სხჳათა შინა.

289.

ჯჳარის დასახვა, ეშმაკთა ვითა ჰსდევნის,
ნონასგან მრავალს, განაცხოველებს მკჳდარსა,
ბერწთ შვილიერ-ჰყოფს, ეშმაკთ ძალსა შეჰმუსრავს,
არმაზ და ზადენს, ბომონითურთ მტჳრად შეჰფქჳავს,
მეფესა ჰკურნავს, სნეულთ ურიცხჳთ ამრთელებს.

290.

ჯუარი ხოსროსგან, სპარსისა წარტყუენილი,
სპარსთა ადგილთა, განჰფენს საკჳრველებათა,
და მოქცეული ჩუენდავე მორწმუნეთად,
ადინებს ნიშთა, ურიცხუთა საკჳრველად,
ანგელოსთაგან იპატივის-ცემების.

291.

ჯუარი მმარხველთა, და მარტოლ-მოღუაწეთა;
აღმსარებელთა, ქალწულთა და მართალთა,
ქადაგთა, მწყემსთა, და მეფეთა და მღუდელთა,
წარმმართებელი, ნამოქმედთა ქრისტესთჳს,
ყოველთა თანად, და შორის საკჳრველებს.

292.

მღუდელ-მმოქმედები, საღმრთოსა ტარიგისა,
შემდგომად სიტყჳს, საღმრთოისა კმა ყოფის,
და მოწოდების, სულისა ღმერთ-მთავარის,
ტარიგს ზედასა, ჰყოფს სასწაულსა ჯუარის,
მამისად მთხოვი, და მსხუერპლისა სრულ-მყოფი.

293.

ესე საკჳრველ, და უცხო მოგონების,
ზესთა გონების, და ზეებული ცნობის,
უაღრეს სიტყჳს, წარმლტოლუარე გამოთქმის,
გარეგან საზღურის, საიდუმლო მიუწთო,
სასწაულითა, იქმნების ჯუარისათა.

294.

განბანადისა, ურმისა ზედა ნიში,
ანუ დაბეჭჳდა, ბეჭდითა სულისათა,
ანუ კელისა, დასხმანი სამღუდელონი,
და ანუ განჴსნა, მონანულთა კრულების,
და სიმე სმალთა, ქორწილი, ცხებს ზეთის.

295.

ესე ყოველნი, არა ჩილულნი მადლნი,
მღჳდელ-მმოქმედისა, მარჯჳენითა სრულ-ქმნილნი,
სიტყჳათა თანა, სასწაულითა ჯჳარის,
სრულ-ყოფად უწყით, სარწმუნოებით მრწმენთა,
და განწმედაცა, ყოველი ამითავე.

296.

თაყჳანის-ცემა, ტულია ჴმჳენის ჯჳარსა,
ქსოვერ ლახჳარსა, გჳერდს საღმრთოს შეხებულსა,
მებრკე გჳრგჳნსა, ლელწამსა და ღრუბელსა,
კჳალად სამსჭჳალთა, ქლამინდსა და საბელსა,
ტაფოს საღმრთოსა, ტილოთა სუდარითურთ.

297.

კჳარცხლ-ბეკი ღჳთისა, ჯჳარი არს ნიშა წმიდა,
ადგილი, სადა ჴსდგეს ფერკნი უფლისანი,
ამისი წინათ, თაყჳანის-ცემა დავით,
გჳასწავა ჴკსნილთა, მელისა მიერ საღმრთოს,
თაყჳანის-კჴსცემთ, და ამბორს-უყოფთ სურჳლით.

თ ა ვ ი ზ.

თჳს საღმრთოჲსა კუართისა.

298.

საჩინო ქმნილმან, თჳსთა არ მეძიებელთა,
ჭპოვრის მიმცემმან, თჳსთა არ განმკითხუელთა,
და სახელისა მისისა, არა მხდელთა,
ღმერთმან ძალთამან, არა შეწყალებულსა,
ერსა წინათვე, მოჰსცა მოვარუელად კუართი.

299.

კუართი რომელი, შეუხებელსა ღმერთსა,
შეეხო ყოვლად, საკჳრვად მასთან ზრდითა,
რომელი ოფლმან სიტყუამან და სისხლთა,
ფერ-ცუალებულად, გამოაჩინეს ესე,
არს ქსული კორცთა, კრეტ-საბმელის მქსოველის.

300.

მკედართა ბილწთა, სიცრუვისა მოქმედთა,
დადუეს მოყუსობა ყოვლად მბოროტებელთა,
სამოსი განჭრად, კუართი წმიდა წილ-გდებად,
ვით პირუელ დავით, წინა-თქმობითა ცხად-ჰყო,
ესე დღეს მადლთა, შარავანდედსა მოგუფენს.

301.

დაღათუ ბილწნო, ჩემისა იესოსი,
იზრახეთ ცუდი, შერევად ძელი პურსა,
უსახურებად სიკუდილად, უკუდავი იგი,
კუართი წილ-გდებად, სამოსელი განხევად,
გარნა უკუდავებს, ღუთაებით განუკუეთლობს.

ნაწილი მეოთხე.

თჳს ყოველთა წმიდათა.

თავი ა.

თჳს ანგელოსთა.

302.

არსება სავსე მარტივ, არ სიდიდის მქონ,
არცა კერძოთა, სიმრავლისა მიმთჳალჳწლი,
გულის-ხმიერი, ჰელმწიფებრ მნებებელი,
მიუდრეკელი, უკჳდავი სხჳა ნათელი,
უზადოსაგან ნათლისა ქმნილი ნათლად.

303.

სული არს ესე, მხოლოობასა შინა,
უქცეველ მდგომი, ერთ-არსობასა შინა,
არათუ მრავლად, განფენილი არსებად,
არამედ თჳსსა, მხოლოობასა შინა,
უკუმსფერები, შერჳწლი ხატი ღჳთისა.

304.

ესე არსება, ანუ ბუნება წმიდა,
სახეობითად ჰსდევს, ნათესავსა თჳსსა,
არსებას მარტივს, გულის-ხმიერ მნებებელს,
და განეყოფის, სავსებით არა სავსეს,
გულის-ხმიერსა, მნებებელს სხჳასთან შეკრულს.

305.

განიფინების, არსება ესე გჳამთად,
ვითარცა სახე, თჳსთა განუკჳეთელთად,
ნათესავი, და სხჳაობაი სახეთა,
წარმოს ჰყოფენ, განუკჳეთელ გჳამებთას,
ვითა ვისწავეთ, სხჳათა-თჳსცა სახეთა.

306.

არსება ესე, სახეს შინაობითა,
შემკრები ერთად, განუკჳეთელთა მისგანთა,
ყოვლადი სავსე, მრთელი დაუკლებელად,
ზედ-წოდებულებს, ანგელოს სახელ-დებით,
და სათჳთოდცა მიფენილ-არს ყოველთად.

307.

ეგსახედ მალნი, ყოველთად საცნაურ ქმნილი,
განუკჳეთელთად; სახითურთ ზედ-წოდებით,
ვითა გჳასმიეს, ზეცისა მალნი თქმითა,
წერილთა შინა, მოძღჳრებითთა მრავალ-ჯერ,
რომლითა ჩჳენცა, ესთა ზედ-წოდებულ ვჰყოფთ.

308.

ამისთჳს იტყჳს, დავით ფსალმუნთა შინა,
სულად შექმნილად, და ალად-რე ცეცხლისა,
რომელთამან ჰსთქჳა, ერთმან ტობიას შინა,
შჳდთაგანობა, წინაშე მდგომთა ღჳთისა,
რომლით ვჰსცნობთ მათსა, უსაშუალობასა.

309.

სამსა სამობას, შინა შეცვულ ესენი,
თჳთო სამობა, სხჳა სამობასა შინა,
პარჳელნი პირჳელ, მაიღებენ მაღალსა,
არსებისაგან ნათლისა უზადოსა,
გამობრწყინჳებას, ზესთა სავსესა მდიდრად.

310.

სამობა კჳალად, შემდგომი საშუალი,
პირჳელისაგან, მიმღე გამობრწყინჳების,
უკჳდავებითის, საღმრთოის ზესთა სავსის,
ხოლო შემდგომის, სამობის გარდამთვენი,
პირჳელის მბაძჳე, შემდგომის საბაძჳელი.

311.

პირჳელსა შინა, სამობასა შვცულნი,
სამობანივე, მკულნი მახლობელობით,
უსაშუალოდ, განათლებისა მიერ,
სერაფიმნი, და ხერუვიმნი, საყდარნი,
მრავალ-თჳალობით, მრავალ-ფრთე უწყებულნი.

312.

სერაფიმ სახელ, ებრაელებრი არს თქმა,
დამწჳელ, ანუ თუ განმაკურჳებელ ცნობილ,
ხერუვიმ ცნობის სიმრავლე, სიბრძნის ფენა,
საყდარნი კჳალად, განფენავე საბრძნისა,
ანუ იგივე, განმაკურჳებელობა.

313.

უსე სამობა, წესი ყოვლად წმიდაი,
პირჳელ-მღჳდელ-მოქმედ, საღმრთოს მემსხჳერპლეობის,
უსაშუალოდ, ღჳთისა თანა მახლობელ,
პირჳელ მიმღებელ, ღჳთის გამოცხადებათა,
უქჳმოესთა, მსგავსებად თჳსა აღმყჳან.

314.

ამათ დასთათჳს, მეცნნი საყდარ-წოდების,
პირჳელ სამობათ, მიმართ განკუთნჳლადრე,
არს უცხოობა, ქჳმეთა სურვილთაგან,
უკანაობის, ზესთ ამაღლებულება,
ვითა გჳასწავებს, საღმრთო დჳონისიოს,

315.

საშუალობს საღმრთოთა, მღუდელ-მთავართა,
მეორესარე სამობსას, პყრობილთა,
ერთ-სახელობით, მალად იწოდების-ყე,
და სხუა და სხუათა, სახელთა განიკუთუნენ,
რომელსა ქუჱმო, ვიტყუთ სახელ-წოდებით.

316.

ამათგანისა, ზენაისა მწუჱრუალის,
ეკკლესიამან ჱსცნა, ესთა ზედ-წოდება,
შესაბამ ვითარ, მიიღო მომღუართაგან,
რომ უფლებანი, ჱსთქუა მათთჳს ღჳონოსა,
პირუჱლ შემკულნი, საშუალ სამთა შორის.

317.

ესე არს ესე, ღუთის-სახებობა მათი;
და გარდმოხატუა, უფლებრივობისარე,
ვითარმედ ყოვლად, დაუმონებელობა,
ქუჱყნიერისა ყოვლისა სურვილისა,
აღპყრობილება, ყოვლად თავის-უფალი.

318.

ღმერთთ-მთავრობასა, უფალთ-დასაბამობის,
გარდმომხატუჱლნი შემდგომთ, მწუჱრუალნი ესე,
სხუათაცა ხატუჱნ, თჳს შორისათა ხატით;
ხოლო შემდგომნი, მალად ზედ-წოდებულნი,
ებამუჱბიან, მწუჱრუალ აღმყუანებელთა.

319.

მალნი წულებრსა, შეურყეველსა სამკნეს,
ღუთის-სახეობითს, და იმათ-შორისებენ,
შემძლებელ-ქმნილნი, რაიცადა მიფენა,
მიუდიესყე, მონებრ დატევნისაებრ,
ღმერთთ-მთავრობითის, ზესთ-ვამობრწყინუჱბისა.

320.

შემდგომთა აღმყჳან, ტროფიალებითისადმი,
ძალნი არიან, საბამჳჱლ მათდა მყოფნი,
ესე იგი არს, ჴელმწიფებათა დასის,
ვინცა უფლებათ, და ძალთა თანა საღმრთოთ,
მღჳდელ-მთავრებრივსა, ჰყოფენ თან-წესებასა.

321.

ხატჳჱნ საღმრთოსა, წესსა ჴელმწიფებანი,
პირჳჱლად ვითა ჴელმწიფებრ აღმყჳანობით,
ჴელმწიფებისა, ღმერთთ-მთავრობითისამი,
მეორედ, ვითა საღმრთოს ჯამობრწყინჳჱბის,
შემდგომთა თჳსთა მიმართ მღჳდელ-მოქმედებენ.

322.

დასასრულ უკჳჱ სამობა, მღჳდელ-მთავრებრი,
მთავრობათა, და მთავარ-ანგელოსთ ანგელთ,
შემკობილება ღჳთის-სახეობით ნათელ,
რომელთა იგი წოდებანი დანიშნჳჱნ,
სხჳა და სხჳასარე, საიდუმლოს იგავით.

323.

პირჳჱლი, ვითარ მთავრობა ღჳთის-სახებრი,
ფლობა წესისა, სამღჳდელოისა სავსედ,
მომქცეველობა, ღმერთთ-მთავრობითისადმი,
სხჳათა წინ მძღჳანჳა, სატროფიალოსა მიმართ,
ზესთ-დასაბამის, ღმერთთ-მთავრისადმი ნათლის.

324.

მეორედ, ვითარ ზიარებულ ზემოის,
ხოლო ქჳჱმოის, ანგელოსებრის დასის,
ესე იგი არს, ვითარმედ მთავრებრ შემდგომთა,
უმდჯან მთავრებრ, არსებათა-დასაბამის,
ჩჳჱნდა მათ მიერ, ჭგზაკნიჳ მადლთა.

325.

ერთი არს სამთა, მღუდელ-მთავრობითა წესი,
დასასრულისა, საღმრთოთა სამობათა,
რომელთა შორის, უკანასკნელი დასი,
არს ანგელოსთა, წმიდათა მცუელთა ჩუენთა,
ვითა ვჰსცნობთ ამას, საღმრთოთა წერილთაგან.

326.

ესენი მცუელად, კაცთათჳს განიჩინნეს,
ესენი ჩუენდა, უწყებისა მოქმედნი,
საიდუმლოთა, საღმრთოთა, სარწმუნოთა,
ვით ისრაილთად, მიხაილ მცუელ-წინა-მძღუარ,
ხოლო მადლისა მახარებელ გაბრიილ·

327.

ესენი უკუე, მიმრთმელ ლოცუათა ჩუენთა,
მღუდელ-მმოქმედებანი, ზენა საკურთხეველსა,
წმიდისა მამართ, უხადოისა ღუთისა,
და მომფენელნი ჩუენდა, საღმრთოთა მადლთა,
საშუალობით, საღმრთოდ მღუდელ-მთავრებრივად.

328.

მიხაილ დიდი, ჴილული ისუს მიერ,
მჴედართა მმღუანვის, ვინ ცა ენაცუალა მოსეს,
თჳს შორის მომღე, ღუთის-მყოფის მკჳდრობით,
ვით მოსესთანა, ვით მოითხრობის მუელად,
ვინ დანიილცა, იხილა დიდებულად.

329.

კუალად რაფაილ, თქმული ტობიას შინა,
ხოლო ახლისა, აღთქმისა მსახარები,
ქალწულისადმი, ყრმასა სიტყჳს-შობის,
გაბრიილ დიდი, და სხუათა ოთხთა თანა,
ანგელოს-ყოფად, ვიგულ-ხმებთ წერილთაგან.

330.

ამათ საღმრთოთა ძალთად მინიჭებულებს,
ძნიად აღმრჴაი, სიბოროტისა მიმართ,
წინა მეთქჳობა, საიდუმლოთა დიდთა,
საგონებელ-არს, ამათგან ყოფა მათი,
ბნელისა ძალთა, წარწყმედისა მშობელთა.

თავი ბ.

თჳს მოციქულთა.

331.

ათ-ორნი ლოდნი, საკურთხეველისანი,
მებრნივე ლოდნი, სჳეკალნი სამღ̃დელონი,
მგრგოვე ბჭენი, ზესთ იერუსალემის,
და საფუძველნი, მისვე ქალაქისანი,
ათორ სჳეკალნი, კრავისა მოციქულნი.

332.

ყოვლად ბრძენმან თქ̃ა, სამღრთომან მოციქულმან,
ეკკლ̃ესიას შინა თჳსსა ღ̃თისაგან,
უპირატესად, დგომაი მოციქულთა,
მოცემა მისდა, ჳარ̃ჩლად მოციქულთა,
კ̃ალად ქრისტესად, დიდებად ზედ-წოდება.

333.

სამღრთო სწადე, სახარებისა ბადე,
სულით განმშალეს, ზღჳთ ზეცისად განმსცჳ̃ალეს,
მეორედ მბადე, სიტყჳჯერთ დასაქადე,
ცხად არს მალეს, გულნი აღატრთვეს ალეს,
ქებად საკ̃ჳრლადე, ყოველთა სათანადე.

334.

ვინ ხილ̃ჳად მეფეთ, წინმეთქ̃თ უთქმიდა გული,
მარად მხედჳდეს, მარად თანა მყ̃ფობდეს,
უკ̃ჳდავ მწთოლვარე, მსწთოდეს მათზედ სიტყ̃ჳანი,
ღმერთთ-მთავრის სიტყჳს ჭეშმარიტად ხორც-ქმნილის,
მას მსახურებდეს, მასთანა მგებდეს მარად.

335.

მდევარსა სავლეს, სიტყჳსა კორციელ-ქმნილი,
სრბითა ფერხ-მალეს, მამის საყდართ აღსრული,
ხილჳსა საცჳსალეს, ღირს იქმს მისდა ჯუარცმული,
და მადლს საწყალეს, რომელსა სრულ-ჰყოფს სული,
და ესთა პავლეს, გჳამი ქმნების ღმრთეული.

336.

პეტრე ნეტარი, ჭური ზრჩეული პავლე,
მჳწლ გამოსახა, ორ-ხემან ულმოდვეელის,
ოქროისაგან, წმიდისა შემოსილმან,
ოთხ გრაკლთა შინა, განყრადმან აღსაღებელად,
საწამებოსა, საღმრთოსა კიდობნისა.

337.

გრაკლნი ოქროის, საღმრთოსა კიდობნისა,
ივავ-ხატობდენ, ოთხ-ხატქედთა ცხოველთა,
ორ-ორ შეუღლვილი, მართებითადრე მსლველთა,
ოთხ-მახარებელთ, ეკკლესიისა გრაკლთა,
კაცა, ლომ, ზჳარაკსა, არწივს აღმფრენ უჩევს.

338.

ვითარმედ კეტნი, ოქრომოსილნი იგი,
მოციქულთ თავნი, ოთხთ გრაკლთა შორის ოქროს,
ესე იგი არს, მახარებელთა შორის,
ეკკლესიისა არნ საუჳანებელ,
ნების მიმართ, სიმისა უკჳდავისა.

339.

ჳმა მოციქულთა, ყოვლ-ქჳეყნად სოფლის კიდედ;
განისმა განზსწჳთა, სიტყჳანი საუჯრებრად,
რამეთუ სიონს, ამათ ცეცხლის ენანი,
სულის მეუფებრ, დადგრომითა მიიღეს,
და უწიგნონი, ბრძენთა აღზსცილდეს სიბრძნეს.

340.

არა სადა არს თქმულ, არცა სადა სიტყჳა,
მოციქულებრი, რათა არა მისწუთა ჴმა,
აღავსეს ყოველი, ცნობითა უფლისათა,
და წყალთ ვით მრავალთ დაჰფარეს უკჳჱ ზღჳჱბი,
ესაიას და ამბაკომის თქმათაებრ.

341.

ვით მომღჳრისაგან თჳსისა, და უფლისა,
ისწავეს ცნობა, კაცთ-მოყჳარებრ აღმრცხლი,
გამოთქმის ზესთა, იგი ღჳთის-მეტყჳჱლებს,
ყოვლად წმიდის, გჳასწავეს სამებისა,
და სახელითა მითვე, მეორედ გჳშჳნეს ჩჳჱნ.

342.

საუჯრნი ესე, სულისანი სიტყჳამან;
დაჰბერნა სულით, ჩჳჱნ განღჳძებად მკჳდართა,
დაყრილებულნი, სამარებთაგან მკჳდარნი,
შიშჳჱლნი მჳალნი, განგჳაცხოველნა სულით,
მიმგჳარნა მამას, ჴსნილნი მკჳდართა კერპთაგან.

343.

საღმრთონი ესე, მოციქულნი კრავისა,
მსოფლიო მწყემსნი, პავლე ჯურით ჭრჩეულით,
ზიარ სიკჳდილის, და ტკივილის მომღჳრის,
გამოჭსჩნდეს სისხლით, და გჳრგჳნი სხჳა და სხჳა,
ღჳაწლთა ერთ-პატივ მიიღეს ათორმეტთა.

344.

სამ-მეოც-დაათ, რიცხჳთ ჭრჩეულნი სხჳანი,
უფლისა მიერ, წარვლენილნი ხარებად,
ხოლო ექჳსნიცა, საღმრთონი დიაკონნი,
ესე ყოველი, კრავისა მოციქულთა,
ვიცით მოწაფეებად, მოწამედ და მღჳდელ-მთავრად.

თავი გ.

თჳს მამათ-მთავართა.

345.

მამათ-მთავართა, პირუელთ ქრისტეს მამათა,
მრწმენთა ღუთისადმი, და ჰსჯულითა მართალთა,
ტრფიალებითა, და სხჳთა ღუთის-მომგეთა,
უმანკოების, სარკეთა უბრყჳლოთა,
რომელთა შორის, აბრაჰამ დიდ-მნათობებს.

346.

ადამ და სეით, ენუქ და ნოე დიდი,
აბრაჰამადმდე, პირუელ მამებად თქმულნი,
აბრაჰამითგან, დავითისადმდე თქმულნი,
შესაბამ თქმულნი, მამათ-მთავარ საღმრთონი,
განათლებულნი, სულითა ღმერთთ-მთავრითა,

347.

რაიმე თქმანი, საკადრ არიან შენდა,
აბრაჰამ დიდო, ვინ ნათესავთა შორის,
მარტომან ჰპოვე, ჰრწმენა შემოქმედისად,
მე აღთქმის ისაკ, ჰრწმუნვათ იბერწის-წულე,
ამე მჴევალი, ნაშობითურთ მკჳდრისგან.

348.

ისაკ წმიდასა, მენაცულეს აბრაჰამის,
ისრაილ დიდსა, ჰრჩეულსა უფლისასა,
იაკობს ხედვის, და საქმის შეუღლებულს,
რომელთაგანცა, სიმრავლე ნაყოფისა,
განჰკვდის ნივთიერ, მჴევლის ნაყოფით სიმრავლეს.

349.

ყოველთა ზოგად, კრებული მამათა-მთავართ,
საეკკლესიო, არის საქადულობა,
მოსე დიდითურთ, კაცით ღჳთის-მოუბნარით,
ვინ დაჰფარვიდის, პირსა საბურველითა,
ვერ შესამლებსა, ჭჳრეტად ებრაელთაგან.

350.

ჰსჯულისა მიმღე, ფიცართა ღჳთიჳ-წერილთა,
კარავის მექმი, აჰარონის მღჳდელად მცხები,
ღმერთი ჶარაოს, ერითრუს კჳერთხით მპობი,
თან სამოილის, და ისუს ჶინეზისა,
საქებელითა მნობითა შეისხმიან.

351.

იობ საღმრთომან დიდ-სულობისა ხატმან,
მჰსთავჳსა ეშმაკთა, ჴორცთა და სოფლისათა,
ქრისტეს წყლულებსა, გამოსახა თჳს შორის,
ჴორცით ჰსძლო სულსა, შეზავებულით მარტივს,
სხეულით ჰსთრგუნა, უჴორცო სოფლის-მპყრობი.

თ ა ვ ი დ.

თჳს წინასწარ-მეტყუელთა.

352.

ვჰრაცხ ჴსენებასა, შესხმით ღუთის-მეტყუელთასა,
ტკბილ-საამოვნად, საწადელ სასურვ სატრფოდ,
რომელთა სული, მიიღეს ღმერთთ-მთავარი,
თჳს შორის მკჳდრად, მზიარებელთა მისდა,
და ჰსთქმიდეს საღმრთოოთ, აწთა წინა მხილუელნი.

353.

საღმრთო შეწყობა, ფსალმუნთ წინა შეთქუეობით,
და შაირულთა, სტიხირონებრთა თქმათა,
სხუა და სხუა ფრასნი დიდთა საიდუმლოთა,
წინა-თქმობითნი მითვე, ღმერთთ-მთავრით სულით,
დაჰსთხზეს, დაჰსწერეს, დაჰბერეს საუკჳრებრად.

354.

ხილუანი დიდნი, ზეებულნი გონების,
თქმანი ვით ქმნილთა, უქმნელთა უხილავთა,
კადრი ღუთისადმი, სასწაულნი მაღალნი,
ცხოვრება აქა, არა მდიდარი წმიდა,
არ თნება მეფეთ, მმჯნუარების არ შიში.

355.

ამათ სიტყჳსა, ღმერთთ-მთავრის კორცით-მოსულა,
და გარემონი, ამის საიდუმლოსნი,
აღსპოლუა ურჩთა, სხუად ადგიდ გარდასახლუა,
უკმოწოდება, რისხჳსა დამშჯდება,
წინა თქუეს სულით, ვით ქმნილთარე ნივთთათჳს.

356.

რომელი ჩუენთჳს, განიგო საცხოვრებლად,
თანა შთამოსჳლა, სიტყჳსა განზრქელებს,
მედ ჩუენდა ყოივა, ჩუენი ღმრთობაი ხოლო,
უგიობელთა ვნებათა ქუეშე ყოივა,
წინა-თქუენს სულით, ვით ქმნილთარე ნივთთათჳს.

357.

მოსჳლა მერმე, არა მხოლოდ წყალობით,
ადნთებს ურჩთა, თორნესა შინა რისხჳს,
მართალთა წმიდა, სიონი ზეციერი,
გჳრგჳნი, შუენბა, ცრემლთა ყოვლად მოსპობს,
წინა-თქუენს სულით ვით ქმნილთარე ნივთთათჳს.

358.

ესენი ჱსთქმიდეს, სიტყჳს კორციელ შობას,
და მით არსების, კაცობრივისა ღმრთობას,
ასლითრე აღთქმით, მუცლის აღთქმის დაცხრობას,
დავითის საყდრის, წინაშე ღუთისა მზობას,
და ყრმაებულის, საუკუნოდრე ივლობას.

359.

ქრისტე უფლისა, ჩუენებრისა შინა პყრობას,
ვნებათა ტკივილთ, მაგრა ყოველთა თმობას,
ყოველთა მტერთა, მუსრჳსა მისგან დამკობას,
ხოლო წარმართთა ყოველთა, მისდა მკობას,
და ყრმაებულის, საუკუნოდრე ივლობას.

360.

მალთა ღუთისარე, კორცითა კატებრ მტრობას,
პურეტას კელთ და ივერკთ, ლუსმართა მიერ სობას,
მონათა ქმნილთა, ღუთისადმი ესდენ მტრობას,
ურჩთა მბორგალთა, წყუედას, ჱსპოლუსა, განქრობას,
და ყრმაებულის, საუკუნოდრე ივლობას.

361.

ბეჭედი საღმრთო, წინასწარ-მეტყუელების,
აბრაჰამისი, და მოსეს უადრესი,
მოციქულებრსა მადლსა, არა კლებული,
ნათლის-მცემელი, წინა-მსრბოლი და მოწამე,
მართალი, მმარხულთ გჳრგჳნი იოანე.

362.

შორის მადლისა, და წერილთა სჯულისა,
ბრწყინავს მთიები, წინამსრბოლი, მზისა დღისა,
ხედჳთისა, და საქმითისა მადლისა,
რეცა კავშირი, ანგელი ჴორციელი,
ზაქარიასი ძე საღმრთო იოანე.

363.

ანგელოსებრით ხარებითა შობილი,
ღმერთ-მამა-კაცის შობით წინა-მსწრობილი,
უადრესთ ნაშობთა, ყოვით ესთა მკობილი,
უდაბნოისა ცხოვრებითა თმობილი,
ჵერ საღმრთო წმიდა, მარხჳთა შეცხობილი.

364.

მამის უტყუების, დედის ბერწობის მჴსნელი,
ძალით და სულით ილიასითა მსჳლელი,
მმრუშთაგან კლული, ვნებათა თჳთ მომკჳლელი,
შობითვე სჯულის, სიმართლითრე დამცჳელი,
და სიმრთელისა, სჯულიერისა მცჳელი.

365.

იორდანესა მდინარესა განბანად,
ღმერთთ-მთავარი სიტყჳსა, მივალს მისდა სიმდაბლით,
და შეესებაჲ, თივა ცეცხლსა საღმრთოსა,
ინათლის-მცემლებს, ამას სიბრძნე მამისა,
სიტყჳა ჴმასა, და ნათელი სასანთლესა.

თ ა ვ ი ე.

თჳს მწყემსთა და მოძღუართა ეკკლესიისათა.

366.

მწყემსნი რომელნი ენატკბილნენ მოციქულთა,
მომდენი მადლთა, მოციქულთა თჳს შორის,
ეკკლესიისა სადმრთო, ფილოსოფოსნი,
ელინთ ზღაპართა, სამჯერ-მეთქუთა მარდუნი,
წყალობის მომღუართ, წყალობითურთ გამგესნი.

367.

უხილავ-იდგეს თავსზედ ცეცხლის ენანი,
ტკივილთ არ ჰრიდეს, ჰქმნნეს ქრისტესთჳს თმენანი,
სისხლით იღუაწეს, არად ჰრაცხეს წყენანი,
მრჩობლნი წარგუხადნეს, ჯირნი ჰკურნეს სენანი,
წყალობის დაჰკმნნეს, სადათ იქმნნეს დენანი.

368.

მოციქულებრთა, საყდართა მოსაყდრენი,
საიდუმლოთა გამოთქმად მებრ მკადრენი,
საჯეთ-მმართებნი კრცელ-დელუსთ დამაცხურენი,
მმადენნი ტკბილ-თქმათ, მსმენელთა დამათურენი,
კეთილ-მრომელნი, შედგომით დამაშურენი.

369.

სიბრძნე მოიგეს, ეტრფიალნეს სიბრძნესა,
სულად დაიწინდეს, ქემიებულთა დიდად,
ხელჰყავ საქმეს, ჰხავეს სიბრძნისა მიერ,
წრფელ იდღემატეს, გულარძილნი განაწრფელნეს,
მთანი, და ჰევნი აწრფელ-ეპიფანიეს.

361.

ბეჭედი საღმრთო, წინასწარ-მეტყჳელების,
აბრაჰამისი, და მოსეს უადრესი,
მოციქულებრისა მადლისა, არა კლებული,
ნათლის-მცემელი, წინა-მსრბა და მოწამე,
მართალი, მმარხულთ გჳრგჳნი იოანე.

362.

შორის მადლისა, და წერილთა ჰსჯულისა,
ბრწყინავს მთიები, წინამსწრობი, მზისა დიდისა,
ხედვითისა, და საქმითისა მადლისა,
რეცა კავშირი, ანგელი ჴორციელი,
ზაქარიასი ძე საღმრთო იოანე.

363.

ანგელოსებრით ხარებითა შობილი,
ღმერთ-მამა-კაცის შობით წინა-ჰსწრობილი,
უადრესთ ნაშჳთა, ყოვით ესთა მკობილი,
უდაბნოისა ცხოვრებითა თმობილი,
ჵერ საღმრთო წმიდა, მარხჳთა შეცხობილი.

364.

მამის უტყჳობის, დედის ბერწობის მჴსნელი,
მადლით და სულით ილიასით მსჳლელი,
მმრუშთაგან კლული, ვნებათა თჳთ მომკჳლელი,
შობითვე ჴსჯულის, სიმართლითრე დამცჳელი,
და სიმრთელისა, ჴსჯულიერისა მცჳელი.

365.

იორდანესა მდინარესა განბანდა,
ღმრთი-მთავარი სიტყჳა, მივალს მისდა სიმდაბლით,
და შეეხები, თივა ცეცხლსა საღმრთოსა,
ინათლის-მცემლებს, ამას სიბრძნე მამისა,
სიტყჳა ჴმისა, და ნათელი სასანთლესა.

თავი ე.

თჳს მწყემსთა და მოძღჳართა ეკკლესიისათა.

366.

მწყემსნი რომელნი ენაცჳალნენ მოციქულითა,
მომდენი მადლთა, მოციქულთა თჳს შორის,
ეკკლესიისა სამღრთო, ფილოსოფოსნი,
ელინთ ზღაპართა, სამჯევრ-მეთქჳოთა მარღჳნი,
წჳალებისა მომღჳართ, წჳალებითურთ გამეხნი.

367.

უხილავ-იდგეს თავსზედ ცეცხლის ენანი,
ტკივილთ არ ჰრიდეს, ჰქმნეს ქრისტესთჳს თმენანი,
სისხლით იღჳაწეს, არად ჰრაცხეს წყენანი,
მრჩობლნი წარგჳხადნეს, ჯირნი ჰკურნეს სენანი,
წჳალების დაჰკშნნეს, სადათ იქმნეს დენანი.

368.

მოციქულებრთა, საყდართა მოსაყდრენი,
საიდუმლოთა გამოთქმად მებრ მკადრენი,
საჯეთ-მმართებნი კრცელ-დელჳათ დამაცხჳრენი,
მმადენნი ტკბილ-თქმათ, მსმენელთა დამათჳრენი,
კეთილ-მრომელნი, შედგომით დამაშურენი.

369.

ხიბრძნე მოიგეს, ეტრფიალნეს სიბრძნესა,
სმლად დაიწინდეს, მემიებელთა დიდად,
ხედჳაი საქმეს, ჰსავეს სიბრძნისა მიერ,
წრფელ იღოღმატეს, გულარძნილნი განაწრფელნეს,
მთანი, და ველნი აწრფელ-ებრიფანიეს.

370.

ერნი ჰასხლნეს, ცოდვით მჳჭლებელნი.
ქრისტეს ემსგავსნეს, პავლეს ეთან-მოღჳაწნეს,
ტკბილ-ოქრო ჟღერდეს, ოქრო სჳავთა განჰფენდეს,
ოქრო ნაკადთა, სულთა მორწყჳად ადენდეს,
ოქრო-ფიალნი, ოქრო შჳეფთა მადენნი.

371.

მეფეთა მიმართ, იქმნნეს სხჳა ვინ ილია,
სალო ერისად, იერემიას კჳალად,
მამხილებელნი, არ მეთნნი ქრისტეს მონებრ,
არა რად მრაცხნა, დევნათა ქსორიათ,
მომგებნი ოდენ, ნამდჳლ სატრფიალოთა.

372.

დაფარულება, სამღჳდელოთა წერილთა,
ამათ აბრწყინჳფს, აღჴსნეს განცხადებულ-ჰყჳნეს,
ბნელნი ნათელ-ჰყჳნეს დირდოვანი ელოვან,
სინანულისა საცხოვრებელნი თქმანი,
მდიდრად განფინნეს, კიდითი კიდეთამდე.

373.

მღჳდელ-მოქმედებდეს, მამისა მიმართ ტარიგს,
გულნი წმიდა ჰქმნეს, ჴელნი უცხო ბრალთაგან,
და ესთა დადგეს ადგილსა, წმიდასა ღჳთისას,
ძნელნი ადჳლ-ჰყჳნეს, იწრო ბჭისად წარგჳმდჳფს,
მღჳდელობა წმიდა, უბრალოდ მისცეს ღმერთსა.

374.

რა არს რომელი, მათ მიერ არა ვიცანთ,
ანუ უზადო, ანუ გარემო მისი,
ან მეორენი, ნათელნი ზეციერნი,
ან ზეციერი, წესი საეკკლესიო,
ანუ სოფლისა, შინასა ეკკლესიის.

315.

ანუ არსება, ქუეყნიერი რომელი,
ან თჳსებანი არსებითნი ყოველნი,
ანუ სისტემა, სოფლისა მოკიდული,
ნამდჳლ სარწმუნო, გონებით ნაჴნი ოდენ,
ან შემთხუევანი, არსების მეტ-ზედანი.

თავი ვ.

თჳს მოწამეთა და აღმსარებელთა.

376.

ეჰა რაბამ არს, საიდუმლოსა გჳარი,
ჵი ტრფიალნო, ნამდჳლ-სატრფიალოსნო,
მოდით მიჰხედეთ, ტრფიალებითსა ცეცხლსა,
რომლის მიფენად, მოვიდა ჩუჱნდა ღმერთი;
ხოლო მახჳლსა, განმყოფსა ურთიერთ-არს.

377.

აღმატებს ესე, დაუვსო გაუქრობი,
ალსა ჰშრეტს მძაფრსა, ჰელედოსა აკმელებს,
მჴეცებრთა კბილთა, აბრჯგუებს და აწყნარებს,
და საშიშართა რკინათა, დაატკლებს,
ღრმას და სიმაღლეს აერთ-ეპიფანიებს.

378.

განმჴნებანი, ტირანთა მეთჳეთანი,
ხოლო ზემონი, საშინელებნი ნივთნი,
მამრთა ჭაბუკთა, კუბასტი სირცხჳლისა,
და ჭაბუკათა, შიშჳლივ მოკლა ქალაქთა,
ჰრაცხეს მარტჳლთა, ქრისტესთჳს სიტკბოებად.

379.

სამკნე საკჳრკო, სურვილი განსაცჯვრი,
ჰრწმუნვასა ჰსავეს, სასოებითა ღჳთისად,
ტკბილად ჰსჳმს, მწარე სიკჳდილისა სასმელი,
ხჳმტა, და მუსრჳა, წებითთ შეიწყნარნეს ტკბილ,
და ურმის-თჳალნი, მიიღნეს სიამოვნით.

380.

ტკბილ მათდა ყოვლად, განწილეჲა ასოდ-ასოდ,
უტკბილეს ჯჳარი, ივარ-ქმნა სიმდიდრედ,
ექსორიობა სასმოვნო, ვერ საკმოდ,
ცეცხლნი, ყინელნი, და სხჳანი ნათქჳნი ზემო,
სატრფო საწყურად, ბრძენ-მკნე მოწამეთათჳს.

391.

სისხლი მარტჳლთა, ეკკლესიისა მიმართ,
იქმნა პორფირად, იქმნა ნელ-საცხებელად,
იქმნა სიმტკიცედ, იქმნა წინდად ღჳთისადმი,
იქმნა მშჳლდ ნიშან, და მაყენებელ რისხჳს,
და იქმნა ზიარ, სისხლის, ღმერთ-მამა-კაცის.

392.

გჳრგჳნი საღმრთო, შუენიერ-მეფობითი,
ხოლო სიკეთის, შარავანდედი წმიდა,
მდიდრად მიიღეს, ქრისტესგან მოწამეთა,
და ჯილდო საღმრთო, მისთანა ზიარება,
ვინა ღირს მირთმად, გჳრგჳნი უჴავილადი:

393.

რომელთა ჭირწმენჲა, კეთილ-მსახურებითი,
საჴიროითმე, ჭსჯულით საეკკლესიოთ,
თჳს შორის მკჳდრი, დაიცჳს უგმობელად,
და მარტჳლებრნი თქმულნი, მიიღნეს ვნება,
ამათ ჴელ-წოდებ, ეოქმის აღმსარებლობა.

394.

ესენი წალკოტს, საეკკლესიოს საღმრთოს,
აღყჳავნეს წმიდად, ცჳრეულნი ვნებათაგან,
ზიარ ქრისტესთა, ლატრიათა ტკივილთა,
და მოწამებრთა, ჯილდოდ სავსედ მიმღენი.
კანბრწყინდეს შუქთა დაუვსოთა მივენელნი.

თ ა ვ ი ზ.

თ ჳ ს ღ ი რ ს თ ა.

385.

კრძალულებისა, წყაროს მარხჳსასა,
ემიზეზების, ტრფიალებითა თქმული,
მათ რომელ, აღეგზის გულსა შინა,
სხჳა და სხჳა სახედ, სათნოებისა გჳარად,
ქჳწ-მდებარეთა აკლინებს ტრფიალებით.

386.

ოდეს განჭრილი, გული სურვილისაგან,
მირბის მისდამი, რათა ქრისტე თჳს შორის,
მოიგოს ხოლო, და ეზიაროს მისდა,
მაშინ შიშისა, სიბრძნისა დასაბამის,
ქჳწ-მდებარები, მდიდრდების კრძალულებით.

387.

კრძალულებისა, სრულისა დასაბამი,
სოფლით გამოსჳლა, თჳსთა განშორება არს,
აღება ჯჳარის, შედგომა ქრისტესი, და,
ნიადაგ თჳსთა, ნებათა იმულება,
თავის განცემა, ქრისტესთჳს მონა ყოფა.

388.

მარად მოკჳწთა, სიამოვნოთა ხრწნადთა,
მტცლის მოყმობა, კორცთ დამონება სულის,
და განშიშჳლება, ნებსითი სიგლახაკე,
უმეუღლობა, კორცთ-აღმძრჳსა მოკლდომა,
და დამდაბლება, ქრისტესებრი სრულიადი.

389.

გიკე ნეტარითა, მამათა დედათაცა,
ჰმოვეს უდელვო, ლიმენა მშჳდობითი,
რომელ-არს სადმრთო წმიდა მოქალაქობა,
ანგელოსებრი, ცხოვრება უზაკჳფლი,
ჯჳარით მორთხმულთა, ჰქმნეს წყობა მტერთა მიმართ.

390.

ჰსმლეს ღირსთა ამათ, კრძალულებისა მიერ,
ეშმაკთა, კორცთა, და სოფლისათა ყოველთა,
უსისხლო მარტჳლ, გამობრწყინდეს სოფელსა,
შენნი ცალიერ, და უშენნი ქალაქ ჰყჳნეს,
და ღირსად ჯილდო, მიიღნეს ღირსებითნი.

თავი ც.

თჳს ქალწულთა.

391.

კრებული სძალთა, ქრისტესთა საჭჳრჭელი,
ბრძენ შეკრებული, ტრფიალებითა სიმის,
კელთა მქონები, აღნთებულთა ზეთებთა,
მიმგებებელი, სიძისად მოსრულისა,
არა მრულები, სიცონილისა მილით.

392.

აქა ჰსჩანს სიბრძნე, ცხოვრება გონებისა,
უვნებელობით, ჰოვნილი ქალწულთაგან,
ზეთი წყალობის, ყოველთა მიმართ სწორი,
მნთებარე ნათლით, წმიდითა ხედჯთისათ,
გჳამი ქალწული, ზეთისა შესაბამი.

393.

ესე არს ესე, ნათელი ხედჯთისა,
ღჳთისადმი ჰრწმუნთა, სასოებას ტრფიალი,
რომელთა მიერ არს, უვნებელობაი,
მერმეღა დიდი, გონების განათლება,
მარადის ხედჳა, ნამდჳლ სატრფიალოსად.

394.

ურულოდ ყოფა, შუადამედმდე მათი,
არს სიმკნე წმიდა, თრგუნჳს სიცონილისა,
ხოლო არ ცემს, სხჳსათადმი ზეთისა მის,
არს ვნებათაგან, არცა ერთით წარჰარჳს,
რომლით განწმიდეს ქალწულებს გჳამისა.

395.

ეს გჳართა ხოლო, მოიგეს სიმედ ქრისტე,
და დაეწინდნეს, საუკუნოდრე ქრისტეს,
არა ხილულნი, მხოლოდ ქალწულნი ოდენ,
და ქორწილისა, უკჳდავისად სასმლოსად;
განშჳცნებულნი მივიდეს სიხარულად.

თ ა ვ ი   თ.

თჳს მართალთა და ჩჩჳლთა.

396.

უმანკოება, ყოველსა შინა წმიდა,
ჰსწმედ ს,და მბზინვარედ სუფთა ჰყოფს გონებასა,
ასარკებს ღმერთსა, არსებას აიგავებს,
ესე იგი არს, ვითარცა შეჰქმნა ღმერთმან,
ჰრწმენითა ჰსჯულთა, ჰსცავს განუგმობელადრე.

397.

სხჳასთაც ჰსცავს ჰსჯულთა სათანადოთა დაცჳად,
მართალ ჰსჯის მარად, არა მიდრეკს სიმრუმედ,
არვის თჳალ-აღებს, არ ვისდამი მიდრკების,
არ უყჳარს ქრთამი, არცა დაჰსჯის მოყჳასსა,
ესთა მართლოის, ყოველსა შინა მარად,

398.

ესე მოიგეს, მართალთა უფროსითა,
ყოველსა შინა მართალ გამოსჩნდეს ამით,
და სიმართლისა, ითავ-დგმულეს გჳრგჳნი,
ყოველსა შინა, მორჩილ-ქმნილნი ღჳთისადმი,
რომელთა სულნი ჴელთა შინა ღჳთისათა.

389.

ჩჩჳლნი ნეტარნი, საღმრთონი უმანკონი,
არ სადა ქმნილნი, ვნებათა ქჳჱ-მდებარედ,
რომელთა ჴორცთ, და სისხლთ ეზიარა სიტყჳა,
რომელთა ბრძანა, ყოველთათჳს მჰსგავს-ყოფა,
ზესთ აბრაჰამის შორის განსუჱნებულნი.

400.

ნეტარ-არს ესე კრებული უმანკოთა,
მხოლოდ ხატნი ღჳ̂თის შეუგინებნი მწჳრით,
არა ცოდჳსა, არცა ბრალისა ტუჳ̂ჱნი,
საბანელითა, ნათლჳსათა ბანილნი,
და მეობილნი, ღმერთ-მთავრისა მამისა.

401.

ჵ კრებულნო პირმშოჲსა ეკკლესიის,
რომელთა შორის განსჳ̂ჱნებულ-არს ღმერთი,
რომელთა შორის, საკჳრჳ̂ჱლ ერთი წმიდა,
ანტონის მაგეთ, ნაწილი თქჳ̂ჱნთანაი,
სურჳლით შემწყობს, სტიხთა საქებთა თქჳ̂ჱნთა.

ნაწილი მეხუთე.

თჳს ქართჳელთა წმიდათა.

402.

განზომილებნი, სიტყჳანი შენაწყობნი,
სტიხნი ხუთ-მუხლნი, შაირ საგალობანი,
კაზმულნი ჩემგან ჳქმობის დასახსნელნი,
ჰრთულნი ზემოთა წყობილ-სიტყჳაობათა,
სათანადო ვჰქმენ დადებად მჰსგავსთა თანა.

თჳს წმიდისა დიდისა მოწამისა დედოფლისა ქეთავანისა (37).

403

ჭშჳტნიან სმალსა, უქმნელისა სიტყჳსა,
ნივთნი შესამკნი, შესაბამ ქორწილისა,
განსაშჳტნონი, საქებ სალამაზონი,
რამეთუ სიმე, არა დაბერებადისა,
დროსა შინაობს, საუკუნეთა მეფობს.

---

(37) დედოფალი ქეთევან იყო დედაჲ კახეთისა მეფისა თეიმურაზ პირველისა, წამებული შაჰაბაზისაგან 1624 წელსა, სარწმუნოებისათჳს ქრისტესისა. წამებისათჳს მისისა მრავალსა ჰსწერენ სომეხთა და ლათინთა მედროვენი მეისტორიენი.

იხ. რუსულად დაბეჭდილნი ჩემ-მიერ წიგნნი: **Ист. Груз. церкви стр. 109. и Путевыя записки по Кахетіи (1835 года Тифлисъ) стр. 120.** — ამა უკანასკნელსა წიგნში მოვიღე ლათინურადვე დაწერილი წამებისათჳს მისისა მოწმობა.

ეკკლესია ქართველთა დღესასწაულობს წამებასა მისსა 13 სეკდემბერს.

ქართველთა ეკკლესია ჰგალობს შემდეგთა, ლექსად, გალობათა, რომელნიცა ჰქმნეს ნიკოლოოზ ორბელისძემან თფილელმან და იოანე ფილოსოფოსმან წარსაკითხავად მსურველთათჳს ამა გალობათა, აქავე ვჰბეჭდავ ადგილ პოვნისათჳს:

404.

თხემსა ლამაზ-ჭყოივს, სიავი ცეცხლ-მსრბოლელს,
ქედს ზედ-სადგარი, მანიაკ საუკ დავოდ,
მუმუთა საჯნი, ნაბერწყალ მკრთოლჳარენი,
გულს ბარი, წელსა ჯაჭჳ განცხელებული,
მუსკულთ მარწუხნი, შამფურნი მხურჳალენი.

405.

სამკაულნი, თუ არიან სასმლო სამკნი,
ვინა ცხედარიც, ჭკამს შესაზამი მათი,
ესე მესმარნი, მახჳლ განცეცხლებულნი,
და ნაკჳერცხალნი, დასათვარ საბურავნი,
ჭკასენ ქეთავანს, შესაზამ სიმე სმლობის.

ეთეროვნისა სფერასა განსმენილი,
მზის-ქუეშე მნათი, მეორე მზე ქართუელი,
ყოველთ-მაარსისა, დედისა თჳსებითა,
ცხებულთაგანი, ცხებულთა დედოფალი,
მწუერთა სიავთა, გჳრგჳნად საჯთ-იჭავლებს.

—

ზედ-სადგარს ცხელთა, ითვარლულ-მანიაკებს,
შიშულივ შამფურთა, მხურვალეთა იგოწლებს,
ბარებს ამბარისად, ცხელთა ჯაჭჳთა ისარტყლებს,
მუსმართ ილესებს, გორჳებით ისაზანებს,
დიდი ქეთევან, მტუერს ჭურის, ეტრფის სიძესა.
ნიკოლოოზ.

—

ძელი სიმაღლედ, სიღრმედ, სივრცედ და სიგრძედ,
მპყრობელი ღჳთისა, სამ-ნაწილედი ნიში,
ამაღლებული, მგჳრგჳლივ წმიდა ჭყოვს ეთერსა,
რომელმან ჭსმალი, მის-ზედა აღსრულისა,
თან-ალამაღლა, ქეთევან საკჳრჳელი.
იოანე.

(სადღესასწ. დაბეჭდილი მოსკოვს 1805. გჳერდი 60 და 61).

406.

ეს ქრისტეს სმალი, ისჳ მჯკრჳალი ლალი,
არ ნათელ-მცხრალი, არ ყჳავილ ფერით მჴრალი,
აქუს საღმრთო ალი, ვითა ცხოველი წყალი,
გული უმს სალი, მით დაჰსცა მძლავრი მწყრალი,
ამას იქმს ქალი, ბუნებით ჭირთა მკრთალი.

407.

ცეცხლით მოიწჳავს, კორცთა მარღჯთურთ განჰსლევს,
სისხლს ურთიერთ-არს, სიკჳდილდ მისულსა აგზავებს,
ნაკჳერცხლით იწჳს, და მათ სისხლითა დაჰშრეტს,
სავსე სურჯლთა, საღმრთოთა ცეცხლისაგან,
ღრუბლებს ცურევთა, ქეთავან დიდ-სახელობს.

408.

ალი საღმრთოსა, სურჯლისა საკმილთა,
ნექტარმაწ სმალმან, ქრისტესმან იგჳრდივ-ღრუბლთა,
ტრფიალებისა ცჳარნი, აწარმოა მით,
ოთხ-გჳარ ნაკჳეთთა, რკინათა ცეცხლ-მსროლელთა,
ნამჳნი იგი, აცჳრივნა ზემო ნათქჳნი.

409.

ბუნებით წეხითთ ანთებ მზე ალ-შემოსილ,
ელჳარებ მადლე თჳალთა უბინდო თჳალიი,
თჳალჯთ მიროსნსა მისცემ მდჳმნ ნელ-საცხებელს,
ნათელს მექმს ნათელთ ეს გჳარსა უბიწოსა,
ანთებ თესთა ჩემთა გონად მუნთ ალისად.

410.

მეფვა მოწამე თოკ ბრწყინ ბრკიალ-მნათობე,
ორიონ სამზრო უცხო სავანე ადამსა,
წულებრ მტკიცესამ ანთრაკა ნათელ წმიდა,
ალო სუნნელი, ლამპარ ლალ ის საკრა მანე,
მეომენობს მეტრფე ეთერით მალისაგან,

თჳს ღირსისა მამისა ჩუენისა აბბა იოსებ ათორ-მეტთაგანისა (38).

411.

შუა მდინარით, მჱსაბრწყინმან მთიებმან,
სიზრქე ღამეთა; სანახებთა კახეთის,
ცისკრითა ჰსდევნა, მზითა მცხინჳარე ქმნილმან,
ერნი აახლნა ჰსწავლათა მოძღჳრებითა,
აბბა მამამან, იოსებ დიდ მნათობმან.

412.

ცრემლთა წჳმამან, ჴშირთა გლოვათა ღჳარმან,
ვნებისა კერპთა, წარრღჳნა სერტყუთა ფესჳძბნი,
რამეთუ ვრცელთა, სულ-თქმათაც ქანანელნი,
განაზჳნა ღმერთმან; შენ შორის სანატრელო,
იოსებ ბრძენო, თჳთ სიბრძნის-მოყუარეო.

---

(38) ესე, ვითარცა ჰსწერს ვახუშტი, ჰსცხოვრებდა 570 წელსა, ხოლო ჰაზრისა-მებრ ჩემისა, გამოცხადებულისა დაბეჭდილსა რუსულად: **Жизнеопис. Святыхъ Груз. церкви. Тифлисъ 1850 г. стр. 480**,—480 წელსა.

ქართჳელთა ეკკლესიასა აქჳს საუნჯედ მწერლობისა მშჳ-ნიერად წართქმულნი დასდებელნი საგალობელად მაკრინას-მიერ მეფისა ასულისა, რომელიცა იყო და მეფისა თეიმურაზისა და მონაზონად აღსრულებული ალავერდისა ეკკლესიასა შინა. (სადღესასწ. გჳჯრდი 85—93).

პ. ი.

413.

ფილოსოფოსებდ, სქესებრსა წარუალსა,
მარადის წურთსა, ბრძენო სიკუდილისასა,
და ღუთის-მეტყუელებდ, მაღალი გონებითა,
სახელსა მწურთელი, უღამოსა მზისასა,
მადლით ღმერთ-ქმნილი, ეშმაკთა ზედა ღირსო.

414.

შეხუედ მამაო, ნისლსა ღუთის-ხედჳსასა,
ყოვლად უბრალო, ყოვლად წმიდა გულითა,
დაჰსდეგ ადგილსა წმიდასა ჴამლთ-წარმკდელი,
იხილე ღმერთი, რაოდენ მალ-უმს ქმნილსა,
ხოლო აწ ღირსო, ჰხედავ უკრეტ-საბმელოდ.

თჳს წმინდათა მოწამეთა ისაკ და იოსებისა (39).

415.

განიკუეთა სასანთლე, მრჩობლ-ნათელი,
ტოპაზისაგან, ოქრო განწმედილისა,
ღმერთ-სახელა, ვით ხატმან და ზიარმან,
პირუელ ნათლისა, აუგებელისამან,
ისაკ საღმრთომან, ყოვლად ბრძნით იოსებით.

(39) ჩუენ ქართუელთა არა გუაქუს აწ ცხოვრება წმიდათა ამათ. მხოლოდ დროსა ყოფნისა ჩემისა ათონის მთასა (1849 წელსა), ვჰპოვე ქართულსა ძუელსა სავალობელში შემდეგი მათთჳს უწყება: «წმიდანი ისაკ და იოსებ წამებულნი კარნუ ქალაქის ამირისაგან, სარკინოზთა მთავრისა».

სომხეთა წერილთაგან, აღწერილთა მათვე მწერალთა სამუელ და კირაკოს, ჰსჩანს, რომელ დროსა სომხეთა კათოლიკოზისა დავით მეორისა (806—817) ცხოვრებდენ სომხითსა ორნი ძმანი ისაკ და იოსებ. დედა მათი იყო სომხეთა გუარისა და მამა სპარსელი, აღზრდილნი დედისა ნებითა ქრისტიანედ. შრომითა და ღუაწლითა შეიქმნენ წარჩინებულად და დიდებულად კარნუ ქალაქსა, რომელსაცა აწ ეწოდება არზერუმი. დროთა ამათ იქმნა დევნულება დიდი ქრისტეს სარწმუნოებისა აღმსარებელთა და ორთა ძმათა მოისურუეს წარსულა კონსტანტინოპოლეს, სადაცა მეფობდა იმპერატორი ნიკიფორე. განზრახუა ესე მათი ჰსცნო კარნუ ქალაქისა ამირმან მაჰმადიანმან და შეჰსცა იგინი პყრობილებასა და აიძულებდა ძლიერისა ტანჯუ-

416.

ჯუარი დიდება, დღეს იესო ჩემისა,
წინა-მდებარობს, მორწმუნეთა მისთადა;
მოველით ზოგად, თაყუანის-ვსცეთ ყოველთა,
შევეხნეთ მრწოლით, ამბორს-უყოთ სურვილით,
და განვადიდოთ, ამაღლებული მას ზედ.

თა, რათა დაეტევებინათ მათ სარწმუნოება ქრისტესი. გარნა მათ არა ინებეს დატევება ქრისტესი და შემდგომად მრავალთა ტანჯუათა მიიღეს მოწამეობისა გჳრგჳნი.

ცხოვრება ესე მათი აღწერილ-არს სომეხთა წმიდათა ცხოვრებაში იანვრის 22.

აღსრულება მათი მოწამეობითი იყო წელსა 808 ხოლო სომეხთა წელთა-რიცხუაობით 257.

ქართუელთა ეკკლესია დღესასწაულობს ხსენებისა მათისა დღესა 16 სეკდემბერსა, მიზეზისაგამო მის, რომელ მხნედ ჰსდგენ ესენი ქართუელთა თანა შეერთებისათჳს, დროსა მათ, ოდეს განმტკიცდა სევასტოსს ანუ სივას ქალაქსა ერთობაჲ სარწმუნოებისა ბერძენთა თანა. ამა ერთობისა აღმსარებელთა ეწოდათ ჰაიორუმ ე. ი. სომეხ-ბერძენნი და იყუნენ მტკიცედ დარღუევამდე ამა ერთობისა იოანე მანასკერტელისაგან, ხალკიდონის კრებისა წინააღმდეგისა.

სომეხთა მეისტორიე ჩამჩიანი მცირედ მოიხსენებს მათთჳს შედგენილსა მისგან სომეხთა ისტორიასა. შინ. ტომ. 2. გუერდი 428.

პ. ი.

თ ა ვ ი ბ.

თჳს წმიდათა დიდთა მოწამეთა ბიძინასი და ორთა ძმათა ერისთავთა ქსნისათა ელისბარისა და შალჳასი (40).

417.

მხმეთ სამობამან, ჭრჩეულთა მკედართამან,
სამება ღმერთი, გამოხატა თჳს შორის,
რომლითა სპარსითა, განაქიქეს ცრუ ჭსჯული,
ბილწ-ბარბაროსის, მასხმელის ჭსჯულის-დება,
ჯჳარით ჭურჭლთა, მოწამეთა ქრისტესთა.

418.

ქანდა ოქროის, წჳლილადრე დახეული,
სხეპლა ვეცხლისა, განზიდული ბრწყინჳალე,
მორჩი ვაზისა, დაჭრილი კერძოდ-კერძოდ,
ბილწ-მუშაკთაგან, დადებად უკჳდავ უნჯად,
წინა-მდებარებს, დღეს შესხმად მგალობელთა.

---

(40) ბიძინა იყო გჳარით ჩოლაყაშჳლი კახეთისა თავადთაგანი. აწამა იგი ქრისტესთჳს დიდმან შაჰბაზ სპარსეთისა 1622 წელსა. მასთანა, ერთსავე და მასჳე დღესა, იწამნეს ორნი ძმანი ქსნისა ერისთავნი შალჳა და ელისბარ. სამარხო მათი დღესცა ჰგიეს თაყჳანის-საცემელად აწ გაუქმებულსა იკორთისა ქართლსა მონასტერში, სადაცა სპარსეთით მოიღეს წმიდანი ნაწილნი მათნი.

419.

ასოთ განთჳსჳა თუ ჵსიქჳა, წჳლილ კერძოებად,
ძლითა ჵსდიან მდიდრად, სისხლთა ნაკადნი,
ძნელთ ვნებათ ტჳრთჳა, დაითმინა ახოვნად,
და გონებითი სამთავრო განწმედილი,
ანიმან-მსხჳერპლნა წმიდა მოძრავობანი.

420.

ბიმინას დიდსა, მარტჳლთა შორის მჴნესა,
სტომაქსა კიდე, დაჭრილსა ყოვლით კერძოდ,
თავის მექონსა, სადა გამოხატჳლანი,
ღმრთაებრნი მრჳანი, მიცემად გულსა სიღრმას,
ლახჳრით განგმირა, ქრისტესა შეართებს.

მათოჳს წარსთქჳა იამბიკოდ შემდგომი ლექსი ნიკოლოოზ თფილელმან, დ ჰგალობს მათ ქართჳელთა ეკკლესია:

მატაკარანი, ბიძანა მათ წინა-მსწროთვი,
ასოთ განთჳსჳთ, სპარსთაგან იკობობს,
მჭრედით ნაწევრად, ნასხამთ ჰკმობს სიხარულით,
კაცებით კაცთად, მომკჳდარმან მკჳდარი მაღმართოს;
მასრან მახარის, ხარებით საუკუნოდ.

—

ხამნა მარტჳლნი, სამებისად მსრბოლობენ,
ერის-მთავარნი, ორნი ქსნისა ძმანები,
იაკინთ სშირად, ოქროთ თოფით იოჭჳრწნ,
პარად-პარადად, განცდილნი აღჳალნ ღმრთისად;
შალუა თოფით იფართებს, ელისბარით ალისუფევენ.

ეკკლესია ქართჳელთა დღესასწაულობს ხსენებასა მათსა 18. სეკდემბერს.

(სადღესასწ. გჳწრდი 100).

პ. ი.

421.

ერისთავდამი შესხმად, ქებად ვჰსტრფი სულით,
რომელთა საღმრთო, განავრცეს ტრფიალება,
ივურიტნეს თოფით, აღჰხდეს ზეცად მახჳლით,
ხრბა კეთილ სრულ-ჭყუცს, რომელთად შესხმას ვიტყჳ,
თავთა საქმეთა, თჳს შორის მომგეთ ქრისტეს.

422.

ამათ მთავრობა, ჰსცუალეს აქაით ზენად,
ნებასა აქას ჰმსთავრეს, ჯუარითა ჭურვილთ,
ტრფიალებითნი მოგონებანი განჰსჯად,
ორთავე მმათა, ჰქმნეს სიბრძნით სიმკნით წმიდად,
წიავ-სუნნელნი, აღინნეს კურნებანი.

423.

მსმენი ვინ არს, განცჳფრდეს მკნგო შენსა,
წერილთა ყოველად, განთჳსუას კერძოდ-კერძოდ,
კოშარით ჭრდ ჳმკასა, სისხლთა ნაკადთ სისმოსა,
ხცუა და ხცუა გუართა, დაწნავთა მიერ ჯრასა,
მარტჳლთ ქებათ ბიმინა ბრწყინუალეო.

424.

მერრანწს სიმწარე, ტკბების მელისა მიერ,
ჰსახავს წყევისთა დატკბობასა სიმწარის,
მელი კლდით ადენ წყალსა, განამდებს გრსა,
მელივე ლოდით, თავსაკიდურთათ მჩრჩობლისა,
აღმოგჳცენებს, საბნლად და სასმელად.

თ ა ვ ი კ

თჳს წმიდათა მოწამეთა არგჳეთისა მთავართა დავით და კონსტანტინესი (41).

425.

შემრჩობლებულსა, ოქროს სასანთლესა,
მრავალ-მნათობსა, ქრისტეს ეკლესიისა,
სამყაროსსა დღეს, ერი წმიდა ღჳთისა,
სიხარულითა, გულისათა მქებარე,
უგალობს ღირსად, სურჳლით მმნობი მისდა.

426.

მმობამან წმიდად, შეკრებულმან ქრისტესთჳს,
დაჰჴსნა საცთურნი, მწუხრნი ღამენი ბნელნი,
განცისკროვნნა, ბრწყინჳალებითა მდიდრად,
მართლ-აღსარების, ჰრწმუნჳა ჭეშმარიტებით,
კონსტანტინეს, და დავითისთა წმიდამან.

---

(41) ესენი იყჳნენ ორნი ძმანი დ მიიღეს მოწამეობისა გჳრგჳნი 667 წელსა მერჳან ყრუსაგან, რომელსაცა უწოდებენ მეისტორიენი ყრუდ დ დის-წულად მაჰმადისა. სხჳანი უფრო სამართლიერად ჰსწერენ წამებასა მათსა 734 წელსა, დროსა მეფობისა ბერძენთა ზედა ლეონ ისავროსსა ხატთა მბრძოლისსა.

ეკლესია ქართჳლთა დღესასწაულობს ხსენებასა მათსა 2 ოკდომბერსა.

გჳამნი წმიდათა ამათ მოწამეთა ჰგიეს უხრწნელად მოწამეთისა ტაძარსა 6 ვერსტით ქუთაისიდამ.

427.

უმაღლესადმი, ზესთ ერთისად ყოველი,
მიართჳთ წმიდანო, ცხოველისად ცხოველო,
და ვნების სისხლით, საჭურჭლნი სოფელი,
ხოლო ჯილდოთა, უკჳდავ უკრწნელ მპოველი,
იქმენით ხოლო, მადლთა უხჳად მთოველი.

ნიკოლოზ თფილელი დასწერს მათთჳს შემდეგსა ლექსად ქებასა საგალობელად:

იმერთ ამერთ მნათობნი ქართჳელთანი,
გაცოქმნილისა ღჳთის, იესოს აღმსარებნი,
იმსთჳს სუფევად დავით კონსტანტინეთურთ,
წყალნი სათვლავად, ლოდნი იმანიაკნეს,
არგჳთის მთავრობა, ჰსცჳალნეს დაუვსოდ ნათლად.
(საღლესასწ. გჳტრდი 159).

ჰ. ი.

თჳს ღირსისა მამისა ჩუენისა გრიგორი ხანმოელისა (42).

428.

იყოვლის-ოვერა, გრიგორი თჳს შორისად,
სათნოებითნი მოგებანი, უნჯნთანი,
ანუ სიბრძნენი, შემაერთნი ორთავე,
ესე იგი არს საშუალი, და დასასრულთა,
კეთილობათა, ჴორცთ შორის ანგელოსმან.

---

(42) არა ვუწყი ნამდჳლ ვინა იყო წმიდა ესე და ოდეს ჰსცხოვრებდა. დროთა ჩუენთადმი არა მოაწია ცხოვრება მისი, რომელსაცა დღესასწაულობს ქართუელთა ეკკლესია 5 ოკტომბერსა, მხოლოდ ამა სახელით ვჰპოვე სომეხთა ისტორიათა შინა გრიგორი ხანზოხათი, რომელიცა ჰსცხოვრებდა 1411 წელსა. მისთჳს ჰსწერენ, რომელ დროსა ამას იქმნა სომეხთა შორის შფოთი აღრჩევისა გამო კათოლიკოზისა, ნაცვალად გარდაცვალებულისა იაკობ მესამისა და ესე გრიგორი ხანზოეთელი წინამძღურად მყოფი დაიდგინა კათოლიკოსად ქალაქსა სისას; და სომეხთა, განძჳნებულთა მასზედა, ჰსდევნეს იგი მრავლად მოსაკლელად. მაშინ გრიგორიმან ამან დაუყუდ-ნებისათჳს შფოთისა, მიჰსცა ლოხის-მიება კილიკიის ამირსა რათა დაიპყრას სომხითი აღშფოთებული. გარნა სომეხთა სისსა ქალაქისა მოიმარჯუეს დროჲ, ჰსძლიეს ამირსა, შეიპყრეს თჳთ გრიგორი და მიჰსცეს იგი საპყრობილესა სრულიად შეუვალსა ციხესა, სადაცა აღსრულდა იგი 1417 წელსა, ხოლო სომეხთა რიცხუაობისა წელსა 767.

429.

სფერა კეთილთა, საქმე კრძალულებათა,
გრიგორის შორის, იმგრჳლივებს სწორ სივრცითა,
იანგელოზებს კაცი, სხეულ-ნაზავი,
იაბრაჰამებს, გონებასა სიწმიდით,
იისრაილებს, ღ̂თისაგან ჩრჩეულებით.

430.

გრიგორის მარად, მდჳმარეს გონებას,
ქართჳელთ ქებასა, მნათობსა კიდეთასა,
მმარხჳელთ სარკესა, მგლოვარებისა ხატსა,
უვეცხლობისა, კანონსა უცთომელსა,
დღეს ეკკლესია ქრისტესი, აქებს ღირსად.

ესე გრიგორი განაგებდა სომეხთა ეკკლესიასა 7 წელსა და იყო ამა სახელით მერჳე.

ამა დროსა მეფობდა საბერძნეთსა იმპერატორი მანუილ პალეოლოგი, რომელსაცა უნებდა შეერთებას სომეხთა ეკკლესიისა მართლ-მადიდებლობისათანა. ვჰგონებ ესე გრიგორი იყო თჳთ იგი, რომელმანცა იწყო მიწერ-მოწერა მანუილ იმპერატორთანა შეერთებისათჳს ეკკლესიათა და ვითარცა დევნული სომეხთაგან მართლ-მადიდებლობისათჳს მიიღეს ქართჳელთა ღირსად ჴსენებისა.

ამასთანა ვიტყჳ ამასცა, რომელ ქართჳელთა წერილთაგან მხოლოდ ესე ვჰსცან, რეცა იყოს იგი ჯავახეთისა სამშობე-ლოჲსაგან, ქართჳელთა სამკჳდრებელისა; ხოლო ვინაობა მისი სრულიად დამიშთა უცნობელად ქართულთა წიგნთაგან. ესე მცირედი ცნობა ვჰპოვე ძუელსა საგალობელსა დასდებელთა წიგნთა შინა იერუსალიმისა საპატრიარხოსა ბიბლიოთეკისა, კონსტანტინოპოლეს (1849 წელსა), დაწერილისა in $4/^{0}$ ხუცურად ტყავზედ. პ. ი.

431.

მტირალი ღამე, ტიროდა მწარედ ცაჲმე,
სიკეთეთათჳს, ცჳალებულთა სადამე;
ოდეს უკჳდთათჳს, მოკჳდა უკჳდავი ჳსწამე,
და თანა-მჯოვარ, ვინც იყო სადადამე,
უბიწო ჴსმალი, მგლოვარე ტანადამე.

თჳს წმიდისა მღდელ-მოწამისა ნეოფიტე ურბნისის ეპისკოპოსისა (43).

432.

დაჰნაკრა მარად, სიტყჳსმან მოწამეთა,
მიუჴდო შესხმა, ქადაგთა და მომღჳართა,
ვაშა თქუა მათთჳს, ვინ მმარხჳელ-მოწესენი
შეამკო ჯილდო, მიღებული ქალწულთა,
ამათ მომღები, დღეს აქო ნეოფიტე.

433.

წინა-განგება, მაღალ გამოუთქმელი,
სავლეს ქადაგად, ამას განწმედილ მღჳდელ-მჴუროვს,
მას მოციქულად, ამას მწყემს სიტყჳერთა,
იმას ჭურ-ჭრჩეულ, ამას მოწამედ თჳსად,
დიდება შენთა, განგებათა ძასწიერ.

---

(43) ნეოფიტე ურბნისელი. ესე იყო მჴედართ-მთავარი სპარს-თა და სასწაულ-მოქმედებათა ქრისტიანეთაგან მხილუელი დრო-სა შიო-მღჳმის აოხრებისა, იქმნა ქრისტიანე, ჰსცუჳალა სახე-ლი თჳსი ომარ ნეოფიტედ 589 წელსა და იქმნა მონაზონად. დროთა ამათ იყო კათოლიკოსად სამუილ, რომელმანცა აღი-ყუანა იგი წინამძღურობისა ხარისხსა და მერმე კელ-დასხსა ეპისკოპოსად ურბნისის ეპარხიისა. — სპარსეთისა მოგუთა, ცეცხლისა თაყუანის-ცემისა ქადაგთა და მომღუართა დაჰკრიბეს მას ქუანი და მოჰკლეს მოწამეობისა სიკჳდილითა. ხსენება მი-სი იდღესასწაულების 28 სეკდემბერს.

Опис. Шio-мгвим. пустыни въ Грузіи. (Тифлисъ. 1845 г.) стр. 54 и 55. პ. ი.

434.

დამასჴოს მწყემსი, ჭკურნავს სავლეს სიბრძესა;
მმარხჳწლი შაო, მოგჳს განანათლებს მადლით;
იგი ცხოველი, ესე განწყრილი კორცთა,
ორთავე ქრისტე, ათნებს განათლებულთა,
ეჭა მკჳდარი, სიღრმე ცნობისა ღჳთისა;

435.

აჭრონიტელთა, დაჭსცხრა სქესი მღჳდელობის;
ვინათგან ქრისტე, ნათესავით იუდას;
აღმოგჳბრწყინდა, მზე ღმერთი მელქისედეკ;
და მღჳდელ თჳსა ჭყჳნა, აღმოშობილნი მისდა;
სპარსნი და ინდნი, მისდამი წმიდა-ქმნილნი.

436.

ჰოდერო წმიდა, მღჳდელობისა შეღება,
პორფიროდ სამღრთოდ, სისხლითა ნეოფიტე;
სხჳად კჳპრიანედ, მოგჳ მღჳდელ და მოწამედ;
სიბრძნის-მოყჳარედ, მწყემს სიტყჳერთა არჳწთა;
გამოჩნდა ესე, შორის ღჳთისა და ჩჳენსა.

თ ა ვ ი დ.

თჳს წმიდისა დიდისა მოწამისა კონსტანტინე მთავრისა (44).

437.

კონსტანტინემან, მთავარმა ბრწყინჳალემან,
ჯჳარით მოართხმულ-ჰყო, თავი თჳსი წყობასა,
არა ხილულთა, მტერთა სპარაზენთასა,
ლახჳარ კელთ-იდჳა, უშიშ-ყოფა, ბრძენ-მკნემან,
და დაჰსცნა ესრეთ, სამდგომნი უნივთონი.

---

(44) დიდი და მხნე მებრძოლი პირის-პირ სარკინოზთა კონ-სტანტინე, იყო ქრისტიანისაგან კახეთისა, მთავართა მეთაგანი და თჳთვე მთავარი კახეთისა, ყოფილი იერუსალიმსა და მომლო-ცჳელი წმიდათა ადგილთა. სარკინოზთა, 85 წლისა მოხუ-ცი, შეიპყრეს ტყუჳედ და წარგზავნეს თფილისით სამარას ქრის-ტიანსა ბაბილონისსა, მიზეზისა მისთჳს, რომელ ურჩ-ექმნა ბრძანებასა მათსა, რათა მიელო მაჰმადიანობა. — უკანასკნელ წარკუეთეს მას თავი ბაღდადის კალიფის ჯაფარისა ბრძანებითა. ჰსწერენ, რომელ ბერძენთა იმპერატრიცამან თეოდორა და იმ-პერატორმან მიხაილ მესამემან მოჰსწერეს სახლობასა მისსა ნუგეშინის-ცემითი წერილი.

ხსენებასა მისსა დღესასწაულობს ეკკლესია 10 ნოემბერს.

პ. ი.

438.

ჳითარმედ ვჰსოქმიდე, შესხმად მმრჳჱლი ბაგეთა,
ანუ ღრამით, ნიშნოვანით მკნეო,
ვნებათა შენთა, ყჳავილთა ფერადობას,
რომელი იგი, იყნოსა სუნად სუნნელ,
მეწალკოტემან მზემან, ზესთა ღმერთთამან.

439.

სული ტროფის შენდა, გონება ჰრბის მჰსწრაფლიად,
ვინ სატროფიალოს, ნამდჳლსა ეტროფიალე,
ჴჳალად გონება, აკრთოლჳჱბს არა ღირსთა,
სიტყჳათა, გარნა სურჳლისაებრ ვითარ,
ღირსნი რაჲმე, მდჳჱნი მიიღე ღირსო.

440.

გწყუროდა სიბრძნით, სიკჳდილი სიბრძნისათჳს,
ანტლია ქმნილსა, წყლისა ცხოველისასა,
ვინა შინაგანით, გხადოდა კონსტანტინე,
მისჳლად მამისა, ნათელთასა წმიდაო,
რომლით სიზმარნი, ჰსცჳალენ უკჳდავ-ცხოვრებად.

441.

მოსაგებელნი, მლევისანი მარტჳლმან,
მლევისა სიმკნით, მოყჳარემან იკუთნა,
ჰსწამა ქრისტესი, დჳთაება ურცხჳჱნელად,
ამისთჳს ქრისტეს, სუფევისა ზიარმან,
ნივთნი აქ დაჰხსნა, სული აღა-დჳთის-კელა.

442.

ჯჳარნი ვნებათა, აღჳკიდენ მე ნებსით,
ხოლო რომელი, აღჳსთქჳ აღებად ჯჳარი,
ჯჳარცმულისა, და მისა შენისა სძალო,
დავჰსდევ, გარნა შენ მიმღოდე მისვე მიმართ,
და მუავ ღირს, ტჳრთჳად მასვე მიმადლებულო.

თჳს წმიდისა დიდისა მოწამისა მიხაილისა, რო-
მელსა ეწოდა გობრონ (45).

443.

განდიდნა ჯილდო, ქრისტეს მჴედართ მდიდრად,
იმკო ბრწყინჳალედ, დაადიმა ქჳათაგან,
უსჯულოთა, რამეთუ მათ გჳემისა,
შეჭმუსრეს თავი, მთხეველი წყალთა ბილწთა,
რომელთა შორის, საჩინოებს მიხაილ.

444.

სისხლი არ მადნად, ვნებანი მჴრ-თვას სჭეკლად,
იგიც მისართმოდ, მოისიბრძნა მიხაილ,
ქრისტესდა მისმან, ტრფიალმან ტრფიალებით,
ცანი ქჳემონი, აღჳლნა სიმჴნისა ფრთითა,
უზემოესად, დადგრომილმან დადებით.

---

(45) ესე მისაილ გობრონ და მოყჳასნი მისნი, აზნაურნი ჯავახეთისა კერძოთა, ეწამნეს ქრისტესთჳს აბულ კასიმისაგან 920 წელსა, მეფობასა ქართჳელთა ზედა ადარნასე მეორისა. მოყჳასნი მასთანა აღწყჳტილნი იყჳნეს რიცხჳთ 133.

დღესასწაულობა მათი გარდაისადების 17 ნოემბერს.

ცხოვრება მისი აღმიწერიეს რუსულად: *Жизнеопис. святыхъ Груз. церкви стр 65.*

პ. ი.

445.

მზეობს მისაილ, ვარსკჳლავობენ მოყჳასნი,
სფერასა ზედა, ვნებისასა ბრწყინჳალედ,
სადა სქეტ ქრისტე, სიბრძნე ღჳთისა მამისა,
ეჰა საკჳრჳო, საიდუმლო წყალობის,
ვითარ მონანი, ზიარ-იქმნნეს უფლისა.

446.

მარტჳლთა ბრძენთა, ქრისტეს ღჳთისა სიბრძნისა,
ზიართა ვნების, წარმოდგა ერის-კრება,
ჴელთა მქონენი, შესხმისა ყჳავილებითა,
განშჳენდით ცანი, შეიმკჳენით მნათობნი,
და ქჳეყნიერნი, ადივსენით მადლითა.

447.

ტკბილ სასმებელ, პირითა შესხმის-მოქმედთა,
ხსენება შენთა, მოწამეთა უფალო,
რამეთუ ვნებად იტროვეს შენთჳს, და სიკჳდილ,
ვითარ ესერა, დღეინდელმან კრებამან,
მიხსნილისნი, ცხად-ჰყო შენთჳს თმენანი.

448.

ერმან ოდესმე მკჳთნჳჩლმან, ღჳთის-მკჳლელობის,
ტარიგი ვნებად, მტჳრთჳჩლი ჯიროთა ჩჳჩნთა,
ადიდო ჯჳარსად, მაშინ ტარიგა წმიდა,
უბიწოდ მეშჯ, ტკივილთა ჯჳარსა ზედა,
მვნები ისრითა, მოწყლულ-იყო მწარითა.

თ ა ვ ი ქ.

თჳს ღირსისა მამისა ჩუენისა ილარიონ საკჳრველთ-მოქმედისა (46).

449.

ცისკარ დიდ ნათელ, ჩუენდა გამობრწყინდი შენ,
ელჳთა მდიდრად, მოძღურებათა ბრძენო,
წიგნთა თარგმნითა, და მსწავლათა ხუავითა,
წრფელ დოღმატითა, აღუავსენ მოწაფენი,
ჩუენ შედგომილნი, შენთა მოძღურებათანი.

450.

ნაპრალით კლდისათ, გარეჯსკჳისათ მამაო,
ამაღლდი ზენა, სიმაღლედ ილარიონ,
ველით უდაბნოთ, იორდანისათ დიდო,
ანგელოზთასა საზღუარსა, მისწუეთ კნინდა,
აქ დაჭკედ მზეო, იმსრბოლე ცად მესამედ.

---

(46) ესე ილარიონ იყო გუარით დონაური, მე კახეთისა მთავართა; პირველად მღუდელ-მონაზონი გარეჯსკჳისა, მერე წარსრული პალესტინედ, დამაფუძნებელი საძმოდასა მთასა ოლიმპის ანუ ულუმბოს, მერე გარდაცუალებული ვითარცა საკჳრველთ-მოქმედი ქალაქსა თესალონიკეს 882 წელსა.

ეკკლესია დღესასწაულობს ხსენებასა მისსა 19 ნოემბერს.

მასთჳს იტყჳს ნიკოლოზ თფილელი:

ქართველთ მზე მნათი, უღამო ილარიონ,
სიბრძნის სიხშოთ, თარგმნით წერილთათ გუავსებს,
განხმელს კაცს ნედლავს, შენიშობს დიდებული,
კულად მზას კელს-ასმობს, ჯუარის დამსახველი,
მტჳრსა მთას-წმინდავს, სულსა ზე შეამკობს.
(სადღესასწ. გუჯრადი 303). პ. ი.

451.

სამუნებოსა, სიყუარულისა წსჯულსა,
ჭკჳჵთდ მახჳლითა, რომელ მიჭოვინა სიტყჳსამ,
ცეცხლსა მათისა, სურჳლისასა სიბრძნით,
ცეცხლისა მიერ, სურჳლისა სადმრთოსა,
შრეტდი სხჳსა ვინმე, შეცჳრეული ბაბილონს.

452.

აღმოსავალსა, მიუთხრობს დასავალი,
და ცანი ცათა, შრომათა შენთა ბრძენო,
რამეთუ აქათ, დადათუ აღმობრწყინდი,
დასავალადმდე, შარავანდითა მისწჳჵთ,
და ეკკლესიით, პირმშოდმდი ეკკლესიად.

453.

მმნომბან რა იმსთო, აქათაგან ცემად ალქატ,
არა შენდა ლადმან, ვინ ზე ადკდი განტო,
მამათა აწ სამ, ილარიონ დიდ ვინ შენ,
ადგილთა მათგან რტოო, შენ გარნა აქათ წარკდი,
ორ ირისს, ერმი ნიადაგ მლევას იმოს (47).

---

(47) აქა კიდურ-წერილობა ანუ აკროსტიხი:

მამა.
ილარიონ.
მოსავი
შენი
დაიცვევ
ანტონის.

პ. ი.

თჳს წმიდისა მღჳდელ-მოწამისა აბიბოს ნეკრესელ ეპისკოპოსისა (48).

454.

აბიბოს ბრძენსა, მცხინვარედ აღმომზესა,
ნათლისა მესა, ვნებათა ზესთა ზესა,
გონება დღესა, ცნობათა განმადღესა,
ბრკმულთა მაგესა, მადლ მადენსა ბაგესა,
მმარხულთა მზესა, უმღერი დღეს შესხმა-ლექსსა.

---

(48) ესე იყო ათ-ცამეტთა მამათაგანი, შემდგომად ქმნილი ეპისკოპოსად ნეკრესისა; უკანასკნელ ქვათა-მიერ დაქოლილი ცეცხლის მსახურთაგან.

ცხოვრება მისი დაჰკსწერე რუსულად: **Путев. зап. по Кахетіи. стр. 110—115.**

ხსენებასა მისსა დღესასწაულობს ეკკლესია 29 ნოემბერს.

მისთჳს იტყჳს ნიკოლოზ თფილელი:

აბიბოს მწყემსი, ქართველთა ანგელოზი,
ეპისკოპოსი, ნეკრესის მღჳდელ-მოწამე,
მეცეცხლეთ არღვევს, თჳთ სისხლსა იმღჳდელ-მოსხებს,
აბელს განტჳნჳთ, სისხლს ეზაქარიების,
ნივთთა ნივთთა ჰკრთავს, სულსა აღავლენს ღჳთისა.
(სადღესასწ. გჳერდი 364).

პ. ი.

455.

მარტჳლთა შენთა, სიტყუსაო სისხლ-ნადენთა,
ყოვლად მრთელ-ბრძენთა, მკურნალ მაოტთა სენთა,
მარად სახსენთა, მირონთ აღმომაცენთა,
ბნელთა მათენთა,მადლ-სოლინარ მადენთა,
მეოხთა ჩუენთა, უძღუნი სიტყჳერ-ლექსთა.

456.

პირ-ოქრო ქსული, ნივთი ზჳნაით ქმნული,
არ წმასნით ჴსთული, მარტივ რაჲმე თხზული,
დოღმატი თნული, შენი ჩუენდამო თქმული,
შენ მიერ ზმნული, მოძღურებს საღმრთო ბრძნული,
მას უკუჱ სული, ჴსწამებს ზეცით მოსრული.

თ ა ვ ი ვ.

თჳს წმიდათა შორის მამისა ჩუენისა ისე წილკანის ეპისკოპოსისა ათ-ცამეტთაგანისა ([49]).

457.

შესხმისა სჯულისა, დაუზავდების შენი,
ცხოვრება ისე, ანგელოზებრ სასმენი,
ნიშნი მაღალნი, ქმნულნი მარად-საკსენი,
წყალნი ბორცუთადა, უვალთ გზათა ნადენი,
სიკშო კურნუსათა, რომლითა ივლტის სენი.

458.

ზენა საყდრისა, წინაშე მდგომარესა,
მრავალ-თუალებთა, თან-მგალობ-მკმობარესა,
ისე მღუდელ-საღმრთოდ, მსხუერპლითა მქებარესა,
გნატრი ეშმაკთა, მმწყლულელ-ლახურით-მსმობარესა,
მეც ოხა შენი, სურჯლით მკმობარესა.

([49]) ისე წილკნელი, ერთი ათ-ცამეტთაგანი, იყო პირუელი მღუდელ-მთავარი წილკანისა.

ეკკლესია ჰყოფს ხსენებასა მისსა 2 დეკემბერს.

მისთჳს ჰსწერს ნიკოლოოზ თვილელი:

უფსკრულ განუცდელ, დღეს ქართლისა შენიშე,
დიდი მთიები, ეპისკოპოსი იესე,
უხუად მწყურნებ-ჰყოფს, მუხნარს გუალულს სხუმისე,
ქსანს კუერთხით ითრევს, მომდღენდელად რუისე,
მტუერს წილკანს დაჰყრის, აღისახლებს ზეცისე.

(სადღესასწ. დეკ. 2. გუერდი 10). პ. ი.

459.

აღმოსავალსა; სამთენოსა სამოთხე,
ყუავილ-მრავალნი ბევრნი, არა სამოთხე,
ღუთივ-ჰსწავლითისა, გჳქმენ ისე სამოთხე,
არა ერთ-კუთხედ, უფროსდა მებრ სამოთხე,
სულთ მაგრილობელ, ოქრო-ფურცლოვან სამოთხე.

თ ა ვ ი. ზ.

თჳს წმიდისა მოწამისა აბო სპარსისა, ტფილისს ვნებულისა (50).

460.

აჰო ბრძენ გნომ დიდ ესთ ვინ ზე ჱე თჳთ ირის,
კეთილ ლალ მჭჳრჲა ნარდ ოლჳს პაზიონებ,
ჟირ რაზარინებ სუმბულ ტკვანთ უფროს ფშჳ,
ქარებ ღრუბელთ ყრი შლი ჩირთთა ციერ ძლიერთ,
წრთჳთ ჭირთ ხშირთ ჴსნი ჯუარით ჰავთ ჵ წმიდაო (51).

---

(50) წმიდა აბო სპარსელი ქ ქრისტიანე ქმნილი, ეწამა მაჰმადიანთაგან სპარსთა, ქალაქსა ტფილისს 790 წელსა, ვითარცა აღსწერენ ცხოვრებისა მისისა მწერალნი.

ეკკლესია ქართუჱლთა დღესასწაულობს ხსენებასა მისსა 7 იანვარს.

მისთჳს აღსთქუა ნიკოლოზ ტფილელმან:
ხჳად მტკჳფრი მტჳრთსა, ტრფიალისამე აბო,
ქართლს განაშუჱნებს, ტფილისსა ემზეებს,
ქედსა იხრმალავს, გუამს ცეცხლით განიბრძმედავს;
მტკუარს იემბაზებს, ანგელთგან აღმოსავალით,
და უღამოსა, ნათელს განიმერმეებს.
(სადღესასწ. გუერდი 254). პ. ი.

(51) ანბანთ-წყობით შედგენილია ეს ხუთ-მუხლოვანი ლექსი. პ. ი.

461.

ბნელს მშინაები, ჰზავებდ ნელ-საცხებელთა,
მრავალ-სუნნელთა, დამადედლებელთა ყნოსის,
სხჳა და სხჳათაგან, ყჳავილთა ერთ-ნაზავად,
მით შემკრებელობდ, აბო სახმარ საჭიროთ,
განაღა მცჳლელი, სიბრძნით ამათი სხჳათად.

462.

მზისა ღჳთისადმი, ისრბე მისულად ტრფიალმან,
სხჳა და სხჳა ვნებათ, ბოლოსრე მახჳლითა,
უხრწნელ სუნნელი ჰქმენ, არომატი საღმრთო,
სისხლი წმიდაი, მრთმელმან უკჳდავის მეფისად,
მიმღებნი ჯილდოდ, მისთანა ზიარების.

თჳს ღირსისა დედისა ჩჳენისა და ქალწულისა
ნინა მოციქულთა სწორისა ([52]).

463.

ტარიგი რქითა, მათტ წინ-მომძღვრალთა,
დოღმატთა ბუტკით, გამოზრდილ მადლით ჴოხილ,
მწჳანილოვანსა საღმრთოსა, მძოვნელ სული,
აღმომცოხნ თქმათა, ღჳთივ-წერილთა სიტყჳათა,
ესერა მოხლტის, ჩჳენდა სულამიტელებრ.

464.

ასულთა შორის, იერუსალიმისთა,
მიჰხედნა წინა, ზესთა ღმერთთა სიბრძნესა,
ქორწინებულსა, ჟამსა სიმობისასა,
ევას მლითითა, ნივთით-ნათხზითა გჳრგჳნით,
მხედჳცლი ერჩდა, საიდუმლოდ ხელჳასა.

465.

შედგომილ-ყოფა, სიმისა მყის ისრბოლა,
ტკივილით ნათხზსა, არ მირიდა გჳრგჳნსა,
ტროფიალებისა, დებს სისხლით პორფირი,
გარე მოისხა, სასმლოდ წარმზადა თავი,
ნინა სმალმან, და მოწაფემან ქრისტესმან.

---

(52) წმინდა ნინა განმანათლებელი ქართჳელთა, ჰსცხოვრებ-და 318 წელსა ქრისტესით, ჟამსა მირიან მეფისსა.

ეკკლესია ქართჳელთა დღესასწაულობს ხსენებასა მისსა იანვრის 14, რომელსაცა იქმნა მიცვალება მისი. პ. ი.

466.

მატყლი და სული, ჰქმნა სახმარად წარმართთა,
ესე არს ესე, ზედჳს საქმეს ზავებჲ,
მწყრთა განგჳმარტნა, გჳკურნა გჳნიშა ჯჳარითა,
ნები მტკიცე ჰყო ჰსითჳსად, ჩჳენდა კჳართი ნათჳლის,
გჳმოსნა არდაგით, ქანანელნი ცნობითა.

467.

სამღიდრე დიდი, დაჰსდჳა უხრწნელი ჩჳენდა,
აღაღო პირი, სადა იტყოდა ქრისტე,
გარნა კრძალულად, არა ლაღ-მომზრახემან;
წესი მცნებისა, აღინა ენით თჳსით,
დაღათუ მდედრმან, გარნა პავლემან მადლით.

468.

აღაგო ზეთი, არა გარეგან დროსა,
ეჩჳენა სიმჴე მით, და მოციქულებით,
პირად-პირადნი, ითავ-დგმულნა გჳრგჳნნი,
ქალწულებასა, ჰზავა მოციქულებს,
ღელჳანი განჭჳრნა, ნავმან შორით მოსრულმან.

469.

ნელ-საცხებს შენსა აღმტრფვი კჭრბი სიმეო ჰსთქუჳ,
იყოვლის-ოვერე ნივთნი სასმლოანი სავარგ,
ნინა ყოვლად მეტრფიალმან უკჳდავისა,
აქ საუკჳდავ თვალნი შეჰქმნენ საცჳალჳწლ,
სადმრთო ნიჭნი, ბრძენთ საქებელ-საგალობ (53).

---

(53) გიდურ-წერილობა:
ნინას
ანტონი
უგალობ.

ბ. ო.

თჳს ღირსისა მამისა ჩუენისა ანტონი მარტო-მყოფისა, ათ-ცამეტთა მამათაგანისა ([54]).

470.

მისდა რომლისა იმრთელე სული შენი,
აქსთგან დიდ ღმრთივ არ კარნი შენდა დაკშა,
მაგრა მეტ აწ ხუთთ სარ ბრძენ ლამპრისა აღმნთე,
ანტონი დიდო იოხდ შენთა ქს ოდენ,
ორთაგან ცულთ შენ ლომებრ დიდ-მცუწლი ჩუენი ([55]).

([54]) ანტონი მარტო-მყოფელი (анахоретъ) ანუ ანახორე-ტი, ერთი ათ-ცამეტთაგანი. ცხოვრება მისი და აღწერა მონასტრისა მისისა დაბეჭდე რუსულად: **Опис. Марткопскаго монастыря 1847 Тифлисъ.**

ეკკლესია დღესასწაულობს ხსენებასა მისსა **19** იანვარს.

მისთჳს იტყჳს ნიკოლოზ თფილელი:

მარტოდ მცხოვრები, კეთილ-მზეობს ანტონი,
მთიებ საჩინოდ, მენიშე მნათი ქართუელთ,
ტჳრთი არ მაღნად, ჰკიდავს ქრისტე მხცე ბერსა,
ბერწთა შჳლთ-უსხამს, მომუმართა ბურით ავსებს,
მარტყოფს ჰფარუად ჰსწევს, სულსა აღა-ღუთის-სასძლებს.
(სადღესასწ. გუჯრდი 299). პ. ი.

([55]) კიდურ-წერილობა:
მამაო
ანტონი
დაიცევ
თანსახელი
შენი.

პ. ი.

471.

აღმოსავალით, აღმოსრულმან მთიებმან,
სხივთ კრთოლუანი რა, განუტევნა ათორმეტ,
თჳთომან სხივთა, მწუჱრუალმან ივარსკულავა,
თჳთოეულთა, თემებთა განცისკრებად,
სადათ ანტონი, ინათელ-ცისკარ-მთენა.

472.

მარტოდ ცხოვრების, უზავებელ სახელმან,
რაჟამს მხოლოი, მხოლოს მხედჳთა სარკით,
იგურდივ მდებართა, განუთჳსა სახელი,
მარტო მყოფისა, ანტონის მხოლოდ ყოფის,
ამის დანაშუნად, მხოლოების სურჳლსა.

473.

ლუართა ცრემლთიით, ითურებოდე მწყურუალი,
სულ-თქმით ნეტარით, აახლებდ შინაგანსა,
მარად-მყო გლოვით, სიხარულსა შთაიცუჱმდ,
წურთით სიკუდილისათ საღმრთოდ ფილოსოფოსებრ,
რომლით ანტონი, აღიზეცის-სუფევე.

474.

ელუარებამან, ჟნივთოებისამან,
მოგიგო ბრძენთ, აქა სერაფიმ-ყოფვა,
აღგზებული რა, საკურთხეველსა სარკით,
დიდებით სავსეს, დიდისა მღუდელ-მთავრისას,
განწმედილ მსხუჱრპლთა, მღუდელ-მოქმედებდ ანტონი.

თავი ჶ.

ოჳს წმიდისა კეთილ-მსახურისა მეფისა დ:ვით მესამისა, ყოვლისა საქართ̂ველოჲსა და აფხაზეთისა, ზედ-წოდებით აღმაშენებელისა ([56]).

475.

დავით ელჳთა, სულისა მადლისათა,
უმეცრებისა, ღამეთა აცისკროვნებს,
დაჴსნილებასა, ჴსდევნის მცხინვარებითა,
მხიარულითა, სულისათა ვითარცა,
დიდ სული ვინმე, ბრძენი სიბრნის-მოყვარე.

476.

უსწავლელობის, შობილმან სილაღემან,
მოციქულებრსა, სიბრძნისა მოგებასა,
შენსა მეფეო, ვერ მიხედნა ვერ ოდეს,
რომელი სულმან, განავრცო ღმერთთ-მოყვარმან,
ცეცხლებრითა მით, გარდამოსლჳთა შენდა.

477.

ქ̃ჶ-მდებარება, არს ზიარებადი,
ბუნება მსიტყუჳ, არსება განუჭრელი,
ნათელ მესამე, ღ̂უთაებრ მკელმწიფებული,
დაუდგრომ ბიწთა, არს აქ̃ჶ-მდებარე,
ზედ შემომყ̂ვანმან, მზისა მჴსგავსებისამან,

([56]) დავით მესამე აღმაშენებელი მეფობდა შორის 1089—1130 წელთა.

ჴსენებასა მისსა დღესასწაულობს ეკკლესია 26 იანვარსა.

პ. ი.

478.

წარხდიდი აქათ, უკეანედ უზომოდ,
მზისა სრბისათა, ღროთა ჰსცჳალეიდი დავით,
დამის მიმართ, მზისა აღიცისკრებდი,
მწუხრით უმწუხროდ, ჟამით გარეგან ჟამის,
ტრფიალი სიბრძნით, ნამდჳლ სატრფიალოსა.

479.

რაჲ იხილეთ, ერნო ტფილისისანო,
გკითხავ მითხართ-უე, უწყება ჭეშმარიტი,
ოდეს სამაგნი, განიგავოდეს თქუენგან,
რა იპყრა დავით, ნიჩბად სკორესა დიდსა,
იტყჳან ელჳა, ვერ შესაპყრობი ხედჳთ.

480.

თქჳენცა ჰსოქჳთ ბილწნო სიმყრალისა ვერ მგრძნობნო,
სკორესა შინა მომშთჳარისა, მიერ მშთჳარნო,
ოდეს მამითა, მგლოვარენი ჰრბიოდით,
მეფისა მიმართ, სპარსთასა მბავთებელნი,
რაით განმტკიცდით, უზომოთ შერყეულნი.

481.

მითხრეს მართალო, არ ოდეს მოქმედთა მართლის,
სპარსთა მეფემან, გჳაშემწე რა მდიდრად,
ოთხ-გზის უდიდეს, სენაქერიმის სპათა,
მაგრა დავითის რაიმცა გჳქმნა ვნება,
გარნა აღსპოლჳა, ყოვლად განქრევა ჩჳენი.

482.

ესენი შენმან, საკუთარმან მონამან,
წარმართნა სმალო, შენ მლით ღჳთისა ყრმაო,
სადიდებელად, მისა შენისა და ღჳთის,
რათა ამით ვიჴსნენით გმობათაგან,
ხოლო მედ დღის, ვიწოდენით ქალწულო.

483.

ხაწინ მეტყჳ მტილსა ემორჩიერ ბრმენ წმიდა,
ეს გჳარ ნამდჳლად იმმირით ელეონ შენ,
ფსალმუნთ მექმისა მაგრამ ქრისტებმცა მმნობი,
ეკკლესიებრივ საღმრთო დავით თან-ჰმაე,
მმჳსი თჳთ ტკბილად, ერთ-სახელ მშჳდი ესე.

თჳს წმიდისა მოწამისა სუქიასი (57).

484

სისხლთა მარტჳლთა, ეზიარა სისხლს საღმრთოს,
უცხო რა იქმნეს, ჴორცთაგან მტკიცენ ღმრთივ,
ქუეყანა განწმდა, იქმნა ტაძარი წმიდა,
იდიდნეს ზენას, გჳრგჳნთ მიმღებელნ აქ,
აღჰსცილდეს ცათა, ხრწნადნი ჰსცუალნეს უკუდავებ.

(57) ხსენებასა მათსა დღესასწაულობს ეკკლესია 15 აპრილს. ცხოვრებამან მათმან არა მოაწია დროთა ჩუენთადმი; ამისათჳს სომხურთა წერილთაგან ვჰსცან მათთჳს შემდეგი მოთხრობა :

სუქიასნი იყუნენ გუარით ალანელნი, რიცხჳთ 17 პირნი. ამათ მიიღეს ნათლის-ღება ქრისტესი ევფრატისა მდინარესა. პირუელსა მათგანსა ეწოდებოდა ბაღადრასი და ამან, ემბაზით აღმოშობილმან, მიიღო სახელი სუქია ანუ სუქიასი. ისტორია მათი მოუთხრობს, რომელ ადგილსა მას, სადაცა მიიღეს მათ ნათლის-ღება, ეჩუენა უფალი ჩუენი იესო ქრისტე და ნიშნად ანუ მოსახსენებლად ესე ვითარისა ხილჳსა აღმართეს მუნ ჯუარი და უწოდეს მას ჯუარი ხარებისა.
შემდგომად სუქიამან და მოყუასთა მისთა, შეშინებულთა დევნისა გამო მტერთაგან, აღირჩიეს ადგილი შეუვალი და უწყლო, მთასა ზედა, რომელსაცა ეწოდებოდა სუქავი ანუ სუქავეთი პაკრევანდისა მხარესა, არა შორის ევფრატის მდინარიდამ. მუნ ჰსცხოვრებდენ ლოცუასა და ვედრებასა შინა ღუთისადმი დროდმდე ალანთა მეფისა დადიანისა. მეფემან ამან დადიან, ჰსცნორა მყოფობა მათი მთასა მას, წარავლინა ერისთავი თჳსი ფარლაგი, რათა ანუ მიიყუანოს იგინი მასთან, ანუ უკეთუ ურჩექმნენ მიჰსცეს იგინი ტანჯუასა და აღჰხოცოსცა. მისრულმან მუნ მათდა ერისთავმან აღასრულა ბრძანება მეფისა მათისა, აღჰხოცნა იგინი და გუამნი მათნი შთაყარნა ორმოსა, სადაცა უხრწნელად ეგნენ მრავალთა წელთა. ადგილსა მას გამოჰსხნდა წყარო, რომელიცა ჰკურნებდა სნეულებათაგან. კონსტანტინე დიდმან, ბერძენთა კეისარმან, შეიმეცნა ამბავი ესე და

485.

სუქას ბრძენმან, მოისიბრძნა განზრახვა,
აბრაჰამებრი, თუ ჰსთქუა უზესთაესიც,
დამტკეცებელმან, აქათა ყოველთამან,
სადა აღუთქუა, მსახურთ-ყოფა სიტყჳამან,
ვნებით მივიდა, მისთჳს ვნებულისადმი (58).

ბრძანა აღმოღება ნაწილთა მათთა და დაკრძალვა მათი საფლავ-
სა დიდითა კრძალულებითა და პატივითა; ხოლო გრიგორი გან-
მანათლებელმან ადგილსა მას, სადაცა ეწამნეს იგინი ქრისტესთჳს,
აღაშენა ეკკლესია და დააფუძნა მონასტერი, სამსოფლოდ მათთა.
ცხოვრებისა მათისა აღმწერელი სომეხთა კათოლიკოსი იოანე და
ჩამჩიანი ჰგონებენ მოწამეობისა მათისა დროსა 130 წ. ქრისტესით.
ესრეთ ჰსწერს ჩამჩიანი ისტორიასა თჳსსა ნაწ. 1. გვერ. 598.
დიახ ძუელად არს მიღებული ხსენება მათი ქართველთა
ეკკლესიისაგან. 1107 წელსა აღწერილსა წმიდათ საგალობელ-
ში, რომელიცა ვიხილე ტყავზედ დაწერილი ათონის მთასა
(1849 წელსა), იყო შემდეგი მათთჳს სიტყუა: «წმინდათა მო-
წამეთა სუქიასი და მოყუასთა მისთა, რომელნი იყუნეს სომხი-
თით და ეწამნეს ურწმუნოთაგან 100 წელსა ქრისტესით». ეს-
ვე მათთჳს თქმულობა შემდეგთა წიგნთაცა შინა ჰსჩანს, რო-
მელნიცა აქუს დღეს ქართველთა ეკკლესიასა, გარნა ამა გან-
სხუაობითა, რომელ მოიხსენებიან იგინი მესხევებად, სუქიად
და მოყუასებად მისთა ქართველებად. ვჰგონებ დროთა ძუელთა
ჰქონიესთ ქართველთა ნაწილნიცა მათნი წმიდანი, ამისთჳს,
რომელ ესრეთ გალობს ეკკლესია ჴსენებისა მათისა დღესა:
«აღმობრწყინდა დღეს მოწამისა საღმრთო ხსენება, შემო-
კრებული სულთა დღესასწაულის მოყუარეთასა, რომელმან სი-
სხლითა მარტჳლობისა თჳსისათა შეამკო პორფირი სძლისა
ეკკლესიისა ჩუენისა, და სიმდიდრედ დიდ-ძალად ნაწილნი თჳს-
ნი წმიდანი მოგუანიჭნა, მცველად მეფისა კეთილ-მსახურისა
და მფარველად ერისა მორწმუნისა».
(ყამნი 15 აპრ.) პ. ი.

(58) კიდურ-წერილობა 484 მუხლისა:
სუქიას
ვაქებ. პ. ი.

თ ა ვ ი   თ.

თჳს ღირსისა მამისა ჩუენისა იოანე ზედა-ზნელისა და ათორმეტთა მოწაფეთა მისთა (59).

486.

განმწვდი. აქა მდგო მამაო სხჳა მოსეი,
ალნი რა გულსა აღატყუინეს ზესთ სადმრთო,
ქმნილო ღჳთაებ მედა მომრავლობითა წმიდა,
ელავ ბრწყინჳსა, ამაონი განმსთხიენ,
ბრმენ განსავჳრჳ ოქროვან იოანე (60).

---

(59) იოანე ზედა-ზნელი, მამა ათორმეტთა სირიისა მამათა. ეკკლესია დღესასწაულობს ხსენებასა მისსა და ერთობ მოწაფეთა მისთა 7 მაისს.

მათთჳს ჭსწერს ნიკოლოზ თფილელი:
მამათა თუალნი, მნათობნი ქართუელთანი,
დიდნი მთიებნი, ასურით აღმომზენი,
მოციქულთ რიცხჳნი, ჭაროვნის ქჳა-სუეტალნი,
ზედა-ზენს კიბედ, ზენად-ზეცისა იდგამს.
(სადღესასწ. გუჯარი 498). პ. ი.

(60) კიდურ-წერილობა სამ-ნაკუეთად:

გაქებ
მამაო
იოანე.

პ. ი.

487.

შუა-მდინარით, ისხენ ორმეუღლება,
ახალ იაკობ, მამათ-მთავარმან პირჳელ,
ჭირით წუხჳთ მწყსით, უნივთო მუშაკობით,
რახელ ლიასა, სძლად იწინდებდა ამით,
ხედჳას საქმითურთ, უხრწნელ მქორწინებლობით.

488.

ათორმეტ რიცხჳნი, ძე ისხენ იოანე,
ათორმეტ ბჭენი, ზეცისა ქალაქისა,
რომლით ქართჳელთა, ქორწილისა ტაბლასა,
იმეირახეს, ითან-სერობ-პურის-მტეს,
სიმის თანა, იესო ღმერთ-მთავრისა.

489.

იოანეს მწჳერჳალსა, მმარხჳელთასა,
მაღლ-ზედ-წოდებით, ყოვლად მამაღლებულსა,
ზედა-ზენისა მთისა, სინა მყოფელსა,
სარკით ღჳთის-მხედსა, კმათ-საყურთ მარად მსმენსა,
ვაქებდეთ ერნო, წმიდა-ქმნილნი ცნობითა.

490.

ელჳანი კჳამლნი, ნისლნი კმანი საყჳრის,
თჳალთა წინაშე, გაქჳრდეს და სასმენელთა,
რომლით არათუ, სჳრგით ხედჳას ღჳთისას,
გარნა პირის-პირ, ღირს იქმენ იოანე,
და დიდებულ ხარ, აწ ვერ შესაძლო ხედჳად.

თჳს ღირსისა მამისა ჩუენისა შიო მღჳმელისა (61).

491.

შენნი მამაო, მაართჱ სტიხნი საგალობ,
იაკინთ მჭჳრჳ, თჳთ მარგალიტ ლალ აღსხმულ,
ოდენ გარნა ალქატ, არ შესაბამი შენდა,
სურჳლით საგანგ ქმნილი, მღჱწნ აკროსტიხორ,
უფროს მნათობმან, ჩჱწნმან დღის მნათობისა (62).

492.

მჭსურს შენდა მირთმად, სტიხნა შაირებრივნი,
ვინ მღჳმე იფრთე, აღმყჱანი ზეცად შიო,
ხრწნადნი დააჭჱნენ, ნაწილი შენ მორისი,
გონება მჭსთავრე, მას ზედა განბრწყინჱწბით,
ღმერთ-ქმნილი სული, ჭსდევ უზადოსა შინა.

493.

სირიით ქართლად, მორჩილმან ბრმანებისა,
მოციქულებრივ, ჭრჩევისამან მამაო,
ფრთითა ოქროის, ურჩეულესით მოხჱწდ,
კჱწრთხი ხალენებრ, სხჱამ ილიამ ელისეს,
განმჭებ მდინარის, აქმნიე ღირსო შიო.

---

(61) ესე იყო ათ-ცამეტთაგანი.
ეკკლესია დღესასწაულობს 9 მაისს მიცვალებასა მისსა.

პ. ი.

(62) კიდურ-წერილობა ჯუარისა სახედ:

შიოს
უგალობ
ანტონი.

პ. ი.

494.

ახალ მაყჳლოვან, შევჳწყჳლ მოტყინარედ,
ჰქმენ ველსი შით, განუცდელნი ბრალთაგან,
რაჟამს დამსხმელმან, მის ზედა ნავჳწრცხალთა,
აღმტევე რა, საკმეველთა რტო კჳამლის,
ხოლო მგელნი ჰყჳწნ, მწყემს კარაულთა დიდო.

495.

წყარო ნიშებთა, ლხინთა აღმომდინარე,
ხარ შენ ნიადაგ, პირჳწლ სიკჳდილისაცა;
ხოლო შემდგომად, სიკჳდილის უმრავლეს,
სპარსთ აბრმობ, მოგჳსა მოიყჳან ხელჳად მზისა,
შენ მლით მოწამეს, შენ მლით მწყემსს ნეოფიტეს.

თჳს ღირსისა მამისა ჩუენისა ექვთიმე ათონელისა, მთარგმნელისა ([63]).

496.

საქმე საწადი ხედჳა რომელი შეამკჳ,
ლითონ მჯრ-ივასი სხჳათა თან საქებელთა;
ნექტარ-არს ალსას ექვთიმე და სამელ,
სატ წმიდა რამე, ვარდ არს ხრწნად მდგომი ზესთ,
იაკინთ სთვაზმ იად, ირისედ ლიდადო (64).

([63]) 13 მაისს იდღესასწაულების ქართველთა ეკკლესიისა-გან მიცვალებისა მისისა ხსენება, რომელიცა იქმნა დღესა ამას და წელსა 1028.

მისთჳს ჰსწერს ნიკოლოზ თფილელი:

ოქრო ნილოსით, მრწყემლი სიბრძნით ქართველთა,
ღრმათ-გამომეტყუჱ, კაპანით მინდორ მეოფელი,
მესხთა მთიები, იმიერთა მთოვარი,
მზე გურიელთა, ოდიშართა ცისკარი,
სჳანთა, აფხაზთა, ლიფლიფი კახთ-ნათელი,
(სადღესასწ. გჳერდი 520). პ. ი.

([64]) კიდურ-წერილობა თავსა და ბოლოს თჳთოეულისა ლექსისა:

სიხარულისა
თან-სახელ-ხარ
ექვთიმე
ლიდო.

პ. ი.

497.

ხაზღჳართ გჳართობა, მოქმედთაგან სიტყჳსა,
ოდეს ხედჳსა, იწჳლილ-ჭოგრ-მოქმედებდეს,
ღჳთის-მეტყჳელისა, ევთიმის ცნობ-მრთელობით,
სიტყჳათა მიმართ, დაიდჳას ღირს ყოვლითურთ,
რამეთუ იგი ზესთა, ჰსთქმიდა ძ:ლისა.

498.

ცრემლით ცჳრეულსა, შენ ძლით აღყჳავილებად,
უდაბნოსასა, ყჳავილთა პირად-პირადთა,
ახალთ ენათა, მომზრახობდ აღთქმულის-ებრ,
გჳელსა კუდს უპყრობს, ვარსკჳლავთ ვარდამომყრელსა,
რომლით ევთიმი, აქათ იზეცის-კამრე.

499.

ხამყარო მადლთა, ზღჳა საკჳრჳელებათა,
სპერა სიტყჳათა, აღსავსე ვარსკჳლავითა,
სიძჳრჳელი ხედჳსათა, შარავანდი საქმეთა,
მთოვარე ღჳაწლთა, ჰაერი მრთელ-ცნობათა,
დღეს ცად მესამედ, იღჳთის-სახლების ევთიმი.

500.

უბრყჳლო ბროლი, სარკე შეუმღჳრჳელი,
ესებონის, ტბისა წყალთა ანტლია,
სიმარტივისა, შემთჳსებელ მკჳთჳნელი,
ალ-აღმომადენ, ნათელთა მწჳელ ნათელი,
დოღმატი შენი, საჩინოებს ევთიმი.

501.

შენნა ბაგენი, ქრისტესდა დაამაგენი,
მირონ-ნაგენი, ევთიმი ეხჳ წარმჳენი,
კეთილ-მკარგენი, წჳალებით მწჳელ-მდაგენი,
ზესთ-აღმბარგენი, რომლით ჰხსნენ სამმაგენი,
ჰქმენ მოსაგენი, და წარრლჳენ საძაგენი.

თჳს წმიდათა მოწამეთა ორთა ძმათა, დავით და ტარიჭანისა (65).

502.

ორონა წმიდა, მარტჳლთა უფლისათა,
ეწყო მთავრობას, ბნელისა კელმწიფებას,
ჭაბუკებრივნი, უზესთაეს ჭაბუკთა,
სიმხნენი რაჟამს, შორისა ღ̂ჳთისა და კაცთა,
და ანგელოსთა, აჩ̂ჳნნეს საკჳრჳელნი.

---

(66) ცხოვრება ამათი არა გჳაქჳს ქართ̂ჳლთა, ანუ არა მოაწივა დროთა ჩ̂ჳნთამდე.

ვჰგონებ იყ̂ნენ ესენი თჳთ იგინი, რომელთაცა უწოდებს სომეხთა ისტორია დავით დვინელად და გურგენად.

მათთჳს ჰსწერენ სომეხთა მეისტორიენი, რომელ იყ̂ნეს შთამომავალნი სპარსთა მეფისა და დედა მათი იყო სომეხი. ესენი მივიდნენ მამიკონთად სომეხთა მთავართადმი, მიიღეს სარწმუნოება ქრისტესი და შეეცჳ̂ალა პირ̂ჳლსა სახელი სურ-პანი და ეწოდა დავით; აბდულლა მაჰმადიანმან, მმართ̂ჳლმან სომხითისა აიძულა რათა მიეღოსთ მაჰმადიანობა და ამათ უარ-ჰყ̂ვს ბრძანება მისი და მიიღეს მოწამეობისა გჳრგჳნი წელსა 693 მარტის 31.

ვჰგონებ, რომელ სახელი მეორისა ძმისა გურგენ იყო მაჰ-მადიანთა და ნათლის-ღებისა სახელად მიეცა ტარიჭან.

ქართ̂ჳლთა ეკკლესია დღესასწაულობს ხსენებასა დავით და ტარიჭანისსა 18 მაისს.

მათთჳს ჰსწერს ჩამჩიანი წიგ. 2. გჳრ. 376—377.

პ. ი.

503.

ყრმათა ჰასაკი, არა მრავალ-ჟამებული,
ჰსჯულთა საღმრთოთა, ჰსცვს მარად ქ̃ფ-მდებარე,
ჩჳეულებითა, წმიდითა გამოცდილი,
წულებრი გჳამი, სულითა შემოსილი,
არცს ჳჱნს მოხუცოსა, უღმრთოთა ცუდ-ბრძნობასა.

504.

დავით საღმრთომან, მკნემან ქრისტეს მჴედრმან,
ტარიჭანითურთ, ძმით ახალ მოჰასაკით,
სისხლი მიუჰურეს, სიმჟსა ნელ-საცხებელ,
დროსა სიმობის, ჴორცნი ამონნეს სულსა,
ხოლო გჳრგჳნი, მოიღეს სიმისაგან.

თავი ი.

თჳს წმიდათა დიდებულთა მოწამეთა, საქართველოჲსა მეფეთა არჩილ და ლუარსაბისა (66).

505.

მეფობა ხრწნადთა ბრძნად ზეცისად განჰსცჳალნეს,
ექმნნეს ვითა კჱსთქჳ ეკკლესიისა ქება,
თჳს დიდ საკჳრამანგ, ლიოვლიოვ მისა მნათობ დჳთივვ,
ელვეთერ წმიდა ირისედ იგჳრდივ ნაჩენ,
თეატრთ მის ნათელ, ყოვლად წესთა მამზე.

506.

არჩილ ბრძენ საღმრთო თლჯსობს ელჳა მკრთობ,
ყოვლად ზე მნათობ, ვარსკჳლავ მთიები დიდი,
ორ უმცხინჳარეს ლუარსაბ დღის მნათობის,
ვინ ვნება საღმრთოჲ აღიღო ნებსით ქედსა,
ლომებრ კადნიერ, დიდ სულ-ქმნითა ესრეთ სამ.

---

(66) მეფე არჩილ ხოსროიანი ანუ სასანიდი მეფობდა, ვითარცა ჴსწერს ვახუშტი, 668 წლიდამ 718 წლადმდე. აწამა იგი სპარსეთის მხედართ-მთავარმან მაჰმადიანმან ჯიჯუმ-ასიმ.

ეკკლესია დღესასწაულობს ხსენებასა მისსა 21 ივნისსა და ამასვე დღესა ხსენებასა მეფისა ლუარსაბ მეორისა წამებულისა შაჰ-აბაზისაგან დიდისა, სპარსეთის ქალაქსა გულაბს, 1626 წ.

წამებასა ლუარსაბისსა და დროთა მისთა შემთხუეულებათა მსურველი წარიკითხავს აღწერილსა ჩემგან რუსულად წიგნსა: **Жизнь Великаго Моурава Георгія Саакадзе. Тифлисъ 1848.**

507.

არჩილ სატ იგავ, ბრძნად გამოჭსჩნდა მარტჳლთა,
დიდად მკნებელი, რომლით წინა-მჭსწრობ მეფეთ,
დიდ სახელ მპოვნელ, წამებით მეფე მშჳდი,
იმასთან ბრძენი, ყოვლად მნათობთა უმზეს,
და ნათესავით იმთავრების მოყუასთა.

508.

ერთმან ორობამ ნექტართა ამათ დიდთა,
ბრძჳნ ერთმა საგანგ ვითარმან მეფობისმან,
ორნი მტკიცე ჭყ ნა ანდამატისა უმეტ,
ლუარსაბ ბრძენ ქუელ, ლომქარ არჩილი საღმრთო,
თუმთ სამეოხო, იგ ყოველთა დამცუელნი (67).

მათთჳს იტყჳს ნიკოლოოზ თფილელი:
არჩილი დიდი, მარტჳლი იგიორგებს,
მეფე ქართუელთა, მფლობელი დიდებული,
ქრისტეს-მჭსგავსებით, მეგობართა ენაცჳლის,
ასოთ განთჳსჳთ, იბისონ-მოწეულებს,
არჩილ სამეფოს, ჭსცუალებს უღამოდ ნათლად.

—

ეკკლესიათა, უყავილთ მეფე ქართლისა,
ლუარსაბ მთიებ, სჩინოდ ალმომზეობს,
მჳდ-წელ ტანჯული, გულამს მჭრობით მარტოებს,
მშჳლდის-თოკით ხმა, წჳთ თჳსთა განაკერძოებს,
მძიმეს მძიმეთ ჭრთავს, სულსა ალა-ღუთის-გარჯჳბს.
(სადღესასწ. გუწრ. 571—572). ვ. ი.

(67) ამა ოთხთა მუხლთა: 505, 506, 507, 508 აქუსთ კიდურ-წერილობა თავსა და ბოლოს შემდეგი:

მეფეთა ყოვლად დიდებულთა
უგალობ სურჳლით მგალობელი
ყოვლად ბრწყინჳალისა ვნებისა
ამათისა, ანტონი. ვ. ი.

თჳს ღირსისა მამისა ჩუენისა გიორგი მთისა წმიდისა ([68]).

509.

ოქროის ეკუესნ თქურ ირისოვან იქმენ,
ქართველთა ქებას აწ ორიონ მეტ,
როს ესთა შეამკ მისაწყ გიორგი ჰრმენო;
ოქიმოდ მზისა ორონზე იასპოვან,
სად მზადი მისაგ აქავ მდიდრად მანადი ([69]).

([68]) გიორგი მთაწმინდელი გარდაიცვალა ათონისა მთასა 1066 წელსა და იყო მთარგმნელი ბერძულითგან ქართულად ეკკლესიისა და სხუათა წიგნთა.

ეკკლესია ქართველთა დღესასწაულობს ნაწილთა აღმოღებასა მისსა და დაკრძალვასა მათსა ტაძარსა ყოვლად-წმიდისა ღუთის-მშობლისსა ათონისა მთასა, 27 ივნისს.

მისთჳს იტყჳს ნიკოლოოზ თბილელი:

ოქრო ქანდაკი, სპეკალით მოოჭვილი,
ეპისკოპოსთა დიდება, მღდელთ-პატივი,
ამათ მოვლობელთად, მახვილ-ორ-პირ მკუეთელი,
გიორგი წიგნთა, თარგმანი იმთაწმინდებს,
მიწას მიწას ჰრთავს, სულსა ასასუფეველებს,
(ხელნაწ. გუერ. 598). პ. ი.

([69]) აქა კიდურ-წერილობა:

ოქროსა ნაკადითა მორწყე
გიორგი, ანტონი. პ. ი.

510.

შუშაკი ბრძენი, თერმულს მთესი იფქლისა,
უხრწნელთა თესლთა, სიტყუათა ღუთივ-წერილთა,
ღუარძლთა ავ-თესლთა, მფიწლავ ჰაერ განმქრევი,
ოქროს ხუავთა, ჩუენდა გამოზრდად მკრები,
გიორგი აღვალს, ათონით საყდრად ღუთისა.

511.

ოქრო ნილოსი, მრწყუელი უხუად ქართუელთა,
პირად პირადთა, ნაკადულთა ადინებს,
თჳსთა ჰსწავლათა, ტკბილთა დამათრობელთა,
ასწავებს პავლებრ, შეაწყობს ომიროსებრ,
მახარებელად, სიტყჳს ტრფიალთ გულებსა.

512.

ხადაფ ელუარე, მარგარიტთ შინა შემცუელ,
წიად მდიდართა, უნჯთა სმეუფოთა,
სპეტობა შენთა, ძჳრ-ფასობა სიტყუათა,
ღუთის-მეტქუელებისა, ყოვლად ძჳლ-მპოვნილება,
ისაჩინოვა, გიორგი კიდეთადმდე.

513.

ლითონ ოქროსა, ადგილ იაკინთისა,
უმდიდრეს იქმნნეს, სიტყუანი შენნი ბრძენო,
ანდამატ ყოვლად, ანთრაკთა უბრწყინუალეს,
გულის-სიტყუათა, შენთა ძიდმოებანი,
კაც-განსაკრთომელ, ძღუენ ღუთისა მისათუალუელ.

თ ა ვ ი   ია.

თჳს ღირსთა მამათა ათონისათა იოანესი მამისა ექვთიმისი და გაბრიელისი (70).

514.

ჩმჳცნის დღისასა, მნათობსა ნათელთ კრთოლაშა,
ღრმად, სივრცედ, სიგრძედ, ჩაერთა ნათლით გჳება,
ჴმელთა, და ზღჳსა, ეპიფანიათაცა,
და ეკკლესიის, სძე ჲისა ქართველთასა,
მგ სახელ თვენა, იოანეს ნათელთა

515.

მთავრობა ღამის, შესაბამ მთოვარისა,
ხოლო უკიცთა, მთავრობა იოანეს,
ჴორცთა კრთომისა, დიდ-სახელსა გაბრიელსა,
გინათგან ესე, გამოჭსჩნდა მისდა მოვლობელ,
რამეთუ ჭსდევნა-წინ, მეწყუჳშ მრთელ-ცნობისა.

---

(70) იოანე იყო მამა ექვთიმისა მთარგმნელისა და ჭსწვრთიდ-ვრებდა 958 წელსა ივერიისა ათონისა მთისა მონასტერსა შინა. ამავე დროსა მოღუაწებდა მონასტერსა მამა გაბრიელ ქართველი, რომელმანცა მოიღო ზღჳთ ხატი ყოვლად-წმიდისა კარისა ღმრთის-მშობლად წოდებულისა.

ეკკლესია ქართველთა დღესასწაულობს ორთა ამათ ღირსთა ხსენებასა 12 ივლისს. პ. ი.

516.

ირისე სიმგრგჳლედ, იიგურდიჳა გაბრიილ,
კორცთასა, ყოვლად ტრფიალმან ელჳარების,
და მიდმოება, თჳსისა გონებისა,
ოქროდ ოფაზად, ელჳარე-ჰყო ბრძმედითა,
ტრფიალებითა, უზადოსა მზისათა.

517.

მმარხჳელთა თჳალნი, მხედნი მარად მზისანი,
საიდუმლოთა, სიკშოთა წჳლილ-მეჭჳრეტნი,
კიდეთა მნათნი, სხივ ჰხშირთა მწჳერჳალითა,
სიტყჳათა ტკბილთა, ნაკადულთა მასმევნი,
დღეს ცად მესამედ, აღსრულნი იქებოდედ.

518.

ანგელებრ კაცთა მატ, ოდეს ჰკჳდინენ კორცნი,
დიდ მდგომო წმიდაო, ამით იქმენ ბრძენ საღმრთო,
ვინათგან ხარ შენ, მზიარე კეთილისა,
ცეცხლი შინაი, აქვე ყოლ აღანთენ,
ჰსჯულს კორცთა ხარ ზეს, მამაო იოანე.

519.

გონება ჰიწმიდე, ქმენი უბრყჳლო სარკე;
აბრწყინჳე ხელჳა, ავლჳე იგი საქებ,
ბრძენო გაბრიილ, ვინა ზღჳათაცა ზედ მდგომ,
რომლით ღჳთის დედას, სახე განისაკუთრე,
იოანე, ლატრიით მღჳნის-მრთმელობ აწ.

თჳს წმიდისა მოწამისა ევსტათი მცხეთელისა (71).

520.

ევსტათის თავი, თავს ანდამატის წარჰხდა,
ვინათგან აქა, იპოების საკჳრუელ,
სიმტკიცე სიბრძნე, სხუანი მიდმოებანი,
ტრფიალებითნი, თჳთ ზესთ გონების მმტკჳვრი,
ალთა გულისათ, სავსედ მცხადე ნიადაგ.

521.

ევსტათი მტილსა, არა მეწალკოტისა,
ზესთ ღმერთთ-მთავრისასა, იმორჩა არამედ სხჳთ,
საეკლისაგან, აღმოვიდა ადგილით,
გარნა მოირწყო, ქრისტეს გუერდის წყაროსგან,
და შრომან იქმნა, ეკალთა შორის საღმრთოდ.

---

(71) ესე იყო ნათესავით სპარსი და იწამა თფილისს სპარსთა მთავრისა ვეაჟან ბუზმიელისაგან 600 წელსა ქრისტესით. ხსენება მისი იდღესასწაულების 29 ივლისს.

მისთჳს იტყჳს ნიკოლოზ თფილელი:

მისდა სურჳლსა, ზეცად აღჭყავს ევსტათი,
დედა ქალაქსა, მცხეთას მსუფევი ღირსად,
ტანჯჳთ განცდილი, ხოლო ქედსა იხრმალავს,
მცხეთას დედას ჰსძლნობს, თავსა გუამის განკერძჳთ,
მტუერს თფილისს აბნევს, სულსა აქრისტეს-სულებს.
(სადღესასწ. გუერ. 670).

ჳ. ი.

522.

ქალაქმან მცხეთას, მიიღო თავი შენი,
მჳრ-ფვასრე სჰეკალ, გჳრგჳნ ქართჳჱლთ მეფობის,
და სისხლი შენი, ტფილისმან სღმრთო პორფირ,
სოლო ნაწილნი შენნი ივერიამან,
უხრწნელ საუნჯედ, კეთილ-მდგომო ევსტათი (72).

---

(72) კიდურ-წერილობა 520 მუხლისა.:
ევსტათისთჳს:

პ. ი.

თ ა ვ ი   იბ.

თჳს წმიდისა დიდისა მოწამისა რაჟდენისა (73).

523.

ეჰა ჯუარითგან ესე ქროლაი საღმრთო,
ძენა სუნნელის ბმრაულით სისხლით საქებ,
ჟამს მჰსგავსებულ, ღჳთივ განგებით განსაცჳფრი,
არა დღე ყოფა, აჰერის ვსებს ბნელით,
რაჟდენისა აქ ლალისა მჭჳრჭალისა (74).

524.

ელევთე რობ შენ, შორის მრჩობლსა სოფელსა,
ქუეყანას განჰსწმედ, სისხლით ქართუელთას რაჟდენ,
ხოლო ჰაერსა ჰივშჳ, ჯუარით სუნნელებსა,
რაჟამს ყუავილი, საღმრთო იწნიხე მას ზედ,
ნელ-საცხებელად, საცხებლად ქრისტეს ჴორცთა.

---

(73) ესე იყო ნათესავით სპარსი და იწამა ქართლსა ქრის-ტესთჳს, ხოსრო სპარსთა მეფისაგან 465 წელსა.

ეკკლესია ქართუელთა დღესასწაულობს ხსენებასა მისსა 3 აგჳსტოს.

მისთჳს იტყჳს ნიკოლოზ თფილელი:

მთიებ საჩინო, მნათობად შიდა ქართლის,
რაჟდენ დაუსო, ლამპარი წრომს მოღუაწე,
გუერდ განლახურული, ქრისტესა ესურების,
თრევით მტერს განჰგრის, ჯუარით ჯუარცმულს ეახლჳს,
სიზმართა ჰსცურალებს, სუფევად საუკუნოდ. პ. ი.

(74) აქა კიდურ-წერილობა ქჳფიდამ:

რაჟდენს ვაქებ
გალობითა. პ. ი.

525.

ჰბრწყინავ ბრძჳლთაგან, მრავალთა ნაგუჱმთასა,
ცისკროვნებ დაწუთა, ნალები უჴრიმლის ცემით,
მზეობ ადჯუარჳთ, ზიარ მზის-შემოქმედის,
მიმსგავსებულებ, ამით ნათელთა-მქმესა,
ისარ განცმული, ისართ განავლენ ნათლის.

526.

მჳრის მოქმედთა, შორის სიკუდილ დასჯილი,
ვისმე გამჰსგავსო, თჳნიერ მზესა ღუთისა,
კავშირთ განჰხსნასა, შენსა ვითარ ჰპატივს-ჰსცე,
რომელს ჰპატივს-ჰსცა, მზის დაბნელებით ღმერთმან,
გარნა მასწავე, რა ჯერ-არს შენდა ჰპატივ·

527.

არა წალკოტმან, წმიდათა ყუავილთამან,
აღგზარდა ბრძენო, არამედ საკჳლემან,
გარნა ვინათგან, ბრძენმან მეწალკოტემან,
აგიღო მუნით, და დაგმუნა მირსა წმიდასა,
სუნნელებ რაჟდენ, ქრისტეს სუნნელებასა.

528.

საიდუმლოსა, სინასა უადრესსა,
თაბორი მისა, ღმერთ-მამა-კაცისა,
მზის-შემოქმედის, ყუთქუსი მცხინუარებას,
მოსეს ღუთის-ზრახჳს, ელიათივე კუალად,
მოციქულთ თავთა, მიიღებს მუნ დასწრებით.

თჳს წმიდისა დიდებულისა მოწამისა შუშანიკ დედოფლისა (75).

529.

სულამიტელთა-თანა, რაი იხილეთ,
მომავალისა, ვითარ ბანაკთა მწყობრის,
ესე არს ესე, სრბად განსლჳად წამებისად,
დაღათუ ერთის, გარნა მუბრ მრავალთა მძლის,
მადლით ასულის ზესთ, ღმერთთ* ამინადაბის.

530.

შუშანიკ გულსა, ბეჭდად იდჳა სურჯლი,
ესოდენ ძლიერ, ყოვლად ვითარ სიკჳდილი,
უკეთუ ვისი, გარნა უკჳდავ სიმისა,
რომლით სიკჳდილი, ვერ აგრძნო ჰგონა მილად,
ყოვლად დაწულულმან, სიმისა სურჯლითა.

---

(75) დედოფალი შუშანიკ მოიკლა ქრისტესთჳს ქმრისა თჳსისა ვასქენისაგან 578 წელს.

ეკკლესია ქართველთა დღესასწაულობს ხსენებასა მისსა 28 აგჳსტოს.

მისთჳს იტყჳს ნიკოლოზ თფილელი:
სიყჳარულისა, საყჳარელისა მცჳდელად,
ბუნებით დედას, მამათაცა უმხნესა,
აზარმაცითა, განტჳნავს დედოფალსა,
შუშანიკს მხრობილსა, სამისად ზეცათასა,
თკლებრ მეუღლე, მისი ეოემერაზსა.
(სადღესასწ. გჳრდი 770).

ვ. ი.

531.

ღჳარის-სადენით, სადა შევიდა სიმე,
მტილისა რათამცა, განიხილნეს ხილნარნი,
მიეცი მუნ შენ, ეტლად ამინადაბის,
დასაჯდომელად, ღმერთთ-მთავრობითისა ღჳთის,
შუშანიკ სძალო, სიძისა საყჳარელო.

532.

უბიწოება, გონებისა შეჰზავე,
მაღალ-ბრძნობასა, ხელჳთს საქმითს თანა,
უაღრესისა აღმრჩევ, გამოჰსჩნდი ამით,
რომლით კრულებს, განჰკვეთა ყოვლად მეცლის,
მელით განტჳნჳას, შეაკრთე შუშანიკი.

თ ა ვ ი   იგ.

თჳს ღირსთა მოწამეთა გარესჯისა უდაბნოსათა, რომელნი მოისრნეს უღმრთოთა აგარიანთა მიერ (76).

533.

ვნებათა მიერ, წმიდათა იმარტჳლნეს,
მმარხულთა ღირსთა, მკნედ მლევლის-მოყუარებით;
ნივთნი ზეზკულნი, აზოროვარ-მოწეულნეს,
სისხლით ღებჳთა, ალარ-უსასყიდლო-ზყჳნეს,
ასონი დაზსჭრნეს, სულნი აღა-ღჳთის-ხელნეს.

534.

ესე თჳსება, საკუთრად განიკუთნეს,
პასექის მის, უკჳდავის მჭამელთა,
ზღჳა საცთურისა, განზყჳცს სიმკნის კჳცრთხითა,
წიაღჳლნეს სიბრძნით, მსრბოლთა აღთქმულისამი,
და სრულ-ზყჳცს მრჩობლი, პასექი თჳთ დაკლჳთა.

535.

სხჳა და სხჳა იყო, მამული მოწამეთა,
დასავანენი, ზოგად საცხოვრებონი,
რომელნი სულმან, ირემნი სიტყჳერნი,
წარუწუმედელად, შეზკრიბნა ერთი-ერთ-არს,
დაურღჳცველსა, ზეცისასა სიონსა.

---

(76) ამათ მიიღეს მოწამეობისა გჳრგჳნი შაჰაბაზ დიდისა-გან აღდგომისა საუფლოსა დღესა, 1622 წელსა.

ეკკლესია დღესასწაულობს ხსენებასა მათსა ბრწყინჳალისა ქრიაკისა დღესა სამ-შაბათსა. შ. ი.

536.

ეკკლესიასა, პირმშოთასა ნეკტარნი,
აქ ზადიკობად, მისრულნი ეკკლესიად,
აღფრინდეს ფრთითა, წამებისათა სიბრძნით,
მუნასა მიმართ, ზადიკისათჳს აქათ,
და შეერთნეს, ზენათა იერარხთა.

თჳს ღირსისა მამისა ჩუენისა დოდოსი (77).

537.

დიდსა მთიებსა, დოდოსს ღამისა მნათსა,
მცხინჳარებითა, უზადოსა მზისათა,
ყოვლად სავსესა, ნათლისა ორღანოსა,
უდაბნოთა, და ქალაქთა მადღეესა,
ვაქებდეთ ღირსად, ღჳთივ-მშჳენიერ-შესხმულნი.

538.

ხიმგჳრგჳლე მთოვარებს, ნაკჳწთისა სრულისა,
ყოველი ყოვლსა, მიუმყარ უზადოსა,
ნათელსა დოდოს, რათა ადივსო მისგან,
ყოვლად უბრუკლოდ, უზესთაეს მთოვარის,
დაუცხრომელად, სავსემან ბრმენო მისგან.

539.

ცრემლნი ნაკადად, მარად ადინენ დოდოს,
რათა მედინსა, ცხოვრებასა ჩსცჳალჯდე,
წარუდენისად, ყოფვისა საკჳრჳწლო,
ეჩა სიბრძნისა, დიდსა საიდუმლოსა,
რამეთუ მრთელი, მოიგების ტკივილითა.

---

(77) ესე იყო მოწაფე დავით გარესჯელისა ათცამეტთა-განისა, დამაფუძნებელი დოდოს მონასტრისა.

ხსენებასა მისსა დღესასწაულობს ეკკლესია შემდგომად ამაღლებისა პირუწლსა ოთხ-შაბათსა, რომელსაცა ეკკლესიუ-რისა ტიბიკონისა ენითა ეწოდება აღჳსებიდგან მეშჳდე ოთხ-შაბათი. პ. ი.

540.

ჰრწმუნჳა აღზავე, სისრულსა ტრიუალმან,
სატრიუიალოსა, ნამდჳლ ყყოქჳსმან,
და სასქმეტონი, ოთხნი კეთილობანი,
ტაკუკსა შინა, კრძალჳსასა შთაასხენ;
მჴსმელმან სურჳლით, მის ამვროსიისამან,

541.

სატ კრძალულებისა, სარკე გულის-ხმის-ყოფის,
და იგავ გლოვის, სახე სიკჳდილის-ჴსოვნის,
არს შენი ბრძენო, ცხოვრება მონაზონთა,
ყოვლად ნეტარ-ხარ, ამისთჳს სამ-ნეტარო,
დოდოს მმარხჳცელთა, საღმრთოთა სიკეთეო.

542.

რომელმან კორცთა, სიმმიმე არ საოცარ,
მიღებად ითნო, ჭეშმარიტებით ღმერთმან,
ხერუვიმებრთა, ბეჭთაგან უჭანებული,
სხეულით ჴაერს, განჴკჳცთს ღმერთ-მამა-კაცებრ,
ამაღლებული, მამისად დაისაყდრებს.

თჳს ღირსისა მამისა ჩუენისა დავით გარე-ჰსჯელისა (78).

543.

დავით მნათობსა ორდანოს, თჳთ ნათლისას,
შარავანდითა, რომელი ემსგების,
არათუ ჩუენთა, შამულთა ოდენ მარტოდ,
უფროსღა სოფლის კიდეთა, კიდრე კიდედ,
სიტყჳსა წყობითა, თხზჳსათჳს შევასხმიდეთ.

544.

ბუბაქარს განჰსცდი, გუმლსა ჰსდევნი ცეცხლითა,
განცდილს აღმოშობ, მეორედ სამ-ნეტარო,
ირემთ საკმარად, აარებ შენდა დიდო,
უდაბს მყარსა, ლოცჳთა აწყაროებ,
და მგლოვარეთა, ექმნები ხატ და სახე.

---

(78) წმიდა დავით გარეჰსჯელი ერთი ათ-ცამეტთაგანი.
ხსენებასა მისსა აღასრულებს ეკკლესია ამაღლებისა ჰსწორ-ზედ დღესა ხუთ-შაბათსა, ანუ ეკკლესიურისა ტიბიკონისა ენითა, აღჳსებითგან მეშჳდესა ხუთ-შაბათსა.

მისთჳს იტყჳს ნიკოლოოზ თფილელი:

განშორებულთა, სიკეთე მამა დავით,
ირემთათ ზრდილობს, ნიშებს საკჳრველებითა,
ბუბაქარს ქრისტნავს, ვეშაპს ცეცხლითა დაჰსწუავს,
მრომათა სჳავსა, თანა-წარჰყურბის ზეცად,
გარეჰსჯას მღჳმობს, სულსა აღა-დჳთის-ხელებს.
(სადღესასწ. გჳერ. 551).

პ. ი.

545.

ითეზბიტელე, უდაბნოთა მამაო,
ღჳ̂თისადმი მკადრთა, მომღებმან საკჳრჳცლო,
არა მოაკლდი, დუღდა რა სავსებელი,
ასაკებრივთა, მიდმოქცევათა ბრძენო,
და ღირსად ჯილდო, მიიღე მათ ყოველთა.

ნაწილი მეექვსე.

თჳს ართჳწლთა რომელთამე მეფეთა ჩინებულთა.

546.

თუ ბარბაროსთა, მივერჩდე ქება სტისით,
ჭკამს მაშინ ქებად, ფარნავაზ მეფე დიდი,
ვინ ქართჳწლებრსა, შეეწია ენასა,
სუფთა ქმნით წმედით, აუხჳ-ალამაზ-ლექსნა,
და მეფობითნი, ჭსჯულნი დაჭსდჳნა საქებელ.

547.

ტუჳწნი ქართჳწლნი; ამან სიბრძნითრე სიმკნით,
მაკედონთაგან, ათავის-უფლნა ლომებრ,
იაზონ მოჭკლა, აცხოვლა მეფობა,
მაგრა ვინათგან, არა აქებდა ღმერთსა,
არ საქებელ-არს, მსახურთაგან ღჳთისათა.

თჳს მირიან I ხოსროვანისა (79).

548.

მირიანს დიდსა, ჱრჩეულს სხჳასა ვისმე დაჳითს;
ამად ჳითარმედ, იყჳნეს უმძლეს უმკნესნი,
მეფენი პირჳელ, სხჳა და სხჳათაგან ტომთა,
მაგრა არა ჱსთნდეს, მონად თჳსად უფალსა,
ეშესაბამვის, შესხმა მიცემად ქებით.

549.

სხჳა სავლე იქმნა, მირიან ჱრჩეულ წმიდა,
გჳცემული სიბრმით, განგებით შთაჴრილ ცხენით,
ამით ტყჳსაგან, თავის-უფალ-ტყჳეობის,
მცნობელი, და მჱსწრაფელ განღჳძებული ღჳთისად,
კერპთ-მმუსრი, ქრისტეს აღმმართები ჯჳარისა.

550.

ქსე არს პირჳელ, და დასაბამ მეფეთა,
კეთილ-მსახურთა, ვინ მოიმადლა ნიჭად,
ქრისტეს-სახელის, და მის-შორისებაი,
წინა-მძღჳარ ექმნა, ღჳთისა მიმართ ქართჳელთა,
ხოლო გჳრგჳნი, მიიღო მოციქულთა.

---

(79) ქსე მეფობდა წმიდის ნინას დროსა და იყო პირჳელი ქრისტიანობისა საქართჳლოსა შინა მეფე.

ფ. ი.

თჳს ვახტანგისა I ხოსროვანისა (80).

551.

ვახტანგ ქებისა, შესაბამ საქებისა,
ღირს დიდებისა, უბრწყინჳალეს ცებისა,
მარტჳლებისა, მისთჳს ზესო-ვონებისა,
დაუვსებისა, ნათლის აუგებისა,
არს მოღებისა, ცნობილ შეუხებისა.

552.

ვახტანგ მგელ-ლომი, სიკისკას სიჩაუქით,
დამცემი ორთა, გოლიათთა ჯუჯურითა,
მზე განმანათლი, სამეფოსა ტჳსისა,
მღჳდელ-მთავრობითთა, საყდართ მმკაზმე მაკეთი,
ქრისტეს თჳს მორის, ცხოველ ნიადაგ მომგე.

553.

ვახტანგ სინდთა, და სხჳა და სხჳა ბარბაროსთა,
ჴელ განმმკედრი, დამცემი კონსტანტინეპრ,
მირიან დიდის, შესაბამ მის-წულობის,
ქრისტეს-მოყუარე, ქრისტეს მიერ მმეფობა,
მონარხიისა, შემაერთი ბრძენ სიმკნით.

---

(80) ვახტანგ I მეფე საქართველოისა, გორგასლად წოდებული, მეფობდა 446—499 წლამდე. სახე მისი იერუსალიმისა ტაძარსა დახატული, დავჰბეჭდე წიგნსა: მიმოსვლა იონა მროველ მიტროპოლიტისა, ქალაქს თფილისს 1852 წელსა, ბრძანებითა კავკასიის ნამესტნიკის კნიაზის მ. ს. ვორონცოვისა. პ. ი.

554.

მფლობი კოლხიდით, ვიდრე ირკანიამდე,
მფლობი აზიერ, სარმატიისა ყოვლის,
ბრძენი მკნე მეფე, განმჰსჯი მართლიად მარად,
არ მოთნე ვისდა, ყოლ არცადა თჳალ-მდები,
სისხლითა ზიარ, ნამდჳლ სატრფიალოის.

თჳს არჩილ 2 ხოსროვანისა ([81]).

555.

არჩილ სასურჳელ არს, ვითა იოსია,
სიმართლით მსჯელელი, სხჳა ვინმე ეზეკია,
ქრისტესთჳს შორის, ცხოველ-მყოფი სხჳა პავლე,
მეფეთა შორის, ჩჳენთა მარტჳლ დასაბამ,
შჳენიერ ხატით, ულამაზეს გონებით.

556.

არჩილ მეორემ, ზედ-წოდებით ორ-გჳარად,
სახელით ხოლო, და თანად მარტჳლობით,
პირად-პირადნი, კეთილობათა კჳარნი,
ანგელოსებრნი, ღჳთისადმი ტრფიალებით,
ხოლო კაცებრნი, სავსედ დაჱსხდჳნა თჳს შორის.

557.

მონარხიითსა, საყდარსა ვახტანგისსა,
ღირსად ენაცჳლა, არჩილ რათა ორთავე,
გჳრგჳნთა მისთა, მიმდებელი განბრწყინდეს,
მრჩობლსა სოფელსა, მზისა უმცხინჳარესად,
სიბრძნის-მოყჳარე, მეფე მარტჳლი დიდი.

([81]) მეფობდა 668 — 718 წლადმდე: ესევე იყო მოწამე ქრისტესი, წმიდათა შორის აღრიცხული. მისთჳს იხ. წიგნისა ამის გჳერდი 158.

პ. ი.

558.

შენ გშჳწნის არჩილ, ბჳრგჳნი ყჳავილედი,
შენ ვარდსა ველის, შროშანსა ღელეთასა,
შენ ჭრეცხე სპეტაკ, სამოსელი შჳლების,
სისხლითა ღჳთისა, კრავისათა უწმიდეს,
ხოლო ჰსდგა მისსა, წინაშე მმლე საყდარსა.

559.

შენ კასიაებ, ბალასან კინამოებ,
მირონ არომატ, წარმოცლილ ნელ-საცხებილებ,
უარამფილ ვარდებ, ოკროსტ ყაყაჩოებ,
რტო კიპაროსებრ, ია შაშპრა სოსანებ,
ხოლო წალკოტებ, მრავალ ყჳავილიერებ.

560.

შენ მორჩი ვაზის, ვარდი იერიქოის,
ტევანი მწიფე, ყოველად ნაყოფიერი,
ვნებისან დიდო, იწნიხე საწნეხელსა,
დაჭკედ მზე სოფლის, ამაღლდი ზესთა სოფლის,
მრჩობლთა სოფელთა, სამკაულ ადმომზები.

თ ა ვ ი ბ.

თჳს გურამ I დავითიჯნისა (82).

561.

გურამ რტო კჳამლის, მურის გუნდრუკ სუნნელის,
უდაბნოთაგან აღმოვალს, ჩჳცნდა სუნნელ,
ესე იგი არს, იუდეანთა გამო,
მაგრა დავითის, მირითაგან თჳსი ქრისტეს,
მორწმუნე მეფე, სხჳა მირიან, ან ვახტანგ.

562.

ესე ჰირჳცლობს, მეფეთ დავითიანთა,
ხოლო ჰირჳცლობს, კეთილ-მსახურებითცა,
ამად ვითარმედ, აქამდე წინაპარნი,
გურამ დიდისა, მოსუანობდეს ჴსჯულით,
კჳალად ამისმდე, უცხო იყჳნეს მეფობის.

---

(82) ესე გამეფდა 586 წელსა და მოკჳდა 600 წელსა ქრისტესით. პ. ი.

თჳს ბაგრატისა გ, მისა გურგენისა დავითიანსა ბაგრატოვანისა (83).

563.

ჭაჭათა ჩუენთა, წინა-მპართა მშობელთა,
თანა-მამს რათგან, მეფეთად კელ-ვწყავ ქებად,
ჴსენება მათი, ვის ჰშუენისთ მოჴსენებად,
რათა ქებისა, ღირსნი არს დავიწყებისა,
რომელთა შორის, ჰბრწყინავს ბაგრატ მესამე.

564.

ეს ბაგრატ მეფე, სკიპტრის შემაერთი,
მონარხიისა, ვახტანგ მგელ-ლომ-სახელის,
კოლხიდით ვიდრე, ირკანიადმდე მეფე,
ძე გურგენისა, ახალ-ყუავილიერი,
მეფე ჭაბუკი, გონებით მოხუც ხოლო.

565.

ბაგრატ დავითის, მშუენიერმან წალკოტმან,
შრომანი სუნით, მშუენიერი ფერითრე,
ეკალთა შორის, ესე იგი თან წარმსჳლი,
მოჴსაკეთა, ანუ თან-ნათესავთა,
ყოვლად უკეთეს, აცენა უსუნნელეს.

566.

ოც-და-ათ-ოთხთა, წელიწდის სიმგრგულეთა,
მმეფობი ბაგრატ, ამით საქები ექტის,
ვითარმედ მის ზე, მრავალნი დიდებულნი,
ადუჳავნეს ბრძენნი, ქართუელთაგანნი ღირსნი,
წიგნთა თარგმანნი, ღრამმატიკოსნი საღმრთოდ.

---

(83) ესე იყო ძე გურგენისა, იმეფა 980 — 1014 წლადმდე.
პ. ი.

თჳს ბაგრატ 4 ძისა გიორგისა, დავითიან ბაგრა-ტოვანისა (84).

567.

ბაგრატ მეოთხე, ძე გიორგი პირუჱლის,
მეფე აბხაზთა, მშუჱნიერ ბორფ-ნაკუჱთით,
ფილოსოფოსი, ბრძენი ქრისტეს-მოყუარე,
კეისრის მმზახლე, კურატ-პალატ სევასტოს,
შუჱბული ომთა, არ განუცდელ მჴედარი.

568.

ამას ქვეტიხი, აქუნდა ყოვლად ბედნიერ,
ვითარმედ ბრძენნი თარგმანნი კუალად სხუანი;
ამისსა დროსა, მეფობითსა განბრწყინდეს,
გიორგი დიდით, ღუთის-მეტყუე-ფილოსოფოსნი,
ვარნა ქართუჱლნი, სოფლის-კიდეთა მნათნი.

---

(84) ესე მეფობდა 1027 — 1072 წლამდე.

პ. ი.

თ ა ვ ი ბ:

თჳს დავით მესამისა, დავითიან ბაგრატოვანისა (85).

569.

აქა დუმილი თუ ჰსთქუა, უმჯობეს ვჰგონე,
ესე საბრძნო არს, წინადადება რომელ,
სადა სიტყჳსა, ყოვლად უჩუვდეს საქმე,
დუმილ ჰკამს მენ, რამეთუ მლეულ სიტყჳა,
გარნა ცხად-ყოფა, ღჳთივ-იდუმალთა ჯერ-არს.

570.

სარწმუნო მონად ბრძენი ღჳთისა იქმნა აქ,
ელევთერ წმიდა ოლვისიონ ღირს საქებ;
ფიალ-სუნნელ ღჳთივ ნელ-საცხებელ ნარდისა,
ეს გჳარს ჰშუენის ვით მისგან დიდება ღირსსა,
მეფესა დავითს, უძნობ ქებასა ამას (86).

---

(85) ესე იყო დავით აღმაშენებელი, აღსაარებული წმიდად. იხ. ამა წიგნისა გჳერდი 145.

პ. ი.

(86) აქა კიდურ-წერილობა:

მეფესა დავითს
უძნობ
ქებასა ამას.

პ. ი.

571.

დავით მესამე, ფილოსოფოსი მეფე,
ვინ ჰქმნა გონება, უზადოსა მზის სეფე,
სიტყუერს წალკოტს, სულისა ყუავილთ მკრეფე.
მტერთა ჯუარისათ მადენ, მდიდარ სისხლთ მჩქეფე,
ღუთის-მეტყუელ მგალობ, იადონ მსტუნავ მეუფე.

572.

აქა ჰსჩანს ერთად, იასპ სადაფ მინანი,
მხურუალ სპეტაკნი, სხუა-ფერნი სალხინანი,
მუდამ სიწმიდე, არ ოდეს საწყინანი,
ლამაზ მხურუალნი, კრმალუანი სასმინანი,
ხოლო სიმკნენი, დაკსნილთ დასაკმინანი.

573.

დავითის ომთა, ჰკშირად ჰკრთიან ელუანი,
შეტევებითა, მტერთ შეხუდების ქელუანი,
სპარსთ სიმრავლისა, ანაზდ ჰსცხრების ღელუანი,
მუსურა უღმრთოთა, მათით ველთა სუელუანი,
ეს მძლეობს მუდამ, იმათ არ აქუსთ შეელუანი.

574.

საქართუელოჲს შორის, სპარსთა სავსებს,
ადგილთა წმიდათ, სამაგ მიზგითთ მჰსგავსებს,
მრავალთა ადგიდ, ჰრწმუნვით ნათლის დაკსებს,
საკურთხეველთა ქმნილი, შეცვულ სავსებს,
ეს შემთხუევა, ჩუენდა ღამის შევსება.

575.

მაგრა წარგუკადნა, დავით ჯუარით-მორთხმულმან,
სიმკნით კაზმულმან, უკნებობით მორთულმან,
აფხაზით ქართლად, ჭირთა მიხდად მოსრულმან,
სხუამ მოსემ ისემ, სხუა დავით ვინ ჰყო სულმან,
სხუამ ვინ გედეონ, სიმკნეთა შინა სრულმან.

576.

ტფილისს პალატნი, ჩუენნი გოდოლ-ტაძარნი,
სოფელთ ქანობნი, ვენახ ორმო ტაგარნი,
სპარსთა არ ჩუენნი ესე, ჭხსოვნად სახარნი,
ჩუენდა არ გზანი, მთანი კლდენი სატარნი,
ესე სახენი, არ ადჳლ აღსაყარნი.

577.

უკვჳზღო დავით, სიბრძნით სიმკნით განქუელმან,
მათ მძლავრ მაჭკადა, შურის ცეცხლით დამწუელმან,
ჩუენდა აქცია, ესენი ჩუენმან მცუელმან,
თავის-უფალ-გშუენა, აწაზღად ადჳლ მშუელმან,
განჭსწმიდა კალო, ქრისტესი ბიწთ-განჳგუელმან.

578.

ჯაენათის შენება, წმიდათ ვანი,
აქა სხუა ცაი, ზესთ სამეფოდ აღმყუანი,
წყალებათ რღუევა, კეთილ-მსახურ დაცუანი,
მიჩვიითთ ოხრება, ქცევა, კურანთ დაწუანი,
ჭქმნა დავით ვინ გუაქუს, ქრისტეს მიმართ წარმძღუანი.

579.

შესაბამ თჳსთა, სიბრძნედ მომღუარ არსენი,
იყალთოელი აქუნდა, ღირსად სახსენი,
რომლისა ფრასა, არს შუენიერ სასმენი,
ღუთის-მეტყუელებრნი, მისნი წერილ საქმენი,
გარნა დავითის ქმნილნი, არს ყოვლ საზენი.

580.

რომელთა ჩუდა, მეფობდა ვახტანგ დიდი,
ამანვე ჭპოვა, მეფედ დავითცა მშჳდი,
რომლით სახელი, მიიღო განსადიდი,
მაგრა ბოლოსრე, კალი არ განსავიდი,
მიჭხადა ამან, შეხუდა საუკუდალი ფლიდი.

თჳს გიორგი მესამისა ძისა დიმიტრისა, დავითიან ბაგრატოვანისა ([87]).

581.

გიორგის შეხჳდა, სკიპტრაი ღირსად რომელ,
ჰშჳენოდა დავით, გიორგის პაპა ყოფად,
ამად ვითარმედ, საყდარი დავითისი,
ჯერ იყო პყრობად, მჴნისაგან მპყრობელისა,
ვინა გიორგი, სამართალ დაიპყრობს ღირს.

582.

გიორგი მჴნემან, დიდ-სულმან მჴედართ-მმღჳანმან,
სიჭაბუკისა, ყჳავილითა მორთულმან,
შჳენიერ ყრმამან, ნაკჳეთით მორფ-მდიდარმან,
ორგულთ პატიჟნა, ღირსად მიჰხადნა მეოვებრ,
და მშჳდობითნი, განვლნა დრონი მშჳდობით.

583.

ოცდა-ოთხ-წელთა, მეოვობმან მონარხობით,
განაგნა ღირსად, მეფობითნი საქმენი,
მონარხისასა, დავითისსა მჴნე კაცმან,
არ ჰსცჳალა წესი, პაპისა ჰსჯულ-დებული,
თამარ ნაცჳალ-ჰქმნა, მშჳდობით დაიძინა.

([87]) გიორგი მესამე მეფობდა 1150 — 1174 წლამდე, და იყო მამა თამარ დედოფლისა.

პ. ი.

თჳს თამარ I გიორგის ასულისა, დავითიან ბაგრატოვანისა (88).

584.

ქალი მამრთა წილ, მჴნეთა მშობელთა დიდთა,
ნაცჳალ საყდრის-მპყრობ, არ ბედნიერობა არს,
მაგრა დავითის, თუ სადამე არა ნაკლ,
გამოჩნდეს ქალი, ყოველსა შინა საქმეს,
კეთილ შემთხჳევა, ვინა ზნეობის აქვს.

585.

ასულთა შორის, დავითიანთა თამარ,
სოლომონითნი, მსგავსებანი ყოველნი,
იყოვლის-თვერნა მამრთ წარემატა მდედრი,
შჳენიერ-ქმნილი, შინაგნით და გარეგნით,
ქრისტეს თჳსება, ქრისტებრივ ამკო მადლით.

586.

სოლომონითი სიბრძნე, აქს ჰპოვო შენ,
მისებრ სიმდიდრე, სიბრძნის ნაყოფნი მისნი.
ქრისტეებრ მადლი, ცხებულება ყოვლისა,
შჳენიერება, ჴონების მუდამ მზობა,
პირშჳწლთა თჳსთა, უმეტესი განბრძნობა.

---

(88) ამან იმეფა 1174 — 1201 წლამდე, ვითარცა ჰსწერს ვახუშტი.

პ. ი.

587.

იტყჳან მჳჱლად, სემირამიდას ვისმე,
მეფესა ვისმე ცოლსა, ნინოს მეფისას,
კჳროსისს უმძლევს, ალექსანდრეს უდიდესს,
პროპონტოს კიდით, მძივლობს კიდედ ინდიას,
შჳჱნიერ მდიდარს, უმდიდრეს ძლიერებით.

588.

არამედ სხჳას ვისმე, მდედრსა ეს გჳარ დიდებით,
ცოლსა ქსერქსისსა, დედასა არტაქსერქსისსა,
ხოლო მცირისა, კჳალად კჳროსისასა,
კჳროს დიდისა, საყდრისა დედოფალსა,
მჳლთა მბრძანებსა, ნებისაებრ თჳსისა.

589.

კჳალად ეგჳპტის, მეფესა კლეოპატრას,
მოხსენებულსა, იოსიპოსის მიერ,
ძალითა დიდსა, წინა-აღმდგომთა მძლესა,
კჳალად კესარის, დედასა ანტონიას,
გაიოსისსა, სარაცხსა თქმულთა თანა.

590.

ესენი რაცა, ჰშჳჱნის ქმნულთა მსაჴურთა,
ეს გჳარნი იყჳნენ, ოდენ კჳამლებრ ნაცხადნი,
გუშინ ჩნდენ, და დღეს განჰქარდენ დაჰსცხრენ ყოფით,
მაგრა თამარის, საქმენი ჰსჩანან ღჳთის შორის,
ხოლო ნიადაგ, განგრძელდეს უცჳალებელ.

591.

არა დავიწყდეს, გარეშემოთა ჩჳჱნთა,
ბრძენთა ბერძენთა, სომეხთა სირთა სპარსთა,
დიდება მისი, სადიდებელი ღჳთისა,
ხოლო ქართჳჱლთად, არ სამართალ არ ხსოვნა,
საქმეთა ბრძნისა, მეფის თამარისთა.

592.

ქ'ე ემსგავსა, მარიამს დასა მოსესს,
დებორას კჳალად, იუდითს, ესთერს და სხჳას,
ჰეცის ჭურითა, მომკჳლელს აბიმელიქის,
ანნას ლოცჳთა, ღჳთისადმი აღმვლენელსა,
სხჳას კჳალად მხილჳწლს, ანნას ანველოსისას.

593.

მარიამს, რომელ მოსცა ღმერთმან ერსა მძღჳან,
დებორას, რომელ ამან სხჳა ვინ სისარა,
ლაშქრითა დაჰსცა, ნუქარდინ ლოცჳთარე,
იაილ იქმნა, რამეთუ მას მანაი,
ჯჳარი განმსჯჳალა, აკჳდინა დაჰსცა მძლავრი.

594.

კჳალად დებორებ, მჰსჯელი წრჩეულის ერის,
იუდითისებრ, მხსნელი განსაცდელთაგან,
ესთერებრ მელის, უხილავის ამანის,
მომშთჳწლი, ხოლო ერთა დამცჳწლი მათი,
ლოცჳს აღმყჳარი, მომღე ოხოვის სრჰულ ყოფის.

595.

ჰეცის ჭურითა, ძლიერი აბიმელიქ,
ხალითვა დასცა, მდედრმან მამრი ანაზდად,
ესე იგი არს, არა სწორ ძლიერებით,
ჰეცის ჭურს შინას, ღმრთივის მეცნიერებათ,
ეკკლესიანი, ამკჳნა ვკრცელა მეფობა.

თავი დ.

თჳს დიმიტრი 3 მისა დავითიან ბაგრატოვანისა, თავ-დადებულ ზედ-წოდებულისა (39).

596.

დიმიტრი ღირს-არს, ჴსოვნისა მარადობით,
ვინათგან ესე, ენაცჳლა განსაცდელით,
ერსა რომელი, ერწმუნა უფლისაგან,
სისხლი სუბუქე, განჴსცა სულის-დამდებმან,
ხოლო გჳრგჳნი, მღვევისა ითავ-დგმულა.

597.

ამას წერილი, ჩჳენთა ისტორიათა,
რომელთა შორის, მოითხრობის მეფენი,
ზედ-წოდებულ-ჴუოვს, საკუთრად თავ-დადებულ,
სამეუფო იხსნა, სული დაჴსლჳა აღრჩევით,
ხოლო მარტჳლთა, ზიარი იდიდების.

---

(39) მოიკლა თათართაგან 1289 წელსა.

თჳს გიორგი 5 ბრწყინვალედ ზედ-წოდებულისა, მისა დიმიტრისა დავითიან ბაგრატოვანისა (90).

598.

გიორგი მფიებრ, განუტევნა ნათელი,
ისახელ-წოდა, ბრწყინვალე ან სანთელი,
განჰსჯით-მყო რაც, ჰსხდა ცხოვრებს კამათელი,
ჰრწმუნჳა ასპეტა, განჰსრია შავ სათელი,
აქე ეს მქებრო, ჯერეთდა ნუ სხჳსათ ელი.

599.

აოვცაზით ქართჳელთა, სამეფო ვახტანგ დიდის,
სხჳა და სხჳა ქმნილი, აერთ-გჳამა გიორგი,
მთიულნი ტუქსნა, ჰსჯულნი დაჰსხნა მეფობის,
დავით მესამეს, ემსგავსა ყოვლგან მარად,
თამარის ჰსჯანი, ამეორნა ყოველნი.

---

(90) ამან იმეფა 1318 — 1346.

ძეს ბაგრატ 5 მისა დავითისა, დავითთან ბაგრატოვანისა ([91]).

600.

ესე დიდ ბაგრატ, ზედ-წოდებულ-მყო საქმემ,
ყოვლად მკნე ქუჩლი, სხუა დავით, ან სხუა ვახტანგ
ჯაჭვს შესაბამ, გიორგი ბრწყინვალისა,
მეფე ბრძენ მკნე, მაგრა ტიხნი შემთხუევა,
ვერ კეთილი ჰხუდა, მარად ყოველსა შინა.

601.

დაჰსცა დემურის, სპანი სამარყანდელის,
მაგრა ვერა ჰსძლო, ნიადაგ უღმრთო დემურს,
საქმენი პირუელ, მეომბითნი განკარგნა.
წესიერ მსჯელმან, ყოვლად სიბრძნით და სიმკნით,
ბაგრატ მკნე ბრძენმან, ქართუელთა დიდებამან.

---

(91) ამან იმეფა 1360 — 1395.

თჳს ალექსანდრე I მისა გიორგისა, დავითიან ბაგრატოვანისა (92).

602.

ალექსანდრესთჳს, ივივე სათქმელ-არსვე,
რაიცა ითქუა, დავით მესამისათჳს,
და უმეტესიცა, ითქმის მარწმუნე ესე.
რამეთუ ამან ბრძენმან, ქრისტეს მჴედარმან,
მისნი მლევანი, ამღერნა სპარსთადმი.

603.

დიდი არს ესე, ვითარმედ ტრამა ქმნილნი,
ქალაქნი აქა, სოფელნი ან დაბანი,
სავსე-მყუნა, ქრისტეს შემწყედ მომგემან თჳსდა,
ეკკლესიანი, ეპისკოპოსთ საყდარნი,
საფუძვლითურთ, აღმოთხრილნი აღაგნა.

604.

ესე ნეემია, ანუ სხუა ზორობაბელ,
სოლომონითი, მისთავე ქუაჲ-მდებარე,
სიბრძნე მდიდართა, ფსიხის მიდმოებითა,
სოლომონითსა, მადლსა მოიღებს თჳსად,
ტაძრისა აღმგე, მცხეთისა მშენები.

---

(92) ამან იმეფა 1414 — 1442.

ჭ. ა.

605.

ხამკნით შჳშპითა, სახება ალექსანდრე,
სიბრძნის მოყუარე, სასურვ ბრძენთ სასწადრე,
ძნებავს თუ სიტყუჲ, შესხმითი მაქჳს საკადრე,
არ მცონის შესხმად, მისდამი ვიმსთობ ადრე,
წიადაგ მმზობი, გუშინ დღეს აწ და კჳალადრე.

606.

მონარხისამან ვახტანგ პირჳფლისამან,
საყდარმან მისმან, დაისად შეიწყნარა ეს,
ქრისტეს სჯულებთა, მასრწყინი მცველი მტკიცედ,
ჭეშმარიტ მსჯელი, არა მიმდრეკი მრუმედ,
ღჳარძლთ მმწმედი ეკალთ, მაახლი სიტყჳთ წალკოტთ.

607.

მონაზონებრთა, ფილოსოფოსობათა,
ქჳშ-მდებარენი, ალექსანდრე მართალი,
მმარხჳლობის ხატ, იგივ მასრკეებელი,
ამისთაც ხოლო, გჳრგჳნთა მომღებელი,
მიწას ჭრთავს მცხეთას, სულს ადა-ღჳთის-ხელებს.

თჳს ლუარსაბ I ძისა დავითისა, დავითიან ბაგრატოვანისა (33).

608.

ლუარსაბ სიმკნძს, ცასა შემომმრგჴალები,
მზე სიტყჳერი, მავალი დერმსა სიბრძნის,
დიდ სული კაცი, მეფე ჯჳარით მორთხმული,
ქართლისა მცველი, სულის-დამდები მისთჳს,
მარტკლებრ მკნები, სისხლით აღსრული ზენა.

609.

არა მმონები, მხევლისაგანთა ბილწთა,
მთავის-უფლები, ქართლისა დროსა თჳსსა,
მკნე უცონელი, სპარსთა მლეწი მჴალებთა,
განსაკჳრჳცბთა, მლეკათა მწარმმართები,
ბრძოლით დაწულული, უფლისად დაიმინებს.

---

(33) ამან. იმეფა 1534 — 1558.

პ. ი.

თჳს სიმეონ I ძისა ლუარსაბისა, დავითიან ბაგრატოვანისა (94).

611.

სჳმეონ დიდმან, ესთა ზედ-წოდებულმან,
ბრძენ-მჴნე დიდ-სულმან, მეფემან ქართველთამან,
აღმომხჳებმან, დავითის აღმოსავლით,
სიბრძნის და სიმჴნის, განუტევნა რა სხივნი,
ანათლა ქართლი, იმერთა ემთოვარა.

611.

სჳმეონნ დიდსა, სიბრძნით სიმჴნით ფრიადსა,
სამჴედროს ქცევით, შეუსწორებელს ყოვლად,
განსაკჳრჳოთა ძლევათა აღმადგენსა,
ყოვლად მძლე ქველსა, საქებ საწადსა ყოველთად,
ეშესაბამჳს, ჭკსენებს სიტყჳს მგობით.

612.

მეფე ქებულ-არს, ორგულთაცა თჳსთაგან,
ვინათგან ნაცილ, არ იკვეთილნა საქმე,
ერთგულებდიან, შემდგომად სიკჳდილისცა,
ამას ქართველნი, მსჯულითა უფლებისათ,
მაგრა შემიხრწევა, არ ბედნიერობს მისდა.

(94) იმეფა 1558 — 1600.

თჳს ლუარსაბ 2 მისა გიორგისა, დავითიან ბაგრატოვანისა [95].

613.

ლუარსაბ სისხლი, ასარდიონ ტოპაზებს,
ანთრაკ იასპებს, აიაკინთ მჭჳრჭალებს,
აოქროს ქჳაებს, აზივრიტ ანიოხებს,
ხოლო სიწმიდე, ასპიტ ამარგარიტებს,
და სიმკნე წმიდა, ამეთჳსტო აკატებს,

614.

შენნი ბრწყინჳანი, ჭაბუკო ბრძენო მეფე,
განჭვდეს კიდედმდე, განანათლნეს ყოველნი,
შენ ქალწულება, მმაფრსა შინა დეღილსა,
აგე უხრწნელად, სისხლითურთ ზიარ ქრისტეს,
მიჴსტენ მღჳჩნ სადმრთოდ, ამისთჳს ჴაქებულ ხარ.

615.

შენ მრომან წმიდა, კარდ ჩაზარინ ნარდიონ,
ალო ბალსან, ზმირან გუნდრუკ აღკმეულ,
არომატ დაღჳრილ, ნელ-საცხებელ წარმოცლილ,
სუმბულ ყარამფილ, კასია დაფნ მწჳანოვან,
კიპაროს ნეგო, კინამო ია მაშპრა.

---

(95) ესე იგივე მეფე არს წმიდად აღსარებული. იხ. ზუ-მორე გუჩრ. 158.

პ. ი.

616.

შენ ჰურ შეცხობილო, კნუპისა საცხობელსა,
შენ ტკვან წნეხილო, საწნეხელსა ღჳაწლისას,
შენ ყუავილ წურჩლ, საღმრთოდრე ნელსაცხებელ,
ლუარსაბ დიდო, ხარ ქება ჩჳენდა მდიდარ,
ხარ ჩჳენდა მცჳელად, მეოხად ქრისტეს მიმართ.

617.

ლუარსაბისნი ყჳავიან, წალკოტ იანი,
მწითვობენ მტილნი, ნაყოფ ხილნარ ხიანი,
ესე სიტყჳთნი, და სხივ ნათელ მზიანი,
ჭკრთიან ელჳანი, ერნი მთიებრ იცანი,
არ დამიერნი, ყოვლ მადლიერ დღიანი.

618.

სურჩლი შენი ჩემდად ადატყუდა აწ ალი,
რამეთუ აქათ რბოლა იახლა დიდი,
არ ანკანაკე არამედ რაგჳარ საკეთ,
უცხო მკობ ხდილ ხომ თრიად საჭჳრჲ ვით სარკე,
ლუარსაბ ვინა, ლამე ადსჳლად მუნა ზესთად.

თ ა ვ ი ე.

თჳს თეიმურაზ I ძისა დავითისა, დავითიან ბაგრატოვანისა (96).

619.

თეიმურაზის, სიმჴნეთა საცხოვრათა,
ჭქადაგებ სპარსთაცა, სტიხობა შაირ-თქმანი,
ესე საზეო, განსადიდი სახელი,
ძიდო ამან, სხჳა და სხჳა თემთა შორის,
წარმართებანი, ძლევათა მაღლთანი.

620.

მოველდ მეფეო, მისადმი ენდობის,
მეც წილი ძმებრ, მეს არ შესაბამს,
შენთა შჳენიერ, სტიხის-მოქმედებათა;
რათა შენნივე, უკმო გიზღო სიტყუანი,
შენთა თქმათაგან, კამს რათა იქებოდე.

621.

თეიმურაზის წარმოება, სწად არს,
რამეთუ დედა, არს სისხლით ზიარ ქრისტეს,
საღმრთო ქეთევან, მოწამე ქრისტეს-სძალი,
რაიცა ჰშჳენის, სიმჴნის მსგავსება დედის,
მემანცა მოაგო, ამით განმდიდრდა ივრად.

622.

თეიმურაზის ტკბილნი, ფრას-შეწყობანი,
მისნი სიბრძნისა, ტრფიალ-მოუშჳრებანი,
ღირს-არს შემკობად, გალობით სტიხით ხოლო,
ეს ბრძენ საღმრთო, კეთილ-მსახურ მეფე,
დიდებად მეთა, სიქადულებს ნიადაგ.

---

(96) გამეფდა 1605 წელსა.

თჳს ვახტანგ 5 მისა ლეონისა, დავითიან
ბაგრატოვანისა (97).

623

ვახტანგ სიბრძნისა, ტრფიალი კაცი ბრძენი,
ტკბილ-მოუბარი, უხჳ-შჳენიერ შემწყობი,
ღრმად განმსჯი, მარად ზრდილი შესაბამ ტომის,
სამეფოის, სარგებელის მძებნი,
ბეჭედთ მიზეზი, კეთილ მზრდელი ჭაბუკთა.

624.

ვახტანგ ტრფიალსა, სიბრძნისასა ჰსუროდა,
ქართჳელთა შორის, განფენს სწავლულების,
შჱწნა-ჰქმნის ვინმცა, ჰნახის სიბრძნის მოყჳარეთ,
ნიჭნი მათგნის, უმადლიერნის ფრიად,
მაგრამ ვერ მიჰსწჳეთა, თავსა სწადელთასა.

625.

მისნი სასხურნი, ყოლე რეცა საწყურნი,
სხჳსათა საშურნი, თჳსნი ენთა საკურნი,
არა საურვნი, მრომით ოველთა საწურნი,
მუდამ საყურნი, შიგ ნიადაგ საცურნი,
სწავლა საკერვნი, იყჳნის სულის საჭურვნი.

626.

სამეფოს ჰსჯულთა, დამჰსხმელმან ამან ვახტანგ,
ტფილისს სიონსა ახლა, და სხჳანიცა,
მარიდა სპარსთა, დაუტევა მეფობა,
ქრისტესთჳს ხელი, აღირჩია მწირობა,
მიწა მიწას ჰრთავს, თჳთ განეყლოთ ჴორცთაგან.

---

(97) წარვიდა რუსეთს 1724 წელსა და მუნ გარდაიცვალა.
პ. ი.

თჳს თეიმურაზ 2 მისა ირაკლისა, დავითიან ბაგრატოვანისა (98).

627.

თეიმურაზისა, ცხებულსა უფლისასა,
საწად საქებსა, წროფელსა დიდ-სულ მკედარსა,
ქრისტეს-მოყუარესა, მეფესა ქართველთასა,
მშვენიერ-ხატსა, მკედარსა გამოცდილსა,
ჭშვენიან შესხმა, სტიხის მოქმედებითი.

628.

შენ მზე ქართველთა, სად დაჭკედ ბრძენო მეფევ,
ბრძოლათა შინა, ნიადაგ უძლეველ მძლევ,
სხვა და სხვა გვართა, საქმეთა ასპარეზის,
ყოვლად მეცნიერ, მკმეველი საჯურველთა,
ისარ ჩოგანთა, იპოდრომ სამღერელთა.

629.

მართალი მსაჯული, კეთილ-მსახური დიდი,
ღვთისად ტროფიალი, სიბრძნის-მოყუარე მშჳდი,
ეკალ ღუარძლთ მოვხვრელი, ეკლესიისა მწმიდი,
ამით სახელი, მოიგო განსადიდი,
მისდა შესხმითი, ჭკამს განსავრცე განსაზიდი.

630.

ამან ქრისტებრი, აჩვენა სიყუარული,
მეგობართათჳს, ანუ სამეფოთათჳს,
სულის-დადება, ორ-გზის უცილობელად,
კორცთა დამტევი, სული მიჰგუარა ქრისტეს,
ჴსენება მისი, იყავნ უკუნისამდე.

---

(98) წარვიდა რუსეთს 1744 წელსა და გარდაიცვალა მუნვე.
პ. ი.

631.

მეფეო ჩემნი, მიიღენ სტიხ-შაირნი,
დაღათუ არა, შესაბამრ შესაბამნი,
მაგრა ოდესმე, მოწლებითად მამობრივ,
გიუშარდეს ჩემნი, აწცა მებრკე მჴსგავსადვე,
მპატაქიებრ, მიიროჭ კეთილ-სასხეო.

თ ა ვ ი   ჰ.

თჳს ირაკლი 2. ძისა თეიმურაზისა, დავითიან ბაგრატოვანისა, რომლისა წელნი განამრავლნა ქეთილ-შემთხჳევასა შინა უფალმან (99).

632.

იზღაპარ ქება, ელინთ ადმოჩენანი,
რომელ ღამეთა, სტატიკურთათჳს მსთხზჳდეს,
ანუ სამუსთა, ორფეოსის ჰმათათჳს,
კრატისტოსისთა, ნივთა თჳსცა და სხუათა,
ლექს-მკობილებით, განკრძალითა რიტორებ.

633.

ირაკლის მიმართ, თქმანი განსაკჳრცრმელნი,
მოდებად უკამს, არს კარდა მარტივთარე,
ესრეთ ჰოვნილთა, მათცა ურჩეულესთა,
ფენა დართულთა, მათცა უსუფთაესთა,
ეს-გჳარ-მთამსწერდა, მცირეთა შინა დიდთა.

634.

სოლომონისთანი, სირათა შთამოთხზჳანი,
აქა დავითის, მესამისადმე თხზულნი,
ქმნილნი მიერით, ბრწყინუალე გჳრგჳმდგმი
ადამკო ჰრთუამან, ირაკლი მეორისამან,
რომელსა შინა ვჰსჭჳრეტთ, დიდთა საქმეთა მათთა.

---

(99) გარდაცჳალა 1798 წელსა.

ვ, ი.

635.

თჳალი ურჩულთა, მინამძლავრთა ზედ-მჭჳრეტი,
უფროსად მსწრაფი. ქრისტეს მიმართთა სრბათა,
ელევთერ-ქმნილი, სხჳა და სხჳა კეთილებითა,
ლომებრ წინ-მეწყუჳი, მტერთა ქრისტე მისისთა,
ორ-გზის მაახლი, წიგნთა საბეჭდავისა.

636.

ლაკონიკებრთა, ქსჳათა შენაიწრებითა,
ვჭრიდებ დაღათუ, აქა დალექსჳა ყოვად,
ვითარმედ მსურს მე, ქებისა მლითთა თქმათა,
განიფეროვნება, აზიატიკებრ ქსჳთა,
მაგრა ზევდებისა, ნიჳთი წინა-მდებარე.

637.

ორობა სკიპტრათ, შეერთებულებს აქა,
რომლით ვანკლედნი, მართებითად ღრამობენ,
გჳლარძნილნი ნივთნი, წრფელ-ეპიფანიობენ,
დაკსნილებანი, იდევნებიან შრომით,
და განრემზომობს, განწესჳა პირ-მოთნებისა.

638.

იმეორეებს, საბეჭდავისა ტჳფრჳა,
სხჳა და სხჳაობენ, კეთილობათა გჳარნი,
ირაკლის მიერ, მეორისა ნამოქმნი,
ვინ დავითისით, მირით მოგჳწცა მშჳდი,
ბრძენი განბრძნობად, დაკსნილების მკურნალი.

639.

მოვედ ევროპით, ანტონი აჳიადვე,
შეერთე წევრსა, ბუნებით შენაურთსა,
ეთჳსე თჳსსა, მითვე შენათჳსებსა,
ეახლე მონებრ, ძმასა გარნა მეფესა,
მომრთმელი ამათ, ხუთ-მეხლედთა დასხდებულთა.

640.

ირაკლის ძება, ჩემდა პირჳფლი შჳფბა,
ჭირთა დავსება, ჭმუნვს კჳამლთა განქრება,
ლხინის აღჳსება, ბნეულთ ამოთ აღკრება,
წუხილთ გარება, გონების ჩრულ ხარება,
თუ ენა შჳრეჰა, განალა ურჳა ჱსცხრება.

641.

მენება შენი, ჱხსენება დიდ-სახენი,
კალამ კახენი, სათქმელ ამო ახენი,
განჱსჯით ვნახენი, ვახტანგ დიდის სახენი,
ვჱსჭჳრიტენ საქმენი, გონების განმათენი,
ჭირთ დასაყენი, ქების-სიტყჳსათ სადენი.

642.

ძმობა და კჳალად მევობრობა შედეგი,
შენნი მეფეო, და ჩემი შენის მონის,
ძმობა უზევე, რამეთუ ეს ბუნების,
არს მონაცემი, ამით უმატოსნეს,
მაგრა მეორე, ღჳთისაგან ნიჭად კჱრაცხე.

643.

განზომილებითა, სიტყჳსათა შენაწყობითა,
ვჱქმენ შემოკრება, გამოცდის მექმან რათა,
არა დავიწყდენ, ღირსნი ხსენებისანი,
დიდნი მეფენი, ამისთჳს მოცალება,
ამასთჳს ვჱპოვე, სხჳსთალმი შაბათობით.

644

მეფენი ქებად, არ მტერობით კიდუმენ,
რომელნი არა, ვახსენენ განცხადებით,
პირჳფლნი რომელ, არა განვრცეს წერილი,
მეორეთათჳს, ღუმილი მჯობად ვჱგონე,
ამისთჳს ნუ ვინ, თან-მიგჳაწერს ბრალობას.

ნაწილი მეშჳდე

თჳს ქართუჱლთა სიბრძნის-მოყუარეთა კაცთა მწიგნობართა.

თავი ა.

თჳს მამისა იოანე კათოლიკოსისა, ოქროპირ ზედ-წოდებულისა (100).

645.

რაბამ საკჳრველ არს, ხსენება კაცთა ბრძენთა,
რომელნი სიბრძნეს, ექუჱ-მდებარნეს წრფელად,
რამეთუ სიბრძნე, გონებისა და ზრახჳს,
მეცნიერებისა, თანა შეერთებულებს,
ამისთჳს, ვინცა იმისა ჰპოვეს მადლი.

646.

არა უკამს არს, ხსენება აქა მწყემსთა,
ვინათგან მოძღუართ, ხსენება მნებავს სტასით,
იოანე ვჰსთქუა, მამათ-მთავარი პირუელ,
ვინ ოქრო-პირი, ენართაულ-სახელა,
მოძღუარი მწყემსი, მოციქულთ მებრი კაცი.

---

(100) ესე იყო მეფობასა ბაგრატ მეოთხისასა. რომელიცა მეფობდა 1027 — 1072 წლამდე: ამან განამშჳენა ქადაგებით თჳსით ეკკლესია ქართუჱლთა და სთარგმნა ბერძნულიდგან 1) წიგნი «ყოვლადმოძღუარი» ქმნილი ათანასი ანტიოქელის პატრიარხის მიერ და 2) წიგნი გრიგორი ნაზიანზელისა. ამანვე მრავალი დაჰსდვა ღუაწლი განმშუჱნიერებისათჳს მცხეთის ეკკლესიისა. პ. ი.

647.

იოანესა, ოქრო მოსახელესა,
ოქრო ეჟჳანსა, ოქრო ნაკად მომრწყჳჱლსა;
ოქრო სიტყჳსა, ოქრო მადინებელსა,
ოქრო მეტალსა, ოქრო ქჳა ბრწყინჳალესა,
ვინ მომდჳრებითა, ემჵსგავსა მოციქულთა:

648.

ჵ ოქროო, ერთ-სახელო დიდისა,
იოანესო, ოქრო წყაროო პირო,
ოქრო საყჳრო, სულთა განმაღჳძებო,
ოქრო წინწილო, ტკბილ-სამნობელო სულის;
მწყემსო სამღრთოო, მეც ტკბილი ოხა შენი:

თჳს მამისა არსენი კათოლიკოზისა. ([101]).

649.

არსენი ტკბილსა, ადინებს საკადრელსა,
არსენი ოხრის, ეკკლესიისა შორის,
არსენი ჭვალობს, ღჳთის-მეტყუჱლებს, რიტორებს,
არსენი ჟღერავს, გონებისა განსაცხროდ,
ჭეშმარიტ ტკბილ-არს, პირსა ხსენება მისი.

650.

ჵ მამაო, მამრისა ერთ-სახელო,
მამრებრ წყლებრივ, ჯაბუკებრ მჴნეო ქჳჱლო,
მოციქულებრით, მაღლით კაცო მდიდარო,
ნების აღმრჳათა, განმაღჯმო რიტორო,
საგულ-ხმო მალთა, ბრძენო მომნადირებო.

651.

განვრცომა შენი, შუჱნიერ თქმათა შინა,
ხოლო კელ-ყოივა, ყოვლად სასურუჱლ ჩემდა,
შენთა ფრასთაგან, დამეთრობის გონება,
შენ გალობითა, შეამკევ ეკკლესია,
მეცა გიგალობ, არსენი, მალისაებრ.

---

(101) ესე არსენი იყო იმერეთ-აბხაზეთისა კათოლიკოსი, აღჭყუჳანილი ამა ხარისხსა 1390 წელსა ნებითა და ბრძანებითა გიორგი იმერთა მეფისა, რომელიცა იყო ძე ალექსანდრე მეფისა. პ. ი.

თჳს მამისა ნიკოლაოს კათოლიკოსისა (102).

652.

ნიკოლაოსის, საღმრთო მოქალაქობა,
ანგელოსებრი, სიწმიდე მრთელ-ცნობობა,
მარხჳა სიმკაცრე, კრძალულება მაღალი,
სიბრძნის ტრფიალი, მუდამ წჳრთა სიკჳდილისა,
ვიცით მეფეთა, ისტორიათა შინა.

653.

იერუსალიმად, ბრძენ საღმრთო ნიკოლაოს,
მისრულმან, თავი წმიდა-ყო უცხოებით,
მწყემსობა მისცა, ქრისტესა მებრი პავლეს,
მეფეთ განგებით, მწყსა კჳალად ეკკლესია,
ემთავრა კრებას, მრუდნი აწრფელნა საღმრთოდ.

---

(102) ესე ნიკოლაოს კათოლიკოსი განაგებდა ეკკლესიასა თამარ დედოფლისა ჟამსა და მცირედ აღრეცა.

პ.

თჳს მამისა იოანე კათალიკოსისა (103).

654.

სხჳა იოანე, ბრძენი ქრისტეს მოწაფე,
მმარმჳწლის შიბს, ლოცვით შობილი ვინმე,
ახალ სამოელ, ბერწის მე იოანე,
წინამორბედის, ვითამც ერთ-სახელი,
ვახსენოთ ღირსი, ჴსენებისა შესაბამ.

655.

შენ იოანე, უდაბნოს მოყჳარემან,
სხჳამ ბერწის-წულმან, სხჳამან მადლით ილია,
უდაბნოებრნი, ღჳარძლნი იხმიენ ბრძმედსა.
გამოიხურჭჳწა, რომლით აწჳლილენ კურცნი,
გონება ამზე, ტფჯივრე ერთ-კეთილი.

656.

მწყემსობა ღირსად, მიიღე ღმრთიჲ მამაო,
არა გკდემოდა, მმლავრთა უღმრთოთა ყოლე,
სხჳასა ვასილის, სხჳსაგან ეპარხოზის,
მიიმადლე შენ, ყოვლ-კეთილობა ბრძენო,
რომლით გჳრგჳნი, მიიღე მოციქულთა.

---

(103) იოანე კათოლიკოსი თამარ დედოფლისაგან დადგინებული, რომელიცა ებრძოდა სომეხთა სარწმუნოებისათჳს და რომელსაცა უნებდა შეერთება მათი მართლ-მადიდებელისა სარწმუნოებისადმი. პ. ი.

თჳს მამისა არსენი კათოლიკოზისა, ბულმაისის ძისა (104).

657.

ბულმაისის ძე, არსენი მწყემსთ-მთავარი,
ბრძენ ღჳთის-მეტყჳჱლი, წმიდა ფილოსოფოსი,
მაღალ მჭევრ-მეთქჳ, საღმრთო პიიტიკოსი,
ლამაზ მუსიკი, მეშაირ შჳჱნიერი,
ღირს-არს ჴსენებად, სხჳათა მამათა თანა.

658.

შენ მეტაფრასნი, მამათ აშაირენ,
ოთხ-თთჳჱთა შინა, ჴგალობ რა შჳჱნიერად,
პეტრიწის სტიხთა, აუკეთესენ ბრძენო,
საწად არს ჩემდა, შენთა ფრასისთა სმენა,
გაქებ თან-მმსაუდრე, მმნობი ქების სურჳლით.

---

(104) ესე ჰსცხოვრებდა, ვითარცა ჰგონებენ, 13 საუკუნესა, თუმცა კათოლიკოზთა სიაში არ არს მოხსენებული. წმიდის ევსტათი მცხეთელის საგალობელში ვჰპოვებთ დაბეჭდილად ქმნილსა მისგან იამბიკოსა პატივად ღჳთისა დედისა შემდეგ-სა ლექსსა:

თჳთ პირჳჱლ-არსმან და ყოვლისა მაარსმან,
იარსა ჩემთჳს, აწ გჳალად ჩემ-შორის სხჳა,
ემრჩობლა თბესა, ქალწულებრსა ნაზარეთს,
მარიამს ეტყჳს: გაბრიელ! გიხაროდენ,
უფალი ჩემი და ღმერთი შენ შორის არს.
(სადღესასწ. გჳჱრ. 670).

ამან აღჰსწერა პროლოგი იამბიკოდ ოთხ-თთჳჱული, პა-ტივად წმიდათა, რომელნიცა მოიხსენებიან თთჳჱთა: ფებე-რჳალსა, მარტსა, აპრილსა და მაისსა. პ. ი.

659.

არსენი სურჯლს, კარდანის აზუსერის,
სრულ-მყოფი ჭვალობს, ქრისტეს ხატისა მიმართ,
ნივთისად კეცის, ვერ სათქმოდ დაბეჭდულის,
მაღალ-ფრის-რიტორ, ჴსმნობს ღჳთის-მეტყჳელულ ადრე,
[illegible]

თჳს მამისა ნიკოლაოს კათოლიკოზისა ([105]).

660.

ნიკოლაოსსა, მამათ-მთავარსა დიდსა,
ბრძენ ისტორიკოს, ქართუელთა მნათსა მშჳდსა,
გალობა სტიხთა, კეთილ-საქებ განმზიდსა,
სოფლისაგანთა, შუებათა განმაკიდსა,
შაირთა უძღუნი, არ შესატყჳს ნამზიდსა.

661.

ტკბილ-არს ჴსენება, ამისი ჩემდა მსმენნო,
ვითა მამისა, ვინათგან არა ღირსად,
საყდრის-მპყრობი, მისი მივემადლე მე,
ხოლო სიკეთე მისი, ნაუწყარს ჩემდა,
ამისთჳს ცხრომით, შუებით ვჰგალობ მისდამი.

---

(105) ჟამს მიიღო საჴე ეკკლესიისა განმგეობისა ყამსა მე-ფისა კონსტანტინესსა 1490 წელსა და მრავლად იღუაწა ეკკლე-სიათათჳს, შემუსრვილთა ლანგთემურისაგან.

პ. ი.

თჳს მამისა ნიკოლაოს კათოლიკოზისა, მეფის ლეონის ძისა ბაგრატოვანისა (106).

662.

ქება მოგჳთხრეს, განვრცომით წინა-პართა,
და თან-მედროთა, მასხოვართა მართალი,
ნიკოლაოსის, ლეონ მეფისა ძისა,
სიწმიდეს, კმასა სიბრძნესა გჳაუწყებენ,
მნელთა ადჳლად, აღჴსნნას ამტკიცებენ.

663.

შენ გჳრგჳნისა, მეფობითისა ნატჳსალო,
და მწყემსობითთა, შრომათა წილ ჯილდოი,
მიიღეს ბრძენო, ღმერთთ-მთავრისაგან მწყემსის;
ყოვლად საწადო, ყოველსა შინა დიდო,
თან-წესებულო, აწ ანგელოსთა-თანა.

---

(106) ესე ნიკოლაოზ იყო ამა სახელით მეხუთე; აღჳდა კათოლიკოზობისა ხარისხსა, მეფისა ლუარსაბ ისა, შირინშჳ-ლისა ჟამსავე 1558 წელსა.

პ. ი.

თჳს მამისა ბესარიონ კათოლიკოსისა, ორბელიანისა (107).

664.

ბესარიონმან, კაცმან მაღალ გონებამ,
მონოზონებრთა, შრომათაგან ნექტარმან,
მწყსა ეკლესია, ქრისტესი წესიერად,
სიტყჳთ მგელთაგან, სიტყჳთ ჰსცჳდა სამწყსოსა,
ლათინთ მეხ-იქმნა; მზე სამწყსოსა თჳსისა.

---

(107) ესე განაგებდა კათოლიკოსობასა შემდგომად ტყუჱ-შეპყრობისა კათოლიკოზის დომენტისსა და გარდაიცვალა 1735 წელსა.

შრომანი ამისნი არიან:

1) ქართუელთა მამათა ცხოვრება არს იგი, რომელმანცა მოაწია დროთა ჩუენთადმი.

2) წიგნი «გრძემლი» შედგენილი შეწევნითა ლათინთა მოძღურისა ფრანცისკე ბოლონიელისა კაპუცინისა, რომელიცა დროთა ამათ იმყოფებოდა თფილისს. წიგნი ესე დაუწერია დასარღუევლად ლათინთა სარწმუნოებისა.

3) კანონი საგალობელი მღუდელ-მთავრისა, დაბეჭდილი სადღესასწაულოში (იხ. დეკემბ. 2).

4) კანონი საგალობელი საუფლოჲსა ჯუარისა. ნაწილი პირველი, დაბეჭდილია სადღესასწაულოში (იხ. გუერ. 146) და სხუანი არა დაუბეჭდიათ.

5) სჳნაქსარი ანუ ისტორიული მოთხრობა ჯუარისა საუფლოჲსა, დაბეჭდილი სადღესასწაულოში (იხ. გუერ. 149).

პ. ი.

665.

ქადაგებანი, შენნი ნექტარ მამაო,
წრთჳელნი ნაყბნი, გარნა მჴსგავსებნი ჰაქლეს,
ქართჳჱლთ წმიდათა, მოთხრობა ისტორია,
მაკსოვან რომელ, საწად-იყჳნეს მჴსმენელთა,
თან-წესგბულ-ხარ, გუნდთა მოციქულთასა.

666.

ბესარიონის ქმნილი, კანონი კჳართის,
არს სულით თქმული, ღჳთის-მეტყჳელ რიტორებრი,
ტიპიკონთ ჰოვნა, მკობა დღესასწაულთა,
ლათინთა მიძარი, გჳრდემლი განმჭედელი,
დამკობად მეთდა, საქებელ-არს ბრძენთაგან.

თჳს მამისა დომენტი კათოლიკოსისა მეფის ძისა, დავითიან ბაგრატოვანისა (108).

667.

ესე სიმართლე, თან-მოსაწელე ქრისტეს,
უმანკოება, სიმშჳდე მსგავსი ქრისტეს,
ურისხჳელობა, სიწრფოება სიწმიდე,
ლოცჳ̂ა მაღალი, შემაერთი ქრისტესა,
დომენტის შორის, მეტ ზედ შესმენილებენ.

---

(108) დომენტი მესამე განაგებდა ეკკლესიასა ქაისოსრო მეფისა ანუ ვახტანგ VI ჟამსა და იყო მრავლად ღუაწლ-დებული ეკკლესიისა, დევნულისა სპარსთა და თურქთაგან. მისთჳს აღჳ-სწერე დაბეჭდილსა ჩემგან წიგნსა: მოხილჳა ტიმოთესი იხ. გუერდი 29 — 31.

თფილისს მეტეხთა ღჳთის-მშობლის ყჳთელს მოვზედ ნა-გერს ხატზედ, რომელიცა შემდგომად მიიღო დროშად მე-ფის-ძემან და მერეთ მეფემან გიორგი მეათცამეტემან, იყო გა-მოსახული კათოლიკოსი ესე დომენტი მუხლ-მოდრეკით მლოცჳ̂ელი. მზეჭაბუკ მდივანბეგმან, გჳარით ორბელიანმან, კაცმან ბრძენმან და სიტყჳა-მახჳლმან და მეცნიერმან 1785 წ. იხილა იგი და წარმოსთქჳა მას ზედ შემდეგი ლექსი:

მიკჳრს თავი, ტანი, ფერხი, ესთა ვითა ელამაზნეს,
ზროწელისა უსულობით, ესრეოვნნეს არ ევაზნეს,
ქარჯს გარე გიშრის ბინდნნი, პირ-ნაქუფრად დაემაზნეს,
საუბრისა საკრძალავად, ლალის კარნი დაეკრაზნეს.

იტყჳან ამა დომენტისათჳს, ვითარმედ იყო სახით და ტანით დიდად იშჳთისა მშჳენიერებისა. პ. ი.

668.

დომენტი მტერთად, საყჳარელ იყო ყოვლად,
წრფელი უმანკო, ბრძენ სული უბოროტო,
კაცი მდიდარი, ყოვლითრე სათნოებით;
შუენიერ ქმნილი, შინაგნით და გარეგნით,
მიმადლებული, დავითის შობის ღირსი.

თ ა ვ ი ბ.

თჳს მამისა არსენი ნინო-წმიდელისა ([109]).

669.

არსენი დიდსა, მთიებსა ქართჳელთასა,
ეპისკოპოსსა, სიბრძნისა მოყჳარესა,
ორღანო ქმნილსა, სულისა ღმერთო-მთავრისასა,
თარგმანსა წერილთასა, მწყემსსა მოციქულებრსა,
ვაქებ სურჳლით, უძნობ წადირებით.

670.

არსენი დიდი, ანგელოსებრი კაცი,
სულთა ცად მყჳანი, ჴსწავლით მომრწყჳელი სოფლის,
ღრმათ გამომეტყუჯ, ძნელთა ადჳლ აღმახსნელი,
მმარხჳელობისა, უცთომელი კანონი,
ღირსი ქებისა, ჯეროვნად იქებოდენ.

([109]) ჰსცხოვრებდა დროსა მეფისა ბაგრატ გურგენისა ძისასა 1014 წელსა. ამან გარდამოიღო ბერძულით წიგნნი:

1) ღმრთის-მეტყჳელობა დამასკელისა.

2) წიგნი გრიგორი ნოსელისა.

3) მეტაფრასნი და სავალობელნი წმიდათა. აღჰკჳეცილი მონაზონად იერუსალიმსა, იქმნა იგი მიწოდებული საქართჳელოდ და აღყჳანილი ხარისხსა ნინო-წმინდელ ეპისკოპოსისა. შემდგომად დაუტევა საქართჳელო და აღსრულდა მთა-წმიდას და დასაფლავდა ივერიისა პორტაიტისა მონასტერსა.

პ. ი.

თჳს მამისა იოანე ბოლნელისა ([110]).

671.

იოანეს ბრძენსა, ფილოსოფოსსა,
კაცსა მდიდარსა, აღმრცჳლ ღჳთის-მეტყუჱლებით,
სიტყჳს მოქმედსა, და ჴსწავლათა განმფენსა,
მონაზონებრთა, ქცევათა შინა დიდსა,
გმჳსაბამვის ქება, მმწყემსჳბრივ.

672.

ამისნი ფრასნი, ჯეროვან არნნ სასწადელ,
მომღჳრებს საღმრთო, კეთილ-განსჯა არ მოკლე,
აღმოჩინებს, არ უბრძნო უფროს დიდი;
საქმენი მაღალ, მიცჳალებს სასწადელ,
ამისდა ღირს-არს, შესხმა მირთმად გალობს.

([110]) იოანე ბოვნელი ანუ ბოლნისელი ჴსცხოვრებდა მეფობასა ბაგრატ მესამისსა (1008—1014). ამან და მოწაფეთმან მისმან კირიანე საამთავნელმან ეპისკოპოსმან ჴსთარგმნეს ბერძულიდგან ქართულად კურთხევანი. ესე უკანასკნელი მოუწსენებიათ კურთხევანისა მბეჭდავთა და არ ვიცი რაჲსათჳს დაუტევებიათ სახელი იოანე ბოვნელისა, რომელიცა ორთა მჳწერლთა ქელ-წერილთა კურთხევანთა, ნახულთა ჩემგან ათონისა მთასა, არის მოხსენებული. პ. ი.

თჳს მამისა ანტონი ჭყონდიდელისა (111).

673.

ანტონი დიდი, ჭყონდიდის იერ-არხი,
გარესჯისათა, უდაბნოთა მთიები,
ივერიისა, ყოველისა განმანათლი,
მეფეთა მიერ, ჴოვნილი სარწმუნოდრე,
ბრძენი მანჯთლი, უმეცრებისა დამეთ.

674.

ანტონი დიდმან, მმწყსა ეკკლესია კეთილ,
მომღერებან სადმრთო, უბრკოლომან სარკემან,
ულჱარემ ბრძოლმან, წმიდისა მომღერებისა,
კრებასა შინა, მჰუფთრ აღმომაჩინებმან,
სამართლისამჯნ, მეხმან ურჩთა დევთასათა.

---

(111) ანტონი ჭყონდიდელი სცხოვრებდა მეფისა თამარისა ჟამსა. აღიზარდა, ეგი დავით-გარესჯის უდაბნოსა განაგებდა ჭყონდიდის ეპარხიასა, დასწრო კრებასა, რომელიცა იქმნა ქალაქსა მცხეთასა ბრძანებითა დედოფლისა თამარისა, და შემდგომად უკანასკნელნი დღენი ცხოვრებისა თჳსისა განვლო შიო-მღჳმისა უდაბნოსა და მუნვე აღსრულდა. მისთჳს მოჴსენე წიგნსა შინა ჩემგან დაბეჭდილსა რუსულად: Описаніе Шіо-мгвимской пустыни. Тифлисъ 1845 стр. 33 и 49.

პ. ი.

თჳს მამისა იაკობ პიტრუწლისა შემოქმედელისა გუ-რიელისა, არა განლათინებულისა (112).

675.

იაკობ კაცი, სიბრძნის მოყუშარე ფრიად,
კეთილ გამომთქმელ, მეშაირე შუენიერ,
მაღალ-გონება, საუნჯე მრავალთ ცნობათ,
ღმრთის-მოშიშე, მადლით, კეთილ-მკმეველი მათი,
ყოველთად საქებელ, მაშინდელ აწინდელთად.

---

(112) ესე იყო გუარით დუმბაძე, განსწავლული პიტრუწლ ტრაპეზუნტსა და შემდგომად მღუდელ-მთავრად შემოქმედის ეპარქიაზედ 1682 წელსა, დადგინებული კურთხევითა იმერთა კათოლიკოზის დავითისა, 1687 წ. წარვიდა რომსა და მოი-ხილა დასავლეთისა ეკლესიანი დიდისა პატივითა და მრავა-ლად ჩუქებითა მიღებულ-იყო პაპისა ინნოკენტი მეთორმე-ტისაგან და კარდინალთა, რომელთაცა უნებდათ, რათა შემოეცა-ნა მას გურიასა სარწმუნოება ლათინთა. მღჳძარემან მოძღუარ-მან ეკლესიისა არა ინება ესე, გარნა ისოვითა მათითა წარ-მოიყუანა იმერეთსა და გურიასა შჳდნი მოძღუარნი მქადაგე-ბელნი, წერილნი და საჩუქარნი მეფისადმი და კათოლიკოსი-სადმი იმერეთისა. დროთა მისთავე ასძლიერდენ ლათინთა მოძღუარნი იმერეთსა და ესე იაკობ ებრძოდენ მრავლად უბრძო-და მათ და ჴსნლის ლიქნი მათნი, რომელ განჴსნდევნეს იმერთა და გურიის საზღუართაგან ლათინთა მოძღუარნი. მოსუცებისა ჟამსა წარვიდა ათონს მთად; მერე მოვიდა იერუსალიმსა და მუნ აღსრულდა.

1) ამან აღსწერა სიტყუა ლექსად, დამარღუწგული მაჴმადიანთა სარწმუნოებისა, თხოვითა საქართუელოისა მეფისა გიორგი XII ასუ მაჴნარის მეფისა.

676.

იაკობ ღირს-არს, ხსენებისა ვითარმედ,
ჭმჳრებოდა ქსე, სიბრძნის-მოყუარებისად,
ღრმათ გამოჭსთქმიდა, მნელთა აღჴსნიდა ადვლ,
კეთილ-სულებდა, მწყემსი მოციქულებრი,
იერუსალიმს დაჭსდა, დაჭშრიტა სხივნი.

---

2) იგავი ლექსად შჳდთა საიდუმლოთათჳს მართლ-მადიდე-ბელთა საწმუნოებისა. ესე დავჰბეჭდე წიგნსა «დიდ-მოურა-ვიანი». იხ. გჳ̃რ. 80.

გურიის შემოქმედის საყდრის ეკკლესიაში შინა ჰკიდეს კატი ღჳთაებისა შემკული, რომელსა ზედაცა ჰსწერია ესრეთ:

შეწყალებულო კატო ღჳთაებისა, ისინ წარწყმე-
დისაგან ყოვლად-სამღუდელო შემოქმედელ მი-
ტროპოლიტი იაკობ ლუმბაძე, რომელმან შე-
მოგწირე მრავალ-ფასი სასაც სულისა
ჩემისა. ამინ. ქ̃. კირიელეისონ.

პ. ი.

თჳს მამისა იოსებ ტფილისელისა, სააკას ძისა (113).

677.

იოსებ თუმცა, დაჰშჳრა ამათათჳს,
ვითარმედ ესე, არა თანა-ედჳა მას,
მაგრა გონება, მისი ქჳჱ-მდებარებდა,
თავის-უფალთა, ცნობით რომლითაცა,
ჰსთქმიდა შჳჱნიერ, საქებელ მეწყობითა.

678.

იოსებ ჰკმადდა, გამოცდილ-იყო სრულად.
პიიტიკოსთა, ჴელოვნებათა მიმართ,
საყჳარელ იყო, მეფეთა მაშინდელთა,
საყჳარელ-იყო, ერთაცა ყოველთაგან,
აქებდეს მისსა, სიბრძნის-მოყჳარებასა.

---

(113) იოსებ ტფილელისათჳს იხილე წინა-სიტყჳაობა ჩემი წიგნსა «დიდ-მოურავიანი», შედგენილსა მისგან და დაბეჭდილსა 1850 წელსა. აქა ვიტყჳ მხოლოდ, რომელ გარდაიცჳალა იგი 1685 წელსა, ანუ მცირედ შემდგომად.

პ. ი.

თჳს მამისა ნიკოლაოს რუსთაველისა ჩერქეზისა(114).

679.

ნიკოლაოსის, მესმნეს ქადაგებანი,
სახლსი რა ჩემსას, დროსა სიჭაბუკისას,
განაკჳრჳებდა, მაღალ-ხმოვნობა მსმენთა,
აქებდეს ჰრაცხდეს, მის დროისა შინათა,
ყოველთა თქმულთა, უმაღლეს უმჯობესად.

680.

უბრძნეს შეაწყჳ, სისტკმა მოკიდულთა,
სიტყჳათა ბრძენო, შჳენიერ, უხჳ და მაღალ,
სატრიფოდ აღმიჩნდეს, შენნი ნაუბნი ტკბილნი,
აკოლოთიას, გიქებ რაიცა ჰქმენი,
მზე დაჰკვედ წარხჳმდ, წმიდათა გუნდთა თანა.

---

(144) ნიკოლაოს რუსთჳელი იყო გჳარით თავადი ჩერქეზის შჳლი. გარდაიცჳალა იგი 1729 წელსა, ამან აღჰსწერა საგალობელი დღისათჳს დღესასწაულისა წმინდისა ლოლოსსა (ის. ზევით გჳერ. 172), რომელიცა დაიბეჭდა სადღესასწაულოში (ის. გჳერ. 539—544). დროთა ჩჳენთაღმი მოაწიეს რაოდენთამე მისთა ქადაგებისა სიტყჳათა, სავსეთა გონიერებითა და ჰსწავლითა. პ. ი.

თჳს მამისა ნიკოლაოს მროველისა ორბელია-ნისა ([115]).

681.

შენნი ტაეპნი, ურთიერთ-არს კიდურნი,
მჴრ-თჳს არიან, ჩემდა ყოვლად სიმდიდრე,
შენნი შაირნი, საკჳრჳელ შენაწყობნი,
საწად არიან, ჩემდა ფრიად სასურჳელ,
ჵ ნიკოლაოს, შჳენიერ მოუბნარო.

682.

თუმცა ცოტა მსთქუ, არა ავრცენ წერილნი,
ჩჳენთათჳს წმიდათა, მარტჳლთა და მამათა.
საქებ სიტყჳანი, მაგრა სხჳათა უკეთეს,
ფრიად განმვრცობითა, სიტყჳათასა უხჳებით,
შენნი ლამაზობს, თქმულნი ყოველთა მიმართ.

---

(115) ესე ჰსცხოვრებდა მეფისა ვახტანგ VI დროსა. შემდგომად მიჰსცეს მას თფილელობაცა და გარდაიცვალა 1725 წ. ამან აღჰსწერა წიგნნი:

1) შჳდთა მომაკჳდინებელთა ცოდჳათათჳს და შჳდთა მადლთა.

2) პასხალიონი 532 წლეული, რომელიცა შემდეგ განმარ-თეს მეფეთა ვახტანგ და შჳლმან მისმან ბაქარ და დაბეჭდეს დაბადებისა ბოლოს ქ. მოსკოვს 1743 წელსა.

3) მრავალი დაჰსდჳა ღჳაწლი დაბეჭდჳაზედ საეკლესიოთა წიგნთა.

პ. [illegible]

თჳს მამისა იოანე მანგლელისა (116).

683.

იოანესა, მმარხულთა დიდსა მზესა,
სხჳასა ილიას, უდაბნოთ აღმომზესა,
ქებით სათქმელსა, გალობით აღსაზესა,
მადლით სავსესა, ბოროტთა განმაძესა,
ვაქებ სურვილით, გონების განმადლესა.

684.

შენნი შრომანი, მმარხულთა ხატ და სარკე,
მწყემსთად მაგალით, ქრისტეს მოწაფებრ ყოვლად,
შენ ჰსჩან მცხინჳარედ, სხჳა და სხჳათა ნათლითა,
განმანათლები, ჩჳენდა ჵ საკჳრჳელო,
ანტონის მაგე ოხა, ჵ იოანე.

---

(116) ესე გარდაიცვალა 1751 წელსა. ცხოვრებასა მისსა, რომელიცა შერაცხეს წმიდად, თუმცა ღრმათა სიასლოებსა გამო ვერ შეიტანეს ჟამნში, მჴსურჳელნი წარიკითხჳონ რუსულად დაბეჭდილსა ჩუენგან წიგნში: **Пут. зап. по Кахетіи, Тифлисъ 1845 г. стр. 124—128.** პ. ი.

თავი ჩ.

თჳს მამისა ილარიონ ქართჳსა (117).

685.

ილარიონ არს, თარგმანთა შორის პირუელ,
რაიცადა ვჰსცანთ, მომთხრობელთაგან ჩუენთა,
სასულნი ღირსთა, მამათა თარგმანთანი,
ვინცა განცხადნეს, უწყებითა აქამდე,
პირ წლ ამისა, არავინ სადა ისმა.

686.

იხარებს სული, მჱსმერთა შენდა, მამაო,
იმუწბს გონებს, გარე-მიაქცევს ჭმუნვათ,
შენ მზე აღმოჴვედ, აზიათ განათლებად,
განჴფინენ სხივნი, ევროპის კიდურებად,
ახალს და ძუელს რომს, ახარე შენდა მომარო.

---

(117) ესე ილარიონ იგივე პირი არს, რომელიცა წმიდათა შორის შეირაცხა და რომლისათჳსცა აღუწერეთ ზემორე (იხ. გუერ, 133).

შრომანი მისნი, გარდამოღებულნი ბერძნულიდამ, არიან:

1) მეტაფრასტნი მსოფლიოს მეკლესიის წმიდათა და მოწამეთა.

2) ცხოვრება სჳმეონ დიდის მესუეტისა.

თესალონიკის ქალაქს, ტაძარს წმიდის დიმიტრისსა, მეჩინთად შეცუელილს თურქთაგან, ვისილე სადი მისი ზედაწარწერით: «ილარიონ ივერი». პ. ი.

687.

დაღათუ ესე, ფინიკის მმოვრებდა,
იორდანისა, უდაბნოთა მყოვრებდა,
მჴეცთა ახლოვდა, შორად კაცთა შორუებდა,
განკმელ გუალულთა, ქუეყანათა ცხოვრებდა,
მაგრა მმნათობი, სოვლის კიდედ მთოვრებდა.

688.

სიბრძნის მოყუარე, ყოვლად ბრძენ ილარიონ,
კარესჯას შთაჴსჭრის, მდჯმეს საცხოვრებელად,
წმიდას ქალაქსა, მისრული იორდანედ,
მკეცთა საყოფელს, თჳსადრე განიკუთნავს,
თესალონიკით, ზენა აღისყოფევენს.

თჳს მამისა იოანე ათონელისა, მამისა ევთიმისა ([118]).

689.

იოანესა, სულისა ორღანოსა,
ფილოსოფოსსა, საღმრთოჲს ღჳთის-მეტყუელსა,
ლამაზ მესიჳსა, შჳენიერსა რიტორსა,
კეთილ-შემწყობსა, ღირსად სახსენებელსა,
ეკლესიასი, ქართჳელთა აქებს შესხმით.

690.

საგალობელ-არს, იოანე ბრძენთაგან,
რამეთუ სიბრძნე შეიყუარა მარადის,
ნიადაგ ჰსტრფიდა, არ მოჰსწყუენოდა მისდა,
მისდა იშჳებდა, მისდა ჰსთქმიდა შჳენიერ,
სხჳა ვერ ჰსცალობდა, მისდა უცალო იყო.

691.

წიგნნი ამრავლნა, ამცირა უმეცრება,
სიბრძნე განფინა, ნათესავნი მდიდარ-ჰყუნა,
ტკბილ-მესიკობდა, ქრისტესად ჟღერდა ჰსშირად,
მზერობდა ჩჳენდა, ვანგჳანათლნა ცნობითა,
ათონს მზე დაჰკლა, მივიდა მზისად ღჳთისად.

---

(118) იოანე ათონელი არს იგივე წმიდად აღსაარებული ეკლესიისაგან, რომლისათჳსცა აღუწერე ზემორე (იხ. გუჳრ-დი 162).

ვერ შევიძელ პოვნა დასახელებით მწერლობისა შრომათა მისთა, ვერცა აქა საქართჳელოს და ვერცა ათონისა მთასა პორტაიტის ბიბლიოთეკაში. — ვჰგონებ დაბადებისა თარგმან-ზედ დაუდვა მას დიდი ღუაწლი, თუმცა შრომასაცა ამას მიაწე-რენ არა მას, არამედ ევთიმის და გიორგის მთა-წმიდელთა. — მხოლოდ მინასავს მრავალნი საეკლესიონი წიგნნი, ბრძანებითა მისითა გარდაწერილნი. პ. ი.

თჳს მამისა თორნიკოს ათონელისა (119).

692:

თორნიკ სამკნისა, შარავანდედნი სოფლად,
განჰფინნა მდიდრად, კმა განისმა ყოველგან;
იმპერიასა, ბერმენთა დიდებული,
იმპერატორით, თავის-უფალ-ჰყო ბერმენმან,
ხოლო სახელი, მიიღო არა მცირე:

693.

მონაზონება, სიბრძნით შეამკო თორნიკ,
წრფელ მშჯდმან სულმან, სიწმიდის-მოყუარემან;
სიყუარულისა, ნაყოფნი განამრავლნა;
მორჩილი მარად, ჰხარობდა ქრისტეს მიმართ;
სამყაროს აღჰხდა, მისრული წესთა სამეფოდ:

---

(119) ესე თორნიკ ათონელი შევიდა მონაზონად ათონისა მთა-სა 972 წელსა. მისთჳს იხილე: მოხილვაჲ ტომოსისა, გვერ-დი 31.

თჳს მამისა ექვთიმი ათონელისა ([120]).

694.

ოქრო ტაკუკი, ოქრო სასმელის მპყრობი,
ოქრო ნაზავის, მასმევი ჩუენდა მდიდრად,
ოქრო ქანდაკი, ოქროსა ხუავთა კალო,
ოქრო ფიწალი, განმქრევი ბზეთა ხმელთა,
თან-მოსახელე, კეთილ-სიხარულისა.

695.

წყარო არს დაწუნი, ექვთიმისნი მესმენელნო,
ცეცხლისა ცუართა, ალისა შხეფთა წჳმათ,
ვინათგან ცეცხლი, მწუწლი მანათი ნივთთა,
ამისნი სიტყუა, ჰნათლობს ჰსწუავსცა კუალად,
ბრძმედავს სულებთა, დადებად უკუდავ უნჯად.

([120]) ესე იგივე ექვთიმია, წმინდად აღსაარებული ეკკლე-სიისაგან, (იხ. ზემორე მისთჳს გუერ. 154) გარდაცუალებუ-ლი 1028 წელსა.

შრომანი მისნი არიან:

1) ჴსჯულის-კანონი, იოანე მმარხულისა და მეექუსისა მსოფლიოსა კრებისა.

2) მიმოსულა და ქადაგება ანდრია მოციქულისა.

3) შემოკლებული საწელიწდო სინაქსარი.

4) სიტყუა იოანე დამასკელისა ორთა ბუნებათათჳს ქრის-ტესთა.

5) იოანისა კლემაქსი, ოც და ათთა აღსავალთათჳს.

6) საგალობელნი დიდ-მარხჳსა და სხუათა დღეთა.

7) ჴსწავლა სარწმუნოებისათჳს წმ. ეფრემისა და ზოსიმესი.

8) წესი ჩოხის კურთხევისა.

9) ერგასისა დღისა მწუხრისა ლოცვანი.

696.

განბრწყინდა მთასა, წჳერსა ათონისასა,
მღჳდელ-მმოქმედებით, ევთიმი ექჳს აგჳსტოს,
ენა ახალი ჰსოქჳა, თჳნიერ სწავლისა,
იულიანი, უტყჳ-ჰყო მგმობი ბოროტი,
წიგნი გჳმრავლა, ანგელოსთ თან-შეერთა.

697.

ათანასისგან, ათონელისა ქნა,
წინამძღჳრად მამად, დადგინებული ძმათა,
ათონისათა, მწყსიდა ქრისტეს არჳცსა,
ღჳთის-მეტყჳელებდა, ჰსწერდა ეპისტოლეთა,
სხჳა ოქროპირი, ჩჳენდა ანუ სხჳა პავლე.

---

10) მიმოსჳლა და ქადაგება მოციქულისა იოანე მახარებელისა.

11) ჴსწავლანი წმიდათა მაკარისა, ისაკისა და დოროთეოსისა.

12) ჴსწავლანი ვასილისა დიდისა.

13) თარგმანი ფსალმუნთა, ვასილი დიდისა.

14) დაბადება ქართული, გარნა არა მისგან მხოლოდ თარგმნილი.

15) მრავალნი ცხორებანი წმიდათა და მოწამეთა.

16) ჴსწავლანი კასიანესნი.

17) სასწაულთათჳს წმიდათა ანგელოსთაგან.

18) წიგნი მაქსიმესი რჳათა გულის-თქმათათჳს.

19) წიგნი ვასილი დიდისა შჳდთა კანონისა მერის ძიებსათათჳს.

და სხუანიცა მრავალნი.

შ. ი.

თჳს მამისა იოანე გრძელის მისა (121).

698.

გრძელის მე ვინმე, იოანე საქები,
წიგნთა თარგმანი, წმიდა დრამმატიკოსი,
კაცი რიტორი, ექვთიმის თანა-სწორი,
ღმრთის-მმეტყუელები, საღმრთოდ ფილოსოფოსი,
ულაბნოს მნათი, მზე ქართველთა გუარისა.

699.

გჳთხრობენ ამას, სიბრძნისა ქუე-მდებარედ,
კეთილ რიტორად, შუენიერ გამომთქმელად,
კაცად ბრძენ საღმრთოდ, მეფეთ, ერთა დიდებად,
წინა-მძღურად სულთა, ცად მყუანად კეთილ-მძღუანად,
მმარხველობისა, ხატ-მაგალითი იგავად.

---

(121). იოანე გრძელის-მე ჰსცხოვრებდა ჟამსა მეფისა ბაგრატისსა, 1009 წელსა.

შრომანი მისნი არიან:

1) დარღუევა მაჰმადიანთა სარწმუნოებისა და სიტყუა სარკინოზთა მოქცევისათჳს სარწმუნოებისადმი ქრისტესსა.

2) შჳდთა მსოფლიოთა კრებათათჳს.

3) ისტორია ეკკლესიური თეოდორიტესი, არა სრულად.

4) საგალობელი კანონი ივერიისა პორტაიტისა ანუ კარისა ღმრთის-მშობლისა, პ. ი.

თჳს მამისა იოანე ხახულელისა ოქროპირისა (122),

700.

ოქროპირ სახელ, ოქრო ხმა იოანე,
ჯახულს აღმომზე, ქართველთ აფხაზთ განმამზე,
სიბრძნის მოყვარე, ფრას მეცნიერ საქები,
ოქროსა სხივთა, ოქროვნად გამომტკეკი,
ღმრთის-მეტყუელ საღმრთო, იქებას ესე მარადა.

---

(122) ესე ჰსცხოვრებდა ჟამსა ბაგრატ მეოთხისსა (1008—1014). მისთჳს შეუნიშნავსთ მეისტორიეთა შემდეგი უწყება:

«ჰსწერენ ვრცლად ისტორიისა მემატიანენი, რომელ ბაგრატ მეფისა თანა მოვიდა სომეხთა წინა-მძღვარი და სჯულის მეცნიერი მათი ჰქადაგებდა, რათა არწმუნოს წესალებას მათი ქართველთაცა. რომელსა ეწოდა სოსთენ. ამას ვერავინ წინა-აღუდგა, არამედ გამოიკითხა მეფემან და მოიყვანა ხახულის მთავარ-ეპისკოპოსისა-თანა მყოფი ეფთიმი გრძელი. ესე წინა-აღუდგა სოსთენის და არცხჳნა წერილით გამო სამწმინდასარსობასა ზედა და ორ-ბუნებასა ზედა ქრისტესსა. ვითარ ვერღარა ჰსცა სოსთენმან სიტყუაჲ, წარვიდა სოსთენი სირცხჳ-ლეული თჳსადვე».

ხახული იყო ლავრა თორთუმის სოფლისა, ახლოს მდინარისა ისპირისა. მუნ იყო აღშენებული დავით კურაპალატისაგან ტაძარი ყოვლად-წმიდისა ღმრთის-მშობლისა. აწ უპყრიესთ თურქთა. ხატი ტაძრისა მის შეამკო დედოფალმან დიდმან თამარ და ჰკიდეს გელათისა მონასტერსა.

701.

ჵ იოანე, თჳალო ოქრო მადნო,
მესხთა მომრწყჳელო, ქართჳელთა განმამდიდრო,
იმერთ დიდებავ, გურიელთა გჳრგჳნო,
მეგრელთ საუნჯევ, კახთ მადლისა მომფენო,
სჳანთა კავკასთა, აფხაზთა ნათლით მვსებო.

ამან აღჳსწერა ვრცელად წიგნი ერთ-ბუნებიანთა მწჳალებელთა (მონოფიზიტთა) და საზოგადოდ ხალკიდონისა კრებისა წინააღმდეგთა დასარღჳევლად, რომელიცა მინახავს და დღეს-ცა არს დავით-გარეჯისა უდაბნოში.

თჳს მამისა ზაქარია მირდატის ძისა ([123]).

702.

ზაქარია ძე, მირდატ ჩინებულისა,
კაცი მაღალი, სიბრძნის-მოყუარ რიტორი,
აღმრცჳლ ღჱთის-მეტყუჱლ, ზესთ-გამომთქმი საკჳრჱლ,
წიგნთ მეთარგმანე, ბერძენთა მწორის დიდი,
ქართჱლთა შორის, მზეღ-სათქმელ ღირს-სამართალ.

703.

ამას ჵშჱწროდა, თქმულთაგან თქსთა ქება,
ვინათგან რიტორ, ქებულ არს ყოველთაგან,
და საქებელ არს, სიტყუჱა მოქმედთადმი,
მაშა საღამე, თჳსთა თქმულთაგან ჵკამდა,
ამისი შესხმა, და არა უცებნთაგან.

([123]) ამას ზაქარია მირდატის-ძეს უწოდებენ სხჳთა სახე-ლით მარიტის-ძედ. ჰსცხოვრებდა ბაგრატ მეოთხისა დროს 1098—1014).

ამან აღჰსწერა:

1) სტოდიერი, რომელსაცა ჰხმარობს აწ ეკკლესია ქარ-თჱლთა.

2) მეტაფრასტი წმიდის ნიკოლაოს საკჳრჱლთ-მოქმედისა,

3) «საუნჯე» კირილე ალექსანდრიელისა.

4) მეტაფრასტი მიცჳალებისა ყოვლად-წმიდისა ღჱთის-მშობლისა.

პ. •

თ ა ვ ი ღ.

თჳს მამისა გრიგორისა, ახალ აბრაჰამ ზედ-წოდებულისა ([124]).

704.

ახალ აბრაჰამს, მორწმუნეს ღჳთისად მარად,
ყოველთა თჳსთა, და სოფლისა ნივთებთა;
დამაყენებთა, ყოვლისა ღჳთისად მასჳლად,
დამტკიცებელსა, გრიგორის საკჳრველსა,
ვაქებდეთ ღირსად, ძალისაებრ მეთქჳცნი.

705.

ცხორებას წმიდას, მოიგო ამან სიყრმით,
გონებას ამზრ, ღმრთის-მეტყჳელ-სახელსა,
ანგელოსა, სიბრძნის-მოყუარ კმადდა,
ქართლი თჳსთაგან, ჰსწავლათა მიჰსცა ღმერთსა,
ზე აღჰკლა სულით, მიჰრთო მიწა მიწასა.

([124]) ესე გრიგორი, ახალ-აბრაამად წოდებული, ჰსცხოვრებდა 1050 წელსა. ჰსჯერან, რომელ მოესწრა ესე მამა ჴვთიმე მთარგმნელსაცა, რომელიცა გარდაიცვალა 1028 წელსა.

პ. ი.

თჳს მამისა ილარიონ თულაელისა, რომელი იყო მოძღჳარი გიორგი ათონელისა ([125]).

706.

ილარიონცა თულაელი, ბრძენ საღმრთო,
კაცი მდიდარი, არ ხრწნადთა მიერ ნივთთა,
სათნოებისა სარკე, უბრყჳლო ბროლი,
მმარხჳელობისა, კანონი უცთომელი,
სიბრძნის-მოყჳარე, ბრძნად მეტყჳ საიდუმლოთ:

707.

ამან გიორგი, მოძღჳარი საზოგადო,
ნათესავისა, ქართჳელთა ყოველთასა,
სიბრძნისა სწავლად, ხოლო მმარხჳელობისაც,
თან-მიინერგა, ვერძმან საღმრთომან კრავი,
და გამოცდილ-ჰყო, მრჩობლ-ფილოსოფოსობით.

([125]) ილარიონ თულაელი ანუ თჳალელი მონოზონებამდე იწოდებოდა იოანედ, იყო მოძღჳარი გიორგი მთაწმინდელისა, რომელსაცა თანა მოჰყჳა იგი ათონით საქართჳელოდ და აქა აღსრულდა 1041 წელსა. ამანვე ილარიონ შეჰმოსა გიორგის მონოზონება 1039 წელსა. პ. ი.

თჳს მამისა გიორგი ათონელისა დიდისა მოძღჳრისა (126).

708.

მუშაკობანი შენნი, ბრძენო მამაო,
ითნო მაღალმან, ზესთ-ღმერთთ მეწალკოტემან,
მცნებათა იყო, ქრისტესთა დაცჳა მარად,
და ქადაგება, სახარებათა მისთა,
სიტყჳთ და საქმით, ნიადაგ მოცლა მისდა.

709.

იასპ ლაპლაპებ, მჯრ-ივასობ მრჩობლთა შინა,
ფილოსოფოსთა, გიორგი ბრძენ-საღმრთოო,
ესე იგი არს, ხედჳთთა და საქმითა,
და საპფირონებ, მგლოვარებისა მიერ;
ადამანტინებ, სიმხნითრე უქცეველად:

---

(126) გიორგი ათონელი ანუ მთაწმინდელი, მთარგმნელი ბერძულიდამ მრავალთა წიგნთა, წინა-მძღჳარი ათონის ქართჳელთა მონასტრისა. ცხოვრება მისი, ვრცლად აღწერილი, იპოება წიგნსა, რომელსაცა ეწოდება «მამათ ცხოვრება».

შრომანი მისნი არიან:

1) დიდი სჳნაქსარი.
2) თთჳჱნი.
3) პარაკლიტონი.
4) ექჳსთა-დღე ვასილი დიდისა.
5) ეპისტოლენი წმ. ეგნატისა.
6) კანონნი მეექჳსისა კრებისა.
7) მოსეს წიგნისა «შექმნათა» განმარტება, იოანე ოქრო-პირისა.

710.

სადაც არს შენნი, წერილნი საკჳრუელთ,
მპყრობნი თჳს შორის, მჳრ-ფასთა მარგარიტთა,
რომელნიცა ჰქმნნა, ელუამან სულისამან,
რაჟამს ცუარებნი, მადლთა შთაყარნა შორის,
ჩუენდა სიმდიდრედ, ჩუენდა მადლ უხრწნელ უნჯად.

711.

ღუთის-მმეტყუელები, დოდმატებ მართალ და წრფელ,
სიბრძნის-მოყუარებ, პიიტიკოს რიტორებ,
ყოვლად უხრწნელის, დედოფლისადმი ჰგალობ,
წიგნთა გჳმრავლებ, გჳხმობ ეკკლესიათა,
შენდა საქებრად, ამისთჳს იმსთობს სული.

712.

ობოლთ მზრდელ-იქმენ, დროსა სიყმილისასა,
ორთაგან მზრდელი, წარმკდელი სიყმილისა,
ნივთიერისა, და უნივთოსა ბრძენო,
საკჳრუელ ნიშებდ წყარო, სასწაულებთა,
ჰმწყსიდ ქრისტეს არუეს, მგელთაგან ჰსცევდ გონიერ.

---

8) მარხუანი.

9) დავითისა ფსალმუნნი ლექსად.

10) ჰსწავლანი იოანე სტოდიელისა.

11) წიგნი გრიგორი ნოსელისა დ̃ სხუ: ესევე დაჰშურა დაბადებისა თარგმანზედ.

გარდაიცუალა ათონისა მთასა 1066 წელსა დ̃ დასაფლავდა პორტაიტის ეკკლესიასა შინა ახლოს ევთიმის საფლავისა. ეკკლესიამან ქართუელთა შეჰრაცხა იგი წმინდათა შორის იხილე მისთჳს ჩემორე გუერ. 160. პ. ი.

თჳს მამისა არსენისა (127).

713.

არსენი წიგნთა, თარგმანი ღმრთის-მეტყუელი,
კაცი რიტორი, სიბრნის-მოყუარე დიდი,
მამათა დიდთა, ყოვლად თანა სარაცხი,
ქრისტეს მცნებათა, დამცუელი უქცეველად,
ესეც იქების, და ქებულ-არს ბრძენთაგან.

714.

ფრასი არსენის, საქებელ არს ყოველგან,
ბერძენთა შორის, იქებოდაცა ესე,
ამად ვითარმედ, მან განბრწყინდა ცნობითა,
ხოლო ქართუელთა, შეამკო ეკლესია,
ჴორცნი მიწას ძრთა, ღმრთის შორის განისუენა.

---

(127) ესე არსენი იყო მოწაფე წმინდისა გიორგი მთა-წმინდელისა მთარგმნელისა. პირველ ეწოდებოდა მას ფარსმან და მონაზონებისა ჟამსა შეუცვალეს მას სახელი. იყო შჯლი მდიდართა კაცთა და ღუაწლი დაჰჴსდუა განმარტებასა ზე-და ათონისა პორტაიტისა მონასტრისა. აღესრულდა 1082 წ. და დასაფლავდა მუნვე. პ. ი.

თქუ მამისა ანტონი მნათისა (128).

715.

ანტონი მნათი, ქართველთა დიდებული,
სიტყჳთ და საქმით, ბრძენი ყოველთა შორის,
ხელჳთ და საქმით, დიდი სიბრძნის-მოყვარე,
წიგნთა თარგმანი, ბრძენ საღმრთო ღვთის-მეტყველი,
რიტორ უხვ-სიტყვა, შვენიერ მჭევრ-მოუბნარ.

716.

მოქალაქობა, ჩემის თან-სახელისა,
ქებულ-არს ფრიად, მომთხრობელთაგან ბრძენთა,
ქრისტეს შედგომა, ქრისტესად მოქმედებს,
მისთა მცნებათა, ნიადაგ დამცველობით,
აწ წესებულებს, წმიდათა თანა მკჳდრად.

---

(128) ანტონი მნათი, ანუ სხვათა წერილთა შინა წოდებული ანტონი მნათე. ესე გარდაიცვალა მეფისა გიორგი მეორისა დროსა 1085 წელსა. წერილთაგან მისთა მინახავს მხოლოდ ათონის მთასა, სადაცა აღიზარდა იგი, საგალობელნი დღისათჳს მოხსენებისა ექუთიმი ათონელისა, ზორტაიტისა მონასტრისა დამაფუძნებელისა. პ. ი.

თჳს მამისა ვასილი ბაგრატის ძისა (129).

717.

ვასილი წარმო, მეშჳთაგან ჩინებულთა,
ძე ბაგრატისი, ვჰგონებ რეცა მეფისა,
ქრისტეს შედგომა, ქრისტესად მოქმედება,
მისთა მ ნებათა, ნიადაგ დამცჳწლობით,
აწ წესებულებს, წმიდათა თანა მკჳდრად.

718.

მოქალაქობა, ვასილის საქებელ,
სახარებისა, წსჯულთა დაცჳა უქცეველ,
ქრისტესდა მუდამ, კმევა სიბრძნეთა თჳსთა,
ეკკლესიისა, სამკაულ-ყოფა ამით,
ქმნულ არს, აწცა იქების წიგნთა შინა.

---

(129) ამან გარდამოიღო ბერძულით წიგნი «ლავსაიკონი», ვასილი იყო ძე მეფისა ბაგრატისა (1008—1014) ვითარცა ჰგონებს კათოლიკოსი ანტონი I. ამანვე გარდამოიღო ბერძულით წიგნი «ეფრემ ასურისა». პ. ი.

თჳს მამისა გიორგისა (130).

719.

გიორგი კჳალად სარაცხი, ბრძენთა შორის,
ქება ქართველთა, სოფლის-მნათობი დიდი,
ღრამმატიკოსი, რიტორ ფილოსოფოსი,
წიგნთა მამრავლი, ქართველთა განმამდიდრი,
სამღრთო მეტყუელი, უხჳ-მართალ გამომთქმელი.

720.

მონოზონების, ნაწილნი ნაზავებნი,
მორჩილებითა, წმასნილნი ურთიერთ-არს,
სიყუარულისა, სიზრქესა შინა სავსედ,
მოიგო ამან, განმდიდრდა მით საკჳრველ,
აწ საწადელსა, კეთილსა მიმთხჳეულ-არს.

---

(130) ესე გიორგი მთაწმინდელივე, იყო წინამძღჳრად ათონისა პორტაიტისა მონასტრისა, შემდგომად წმინდისა გიორგი მთაწმინდელისა, და გარდაიცჳალა 1098 წელსა. ამისსა დროსა იყვნენ 50 ქართჳელნი ყრმანი სასწავლებელად მისსა მონასტერსა და ამათითა შრომითა დიდად განამრავლნა საეკლესიონი წიგნნი. ამან აღწერა ცხოვრება წმიდათა ეფთჳმი და გიორგი მთაწმინდელთა.
პ. ი.

თჳს მამისა გიორგი შეყენებულისა მთისა საკჳრველისა (131).

721.

სჳმეონ დიდის, მთისა საკჳრველისა,
საცხოვრებოსა, მესავანე გიორგი,
შემკული ნებსით, წყჳდევით პატიმრებული,
ჴსწავლათა იფქლის, განმყოფელი ოსებ,
ბრძენი მოძღუარი, საღმრთო ფილოსოფოსი.

722.

აქებს დუმილით, ამას საქმენი თჳსნი,
რამეთუ საღმრთოდ, მოქალაქობდა აქა,
არა რა აქუნდა, არ მიიღებდის ვისგან,
არა ჴსწავლოდა დიდებას, არცა პატივი,
განაღა ქრისტე, ნამდჳლ საწყური არსთა.

---

(131) ესე ჰსცხოვრებდა მთასა საკჳრველსა ანტიოხიის მხარეს, სავანესა წმიდისა სჳმეონ დიდისა მესჳეტისა და იყო მოძღუარი სულიერი გიორგი მთაწმინდელისა. აღესრულა 1068 წელსა შემდგომ დასაყუდებელსა თჳსსა ღრმად მოხუცებული.
პ. ი.

თჳს მამისა გაბრიელისა ათონელისა, რომელსა მოე-
ცა ხატი ყოვლად წმიდისა ღმრთის-მშობელისა (132).

723.

სხჳა იოანე, წ. ნა-დაგჳმძღჳა ქებად,
ქრისტეს მოწაფე, ხოლო შეყუარებული,
ქალწული ღმრთის-მეტყუელი, მსახური ღმრთისა დედის,
გამორჩეული, დიდთა შორის მსახურად,
სერაფიმთ საყდართ, დედოფალ უფალისა:

724.

მრავალ ასეულთ, ათონისა მამათა,
მხოლოდ გაბრიელ, იქმნა რჩეულ სარწმუნოდ,
მიღებად ხატის, ანგელთგან დიდებულის,
მარიამისი, ღმრთისა საკუთრად მშობლის,
ამად გაბრიელ, ღირსად საგალობელ-არს.

(132) ესე იგივე პირი არს, რომელიცა მოვიხსენეთ ზემო-
რე გუერ. 162. პ. ი.

თავი ქ.

თჳს მამისა იოანე პატრიკ ყოფილისა (133).

725.

პატრიკ პირჳელ, მთავარი დიდებული,
ქართჳელთ დიდება, ნექტარი იოანე,
მონოზონების, მაგალითი საკმაო,
წიგნთა თარგმანი, ფილოსოფოსი სადმრთო,
კაქოთ სამართლად, რამეთუ ჰშჳენის მისდა.

726.

იოანესა, ქრისტესად შედგომილსა,
მისთჳს განსრულსა, სოფლისად მისთჳს ჯუარცმულს,
ეკკლესიისა, ქართჳელთასა გჳრგჳნსა,
ბერმენთა შორის, ქება ხმა განსმენილსა,
სოფლისა მზესა, ჰშუენის შესხმა ქებანი.

---

(133) ესე იოანე არს იგი პეტრიწი, არამედ სხჳა მონოზო-ნი ათონისა მთისა, რომელმანცა მრავალი დაჰსდჳა შრომა გარდაწერაზედ ქართულთა წიგნთა, თარგმნილთა ეფთიმი და გი-ორგი მთარგმნელთაგან. იგი მოიხსენების გიორგი მთაწმინ-დელის ცხოვრებასაცა შინა. გარდაიცჳალა იგი ათონისა მთა-სა 1075 წელსა. პ. ი.

თჳს შამისა გიორგი ოლთისელისა (134).

727.

ოლთისელისა, გიორგის განწკდა ქება,
არა ჩუენც მოგჳწჳეთა, ჯერ დაწოვარა საფლავმან,
დავიწყებისა, სასაროსმან მიზეზმან,
ჩუენდა ქება არს, ამის საქებელ-ყოფა,
ამისთჳს ჩუენცა, ვაქებდეთ მეხრ ჯერისა,

728.

გიორგის შორის, საღმრთო მონოზონება,
აღუჭაკებულ-არს, თავის-უფლითრე ცნობით,
კ.მალულებისა, მწიფე ქმნილან ნაყოფნი,
მგლოვარებისა, ელჭარებენ ბროლ სარკე,
ამისთჳს ჩუენცა, ვაქებდეთ მებრ ჯერისა.

---

(134) ესე გარდაიცჳალა ათონის მთასა 1672 წელსა. მისსა დროსა დასაფლავდა წმინდა გიორგი მთაწმინდელი, ვითარცა აცხადებს ცხოვრება მისი.

ამან გარდამოიღო ბერძულით:

1) ტიბიკონი წმინდის საბას მონასტრისა.
2) სიტყუჱანი მაქსიმე აღმსარებელისა.
3) ოქროს-წყარო, იოანე ოქროპირისა.

პ. ი.

თჳს მამისა სტეფანესი ([135]).

729.

სტეფანე ბროლავს, ყმანკოებით ხელო,
სარკე უბრყჳლობს, კრძალულებისა მიერ;
მზე შარავანდობს, მოძღურებითა ყოველგან,
ნათელ ჴსთოჳს, ჩუენდა ფილოსოფოსობისა,
ამისთჳს ვითა ბრძენსა, ჩუენცა პატივ-ვჰსცემ.

730.

მოძღურობა საღმრთო, წიგნთ-თარგმანობა წროფელად,
ვიცით, მამაო შენი, ჩუენ მოწაფეთა,
ეკკლესიისა, ჩუენისა დიდ შეწევნა,
მმარხუელობისა, კანონ უცთომელ-ყოფა,
ამად შეგასხსამ, მაირ სტისთ-მოქმედებით.

([135]) სტეფანე გარდაიცუალა ათონის მთასა 1069 წელსა. მისგან ნათარგმნნი წიგნნი არიან:

1) «კლიტე», ქმნილი იოანე ოქროპირისაგან, რომელსაცა შინა განიმარტების საუცხოვოდ სიტყუა სათნოებათათჳს.

2) «ფუტკარი», მისივე ოქროპირისა.

პ. ი.

თჳს მამისა იოანე ფილოსოფოსისა, პეტრიწისა ჭირჭიმელისა ([136]).

731.

ორთაგან ერთი, უეჭუელად თანა გჳჴმს,
ან ფილოსოფოს ყოფა, სიბრძნის მოყუარე,
ან პატივ-ცემა, სხჳსათა ფილოსოფოსთა,
ამას გჳასწავებს, ღჳთის-მეტყუელი გრიგორი,
ირონის მიმართ, შინა ფილოსოფოსის.

---

(136) იოანე პეტრიწი ჰსცხოვრებდა 1120 წელსა და არა მე-ქჳსესა საუკუნესა, ვითარცა ჰგონებენ რომელნიმე.

შრომანი მისნი არიან:

1) განმარტება მარკოს მახარებელისა, ქმნილი იოანე ოქრო-პირისაგან.

2) კლემაქსი იოანე სინაიტელისა, ლექსად გარდამოღებუ-ლი და სხჳსაცა პროზად, ვითარცა არს ნამდჳლი ბერძულად.

3) პროლოგი, სტიხად შედგენილი პატივად მსოფლიოთა წმინდათა, რომელთა დღესასწაულობს ეკკლესია თთუეთა სეკ-დემბერსა, ოკდომბერსა, ნოემბერსა, დეკემბერსა და იანუარსა. სხუათა თთუეთათჳს ვერ მოაწიეს დროთა ჩუენთამდი და ამის-თჳს შევავსეს, ვითარცა ვჰსთქუთ ზემორე (იხ. გუერ. 213); არსენი ბულმაისის-ძემან და ანტონი I კათოლიკოსმან.

4) კავშირი პროკლე დიადოხოსისა.

5) ნემესიოსი.

6) წიგნი იოსებ ფლავიოსისა.

7) ტოპიკნი არისტოტელისა.

8) პერიერმინია არისტოტელისა, რომელიცა დაივარგა და ახლად ჰსთარგმნა სომხურისა ენიდამ დოსითეოს წჳერესისა ეპისკოპოსმან. პ. ი.

732.

აწ რა შევეხე, კალამსა, იოანნი,
დამართო შენმან, ჰკსენებისა სურჳლმან,
რა ვჰსთქუა შენდამი, განლიგებულმან ამით,
ბრძანებისაებრ, მოძღურის შენდა ჰატივი,
მწადს მაგრა ღირსი, სადა ვპოვომცა სიტყუა.

733.

არ შესაძლო არს, ჩემდა ესე მამაო,
რათა ვამჰსგავსო, ფრასთა შენთა სიტყუანი,
ხოლო თუ არა, ფრასთავე შენთა მაღალო,
იქებოდემცა, რაჲ სამართალ ესე,
ვინა დუმილი, სათანადოებს აქა.

734.

მაგრა სურჳლი, ვინაჲთგან არს უდიდეს,
ყოველსა შინა, და შენდა მსურის ფრიად,
ამისთჳს არს, კადრისა ოდენ ქონჳა,
არს შესხმად შენდა, უბრძნესო ბრძენთა შორის,
არამედ თქმული, შენდა ოდენ სურჳლი.

735.

ბზინვენ მარცვალნი, ხმეულნი შენგან დიდო,
რომელნი დაჰრთენ, ლექსთა განმავითარად,
ელვენ ლექსები, მჳრ-ივას სჰეკალთ უმჯობეს,
ბრწყინვენ სიტყუანი, კარსკვლავ მდგომარეობენ,
თავნი მზეობენ, მარავანდთა განმტევნი.

736.

ცობენ წვრილნი, შენნი სამყაროებენ;
წინა-დადებას, ყოვლად დაურღვეველობენ,
აღმოჩინებას, ყოვლად მიუახლებელ,
დამტკიცებანი, მლიერებენ ყოვლითურთ,
ხოლო უკუ-თქმა, ვერავინ დაამტკიცოს.

737.

შენ ფილოსოფოს, სამართალ იზედ-წოდე,
აძალ კითარმედ, არათუ ოდენ ნივთნი,
იცნი განყოფით, არამედ მიზეზნიცა,
მყოფთად, და ქმნილთად, ზედ-მიწევნულებ კმადდა,
ამისთჳს ხარ შენ, ჭეშმარიტ ფილოსოფოს.

738.

ასტრონომოსებ, კეთილ განუგმობელად,
ასტროლოღიათ, ჭეშმარიტთ გარდმომცემი,
დიოდოხოსებ, პროკლეს განსაკჳრჳჱბი,
კით იგი პლატონს, ენაცჳალა იოანე,
მგფერ შენ პლატონს, ედიოდოხე ღირსად.

739.

განმარტებანი, კავშირ ღჳთის-მეტყჳჱლებითთა,
ღჳთის-მეტყჳჱლ აღმრცჳლ, ჩქმენ იოანნი დიდო,
სტიხოლოღოსებ, მოკლეთა შინა დიდთა,
ათთა შაირთა შორის, თჳთოთა კიბეთ,
იოანესთა, ერთ-სახელისა შენის.

740.

მეტაფრაჲს თქმანი, სათჳჱოთახი დიდო,
აპაიტიკე, აშაირ ალამაზენ,
ატტიკელობა, ქართულებრ დალექსულ-ჩუჳჱნ,
რიტორებისა, აქსონ უმაგალითოვ,
დრამმატიკოსებ, წიგნთ-მთარგმნე მაღალ ფრასად.

741.

იოანისნი ბრწყინჳჱნ, ლექსნი მზიანი,
წალკოტ უჭჳავიან, მწიფენ ხილნი ხიანი,
ფშჳან სუნნელთა, მისნი შროშან იანი,
მისნი დათხზჳანი, დიოს კრონოსიანი,
სიმაღლით სხჳათა, უზეს ყოვლად ციანი.

742.

შენ ფილოსოფოსით, საქმე მონასმინანი,
შენ სტოიკებრნი, სიტყჳთ სწეკალ მინანი;
შენ პერიპატოს, ცნობანი სალხინანი,
მოაქართულენ, ქართლი ჰქმენ ათინანი,
ჯარნი წარგჳსალენ, უმეცარ საწყინანი.

თჳს მამისა ეფრემ მცირისა (137).

743.

შევფრატს ქსე, სიტყჳერი მომრწყჳჱლი,
აღმომდინარე, ქართუჱლთა წყაროსაგან,
გჳასუამს უხჳჱბით, ოქრო ნაკადულებთა,
წარდჳნის უმეცარ, ნაგევთა განმწმედს კეთილ,
ეფრემ საკჳრჳ, ბრძენთაგან კაცი დიდი.

744.

ეფრემ რიტორი, შჳჱნიერ მოუბნარი,
ეფრემ უხჳ სიტყჳსა, განმკრცომი უკეთილეს,
ეფრემ მკობილთა, სიტყჳათა გარდმომვენი,
ეფრემ კელ-მყოფი, უცხო მესილოგიზმე,
ეფრემ უძლეველ, აღმომაჩენ მჭაექრი.

---

(137) ეფრემ მცირე ჰსცხოვრებდა დავით აღმაშენებელისა დროსა (1089–1130).

ამან ჰსთარგმნა ბერძულით ქართულად:

1) წიგნი დიონისი არეოპაგელისა «ზეცისა იერარხიისა-თჳს».

2) ამმონიოსის წიგნი.

3) მოქცევა საქართჳჱლოჲსა, ვჰგონებ სოკრატისა დ̃ სოზომენის წიგნთაგან.

4) ქადაგება თომა მოციქულისა.

პ. ი.

745.

ეფრემ განმსაზღვრი, მეაქსითმე ბრძენი,
ეფრემ მეტიმათ, საღმრთოთა დიდ ავქსონი,
ეფრემ ბუნებით, მეზესთ-ღჳთის-მმეტყუელებია,
განწომილთაცა, უცხო პიიტიკოსი,
წიგნთა თარგმანი, საღმრთო ფილოსოფოსი.

746.

ამან სარწმუნოდ, ისტორიკოსის ჩუენდა,
მოქცევისათჳს, კერპთაგან ქრისტეს ღჳთისად,
და ქალწულისა, მოციქულისა ნინას,
ქადაგებისათჳს, ისარწმუნა მომასწრობლა,
ქმნილთაგან, დიდის თეოდორიტესგანთა.

747.

მგ სახედ კუალად, ავაზაგისთჳსცა,
ესე იგი არს, აფხაზთა მოქცევისა,
თავის-უფლება, არხიეპისკოპოსთა,
ავტოკეფალოსთ ქმნა, კრებითურე საღმრთოდ,
ხოლო სხუანიცა, ისტორია ბრძნულად.

748.

იტყჳს იჳთ ეფრემ, მოძღუარ ყოფვასას თჳსად,
იოანესა საღმრთო ფილოსოფოსის;
ესე განბრწყინდა, მმარხულობითაც საკჳრველ,
მელი მართალთა, დაიმინა ღჳთისადმი,
და ჩუენ განკუაბრძნო, საიდუმლოთა სიბრძნით.

თჳს მამისა თეოფილესი [438].

749.

თეოფილეცა კანათგან დროსა იმას,
წინა-თქმულთასა, მამათასა ჰბრწყინჳდა,
უცილოდ მისდა, დაიმტკიცების სიბრძნე,
და მოძღჳრებითნი, ჰსწავლანი მისნი დიდნი,
ქართუელთა ექმნა, სამდიდრე წარუპარჳელ.

750.

ესე ბრწყინჳალე, მრჩობლ ფილოსოფოსობით,
და მმარხჳელობით, ყოვლად განთქმული კაცი,
თანა-მედროეთა, თჳსთა ფილოსოფოსთა,
იოანეს, და ეფრემის, და არსენის,
თანა-რაცხჳს ღირსი, წიგნთ-მთარგმნე ჩუენდა სულით.

---

(438) თეოფილე ჰსცხოვრებდა 1050 წელსა. აღზრდილი ათონისა მთასა, შევიდა მუნ მონოზონად და შემდგომად შე-იქმნა მიტროპოლიტად ტარსის ქალაქისა და მუნვე აღესრულდა.

ამან გარდამოიღო ბერძულიდამ:

1) ლიტურღია მოციქულისა პეტრესი.

2) ლიტურღია მოციქულისა იაკობისა.

3) ცხოვრება წმ. ილარიონ ქართუელისა, თარგმნილი ბერძულით.

ცხოვრება ესე იყო ბერძულად აღწერილი მოწაფისაგან მი-ხისა ვასილისა, ბრძანებითა იმპერატორისა ვასილი მაკედონელისა.

პ. ი.

თავი ვ.

ტჯს მამისა არსენი იყალთოელისა (139).

751.

ოდეს იდეა, განყოფვითი მამაო,
შენდამი მაქუს მე სავსედ, და სრულად ღირსო,
ხოლო განჭსჯანი, შემოქმნების რა შენთჳს,
შენდა მრავალთა, შესმენილებთა ვჭვრებ,
წინა-დამდები, სურჯლით ვჭრბი შენდამი.

---

(139) არსენი იყალთოელი იყო მოძღუარი დავით აღმაშენებლისა (1089—1130). ამას აქუნდა შკოლა იყალთოსავე მონასტერსა, სადაცა აღსრულდა იგი და მოჩანს აქამდე საფლავიცა მისი. მისთჳს იხილე დაბეჭდილი ჩუმგან: **Путев. зап. по Кахетіи. Тифлисъ. 1845. стр. 89.**

ამან აღჭსწერა:

1) ძეგლის-წერა კრებისა, რომელიცა იქმნა მცხეთისა ქალაქსა.

2) სიტყუა ქებითი შესხმად მეფისა დავით აღმაშენებელისა.

3) მოთხრობა მიზეზთა, რომელთა გამო განჭსდგნენ სომეხნი მართლ-მადიდებლობისა სარწმუნოებისაგან.

3) ამანვე გარდამოიღო ბერძულით «ოქროს ნეკტარი», დამასკელისა, რომელსა შინა მოითხრობის დარღუევა ნესტორისა წვალებათა.

პ. ი.

752.

ჭეშმარიტი ვჰსთქუა, აქ წინა-დადებანი,
არსენის ფრასი, ბრწყინვალე შუენიერი,
ალიდორივა, განსაკჳრვო მაღალი,
ველთომა სიბრძნის, ამაღლებული საღმრთოდ,
ყოვლად საყუარი, ყოვლად საქები ბრძენთა.

753.

ოქრო ჰსდის, ცრის, ჰსწჳმს შხევავს საკჳრუელად,
არსენის დაწჳთათ, სარწყუელად გონებათა,
ოქრო საყჳრი, ჰსცემს ჰბერავს განადჯმებს,
ილექტრონ ფერად ელავს, აკრთოლუებს შუქთა,
ირის-ლამაზებს, მჭევრ თქმობა არსენისი.

754.

ერთ-ბუნებიანთ, სომეხთად ჰქუხს არსენი,
ჰსტყორცს ცეცხლთ განმკხავს, ჰსწუავს ადნობს განაქარვებს
სიტყჳთ მპაექრი, სულის მიმღები თჳსად,
აღმოაჩინებს, ჭეშმარიტთა დოღმატთა,
ვერავის ძალ-უძს, დარღუევა ანუ უკუთქმა.

755.

არსენი ჰკალობს, ტკბილი კანონთა შინა,
უხჳ და შუენიერ, და მკობილ შემწყობილი,
არსენი ჰსტყჳნავს, ოქრო მუსიკთა ჴმათა,
არსენი ჰყდერავს, ოქრო შუენიერ ეჟჳან,
არსენი უბნობს, დაჰსცხერიან ცრუნი ხმანი.

756.

ღუთის-მეტყუელება, ამისი არს საქებელ,
ფისიკა კუალად, ანატომია სხუანი,
ფილოსოფია, ხელჯთი პრაკტიკათურთ,
გამოჩინება, სილოგიზმო ჭეშმარიტ,
აღმოჩინება, ვერვისგან დარღუევადი.

757.

არსენის ქმნილნი, პიიტიკა შაირნი,
დასდებელ სტიხნი, ოქრო წახნაგებულნი,
სძეკალთა მიერ, მჳრ-თვასთა მოჭკლნი,
მისნი სასმელთა, სიტუჳერის მორევნი,
ყოვლად საკჳრჭოდ, ჭსჩანს ყოველთადმი თემთა.

758.

შიო მმარხჳცლის, სამხოლოო სავანე,
მოისიბრძნე შენ, საცხოვრებოდ არსენი,
მუნით მხეები, განბრწყინდი ყოველთადმი,
დაჭხედ მიჭგჳრიდე, ხორციელად ნათელნი,
მაგრა წინაშე, სამებისა გჳმეოხებდ.

———

თჳს მამისა მის მონოზონისა, რომელი ჰსმლევდა ტფილისს მასხმედიანთა სიბრძნითა თჳსითა (140).

759.

ბერიცა იგი, მონოზონი ბრძენ საღმრთო,
არაბთა სპარსთა ენის, ზედ-მიწევნილი,
კურანის მარდჯ, მუყურთა მულასმთ დიდად-მძლე,
ჰათთა სამაგთა, დამტკიცებით დამხსნელი,
ყოვლად ბრძნებრივად, მპაქე სულის მალით.

760.

სიმდაბლისა გზით, მავალი წმიდა იგი,
უთჳალ-მდებელი, მასხმედიანთ მთავრისად,
რაცა ვიხილენ, მისთჳს წერილნი მათგან,
უწყებულ ქმნილ-ვარ, ვითარმედ მაღალ იყო,
ცნობათა შინა, და მმარჩჳლობათაცა.

761.

კეთილ-შობილად, თქმულ-არს მოძღჳარი ესე,
კაც მაღალ ყოვლად, სიბრძნის-მოყუარე ფრიად,
ჰსჩანს ესე მისთა, სიტყჳა წერილთა შინა,
გარნა სახელის ჰსდუმს ზედა-წარწერილი,
ოდენ ქართჳცლად, ბრძნად და წმიდად გჳაუწყებს.

---

(140) ესე ჰსცხოვრებდა თემურლანგისა დროსა, ესე იგი 1402 წელსა.

სიტყჳა-გებითნი მისნი თქმანი, დროთა ჩუენთათჳს მოსა-თხრობელად უშუერნი, ალუწერია არა მას, არამედ სხჳასა შემ-დგომად მისსა. რავდენნიმე ამა წიგნაკის რჳულნი ვიხილე იოანე ბოდბელთან, სიღნაღის მიტროპოლიტთან 1830 წ. არა ვიცი, ვისა აქჳს აწ წიგნაკის ამის ნუსხანი. პ. ი.

თჳს მამისა იოანე ტაიჭის ძისა (141).

762.

იოანემან, სიბრძნეთა შინა დიდმან,
ხელჳა განწმედილ, აჩჳენა მაღალ საქმე,
გჳთარგმნნა წიგნი, შაგჳმკო ეკლესია,
ცხოვრება თჳსი, მოგჳცა ხატად ცხოვრების,
ჴსწავლათა თჳსთა, გჳწდის სასმელები.

763.

ტაიჭის ძემან, იოანე ნეკტარმან,
სიბრძნის მოყუარე: იღჳთის-მეტყუელ-სახელა,
რიტორ ეუბნა, შუენიერ-იმჭევრ-მეოქუა,
აპიიტიკა ლექსნი, შუენიერ თხზულნი,
ჴსწავლა განჭოვინნა, ქართუელნი აღაყუავნა.

---

(141) იოანე ტაიჭის-ძე ანუ ტარიჭის-ძე, ჰსცხოვრებდა დავით აღმაშენებელის დროსა (1089—1130). ათონით მოვიდა საქართუელოს და აქუნდა აქა სასწავლებელი ყრმათათჳს.

ამან ჰთარგმნა ბერძულიდამ:

1) «დიალექტიკა».
2) პორფირის შეყუანილება.
3) კატიღორია დამასკელისა.
4) თორმეტთა ქუათათჳს, ეპიფანე კჳპრიელისა.
5) საგალობელნი წმინდათა.

პ. ი.

თჳს მამისა საბა სინგელოზისა (142).

764.

საბასგან ქმნილი, ვნახენ კანონი რამე,
ჴელით-უქმნელის, ხატისათჳს მშობილი,
მეკეთა ფრასი, გამოკვრდა შენაქსჳ,
ფილოსოფოსებრ, გარნა მარტივ არს ძნელ,
პიიტიკებრი, საქები უცხო ვჳარი.

765.

საღმრთო სინგელი, მეოქჳ ფრას საკჳრჳელი,
შუჳენიერ მმჭევრი, უხჳ-მკობით განმკარგულელი,
ქართუჳელთ დიდება, იმიერთა გჳრგჳნი,
ოდიშართ მნათი, მესხთ გურიელთ სიკეთე,
კასთა აზნაურთა, შუჳენიერება დიდი.

---

(142) საბა სინკელი ჰსცხოვრებდა 1150 წელსა. ამან გარდამოიღო ბერძულიდამ ირმოლოღი ანუ მაღის-პირი, რომელსაცა ხმარობს აწ ეკკლესია ქართუჳელთა.

კათოლიკოზის ანტონის ნამდჳლს ორიგინალში, მისგან გასწორებულში, იყო დაწერილი და მერეთ წაბღალული შემდეგიცა მისთჳს მუხლი:

საბა ვარდანის, სურჳლსა მმისა თჳსის,
ჰსრულ-მყოფი ჰგალობს, ქრისტეს ხატისა მიმართ,
რომელი კეცის, ნივთსა გამოისახა,
მოხმული დიდის, ანტონი მარტო-მყოფის,
შუჳენიერ მაღალ, უქმნობს ამას სინკელი.

პ. ი.

თჳს მამისა იეზეკიილისა (143).

766.

იეზეკიელს, ვიცნობთ თჳსით სიტყუებით,
სხუასა მეტრიწსა, სხუას დიდსა იოანეს,
სხუასა არსენის, ორთავე თანასწორსა,
უცხოდ გამომთქმელს, საკჳრუელ პიიტიკოსს,
ღმრთის-მეტყუელ რიტორს, ჭეშმარიტს ფილოსოფოსს.

767.

შენნი შაირნი, იეზეკიელ დიდო,
აქროს-ტიხორნი, ისჳ საკჳრუელნ სარდიონ,
მარგარიტებნ, ურთიერთ-არს კიდულნი,
მჴრ-ივას სპეკლობენ, კმა ჩემდა განსამდიდრად,
შემეფერების, ქებაჲ ბრძენთა თანა.

---

(143) იეზეკიელ ჰსცხოვრებდა 1140 წელსა. ამან გარდამოიღო ბერძულიდამ დაუჯდომელი. ესრეთ ვჰსცან ათონისა მთისა მწუხლისა დაუჯდომელიდამ. პ. ი.

თჳს მამისა პეტრესა (144).

768.

სტიხნი პეტრესნი, იეზეკიილისთა,
ან იოანესთ, მგჳანან ფილოსოფოსის,
ანუ არსენის იყალთოელის დიდის,
ანუ ეფრემის, ქართუჱლთა მნათობთასა,
ესე კმა ქებად, მირწმუნე ესე მსმენო.

769.

ვნახენ წერილნი, პეტრე ფილოსოფოსის,
რიტორ-ყოფა ვჰსცან, ღმრთის-მეტყუჱლ-აღმრცულ-ყოფა,
მშჳჱნიერნეს, მელამაზ მეკეთილნეს,
პოეტიკანი, პეტრე საკჳრჳჱლისნი;
ამად მეტ ქებას, ვჰსთქჳ მისი მოკლეთ შინა.

---

(144) მამა პეტრე ჰსცხოვრებდა **1250** წელსა. დასავლეა-და გელათის მონასტერსა.

მისთა წერილთაგან მოაწიეს დროთა ჩუჱნთა:

1) სიტყუა განკორციელებისათჳს ძისა ღმრთისა.

2) ქალწულებისათჳს, ვჰგონებ თარგმნილი ბერძულიდამ, რომელზედაცა აღჰსწერა დიდმან ვასილი.

3) «მოწამეობისა გჳრგჳნი», განსამხნევებელად ქართუჱლთა, დევნულთა აგარიანთაგან, თქმული.

4) გრიგოლი ნაზიანზელისა სტიხად სიტყუანი, რომელსა შინა შეიცავს **486** მუხლნი,

5) დასდებელნი საგალობელნი წმინდათა.

6) ლექსნი იამბიკოდ, პატივად ღმრთის დედისა. პ. ი.

თჳს მამისა იოანე შავთელისა (145).

770.

ნექტარი ესე, პიიტიკოსი კაცი,
მაღალ-გამომთქმელ, მომღერებითა ბრწყინვალე,
სიბრძნის-მოყვარე, მართალ მესილოგიზმე,
ღვთის-მეტყველები, შეზმნილ ყოველსა შინა,
იოანე ბრძენ, შავთელ სვეტ-წოდებული.

771.

შოთა ჰსთქვა მისთჳს, ექსო ლექსი შავთელის,
და თამარ დიდის, ისტორიათა შინა,
შაირთ გამომთქმელ, და წმიდად მოითხრობის,
განწმიდა ამან, სარკე უბიწოებით,
და მიჰსცა ღმერთსა, რომლისა წინაშე ჰსდგას.

---

(145) იოანე შავთელი ჰსცხოვრებდა თამარ დედოფლის დროსა. ამან აღჰსწერა წიგნი: შესხმა თამარ დედოფლისა, რომელიცა დავჰბეჭდე თფილისს 1833 წელსა. პ. ი.

თ ა ვ ი ზ.

თჳს მამისა ვასილი ათონელისა, რომელი იყო ბიძა ევთიმი კათოლიკოსისა (146).

772.

ვასილი ბრძენი, ათონით აღმომზრდი,
სულითა კუალად, და მალითა ილიას,
განსრული სოფლით, მეფეთ მამხილებელი,
ანუ ილია, ანუ სხუა ვინმე ნათან,
კაცი დიდ-სახელ, ხმა განსმენილ ყოველგნივ.

773.

ესე ქებულ-არს, მმარხუელობათა შინა,
ხოლო სიბრძნეთა, ფრიად საჩინოებით,
დიდ იყო ესე, წინაშე მეფეთა და,
ყოველთა კაცთა, კადრის მქონებელი,
სულისა მიერ, რომლითა განბრძნდა იგი.

---

(146) ვასილი ათონელი, ბიძა ევდემონ კათოლიკოსისა, ცხოვრებდა 1289 წელსა. ესე ღირსი და მაღალითა სათნოებითა ბრწყინვალე, შეიქმნა მხილებელად მეფისა ნარინ დავითისა, რომელიცა მიუღებდა ეკკლესიათა ძღუნთა შეწირულობათა. კუალად ამხილებდა მეფესა, დიმიტრის თავ-დადებულად წოდებულსა, ბილწებათათჳს, რომელნიცა ესწავა თათართაგან საზრხედ ქრისტიანეთა ქართუელთა. უკეთურნი საქმენი, რომელთაცა ამხილებდა მეფესა იყუნეს: სამთა ცოლთა ყოლება და მიორხოვება ქალისა თჳსისა რუსუდანისა შჳლის-შჳლის შჳლს ბუღასას, რომელიცა იყო მტერი ქრისტიანეთა. მანვე უწინა-სწარ-მეტყუელა მას სიკუდილი მტერისა ხელითა, რომლითაცა იქმნა აღსრულება მეფისა. ვ. ი.

თჳს მამისა პიმენ სალოსისა (147).

774.

პიმენ სალოსი, ქრისტესთჳს განწირთამილი,
გონებით ბრძენი, ზეცით მომდე სიბრძნისა,
მეფეთა დიდი, მამხილებელი ნათან,
ბრწყინვალე კაცი, ნექტარი დიდ-სახელი,
ზემო წერილის, ვასილის თან-მზრახჳცლი.

775.

პიმენ ბრწყინვალე, ულაზნოს გარესკვისასა,
განჳტევებდა, ყოველთა კიდეთად სხივთა,
არა ჰკუდომოდა, მეფეთა შარავანდის,
მომღერების მისი, დიდ-სახელ-იქმნა ჩჳენდა,
ხოლო ცხოვრება, ყოვლად ანგელოსებრი.

776.

პიმენ მქადაგა, ქრისტე ბარბაროსთადმი,
ლეკთა, ვითარმედ მოაქცივნა ქრისტესად,
იმოციქულა, ითჳსებიქტულა ამან,
ბელაქანს ქვაბსა, შეწყნდეულმან ნებითა,
ზე აღჭკდა დღჳთისად, კორცნი აქცივნა მიწად.

---

(147) პიმენ სალოსი მოღუაწე გარეჯისა. ესე იყო მამხილებელი მეფისა დიმიტრისა და თანა-შემწე ვასილისა (იხ. ამისა ზევით § 771). ამან ქადაგა ქრისტე კავკასიისა მთათა შინა და მოაქცივა ლეკნი ბელაქანისა, მთიულნი თუშნი და დიდოჱსა მხარისა მცხოვრებნი. მოკუდა 1290 წელსა. მისთჳს ჰსწერს ვახუშტი. პ. ი.

თჳს მამისა ანტონი ნაოსრებულის მისა (148).

777.

ანტონი დიდი, მოღჳაწე საკჳრჳელი,
მესხთა მნათობი, მზე ყოველთა ქართჳელთა,
პიმენისამებრ, მამხილებელი მეფეთ,
სულით ბრძენ-ქმნილი, ქრისტესად მრიტორები,
ღჳთის-მმეტყჳელები, წრფელ და მარტივად მაღალ.

778.

თან-მოსახელე, ჩემი ესე ანტონი,
დიდ იყო მაშინ, მეფეთად და მთავართად,
მისნი საკჳრჳნი, მმარხჳელ კრძალულებანი,
განსმენილ-იქმნა, ყოველგან საკჳრჳელად,
რომელიცა აწ, ანგელთა თანა მკჳდრობს.

---

(148) ანტონი ნაოსრებული, სამცხეთისა ადგილიდამ, მოღჳაწე კუმურდოისა ულაბნოსი. ესე ჰსცხოვრებდა პიმენისავე დროსა. იხ. ზემორე § 774. პ. ი.

თჳს მამისა ნიკოლოზ მნათობისა (149).

779.

ქართჳელთ მნათობად, ზედ-წოდებულ-ჰყო საქმემ,
ღირსი-წოდების, ნეტარი ნიკოლოზს,
ავქსონნი კანონთ, მრავალ აკოლოთიად,
გონება ნამზი, სიტყუჳა უსჳ-მკობილ მჭევრი,
ანგელოსებრი, მმ. ხოვრი ჴორცთ შინაობით.

780.

ამან უზომოდ, წჳმისა გარდამოსჳლის,
დასაუენები, შეჰქმნა აკოლოთია,
მხურჳალ სავედრი, ღჳთისადმი ერისაგან,
მაღალ გამოთქმით, ღჳთის-მმეტყუჳელებმან სიბრძნით,
ფილოსოფოსმან, ქრისტესთჳს არს სხჳადად.

---

(149) ნიკოლოზ ქართჳელი, აღმწერელი აკოლოთიათა, რომელთაცა ჰგალობს დღეს ეკკლესია ქართჳელთა. სრულნი მისნი საგალობელნი ათონის მთისა ივერიის მონასტრის წიგნებთა შინა არიან და მცირედნი მათგანნი დაიბეჭდნენ წიგნთა შინა, რომელთაცა აწ სმარობს ეკკლესია. ჰსცხოვრებდა იგი 1308 წელსა დროსა მეფისა ვახტანგ დიმიტრის-ძისსა (1301—1308). მისგან შეწირული პორტაიტისა მონასტერსა მრჳელი ქართული სახარება, ვნახე ათონის მთასა. პ. ი.

თჳს მამისა დიმიტრი 4, მეფე-ყოფილისა მონო-ზონისა, დავითიან ბაგრატოვანისა (150).

781.

ესე გჳხილავნ, დასატულ მონოზონად:
გარეჯსკისათა, მონასტერ უდაბნოთა,
გამომთქმელ-იყო, სიტყჳთა მაღალ-შაირთა,
რომელი დღესცა, ჴსჩანან აღწერილად სიტყჳნი,
კაცი ბრძენ სადმრთოთ, რიტორ პიიტიკოსი.

782.

დიმიტრი მეფე, მმარხჳლობისა ხატი,
მეფე გჳრგჳნი, ქართჳლთ დიდების დიდი,
სიბრძნის მოყუარე, ღჳთის-მმეტყჳელები მარტივ,
წინა-პარ მეშჯ, ჩუენი დავითიანი,
ორ-გჳრგჳნოსან, ადვილდა ქრისტეს მიმართ.

---

(150) ამან დიმიტრიმ (მეფობდა 1125—1154) დაუტევა მეფობა და მიიღო სახელად მონოზონებისა დამიანე და აღ-ჳსრულდა დავით გარეჯსკისა მონასტერსა. სახე მისი დღესცა ჰგიეს კედელზედ დასატულად მოწამეთისა მონასტრისა კე-ლდაითა შინა. ვერა ვჰსცან, რათ უწოდებს მას კათოლიკოსი ანტონი შეოთხედ. ვ. ი.

თჳს მამისა ნიკოლოოზ წმიდა-ქალაქელისა ქართუჱ-ლისა ჩოლაყაის მისა, არხიმანდრიტისა ([151]).

783.

ჩოლაყაის მე, ნიკოლოოზ საქმები,
მრავალ-ფერ ენათ, გამომთქმელ შუჱნიერად,
აზიას შინა, ევროპას და აფრიკას,
მავალი სიბრძნით, კაცი სიბრძნის-მოყუარე,
დრამმატიკოსი, რიტორ ფილოსოფოსი·

784.

ესე ქალაქად, წმიდად იერუსალიმად,
მონასტერს ვანსა, წმინდისა ჯუარისასა,
არუჱთ მთავრობდა, ჰსწავლათა თჳსთა მიერ,
განაშუჱნებდა, კახთა, მეგრელ ქართუჱლთა,
მე ჩინებულთა, მთავართა კახეთისათ·

---

(151) ნიკოლოოზ ჰსცხოვრებდა 1630 წელსა; მისთჳს ჰსწერს ტიმოთე მთავარ-ეპისკოპოსი. იხ. ჩემგან დაბეჭდილი წიგნი მისი. გუჱრ. 155. პ. ი.

თჳს მამისა პეტრე მონოზონისა ჩხატარის შჳლი-
სა, გურიელისა (452).

785.

პეტრე მესტიხე, მეშაირე მაღალი,
ალექსანდრესთა, დიდისათა მომთხრობი,
ისტორიათა, შაირთა შინა სიბრძნით,
კაცი რიტორი, შუენიერ მოუბნარი.
სიბრძნის-მოყუარე, სიბრძნისათ შედგომილი.

786.

პეტრე საქებ-არს, პიიტიკათა შინა,
ხოლო სხჳათაცა, აზნაურთა ჴსწავლათა,
მაღალ გამომთქმელ, სადიდებელად ღჳთისა,
მონოზონებრთა, ქცევათა შინა კმადღა,
გამოცდილ ყოვლად, ამით ჩუენდა საქებელ.

(452) პეტრე მონოზონი ჰსცხოვრებდა 1725 წელსა. იყო თემისაგან ქობულეთისა, ხიერმთისგან აღზრდილი ტრაპეზუნტისა და მუნ კელ-დასხმული მონოზონად. მან აღჰსწერა მოთხრობა ქრისტიანობისა ქობულეთისა გერძოსა შინა. პ. ი.

თჳს მამისა გრიგოლი ხუცეს-მონაზონისა დო-დორქელისა ვახვახძის მისა, ანუ ბაზიერთ-უხუცესის მისა ([153]).

787.

გრიგორისითა ვარ, წერილთა შესწავებულ,
ამან სიბრძნისა ქუფ-მდევნარემან კაცმან,
ისტორიკოსა, ქეთავან დიდისათჳს,
რამეთუ ღუაწლნი, მოუთხრნა ამან მისნი;
ვრცელ და წესიერ, ბრწყინჳალედ არა ბნელად.

788.

გრიგორი მისსა, აკოლოთიასაცა,
გამომთქმელ ჰქმნა, და სხუათაცა წმიდათა,
შუენიერ მესიტყუ, სათნოთა ბრძენთაცადმი,
კაცი მმარხუელთა, საქმითა გამოცდილი,
და საქებელი, ჭეშმარიტად ყოველთად.

([153]) ესე გრიგოლი შევიდა პირუელ გაოხრებულსა შაჰბა-ზისაგან გარესჯის მონასტერსა 1628 წელსა და მოკუდა მუნ-ვე. ამან აღწერა წამება ქეთევან დედოფლისა და საგალობელ-ნი ქართუელთა წმიდათა. პ. ი.

თჳს მამის კოსმა მწიგნობართ-უხუცესის მისა-კასისავე, ხუცეს-მონოზონისა მრავალ-მთელისა ([154]).

789.

კოსმა სიყრმესა, ჩემსა შევისწავლე მე,
მოსრული სტუმრად, დედისადმი ჩემისა,
კაცი ჳმანკო, წრთველი ქსთა იტყოდეს,
კეთილ-მწიგნობარ, შჳცნიერ მეფსალმუნე,
სიბრძნით გამომთქმელ, წერილთ ჯეროვან ავქსონ.

790.

კოსმასგან ქმნილი, ვნახე წერილი რამე,
ქეთავან მეფას, შესხმის სიტყუაობანი,
ბრძენნი აქებდეს, ჩხთნობდეს შეიყუარებდეს,
ესე უღმრთოთა, ბარბაროსთა კელითა,
მოიკლა ხოლო, დაიმინა ქრისტესად.

([154]) ესე კოსმა იყო აღმწყურელი ქებითისა სიტყჳსა პატი-ვჳდ ქეთევან დედოფლისა წამებულისა, და მოიკლა ლეკთაგან გზად მიმავალი კასეთს, 1735 წელსა. პ. ი.

თჳს მამისა იობ ფიტარეთის წინა-მძღუარისა, ტფილისელისა (155).

791.

შუენიერ-იყო, იობ სიტყუათა შინა,
და სამღუდელოთა, წერილთა ზედ-მიწევნილ,
მწიგნობართანი, მჴლ ესწორებოდიან,
ქადაგებანი, ვისმინენ მეცა მისნი,
აქებდეს ბრძენნი, ითნობდეს ჭკჳრობდესცა.

792.

კეთილ-მწერალცა, და შუენიერად მკითხუელ,
მუსიკობითა, ქართულითაცა გამოცდილ,
მონოზონებრნი, კრძალულებანი მისნი,
ხოლო შრომანი, საქებელ ხაც სხუათათჳს,
ბრძენნი ქებასა, ღირსად დაამტკიცებდეს.

---

(155) იობ წინამძღუარი ფიტარეტისა, აწ გაოხრებულისა, რომელიცა მეტლად იყო სასაფლავო ორბელიანთა, ჰსცხოვრებდა 1731 წელსა. ესე იობ იყო უკანასკნელი ფიტარეტისა მონასტრის წინამძღუარი, აღესრულდა ქალაქს თფილისს კათოლიკოსის კარზედ. პ. ი.

თჳს მამისა გერმანე ხუცეს-მონოზონისა, მეფეთა სულიერისა მამისა (156).

793.

გერმანე სიტყჳთ, იქების მსიტყუჱლთაგან,
ცხოვრება მისი, არს ფრიადრე საქებელ,
კაცი მდიდარი, სიტყჳთ და სათნოებით,
განმადჯმები, დასსნილთა ღჳთისა მიმართ,
კადრის მექონი, მეფეთად და მთავართად.

794.

ამისნი იყჳნეს, მსმენთად ქადაგებანი,
სასიამოვნო, არა უმეცარ ნასიტყჳ,
უყჳარდათ მეცნთა, არ მხილჳელთ ჰსურდათ ხილჳა,
სიბრძნის-მოყჳარედ იტყოდეს მამანდელნი,
მგალობელ-იყო, საქებელ ახალ-კმათ მექმ.

---

(156) გერმანე იყო მოძღჳარი მეფეთა თეიმურაზ მეორისა და ძისა მისისა კახთა მეფისა ირაკლისა. მოკჳდა 1748 წელსა. მეფემან თეიმურაზ მეორემან აახლა იგი შჳლსა თჳსსა ირაკლის, ოდეს წარუგზავნა იგი სპარსეთად შაჰნადირსა. პ. ი.

თავი ც.

თჳს მეფისა თეიმურაზ I, დავითიან ბაგრატოვანისა (157).

795.

არცაღა მათი, ჴსენება დავიდუმო,
რომელნი სიბრძნის, ქებ-მდებარები ჴსთქმიდეს,
ერის-კაცთანი, საქებელთა წერილთა,
რომელთა შორის, თეიმურაზ არს მეფე,
შუენიერ მეთქჳ, მაღალ პიიტიკოსი.

796.

ღჳთის-მმეტყუელები, შორის პიიტიკოსთა,
დოღმატთა თჳსცა, ბრძენ საღმრთო თეიმურაზ,
კეთილ-მსახური, ქრისტეს-მოყუარე მეფე,
რიტორი უცხო, მჭევრ-მოუბნარი უხუად,
მონოზონებით, მისრული უფლისადმი.

---

(157) თეიმურაზ პირუელი, შჳლი წამებულისა ქრისტესთჳს დედოფლისა ქეთევანისა, გამეფდა 1605 და შემონოზონებული სქემოსნად გარდაიცვალა ასტარაბათს 1663 წელსა. აქედამ ყაენის ნება-დართჳთა მოასუენეს გუამი მისი კახეთს და დაჰფლეს ალავერდის ეკლესიასა.

ამან აღჰსწერა: 1) წამება დედისა თჳსისა დედოფლისა ქეთევანისა, ლექსად. 2) ვარდ-ბულბულიანი და მრავალნი ლექსნი.

პ. ი.

თჳს არჩილ 2, იმერის მეფისა, დავითიან ბაგრა-ტოვანისა ([158]).

797.

არჩილ მრავალნი, ჰსთქჳნა შაირნი ნაბრძნულნი,
თარგმანებს ჰქმნა, ხრონოღრაფისცა კეთილ,
ბრძენთა მეფეთა, ისტორიის წერილთა,
ხოლო ბიბლიას, სამღჳდელოთა წერილი,
ბნეული ჰკრიბა, თანად დაასწყო სიბრძნით.

798.

არჩილ ზრდილ იყო, ზნითა ქართველებრითა,
ესრეთ ვითარმედ, კმა იყო ყოველთა შინა,
ისარ ჩოგნითა, ნადირთ-სროლათა და ოროლთ,
მდგრათა ცხენით, ყოველივე რაცა ჰსთქჳა,
ლხინთა ჭარებით, რაცა სახმარ არიან.

799.

მეფობითნი, და საპატრონო ყმობითნი,
ქცეულებანი, განკარგის აღწერილით,
მარიდა მოფოთსა, როსსიად მიიწია,
მჳნებურთაგან, მეფეთა პატივცა,
მალი მშჳდობის, დაიმანა მართალი.

([158]) არჩილ, შაჰ-ნაზარად წოდებული, გამეფდა 1664 წელ-სა კახეთსა. მერეთ მეფობდა იმერეთსაცა და გარდავარდნილი რუსეთსა მოკუდა ქალაქსა მოსკოვს 1712 წელსა.

ამან აღჰსწერა: 1) მრავალნი ლექსნი, რომელთაცა ეწოდება: «არჩილიანი». 2) ხრონოლოგი და სხჳ. პ. ი.

თჳს ვახტანგ 5 მეფისა, დავითიან-ბაგრატო-ვანისა (159).

800.

ვახტანგ მაირნი, შეაწყუჳნა შუჱნიერად,
სიბრძნის-მოყუარე, დაემოწაფა სიბრძნეს,
მრელნი გამოთქუჳნა, ალფავიტათა ზედა,
სხუანიცა თჳსნი, აღლესნა მაირობად,
საქებ-არს მისნი, მაირ-სიტყუაობანი.

---

(159) ესე ვახტანგ წარვიდა რუსეთსა 1724 წელსა და მუნ გარდაიცვალა.

შრომანი მისნი არიან:

1) ქართლის-ცხოვრება.
2) სამართლის-წიგნი.
3) «ქმნულებათათჳს» სპარსულითგან თარგმნილი.
4) ლექსნი მრავალნი.
5) მეორე ნაწილი წიგნისა «ქილა და მანა» სპარსულითგან. პირველი ადრევე იყო თარგმნილი დავითისგან, ძისა თეიმურაზ პირველისა.
6) ამანვე განმართა პირველად სტამბა ქართული, და აღაბეჭდინა მრავალნი საეკლესიო და საეროni წიგნნი. მისისავე ბრძანებითა დაიბეჭდა ვეფხჳს-ტყაოსანი, განმარტებითა ძნელ-გასაგონისა ლექსთა და ჰაზრთა.
7) ამირ-ნასარიანი, სპარსულითგან.
8) დასტურლამა.
9) ჯამი სპარსულიდამ. პ. ი.

თჳს თეიმურაზ 2 მეფისა, დავითიან-ბაგრატოვანისა (160).

801.

თეიმურაზსცა, კეთილ-მსახური მეფე,
კეთილ-შუენიერ, შაირთა მოქმედებდის,
ქცევანი მეფეთ, ანუ მთავართ ან სხუათა,
ან ნადირობის, ანუ ასპარეზობის,
შაირთა შინა, შეაწყუნა შუენიერად.

---

(160) თეიმურაზ, ძე ირაკლი ნაზარ-ალიხანისა, გამეფდა 1744 წელსა; წარვიდა რუსეთს და გარდაიცვალა მუნ 1762 წელსა. დასაფლავდა ასტრახანის სამღუდელ-მთავროსა ეკკლესიასა.

შრომანი მისნი არიან:

1) სარკე თქმულთა, ლექსად.

3) ლოცვანი დღე-ყოველ სათქმელნი წინაშე მაცხოვრისა და ღუთისა-დედისა.

3) ლექსნი მრავლად. პ. ი.

264

თჳს შოთა რუსთაველისა ([161]).

802.

შოთა ბრძენ-იყო, სიბრძნის-მოყჳარე ფრიად,
ფილოსოფოსი, მეტყჳელი სპარსთა ენის,
თუ-სამ ჰსწავლოდა, ღჳთის-მეტყჳელიცა მაღალ,
უცხო საკჳრჳელ, პიიტიკოს მესტისე,
მავრა ამაოდ, დაჰშჳრა საწუხ-არს ესე.

([161]) შოთა რუსთაველი ჰსცხოვრებდა დედოფლისა თამარისა ჟამსა; მონაზონად აღკჳეცილი, გარდაიცვალა იერუსალიმსა 1215 წელსა.

შრომა მისი მაღალი და ბრწყინვალე, რომლითაცა ადიდა ენა ქართული, არის «ვეფხვის-ტყაოსანი». პ. ი.

თჳს სარგის თმოგჳელისა (162).

803.

სარგის ქიეცა, მოთხებრით არს კაცი,
სიბრძნის-მოყჳარე, ფილოსოფოს გამომთქმელ,
რიტორ შჳენიერ, პაიტიკოს საქებელ,
თჳთ შოთა იტყჳს, ღილარგეთ უქია მას,
საქებ არს ესე, თქმულითა მათჳს მიზეზითა.

---

(162) სარგის თმოგჳელი ჰსცხოვრებდა თამარ დედოფლი-სა ჟამსა, ესე იგი 1190 წელსა. მან აღჰსწერა წიგნი «დილარგიანი». სხჳსათა მისთა წერილთა არა მოაწიეს ჩჳენთა დროთადმდე. პ. ი.

თჳს ჩახრუხაის მისა (163).

804.

ჩახრუხაის მე, უცხო პიიტიკოსი,
თამარ დიდისა, მმკობი შაირებითა,
შოთას შაირთა, თუ ჰსთქუა უკეთესთაცა,
მთქმელი მესტიხე, დიდი სიბრძნის-მოყუარე,
ყოვლად საქები, რიტორთ მესტიხთ გჳრგჳნი·

(163) ჩახრუხაძე ჰსცხოვრებდა თამარ დედოფლისა დროსა. წიგნი მისი: «შესხმა თამარ დიდისა» დაჰბეჭდა იოსელიანს 1838 წელსა. პ. ი.

თჳს სულხან საბა ორბელიანისა (164).

805.

საბას არ ვჰქებ, ამად ვითარმედ ესე,
ეკკლესიასა, წმინდასა მტერ-განუდგა,
წინა-აღმდგომ, მბრძოლ ექმნა ჭეშმარიტებას,
სამოთხის კარნი, გარნა ჯოჯოხეთის ბჭე,
აღწერა სულთა, წარწყმედად თჳთცა წარწყმდა.

---

(164) სულხან საბა ორბელიანისა ლექსიკონისა ბოლოს ჰსწერია მოკლედ ცხოვრება მისი ესრეთ:

მონოზონ იქმნა და გარეჯსკის მრავალ-მთის, წმინდის ნათლის-მცემლის მონასტერს დაადგრა ქორონიკონს 1698, მარტის 18.

1710 დეკემბრის 1 ხორასანს წავიდა* მეფეს ქაისოსროს ეხმო და ფებერჳლის 20 გამოისტუმრა მრავლის ნიჭითა.

1710 მაისის 11 ქართლს მოვიდა.

1712 აპრილის 23 მეფესა ვახტანგს ისპაანს გაჰყვა; 2 ნოემბერს გამობრუნდა და დეკემბრის 20 ქართლსა შევიდა.

1713 აგჳსტოს 17 საფრანგეთს გაიარა; ფრანცია, ჯენუვია, სიკილია, რომი ნახა, ფრანციის მეფე, რომის პაპი, გრანდი, დუკი უცხოდ, კარგად დაჰხჳდნენ: ყოველი კაცი გაჰკჳრდა რაც ამ ქჳეყნებსა შინა უცხო და ძჳრად სანახავი იყო ყჳელა აჩჳენეს. წმინდამ პაპამ წმინდის ძელის ჭეშმარიტის ჯჳარის ნაჭერი, წმინდის კლემენტოს მოწამის თავი და სხჳანი მრავალნი საწილნი უბოძა; 18 მარიამობის თთჳეს გამოისტუმრა; გზაზედ წმინდა ადგილები მოილოცა; 6 ღჳნობის-თთჳეს მალთას მოვიდა; 8 დეკემბერს ფრანციცის მეფის ხომალდი მოუვიდა და წამოვიდა.

806.

მაგრა მაირნი, მასნი საქებელობენ,
მაირთა გაქებ, სადაც არა ლათინთა,
განხეთქილებასა, ან შერია წყალებსა,
უცხო არს იგი, საქებელ პაატივა,
რაცა სოფლიოთ, გამოთქვა სულხან საბა.

1716 იანვრის 19 კონსტანტინოპოლეს მოვიდა. ის წელიწადი იქ დაყოვნა; ფრანციის დესპანთან იდგა მრავლის კეთილ ხელ-შეწყობილებითა.
უკანასკნელსა დროსა მოვიდა მოსკოვს და გარდაიცვალა მუნ, მოხუცებული და უარ-მყოფი ლათინთა სარწმუნოებისა და მუნვე დასაფლავდა.

წერილნი მისნი არიან:

1) სამოთხის კარი, რომლითა ამტკიცებდა ლათინთა ეკკლესიისა სიმართლესა, სავნოდ მართლ-მადიდებლობისა.

2) მამოსწულა ქრიპასა.

3) ლექსიკონი.

4) სიბრძნე-სიცრუე.

პატივად საბა ორბელიანისა თქმულთა იამბიკოთა ბოლოს, ნამდვილს ორიგინალში იყო სხვათა ხელითა მიწერილი შემდეგი სიტყუა მოწლადუწ თქმული, რომელიცა აქავე დავბეჭდე დაუკარგველობისათჳს:

მალ ინდუსტან — საქანელი ინდოეთისა,
აქლი ფრანგისტან — მკუ ფრანგისტანისა,
გომზალ გურჯისტან — სიმშუენიერე საქართუელოსა.
სალთან ალ ალიოსმან — სიუხუე ალოსმალისა.

პ. ი.

თჳს იესე ქსნის ერისთჳს მისა (165).

807.

იესე ჱსთქმიდის, შაირთა მშჳენიერად,
აკოლოთია, შეჰქმნა პაპათა თჳსთა,
მოწამეთათჳს, აკროსტიხორებ ბრძნულად,
მეცნნი უუჴარიდეს, სიბრძნისა ტრფიალ-იყო,
მეფეთ თჳსებს, აქჳნდა მასლობელობით.

(165) იესე ქსნის-ერისთავი აღესრულა 1739 წელსა. ესე თჳთცა იყო მწერალი ლექსად, რომლითაცა აღსწერა ამბი-კონი აკროსტიხად პატივად სახელ-მოდგამისა თჳსისა წმინდისა იესე ანუ ისე წილკნელისა და დიდად ილუაწა განმრავლებისათჳს ქართულთა წიგნთა, ძუელთა მწერალთაგან ნაშრომთა.
ამანვე აღსწერა აკოლოთია წმიდათა მოწამეთა შალუა და ელიზბარ ერისთავთა და ბიძინასი, წამებულთა შაჰ-აბაზისაგან დიდისა. რომელთაცა გუამნი დასაფლავდნენ იკორთისა მონასტერსა. იხ. მათთჳს ზემორე გუერ. 119. პ. ი.

თჳს დიმიტრი ორბელიანისა (166).

808.

დიმიტრი თუ ჰსთქუა, შაირთ მაკეთთა თანა,
ესთა ჭრაცხილ-არს, ვითარმე ზეკდებისცა,
თან-მედროეთა, თჳსთა გარდა ვახტანგის,
უცხოდ შეაწყჳს, ფრასი განკაზმის უცხოდ,
ამო არს კეთილ, მისნი პიიტიკანი.

---

(166) ესე გარდაიცვალა 1727 წელსა და დასაფლავდა სიონის ეკკლესიასა, თფილისს.

პ. ი.

თჳს ვახტანგ ორბელიანისა ([167])

809.

ვახტანგ შაირთა დადათუ ამაოთად,
ჰშჳრებოდა, მაგრა სახას უკეთეს ჰსთქმიდა,
უცხოდ შეაწყჳნის, განსაკჳრჳოდ დალექსნის,
დასატკბობელად, მჰსმენელთა გონებისა,
ჩემდაცა იქმნა, მოძღჳარ ჰსწავლათა რათმე.

810.

ვახტანგ სიბრძნისა, ქჳჱ-მდებარეში კაცი,
რიტორ შჳჱნიერ, მჭევრ-მეთქჳ საკჳრჳელი,
ფილოსოფოსი, პიიტიკოსი უცხო,
მგელთ წარიტაცეს, ორთა მიერ წერილთა,
დავჰშთი მე მისთჳს, მირწმუნე ესე მსმენო.

([167]) ესე იყო მეფისა ვახტანგ IV მდივანბეგი. ლათინთა მოძღჳართა მოცთუნებითა განუდგა მართლ-მადიდებლობასა და თანა-წარჰყჳა სახას ორბელიანსა (იხ. ზემორე § 805) 1710 წელსა რომისა ქალაქად. ვჰგონებ არღა მოიქცა მუნით. ამან გარდამოიღო ლათინურისა ენითგან წიგნი «მხურვალე-ბისათჳს სარწმუნოებითისა». პ. ი.

თჳს ვახუშტი ნათესავისა ჩემისა (168).

811.

ვახუშტის უქებ, ღეოღრაფის ცნობასა,
ისტორიათ თქმას, ვრცელ ბრძნად გარდამოცემას,
ამან დაწყებით, ქართჳელთა ისტორია.
კახთ, მესხთ აფხაზთა, მეგრელთა სჳან კავკასთა,
აღწერა დაჭმჳრა, შეეწია ქართჳელთა.

812.

დავითიანთა, მეფეთა ძე გჳარისა,
შეჰქმნა ვახუშტი, წესიერ და კეთილად,
თუმცადა მდურჳა, მიიღო სამართლადრე,
რამეთუ ვითმე, მტერობითნიცა თქმანი,
მისთა გამოჩნდეს, წერილთა შინა მრავალ.

---

(168) ვახუშტი იყო ძე ვახტანგ მეფისა. გარდაიცვალა მოსკოვს 1772 წელსა, და დასაფლავდა დონის მონასტერსა.
ამან აღჰსწერა:
1) ქართლის-ცხოვრება.
2) ღეოღრაფია საქართჳელოისა.
3) პასხალიონი, დაბადების ბოლოს დაბეჭდილი.
4) ვისრამიანი ლექსად.
5) ღეოღრაფია მსოფლიო, რუსულითგან თარგმნილი.

პ. ი.

თჳს დიმიტრი მეგობრისა ჩემისა, ციცის შჳლისა (169).

813.

იტყჳს დიმიტრი, წამებულ ყოველთაგან,
ესე სამართალ, შენდა ჵ დიმიტრი,
შენ ფილოსოფოს, მაღალ გამობრწყინდი აწ,
მათემატიკოს, კმად ხოლო რიტორ კეთილ,
ჩემდა სასურველ-არს, პიიტიკა შენი.

814.

ამან ჰქმნა წიგნი, გეომეტრია რუსთებრ,
ესე ენათა, ლათინ, ფრანცის გერმანთა,
ხოლო რუსთაცა, და ქართველთა მეცნიერ,
ქრისტეს-მოყვარე, კაცი მაღალ გონება,
აგოს უფალმან, ამას წელნი მრავალნი.

815.

აწინდელთათჳს, ჩვენთა დავიდუმო მე,
ამად ვითარმედ, პირის-პირ ქება ცუდ არს,
დადათუ ვჰსთქვაცა, დიმიტრისათჳს ხოლო,
მაგრა დიმიტრის, ცნობა ფრიად მაღალ-არს,
ამისთჳს მისდა, იტყჳს და ნუ სხვათათჳს.

---

(169) დიმიტრი ციცი-შჳლი, დაბადებული რუსეთსა. მამა მისი პავლე გარდაჰყვა რუსეთს მეფესა ვახტანგს 1724 წელსა. თჳთ ესე დიმიტრი იყო მამა პავლე დიმიტრის-ძისა, მთავარ-მართებელად გამოგზავნილისა საქართველოდ იმპერატორისა ალექსანდრე პირველისა ბრძანებითა. გარდაიცვალა ქ. მოსკოვს 1777 წელსა და დასაფლავდა ქართველთაგან აღშენებულსა ვსესვიატსკის ეკკლესიასა. პ. ი.

გარდა შჳდთა ნაწილთა წყობილ-სიტყუჲობისათა ზედა დართჳს სხჳსათაცა რომელთამე საქმეთ სტი-ხოლოღოსებითად, ესე იგი შაირ-სიტყუჲობით: ჩემ-ნივე ქმნილნი.

თ ა ვ ი ა.

წინა-სიტყუჲობა განსაზღჳრებისა ფილოსოფიისა ფრიდერიკოს ბაუმეისტრისა.

816.

ფილოსოფოსმან, ბაუმეისტრ ფრიდერიკოს,
საზღჳარ-დებულ-ქმნა, ნივთნი საბრძნოთ შინანი,
ახალ კელ-ყოფით, ჰაექრობითნი თქმანი,
სამ-მეოც-და-სამ, და ორ-ას, და ათასნი,
ესე ერთ-წიგნად, ქმნილი სარგებლად ბრძენთა.

817.

როსსიისასა, პორფირსა ქალაქთასა,
თარგმანებითა, ლათინთა ენისაგან,
გარდამოღებით, ჩუჱნსა ზედა ენასა,
იმხარკა ესე, ტკივილ-მოყჳარებითა,
სარგებლად ჩუჱნთა, ტრფიალთა სი[illegible]ნისათა.

818.

ანტონი ვჱმჳრები, მთარგმანე სიუჭ[illegible]ით,
თქუჱნ ჩუჱნთა მაგათ, თანა-მოქალაქეთა,
ერთ ნათესავთა, ერთ მეეკკლესიეთა,
ბრძენთა ქართველთა, მირთმად მღუჱნ-სიტყუერთა,
დროს მეფობისა, ირაკლი მეორისსა.

თ ა ვ ი ჲ.

წინა-სიტყუაობა ახლად ქმნილისა კატიღორიისა ჩჳჱნისა.

819.

არ სილაღითმან, კადრმან გჳათანადა ჩჳჱნ,
ახლად ბელ-ყოფად, ქჳჱ-თქმულობანი ძჳჱლნი,
რამეთუ ესე, ძჳჱლთა სხოლასტიკოსთა,
და ჩჳჱნთაცა ჰქმნეს, მრავალთა კმანი ჩჳჱნდა,
მაგრა თჳსთათჳს, შრომაი სარაცხ-ტკბილად.

820.

მგონიეს რომელ, სათანადო არს ესე,
ვითარმედ ახლად, ცნობად მომხადჳჱლობა,
მომდჳართად მათი, რომელ თან-მიინერგნეს,
თჳსთა გნოსისთა, მოწაფენი შედგომით,
ვინაცა ახლად, მივჰსცრე ძჳჱლნი ცნობანი.

821.

იბყრობს თჳს შორის, წიგნი წინა-მდებარე,
შეყჳანილებას, ჩემ მიერსა ქჳჱ-თქმულთად,
ხოლო სამგჳართა, ფილოსოფიისათა,
კატიღორიათ, ახლად ქმნილთა ჩემ მიერ,
და პორფირითთა, ნამეორეითა ჩემგან.

822.

კჳალად სიმეტნეს, ჰსჯულითურთ ჩემით თქმულთა,
რათა თქჳჱნ ჩემთა, მოწაფეთა გონებას,
მკჳჱთრი ადჳლესო, უმკჳჱთრეს ცნობისათადმი,
და მოგცნე ჩემნი, ახლად ძჳჱლნი ცნობანი,
სახსენებელად, ჩემდა თქჳჱნ ჩემთა მაგათ.

823.

სამმეოცესა, და მერვესა პარაღრაფსა,
პორფირიოსისა, ხეი დავანაკვეთე,
სქემად ახლითა, მორფითა არ უმეცრად,
და მუნ ცხოველი, ჰსძეს მოზარდის ადგილ,
ხოლო მშჳნველი, ცხოველისად ვანაცვლე.

824.

მაგრა ესენი, თუმცა კანონთა შინა,
ესთავე სქემებრ, იცხადებიან ჩვენგან,
გარნა მშჳნველი, გაიგონე ცხოველად,
ხოლო ცხოველი, მოზარდად გულის-ხმა-ჰყავ,
მიზეზ არს ამათ, სხვათა ბრძენთა მიბაძვა.

825.

ჰსწერს პავლე სადმროთ, კორინთელთ პირველის შინა,
პირველი ადამ, სამშჳნველად ცხოველად,
აქა მშჳნველი, ჰსძეს ნაცვლად ცხოველისა,
ხოლო ცხოველი, ადგილ მოზარდისაცა,
ესოვერ გჳთარგმნეს, ჩვენთა ღრამმატიკოსთა.

826.

ვინაცა ვჰბაძვე, ჩვენთა წმიდათა თარგმანთ,
ზემო-წერილთა, სახელთა კმეულ-ყოფა,
ამისთჳს ნუ ვინ, უმეცართად მიგვწერს,
ვიცით მშჳნველი, მშვენიერი არს სახი,
ხოლო ცხოველი, კაცისა ნათესავი.

827.

იქმნა ჩვენ მიერ, ცნობაი ესე დროსა,
ირაკლი ბრძნისა, მეორედ წოდებულის,
მეფისა ძმისა, ჩემისა სატრფოისა,
ბრძანებითავე, მისისა სიძალისა,
დადებად ესე, ჩვენთა წიგნთა ნაცვლი

თ ა ვ ი ბ.

შეყუანილება, ანუ წინა-სიტყუაობა წიგნისა კატეხიზისისა.

828.

არ მომწყინდების, თქუენთანა საუბარი,
ჵ ქართუელნო, სიბრძნის-შემყუარებელნო,
აღტეხილება მაქუს ნიჭად თქუენდა მომართ,
შრომად უმნობად, წერად მოშაირებად,
ამად ვითარმედ, მიყუართ ჭეშმარიტებით.

829.

ნამდჳლ ჭეშმარიტ, ზესთა მყო ისმენს ამას,
ვითარმედ თქუენთჳს, შეჩუენებულ-ვჰყო თავი,
არა რად მგამის, არად შემირაცხიეს,
არცა თქუენთანა სიკუდილი, არცა ტანჯუა,
ვჰშურები სურჳლით, არ დავსცხრე ვირე ვიყო.

830.

ვჰქმენ კატეხისმოს, სარგებლად თქუენდა მმანო,
ჩემთ თან-ნერგულთად, შჳლთა თქუენთა მმათადმი,
მომწოდებელმან, სათანადოისადმი,
ქრისტიანეთად, კეთილ-მსახურ მცხოვრებთა,
მაირთუთ სარგებელ, ჰყავთ ჩემთჳს თქუენ ლოცუა,

831.

ეს აღჰკსრის ტაეპთ, სიმოვლოისათ ათორთა,
დუთის-მეტყუელურად, აღმოაჩინებს იმით,
ხოლო სხუათაცა, საღმრთოთა საიდუმლოთ,
მგ სახელ მათსა, ჰყოფს აღმოჩინებასა,
ფილოსოფოსებრ, უოკლად დაურღუეველად.

832.

რაცა საჭიროდ, თანა-გჳამს ქრისტიანეთ,
რაისაც მივჰსწჳჱთ, არა რა დაუტევებ,
დაუდებელად, კატეხიზმოსა შინა,
თეორეტიკა, ანუ საპკრატიკოი,
ღჳთის-მეტყუჱლება, ამისთჳს ვჰმეჳჱრ უცებნი.

თავი დ.

ეპიტაფია დედისა ჩემისა დედოფლისა ელისაბედისა.

833.

ამან იმორჩა, მირისაგან დავითის,
და მასვე მირსა დაემყნა, ზესთ განგებით,
მეფისაგანი, მეფესა შეერთა,
და გჳრგჳნითი, მივიდა გჳრგჳნადვე.
რომლით განგებს, ზენაობს სადმრთოდ ქსე.

834.

მეფეთა სძლობა, ძმათა მეფეთა დობას,
მეფეთ შჳლობა, მწყემსითა მშობელობას,
სკიპტრა ქ̃ცყუნითი, სოფლისად ჯ̃არ-ცმა-ყოფას,
ზესთა-განჩინებით, ეზავნეს ამის შორის,
და ქ̃უწ გჳრგჳნი, ზენაისად იცჳალა.

835.

ელისაბედმან, ჩემმან სატრფომან მეშ̃მან,
მშობელობით, და უფლებით პელმწიფემან,
ჩემ ზედა თუ სთქ̃ა, ყოველგნით მმეფლებელმან
როს იგი სხივ̃ი, ჩემდა გამონატევნი,
დამე მქ̃ნა მრჩობლით, დამფარა უდღეობით.

836.

ეპიტაფია, მიითჳალე მეფაო,
იმისგან ნაქმნი, ვისნიცა სიბრგჳლენი,
ტიუჳარდეს პირუწლ, ნაწლევით მშობელობით
მის ვონებისგან, რომელიცა ღ̃თისადმი,
მარიმად გსურდა, უზადო უზადოსად.

837.

მოვედით მსმენნო, იხილეთ ანტონისნი,
ცრემლნი ნაჭავნი, სიტყჳსათა გლოვისათა,
ვინ მკჳდრად ვჭვჳალე, სეფეთა ჩუენ მშობელთა,
ამან წიაღი ჩემი, მით ცალიერ-ჰყო,
როს ჯუარით ჩემებრ, ჩემთან განსჳლად ისწრაფა.

თავი ქ.

ეპიტაფია დათა ჩემთა მეფის ასულთა, ანასტასიას და მარიამისად.

838.

ჵ რაბამ არს, ამისთჳს თქმანი ჩემნი,
ვითარმედ პელი, შეხებული კალმისად,
აღმოწებანი, ჩემნი უფროსად ნავღლის,
ლექსთა შეწყობა, მნიშჳნელთა მოგონება,
ყოვლად მქისე არს, მწარე დაუთმენელი.

839.

მოვედით მეცნნო, სიყრმისა ჩემისანო,
ნახეთ წალკოტი, მშობელთა ჩუენთა მეფეთ,
უყუავილნი მირით, დავითისით ნაცენნი,
ვარდ მეწამულნი, ია შროშან ნარევნი,
მკილნი მანგლითა, ხრწნილებისათ მძჳნჳარედ:

840.

ესენი ჭივმჴდეს, სუნნელებდეს ჩემდამო,
განკმეს ლპეს დაჭნეს, აღარ არიან მე ვარ,
სადაფნი იგი, ბუდენი მარგარიტთა,
სხეული მათი, მპყრობი შუენიერ ასოთ,
იხრწნო მძჳნჳარედ, საბავთო სატირალად.

841.

არ მრცხუენის თქმანი, თქუენთჳს მე გლოვისანი,
ვინმცა ისმინონ, არ მკდემის არავისგან,
ამად ვითარმედ, თქუენ შჳლნი მეფეთანი,
ორ-მეფობითთა, მირთაგან ნაწარმონი,
ყრმანი ჭასავით, შუენიერ მორფ-ნაკუეთით.

842.

ანასტასია, აღდგომის თან-სახელო,
ეს ჭვამდა შენდა, რათა გრძელს ცხოვრებასა,
მისწ̂ფით სიმრთელით, მოგკზღო ჩემდა ცრემლნი,
შენ დაჭხედ ადგილ, დავიწყებისად მწარედ,
მე დამიტევე, მეცნთაგან შესაწყალად.

843.

შენდამი ჩემი, იცოდი ტრფიალება,
არ მცირე იყო, განდიდნებოდა ფრიად,
ამად ვითარმედ, მეფეთა შენთა მეშჳთა,
შენ ჩემდა მოგცეს, საკუთარ უსაკუთრეს,
მწუხროდი, გტრფოდი, ვხარობდი განხარებდი.

844.

შენ მიყ̂ვარდი, კიპაროს ვარდ დამყნილი,
შენ შროშან ფერით, სპეტაკ ნარევ ყარამფილი,
შენ თმით ლადანა, იასპ ნაზავ მარგარიტ,
შენ ქრისტეს ჭსჯულთა, მეცნიერ მკაცრთ დამცველო,
არღარა მივი, ვარ საწყალობელ ამით.

845.

შენ ჩემდა სუნნელ, ჩემდა შუ̂ენიერება,
ჩემდა დიდება, ჩემდა ნათელ სიხარულ,
ჩემდა მზე მნათობ, ჩემდა დღე დაუღამო,
ჩემდა სიკეთე, ჩემდა ბედნიერობა,
არღარა მივი, ვარ საწყალობელ ამით.

846.

მარიამ კეთილ, ტრედო სოლომონითო,
მადლის თან-სეხნავ, მოკრძალულო სიმკაცრით,
ჩემო წალკოტო, საცილებო არვისგან,
მე შენსა შენდა, ნასაკუთრევს ბუნებით,
მახარე შენდა, ისარე ჩემდა მომართ.

847.

შენ ასულოჲა, დავითისი სამართლად,
მოგმადლა ღმერთმან, რამეთუ შჳენიერად,
ხარ შენ აღგებულ, ლამაზ მიმადლებულად,
გშჳენის შრომანი, ნაზავი ფერით ვარდსა,
და მარგარიტნი, იაკინთს თანა ჭხშირად.

848.

ვაი არს ჩემდა, მივხედო რა საფლავსა,
შენსა შემცჳელსა, სად ნარნარ კიპაროსი,
გარდაქცეულებ, რტო დაცჳვნულ დალპობილ;
იანი შენნი, აღარ ჭივშჯან სუნნელთა,
და კბილთა ფერი, ბაგითურთ წარგსხდომიეს.

849.

შენ სადა წარხჳელ, ჩემდა მმწჳეთი მურისა,
მე სად დამაგდე, მარტოდ მტერთაც შესაწყალ,
შენთასა ჯჭფიცავ, შჳენიერი სხჳა ვინმე,
სად დაწჳთა დაჭხედ, წარმწამთა თჳალთა ვნახე ვერავინ,
სად დაჭკედ მზეო, ანტონის გულსა ლახჳრად.

850.

თქჳენ ორნი ეგე, მართჳენი ტრედისანი,
სოლომონითმან, შეგიწყნარა ბუდემან,
აქა წიაღმან, სადავითომან ღირსად;
ზენა სიბრძნისა, ღჳთისა სასუფეველმან,
ამად ვითარმედ, ყრმანი წარხჳელით აქათ.

დამოლოება.

851.

ვჰსჯელ რა კქლლისსა, ჩემს უქმად ოდესმე,
მოცლილი სხჳსათჳსან, აზნაურთა ჰსწავლათა,
და ჰხსნად უქმობის, გამოვისატე ესე,
სტიხთ მოქმედება, შესაქცევ გონებისა,
ქჳც-მდებარისა, უქმთა მომრაობათა.

852.

ღჳთის-მეტყჳელება, დავჰსდევ წინასა შინა,
ამად ვიოარმედ, სათანადო არს ქმნილთად,
ყოველთა შინა, სიტყჳსსა პირჳელ ქება,
წესთ არსის ნათლის, განუსაზღჳრებელისა,
სამადლობელად, მმყოფელ მარსებლობით.

853.

საიდუმლონი, საღმრთონი ჩჳენდა მომართ,
თანა-გჳამს რათა, გჳასხოვდეს მარადისად,
ამას გჳასწავებს, ჰსჯულთაცა შინა მოსე,
ისრაილთადმი, მეტყჳელი ღჳთის-მზრახჳელი,
ამად ვისიტყჳენ, მეცა საიდუმლონი.

854.

სატრფიალო არს, ჴსენება მისი ვინცა,
ნამდჳლ სატრფოო, ჰშჳა კორციელად ჩჳენდა,
დიდება მისი, აწ მოსწავების წინათ,
თანა გჳამს ცნობად, ყოველთადმი უწყებად,
ესე არს მიზეზ, მეორისა ნაწილის.

855.

ეგ სახელ ჯჳარის დიდება ქრისტე ჩემის,
და მოსწავებს მისი, ძჳელად იგავით,
ძლიერებისა მისისა, ნიშ-მაღლობა,
ყოვლთად კაცნობით, ვის თჳთ ცნობა ვერ ძალ-უძსთ,
ეს დამიდჳეს, ნაწილსა მესამესა.

856.

მეოთხესა რა შინა, ვპიიტიკოსობ,
მეგობართათჳს, პირჳელისა ნათლისათ;
ან მეორეთა, ანუ მესამეთათჳს,
ამად ვითარმედ, მეგობარნი ღჳთისანი,
სადიდებელად, არიან მორწმუნეთად.

857.

გჳხმდა ესეცა, ჩჳენთათჳსცა წმიდათა,
ჴსენება მათი, არ დავიწყებად ქებად,
ამისთჳს ვჰლექსენ, მათთჳსცა განმკარგჳელმან,
ეგსახედ ჩჳენთა, მეფეთა ღირსთა ქებისა,
მწერალთა თჳსცა, და თარგმანთა და ბრძენთა.

858.

წილი მეხუთე, არს ქართჳელთა წმიდათად,
ხოლო მეექჳსე, მეფეთა ქართჳელთადმი,
კჳალად მეშჳდე, მწერალთ ღრამმატიკოსთად,
და კაცთა ბრძენთად, ცნობად ქჳე-მდებარებითად,
და ზედ-დართული, სხჳათა თჳსცა მიზეზთა.

859.

მე ანტონისგან, პირის-პირად ესენი,
დალექსულ-იქმნნეს, ასეულად ნაწილნი,
წილი მეხუთე, და მეშჳდე მრავლობენ,
ას მუხლთა ზედა, რაოდენითმე ოცით,
ანუ ათითა, რაოდენითა რიცხჳთ.

860.

იყავნ შენდამი, სადიდებელად ქრისტე,
სიტყჳ̂აო ღჳ̂თისაო, მხოლოდ-შობილო სიბრძნე,
თანად მამითურთ, და ყოვლად წმიდით სულით,
შენდა პატივად, შენდა თაყჳ̂ანის-ცემად,
აწ და ნიადაგ, და საუკუნოდ. ამინ.

დასასრული.

პინაქსი წყობილ-სიტყვაობისა.

ნაწილი პირველი.

თავი — რიცხჳ.

1 თჳს ღვთის-მეტყველებისა, სამებისა და ერთობისა . . . . 1.
2 თჳს საღმრთოჲსა შეერთებისა ანუ განკორციელებისა სიტყჳსა ღვთისა . . 29.
3 თჳს კორციელად შობისა სიტყჳსა ღვთისა, და ჩჩჳლ-შვენიერებითთათჳს განგებულებათა საღმრთოთა . . . . . 50.
4 თჳს ნათლის-ღებისა საღმრთოჲსა, და ღმერთ-მამა-კაცებრთათჳს მოქმედებათა, და ვნებისათჳს, და აღდგომისა, და ზეცად ამაღლებისა, და მარჯვენით მამისა დაჯდომისათჳს. . . . . . . 57.
5 თჳს საღმრთოჲსა ევხარისტიისა . . . 77.
6 თჳს შჳდთა მსოფლიოთა კრებათა . . . 87.

ნაწილი მეორე.

1 უფროსად წმიდისა ღვთის-მშობელისა საიდუმლოთა სახით მოსწავებანი, ძველთაგან სამღვდელოთა წერილთა. . . . 101.
2 თჳს დიდებისა უფროსად წმიდისა ღვთის-მშობელისა . . . . 151.

ნაწილი მესამე.

1 თჳს ცხოველს-მყოფელისა ჯვარისა წინათ მოსწავებათა . . . . 202.

2 თჳს ცხოველს-მყოფელითა ჯუარითა ქმნილე-
თა საცხორებელთა ნიშთა . . . . 262.
3 თჳს სადმრთოჲსა ჯუარისა . . . . 298.

ნაწილი მეოთხე. თჳს ყოველთა წმიდათა.

1 თჳს ანგელოსთა . . . . 302.
2 თჳს მოციქულთა . . . . 331.
3 თჳს მამათ-მთავართა . . . . . . 345.
4 თჳს წინასწარ-მეტყუელთა . . . . 352.
5 თჳს მწყემსთა და მოძღუართა ეკკლესიისათა. 366.
6 თჳს მოწამეთა და აღმსარებელთა . . . 376.
7 თჳს ღირსთა . . . . 385.
8 თჳს ქალწულთა. . . . . 391.
9 თჳს მართალთა და ჩჩჳლთა . . . . 396.

ნაწილი მეხუთე. თჳს ქართველთა წმიდათა.

1 თჳს დიდის მოწამის ქეთევან დედოფლისა. 403.
თჳს ღირსის მამის ჩუენის აბბა იოსებ
ათორმეტთაგანისა . . . . 411.
თჳს წმიდათა მოწამეთა ისაკ და იოსებისა. 415.
2 თჳს წმიდათა დიდთა მოწამეთა მთავართა
ბიძინასი, და ორთა ძმათა ერისთავთა
ქსნისათა ელისბარისა და შალჳასი . . 417.
3 თჳს წმიდათა დიდთა მოწამეთა არგუეთისა
მთავართა დავით და კონსტანტინესი . 425.
თჳს ღირსის მამის ჩუენის გრიგორი
ხანძთელისა . . . . 428.
თჳს წმიდის მღუდელ-მოწამის ნეოფიტე
ურბნისის ეპისკოპოსისა . . . . . 432.
4 თჳს წმიდის მოწამის კონსტანტინე
მთავრისა . . . . 437.

თჳს წმიდისა დიდისა მოწამისა მიხაილი-
ს, რომელსა ეწოდა გობრონ . . . 443.
5 თჳს ღირსისა მამისა ჩუჱნისა ილარიონ
საკჳრჳელთ-მოქმედისა . . . . . 449.
თჳს წმიდისა მღჳდელ-მოწამისა აბიბოს
ნეკრესელ ეპისკოპოსისა . . . . 454.
6 თჳს წმიდათა შორის მამისა ჩუჱნისა ისე
წილკანის ეპისკოპოსისა ასურისა. . . 457.
7 თჳს წმიდისა მოწამისა აბო სპარსისა,
ტფილისს ვნებულისა. . . . . . 460.
თჳს ღირსისა დედისა ჩუჱნისა და ქალ-
წულისა ნინა მოციქულთა სწორისა . . 463.
თჳს ღირსისა მამისა ჩუჱნისა ანტონი
მარტო-მყოფისა ათორმეტთა მამათა-
განისა . . . . 470.
8 თჳს წმიდისა კეთილ-მსახურისა მეფისა
დავით მესამისა, ყოვლისა საქართჳელოჲ-
სა და აფხაზეთისა, ზედ-წოდებით აღ-
მაშენებელისა . . . . 475.
თჳს წმიდისა მოწამისა სუქიასი . . . 484.
9 თჳს ღირსისა მამისა ჩუჱნისა იოანე ზედა-
ძნელისა და ათორმეტთა მისთა მო-
წაფეთა. . . . . 486.
თჳს ღირსისა მამისა ჩუჱნისა შიო-მღჳმე-
ლისა . . . . 491.
თჳს ღირსისა მამისა ჩუჱნისა ექვთიმი
ათონელისა მთარგმნელისა . . . . 496.
თჳს წმიდათა ორთა ძმათა დავით და
ტარიჭანისა . . . . 502.
10 თჳს წმიდათა დიდებულთა მოწამეთა სა-

ქართუელთაჲს მეფეთა არჩილ და ლუარსაბისა . . . . 505.
თჳს ღირსისა მამისა ჩუენისა გიორგი მთისა წმიდისა . . . . 509.
11 თჳს ღირსთა მამათა ათონისათა იოანესი, მამისა ევთიმისი და გაბრიილისი. . . 514.
თჳს წმიდისა მოწამისა ქვსტანტი მცხეთელისა . . . . 520.
12 თჳს წმიდისა დიდისა მოწამისა რაჟდენისა 523.
თჳს წმიდისა დიდებულისა მოწამისა შუშანიკ დედოფლისა . . . . . . 529.
13 თჳს ღირსთა მოწამეთა გარეჯისჯისა უდაბნოსათა, რომელნი მოისრნეს უღმრთოთა აგარიანთა მიერ . . . . . . 533.
თჳს ღირსისა მამისა ჩუენისა დოდოსი . 536.
თჳს ღირსისა მამისა ჩუენისა დავით გარეჯისჯელისა . . . . 543.

ნაწილი მეექუსე.

1 თჳს ქართუელთა რომელთამე მეფეთა ჩინებულთა . . . . 546.
თჳს მირიან I ხოსროვანისა . . . . 548.
თჳს ვახტანგ I ხოსროვანისა . . . . 551.
თჳს არჩილ 2 ხოსროვანისა . . . . 555.
2 თჳს გურამ I დავითიანისა . . . . 561.
თჳს ბაგრატ 3 ძისა გურგენისა, დავითიან-ბაგრატოვანისა . . . . 563.
თჳს ბაგრატ 4 ძისა გიორგისა, დავითიან-ბაგრატოვანისა . . . . 567.
3 თჳს დავით 3, დავითიან-ბაგრატოვანისა . 569.

თჳს გიორგი 3 მისა დიმიტრისა, დავითიან-ბაგრატოვანისა . . . . 581.
თჳს თამარ 1 გიორგის ასულისა, დავითიან-ბაგრატოვანისა . . . . 584.
4 თჳს დიმიტრი 3 მისა დავითისა, დავითიან-ბაგრატოვანისა, თავ-დადებულ ზედ-წოდებულისა . . . . 596.
თჳს გიორგი 5 ბრწყინვალედ ზედ-წოდებულისა მისა დიმიტრისა, დავითიან-ბაგრატოვანისა . . . . 598.
თჳს ბაგრატ 5 მისა დავითისა, დავითიან-ბაგრატოვანისა . . . . 600.
თჳს ალექსანდრე 1 მისა გიორგისა, დავითიან-ბაგრატოვანისა . . . . . 602.
თჳს ლუარსაბ 1 მისა დავითისა, დავითიან-ბაგრატოვანისა . . . . . . 608.
თჳს სჳმეონ 1 მისა ლუარსაბისა, დავითიან-ბაგრატოვანისა . . . . . . 610.
თჳს ლუარსაბ 2 მისა გიორგისა, დავითიან-ბაგრატოვანისა . . . . . . 613.
5 თჳს თეიმურაზ 1 მისა დავითისა, დავითიან-ბაგრატოვანისა . . . . 619.
თჳს ვახტანგ 5 მისა ლეონისა, დავითიან-ბაგრატოვანისა . . . . . . 623.
თჳს თეიმურაზ 2 მისა ირაკლისა, დავითიან-ბაგრატოვანისა . . . . 627.
6 თჳს ირაკლი 2 მისა თეიმურაზისა, დავითიან-ბაგრატოვანისა . . . . . . 632.

ნაწილი მეშჳდე.

თჳს ქართუელთა სიბრძნის-მოყუარეთა კაცთა მწიგნობართა.

1 თჳს მამისა იოანე კათოლიკოსისა, ოქრო-პირ ზედ-წოდებულისა . . . . . 645.
თჳს მამისა არსენი კათოლიკოსისა . . 649.
თჳს მამისა ნიკოლოოს კათოლიკოსისა . 652.
თჳს მამისა იოანე კათოლიკოსისა . . . 654.
თჳს მამისა არსენი კათოლიკოსისა, ბულ-მასის მისა . . . . 657.
თჳს მამისა ნიკოლოოს კათოლიკოსისა . 660.
თჳს მამისა ნიკოლოოს კათოლიკოსისა მე-ფისა ლეონის მისა, ბაგრატოვანისა. . 662.
თჳს მამისა ბესარიონ კათოლიკოსისა, ორბელიანისა . . . . 664.
თჳს მამისა დომენტი კათოლიკოსისა მე-ფის-მის, დავითიან-ბაგრატოვანისა . . 667.
2 თჳს მამისა არსენი ნინო-წმიდელისა . . 669.
თჳს მამისა იოანე ბოლნელისა. . . . 671.
თჳს მამისა ანტონი ჭყონდიდელისა . . 673.
თჳს მამისა იაკობ პირუელისა შემოქმედე-ლისა, გურიელისა არა განლათინებულისა. 675.
თჳს მამისა იოსებ ტფილელისა სააკაის მისა, 677.
თჳს მამისა ნიკოლოოს რუსთაველისა, ჩერქეზისა. . . . . 679.
თჳს მამისა ნიკოლოოს მროველისა, ორ-ბელიანისა. . . . . 681.
თჳს მამისა იოანე მანგლელისა . . . 683.

3 თჳს მამისა ილარიონ კახისა. . . . 685.
თჳს მამისა იოანე ათონელისა, მამისა ეფთიმისა . . . . 690.
თჳს მამისა თორნიკიოს ათონელისა . . 693.
თჳს მამისა ეფთიმი ათონელისა . . . 695.
თჳს მამისა იოანე გრძელის მისა. . . 699.
თჳს მამისა იოანე ხახულელისა, ოქროპირისა. . . . . 701.
თჳს მამისა ზაქარია მირდატის მისა . . 703.
4 თჳს მამისა გრიგორისა, ახალ-აბრაამ ზედწოდებულისა . . . . 705.
თჳს მამისა ილარიონ თუალაელისა, რომელი იყო მოძღუარი გრიგორი ათონელისა. 707.
თჳს მამისა გიორგი ათონელისა დიდისა მოძღურისა. . . . . 709.
თჳს მამისა არსენისა . . . . . . 714.
თჳს მამისა ანტონი მნათისა . . . . 716.
თჳს მამისა ვასილი ბაგრატის მისა . . 718.
თჳს მამისა გიორგისა . . . . . . 720.
თჳს მამისა გიორგი შეყენებულისა მთისა საკჳრჩჳცლისა . . . . 722.
თჳს მამისა გაბრიელ ათონელისა, რომელსა მიეცა ხატი წმიდისა ღმრთის-მშობელისა. 724.
5 თჳს მამისა იოანე პატრიკ ყოვილისა . 726.
თჳს მამისა გიორგი ოლთისელისა. . . 728.
თჳს მამისა სტეფანესი . . . . . 730.
თჳს მამისა იოანე ფილოსოფოსისა პეტრიწისა, ჭორჭიმელისა . . . . . 732.
თჳს მამისა ევფრემ მცირისა . . . . 744.
თჳს მამისა თეოფილესი . . . . . 750.

თჳს მამისა არსენი იყალთოელისა . . 751.
თჳს მამისა მის მონოზონისა, რომელი ჰსძლევდა ტყუილისს მასმედანთა სი-ბრძნითა თჳსითა . . . . 759.
თჳს მამისა იოანე ტაიჭის მისა . . . 762.
თჳს მამისა საბა სანგელოსისა. . . . 764.
თჳს მამისა იეზეკიელისა . . . . . 766.
თჳს მამისა პეტრესა . . . . . . 768.
თჳს მამისა იოანე შავთელისა . . . . 770.
7 თჳს მამისა ვასილი ათონელისა, რომელი იყო ძმა ევთიმი კათოლიკოსისა . . 772.
თჳს მამისა პიმენ სალოსისა . . . . 774.
თჳს მამისა ანტონი ნაოსრებელისა მისა. 777.
თჳს მამისა ნიკოლოზ ქართჳელთა მნა-თობისა . . . . 779.
თჳს მამისა დიმიტრი 4 მეფე ყოფილისა მონოზონისა, დავითიან-ბაგრატოვანისა. 781.
თჳს მამისა ნიკოლოზ წმიდა-ქალაქელისა ქართჳელისა, ჩოლაყაის მისა, არხიმან-დრიტისა . . . . 783.
თჳს მამისა პეტრე მონოზონისა, ჩხა-ტარის შჳლისა გურიელისა . . . . 785.
თჳს მამისა გრიგორი ხუცეს-მონოზონისა, დოდორქელისა, ვახვახის-მისა ანუ ბაზიერთ-უხუცესის-მისა . . . . . 787.
თჳს მამისა კოსმა მწიგნობართ-უხუცესის მისა, კახისავე ხუცეს-მონოზონისა, მრა-ვალ-მთელისა . . . . 789.
თჳს მამისა იონ ფილარეტის წინა-მძღუარი-სა ტფილისელისა . . . . . 791.

თჳს მამისა გერმანე ხუცეს-მონოზონისა მეფეთა სულიერისა მამისა . . . . 793.

8 თჳს მეფისა თეიმურაზ 1, დავითიან-ბაგრატოვანისა . . . . 795.

თჳს არჩილ 2 იმერთა მეფისა, დავითიან-ბაგრატოვანისა . . . . 797.

თჳს ვახტანგ 5 მეფისა, დავითიან-ბაგრატოვანისა . . . . 800.

თჳს თეიმურაზ 2 მეფისა, დავითიან-ბაგრატოვანისა . . . . 801.

თჳს შოთა რუსთაველისა . . . . . 802.

თჳს სარგის თმოგჳელისა . . . . . 803.

თჳს ჩახრუხაის მისა . . . . 804.

თჳს სულხან საბა ორბელიანისა . . . 805.

თჳს იესე ქსნის-ერისთჳს მისა . . . 807.

თჳს დიმიტრი ორბელიანისა . . . . 808.

თჳს ვახტანგ ორბელიანისა . . . . 809.

თჳს ვახუშტი ნათესავისა ჩემისა . . . 811.

თჳს დიმიტრი მეგობრისა ჩემისა ციცის-შჳლისა . . . . 813.

გარდა შჳდთა წყობილ-სიტყუაობისათა ზედა დართჳა სტიხოლოღოსებითად სხუათაცა რომელთამე საქმეთა, ესე იგი შაირ-სიტყუაობითად; ჩემნივე ქმნილნი.

1 წინა-სიტყუაობა განსაზღურებისა ფილოსოფიისა ფრიდერიკოს ბაუმეისტრისა . 816.

2 წინა-სიტყუაობა ახლად ქმნილისა კატიღორისა ჩემისა . . . . 819.

3 შეუჳანილება, ანუ წინა-სიტყუჳაობა წი-
გნისა კატეხიზმოსისა . . . . . . 828.
4 ეპიტაფია დედისა ჩემისა დედოფლისა
ელისაბედისა . . . . 833.
5 ეპიტაფია დათა ჩემთა, მეფის ასულთა
ანასტასია და მარიამისი. . . . . 838.
6 დაბოლოება 851

შეცთომანი,

გჳერ.		ტრიქ.	დაბეჭდილ-არს.	წაიკითხე.
16	—	10	ექსორია-ჰყოს	ექსორია-ჰყო
17	—	23	318	381
20	—	25	30	22
47	—	9	ოდეს	ოდენ.
220	—	15	ღჳთის-მეტყჳელობა	ღჳთის-მეტყჳელება
231	—	1	ტფილისელისა	თფილელისა.
304	—	9	ვიოარმედ	ვითარმედ.